

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Românului Românesc
revistatransilvania.ro/muzeul-digital

BIBLIOTECA UNIVERSITATII CLUJ.
DUPLICAT

LIVIU REBREANU

108

RĂSCOAȚA

ROMAN

S
R M

I

SE MIȘCĂ ȚARA!

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

RĂSCOALA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE ACELAŞ AUTOR:

GOLANII, NUVELE ŞI SCHIŢE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

MĂRTURISIRE, NUVELE ŞI SCHIŢE, BIBLIOTECA „CAMINUL".

CALVARUL, POVESTIRE, EDITURA „VIAŢA ROMANEASCĂ".

CADRILUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA „VIAŢA ROMÂNEASCĂ".

ION, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

NOROCUL, NUVELE ŞI SCHIŢE, BIBLIOTECA „UNIVERSALA".

NUVELE ALESE, COLECŢIUNEA „SCRIITORII ROMÂNI CONTEMPORANI", EDITURA LITERARA „CASA ŞCOALELOR".

PĂDUREA SPÂNZURAŢILOR, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

PLICUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

ADAM ŞI EVA, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA"

APOSTOLII, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

CIULEANDRA, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA".

CRĂIŞORUL, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA".

METROPOLE, BERLIN—ROMA—PARIS, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

IŢIC ŞTRUL DEZERTOR, TREI NUVELE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

LIVIU REBREANU

RĂSCOALA

ROMAN

VOLUMUL I

5
R.M.

BCU Cluj-Napoca
FILOL 2007 05117

.UNIV.CLJ
0315 4 II. 1933
EXEMPLAR LEG

EDITURA „ADEVERUL", S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DE ACELAŞ AUTOR:

GOLANII, NUVELE ŞI SCHIŢE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

MĂRTURISIRE, NUVELE ŞI SCHIŢE, BIBLIOTECA „CAMINUL".

CALVARUL, POVESTIRE, EDITURA „VIAŢA ROMÂNEASCĂ".

CADRILUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA „VIAŢA ROMÂNEASCĂ".

ION, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

NOROCUL, NUVELE ŞI SCHIŢE, BIBLIOTECA „UNIVERSALA".

NUVELE ALESE, COLECŢIUNEA „SCRIITORII ROMÂNI CONTEMPORANI", EDITURA LITERARA „CASA ŞCOALELOR".

PĂDUREA SPÂNZURAŢILOR, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

PLICUL, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

ADAM ŞI EVA, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA"

APOSTOLII, COMEDIE ÎN TREI ACTE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

CIULEANDRA, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA".

CRĂIŞORUL, ROMAN, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCA".

METROPOLE, BERLIN—ROMA—PARIS, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

IŢIC ŞTRUL DEZERTOR, TREI NUVELE, EDITURA „CARTEA ROMÂNEASCĂ".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LIVIU REBREANU

RĂSCOALA

ROMAN

VOLUMUL I

S.
R.M.

BCU Cluj-Napoca
FILOL 2007 05117
.UNIV.CLU
0315*-4 II. 1933
EXEMPLAR LEG

EDITURA „ADEVERUL", S. A.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S'au tras din ediţia aceasta douăzeci şi cinci exemplare pe hîrtie Van Gelder Zonen, numerotate I—XXV.

2176

Erdélyi Tudományos Intézet
Könyvtár Növedéknapló
42 év 7438. szám.

COPYRIGHT BY LIVIU REBREANU

859.0-31 (Rebreanu, L.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentru Fanny

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLELE :

I RĂSĂRITUL
II PĂMÂNTURILE
III FLĂMÂNZII
IV LUMINILE
V FRIGURI
VI VESTITORII
VII SCÂNTEIA
VIII FLĂCĂRILE
IX FOCUL
X SÂNGELE
XI PETRE PETRE
XII APUSUL

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLUL ÎNTÎI

RĂSĂRITUL

1.

— D-voastră nu cunoaşteţi ţăranul romîn, dacă vorbiţi aşa! Ori îl cunoaşteţi din cărţi şi din discursuri, şi atunci e mai trist, fiindcă vi-l închipuiţi martir, cînd în realitate e numai rău şi prost şi leneş!

Ilie Rogojinaru sfîrşi gîfăind de convingere. Îşi şterse chelia sfătoasă cu o batistă mare tărcată şi îşi smuci mustaţa groasă-pleoştită din care cîteva fire i se încurcaseră, supărîndu-l, în colţurile gurii. Era arendaşul moşiei Olena-Dolj. Slăninos şi burtos, cu gît de taur şi capul rotund, avea nişte ochi căprui săltăreţi şi o figură jovială parcă pornită mereu numai spre bucurii.

Se uită la tovarăşii de compartiment, văzu că nu i-a convins şi continuă să gîfăie mai tare. Atunci Simion Modreanu, director în ministerul de interne, îmbrăcat cu multă co-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chetărie, tuşi uşor să-şi dreagă glasul şi rosti sentenţios:

— Domnul meu... domnule Rogojinaru, un lucru rămîne indiscutabil: că noi toţi, dar absolut toţi trăim de pe urma trudei acestui ţăran, aşa prost şi leneş şi rău cum îl categoriseşti d-ta!

Arendaşul fu atît de uimit că nici nu mai putu răspunde. Scoase iar batista să-şi răcorească tâmplele. In clipa aceea apăru conductorul trenului reclamînd, cu respectul cuvenit clasei întîi, biletele pentru Bucureşti. Rogojinaru se însenină ca şi cînd i-ar fi venit mîntuirea:

— Cum, şefule, sosirăm? Ei, bravo! Bine-am mers, n'am ce zice...

— Adineaori am lăsat Chitila — observă conductorul schiţînd un zîmbet drept răspuns la bonomia arendaşului şi luînd biletele dela ceilalţi călători.

In răstimp, dintr'un portofel ca o geantă, Rogojinaru scoase o foaie galbenă pe care o arătă conductorului cu o mîndrie ostentativă:

— Poftim, şefule!... In vremurile astea grele se mai cîrpeşte omul cu cîte-o economie că n'o să se facă gaură în cer fiindcă un creştin merge gratis cu trenul...

Numai conductorul surîse iarăş, retrăgîndu-se cu degetele la cozoroc, milităreşte. Arendaşul însă, cuprins subit de griji, se apucă să-şi adune geamantanele, coşurile şi legăturile pe care le resfirase în compartiment, profitînd că ceilalţi nu prea aveau bagaje. Modreanu îşi luase mai demult pe genunchi geamantănaşul de piele fină cu carta de vizită scoasă în evidenţă. Un căpitan de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jandarmi, înalt, cu figura speriată, care se urcase numai la Găeşti, n'avea decît sabia şi o mapă, iar tînărul brun, cu mustăţile mici, negre, retezate englezeşte, îşi aşezase trusa de voiaj pe mescioara dela fereastra compartimentului.

Trenul duduia şi fumega ca un animal apocaliptic. Directorul regreta că s'a coborît să discute cu un om atît de vulgar. Căpitanul urmărea ostenelile lui Rogojinaru cu o curiozitate plină de admiraţie. Tînărul, de cînd plecase conductorul, se uita pe fereastra vagonului în care apăruse silueta Capitalei. Dealungul liniei răsăreau şi piereau table cu reclame pe stîlpi anume ori pe calcane de case singuratece. Perechile de şine se multiplicau, se apropiau, se întretăiau. Roţile pocneau tot mai des peste încrucişări, treceau de pe o linie pe alta cu o siguranţă maşinală. Pe urmă se iviră suburbiile murdare, case dărăpănate, uliţe desfundate, contrastînd violent cu sclipirile ce vesteau mai încolo palatele.

După ce umplu cu bagajele-i preţioase locurile libere de pe canapele, după ce duse şi pe coridor vre-o două coşuri ce nu mai încăpuseră înăuntru, arendaşul se ghemui cum putu pe o margine, lîngă un geamantan, şi se adresă direct tînărului care privea pe fereastră, reluînd firul convorbirii de adineaori:

— Şi uite-aşa, domnule, cum vă spuneam, cu ţăranii... Pe mine mă puteţi crede pe cuvînt şi fără greşală că am o experienţă veche de tot în chestii de agricultură şi de ţărani. Sînt acuma de şaizeci de ani fără unul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi din ei vre-o patruzeci tot la ţară i-am irosit şi între săteni. Am luat-o de jos, cum se cuvine, şi la treizeci de ani ţineam cu arendă o moşioară de peste cinci sute de pogoane în Teleorman. Iar de-atunci mi-au mai trecut cîteva şi mai măricele prin mînă aşa că îmi cunosc ţăranii cum nu cred să-i mai cunoască mulţi în Ţara Romînească. Nu zic că toţi sînt ticăloşi, cum zic alţii, nu. Doamne fereşte, sînt creştin şi m'ar bate Dumnezeu. Dar pot spune cu mîna pe cruce: să te ferească Dumnezeu să ai nevoe de ţăran, că ţăranul atunci te strînge de gît cînd te doare mai tare!

Băgă de seamă că nici chiar căpitanul nu-l mai asculta. Fiindcă tocmai şi trenul începuse să-şi încetineze goana, îşi aduse iar aminte de bagaje, se sculă să treacă în coridor, să fie mai aproape de eşire şi să poată prinde negreşit un hamal şi o trăsură. Din uşă se întoarse însă să-şi ia rămas bun. Intinse mîna lui Modreanu, cu care venise dela Craiova împreună şi socotea că se împrietenise deajuns ca să poată găsi la dînsul un sprijin de s'ar întîmpla să aibă vre-o nevoe pela interne. Deşi cu tînărul, care se suise la Costeşti, vorbise mai puţin şi nici nu i se recomandase, arendaşul chibzui că la despărţire trebue să ştii cu cine ai călătorit şi deci îi zise încrezător:

— Imi dai voe, domnule, sînt Ilie Rogojinaru... Mi-a părut bine că am venit împreună cu toate că nu ne-am prea lovit în păreri.

Nu tocmai încîntat, tînărul se ridică totuş puţin şi, strîngînd mîna întinsă, răspunse:

— Grigore Iuga.

Arendaşul tresări, se îndreptă şi strigă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iuga?... Iuga ai zis?... Te pomeneşti că eşti chiar feciorul domnului Miron Iuga dela Amara?

— Te pomeneşti! surîse tînărul intrigat puţin de entuziasmul patetic al arendaşului.

— Fugi, nu mă nebuni!... D'apoi bine, boerule, eu conosc pe conu Miron de cînd eram copil, aş putea zice, măcar că trebue să fim cam de aceeaşi vîrstă! Că doar acum vre-o douăzeci şi cinci de ani am ţinut o moşie numai la cîteva poşte de proprietatea d-voastră dela Amara. Ce mai face conu Miron? Bine, voinic, sănătos?... Straşnic om, ce să vă spun! adăogă cu mîndrie, întorcîndu-se brusc spre căpitanul de jandarmi şi Modreanu. Ştiţi, boer sadea, nu d'ăştia de-au umplut ţara şi tîrgurile! Ei, bată-te să te bată toate noroacele! urmă apoi iar către Iuga, clipind din ochi cu mare bucurie. Dar văd că sosim... Să trăeşti, cucoane, şi să-ţi trăiască părintele că-i un om şi jumătate!

Ii scutură mîna încă odată şi, apucînd un coşuleţ la care ţinea mai mult, se repezi afară, în coridor, mormăind în treacăt către căpitan: „Salut, salut!". Modreanu, cu geamantănaşul în mînă, aşteptase nerăbdător să isprăvească arendaşul ca să poată eşi. Pentrucă nici el nu făcuse cunoştinţă cu Iuga, dădu indiferent din cap şi se strecură după Rogojinaru care se înfipsese chiar lîngă uşa vagonului.

— Cine-i individul, domnule Rogojinaru, că te văzui prea mulţumit de cunoştinţă? întrebă Modreanu, plecîndu-se la urechea arendaşului fiindcă pufăitul locomotivei subt bolta gării înăbuşea vocile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ehei, iubitule! făcu Rogojinaru cu mai mare respect parcă decît adineaori în faţa tînărului Iuga. Şapte mii de pogoane, prima calitate, în Argeş, jos, aproape de Telcorman!... Şapte mii, domnule Modreanu, înţelegi? Şi nişte gospodari cum nu-s alţii în toată Muntenia. Bătrînul nu ţi-ar arenda un petec de pămînt, mai bine să-i tai mâinile. Aşaceva mai rar, ce să-ţi spun... Ei, te-am salutat, cucoane, că văd că ne-am oprit, şi să ne mai întîlnim sănătoşi!... (Deschisesc portiera). Aide, hamal, hamal!... Aici băiete!... N'auzi bre? Ce, eşti surd?... Unde te uiţi, zăpăcitule? Nu mă vezi? Ce, eşti orb?... Vino repede şi ia astea!

Locomotiva gîfăia rar, extenuată. Printre respiraţiile ei dominatoare glasurile oamenilor ce coborau din vagoane şi ale celor ce-i aşteptau pe peron umpleau cuprinsul gării cu un sgomot aspru din care se ridicau ici-colo izbucniri de rîsete, cîte-o vorbă veselă, cîte-o pupătură mai pleoscăită şi mai ales ţipete stăruitoare după hamali. Călătorii zoreau spre eşire, cei mulţi cu bagajele în mînă, cei puţini cu hamalii în urma lor. Toată lumea era grăbită, unii chiar fugeau ca şi cînd i-ar fi alungat cineva din urmă.

Grigore Iuga rămăsese liniştit la locul său, aşteptînd să se dea jos cei ce se îmbulziseră pe coridoare. Din geam văzu pe Modreanu cum îşi ferea geamantănaşul de insistenţele hamalilor, pe căpitanul înalt cum, depărtîndu-se, se uita speriat împrejur parcă ar fi căutat pe cineva, pe Rogojinaru, umeros şi legănat, ţinîndu-se după omuleţul împovărat cu geamantane şi legături, dăscălin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

du-l necontenit atît de energic că glasul lui parcă domina tot vacarmul gării.

Insfîrşit cînd se mai potoli vălmăşagul, tînărul Iuga coborî şi el, găsi anevoe o trăsură şi porunci să-l ducă acasă în Strada Argintari. Birjarul apucă pe Calea Griviţei, latã, murdară şi gălăgioasă, cu fel de fel de magazine în faţa cărora vînzătorii se războiau cu trecătorii şovăitori să-i facă negreşit clienţi, cu zeci de hoteluri, hanuri şi ospătării menite să adăpostească scump şi prost pe călătorii pe care Gara de Nord îi vărsa Capitalei mereu alţii şi mereu mai mulţi. Pe trotoarele largi se vînzolea o lume pestriţă într'un amestec oriental: muncitori şi funcţionari, apoi ţărani umblînd în grupuri ca nişte oi speriate, servitoare în costume ţărăneşti ungureşti, soldaţi pirpirii, vagi domnişoare foarte fardate trăgînd cu ochiul la toţi bărbaţii, ucenici şi elevi de liceu hîrjonindu-se şi izbindu-se de oameni şi de ziduri, bragagii bulgari de lux cu clopoţei de alamă, turci cu acadele...

In vreme ce trăsura alerga pe cuburile de granit, Grigore Iuga, ca totdeauna cînd sosea dela ţară în Bucureşti, privea furnicarul de oameni de pe străzile sgomotoase cu un simţămînt de sfială. După viaţa molcomă dela moşie, forfoteala aceasta îl obosea şi-l întrista, cel puţin în primele momente, pînă se reobişnuia cu ea.

Pe Bulevardul Colţei, aproape de întretăierea cu strada Argintari, unul din caii trăsurii alunecă şi căzu. Birjarul se repezi înfîi cu sudălmi, apoi cu biciul. Degeaba. Trebui să sară de pe capră, să dea drumul ştreanguri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor... Cum nu mai erau decît vre-o sută de metri pînă acasă, Grigore coborî, plăti și continuă pe jos.

A doua casă din Strada Argintari era a lor, adică a ei, a nevestei lui. Grilajul de fier cu vîrfurile poleite avea o poartă monumentală la mijloc. In fața casei o grădiniță îngrijită, cu cîteva ronduri de flori, cu poteci prunduite. Clădirea însăși, cu etaj, arătoasă și înzorzonată, oprea atenția trecătorilor mai ales prin scara de marmoră roșie apărată sus de o uriașă scoică de sticlă lucitoare.

2.

Intrînd pe poartă Grigore Iuga văzu în capul scării pe servitorii lui în conciliabul cu un domn străin.

Feciorul, într'o livrea puțin grotescă (fantezia Nadinei), veni să-l întîmpine și-i raportă îndată că tînărul înăltuț și blond e un domn din Ardeal, că a mai fost pe-aici de cîteva ori și caută pe conașul Gogu. Intre timp și străinul coborîse treptele și se apropia de Iuga, iar cînd servitorul plecă cu trusa stăpînului, scoase pălăria și zise foarte încurcat:

— Mă recomand Titu Herdelea, poet...

Grigore răspunse numai cu un zîmbet nehotărît care pe tînărul Herdelea îl zăpăci mai rău. Lavaliera vînătă cu picouri albe îi acoperea gulerul tare și înalt. Își trecu pălăria în mîna stîngă și încercă să zîmbească și el, fără a reuși. După o pauză, care i se păru un secol, își luă inima'n dinți și, potrivindu-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pălăria în cap cu băgare de seamă, ca și cînd n'ar fi fost sigur dacă face bine sau nu că se acoperă, urmă cu un glas învăluit de emoție:

— Să mă iertați, domnule, că mă găsiți aici, dar am fost poftit să trec negreșit, încă de astă-vară, adică acum vre-o două luni, de către domnul deputat Gogu Ionescu, la băile din Sîngeorz, în Transilvania...

— A, din Transilvania? murmură Grigore cu un interes care încurajă pe interlocutorul său să confirme mai apăsat:

— Da, mă rog, din Transilvania... Aș putea adăoga că sînt chiar puțin neam cu domnul deputat fiindcă, nu știu dacă știți, sora mea Laura e măritată cu preotul George Pintea din Sătmar, iar sora lui George e soția domnului deputat Ionescu...

— Așa? făcu Iuga mai înviorat, luîndu-i mîna și scuturîndu-i-o. Incîntat!... Și află că atunci ești și cu mine puțin neam, cum ziceai, pentrucă nevasta mea e sora lui Gogu Ionescu.

Titu Herdelea dădu din cap surîzînd. Cunoștea relațiile casei. Venind deseori să se intereseze de Gogu Ionescu, aflase dela servitori toate amănuntele și chiar mai multe de cît ar fi vrut.

Lui Grigore îi plăcu înfățișarea modestă a tînărului și mai ales timiditatea lui pe care zadarnic se silea să o ascundă. El însuși era sau cel puțin se socotea tot așa de dezarmat cînd întîmplarea îl punea în situații neașteptate. Il luă de braț ca pe un vechiu prieten, zicându-i:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fiindcă ne-am întîlnit aici, aidem pînă sus să stăm puţin de vorbă!

Titu roşi de bucurie.

Urcară împreună pînă pe platforma de subt scoică, unde Grigore se opri să-i lămurească împărţirea casei, să nu-şi închipuiască tînărul cumva că el ar fi putut avea asemenea fantezii arhitecturale. Clădirea cuprindea două case complect deosebite care însă, în loc să aibă intrările separate laterale şi numai faţada comună, avea o singură intrare principală. Socrul lui Grigore, cînd a făcut casa, cu vre-o zece ani în urmă, a pretins cu orice preţ o scară monumentală de marmoră cu o scoică deasupra, cum avea şi Nababul, deşi palatul — aşa-i zicea dînsul — era destinat de zestre celor două odrasle ale sale, cînd se vor aşeza, fiecare cu gospodăria proprie. Nadina, soţia lui Grigore, se şi tînguia acuma şi-i imputa bătrînului că a construit casa înadins ca locatarii să se poată spiona reciproc şi permanent. Uşa colosală, de stejar şi fier împletit, dăruind aparent casei o înfăţişare unitară, de fapt o despărţea: aripa dreaptă închidea domeniul lui Gogu Ionescu, cea stîngă, pe care o ţinea larg deschisă feciorul, introducea în apartamentele Nadinei.

— Nevastă-mea e plecată în străinătate de vre-o trei luni şi casa e toată în naftalină — adăogă Iuga trecînd cu mosafirul său din hall spre etaj unde, într'o cameră de rezervă, i se improvizase un dormitor ca să aibă un refugiu cînd vine în Bucureşti în lipsa Nadinei. Dealtfel eu numai iarna sînt bucureştean şi încă ş'atunci cu intermitenţe; res-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul anului stau la țară, și pentrucă trebue, și pentrucă acolo mă simt mai bine. Nevastămea are oroare de țară, întocmai cum mie mi-e silă de oraș. Dar ia șezi, te rog! Mă vei ierta dacă eu, printre vorbe, am să mă primenesc și să mă curăț puțin... E unu și jumătate! Și la trei am întîlnirea cu negustorul meu. Deabia va fi timp să îmbuc ceva undeva la repezeală...

Titu Herdelea îi povesti apoi pe îndelete cum a debarcat în Capitală de aproape patru săptămîni cu mari speranțe în sprijinul lui Gogu Ionescu care îi făgăduise că-i va face rost să intre la un ziar ca astfel să-și îndeplinească visul de-a îmbrățișa cariera scrisului, și cum a avut dureroasa surpriză de a nu-l găsi în țară. Mai grav e însă că, pînă unaalta, a cheltuit peste o treime din puținii bănișori cu care a sosit, ba i-e frică să nu fie silit, tot așteptînd zadarnic, să cheltuiască și bruma de rest înainte de-a afla vre-o ocupație, și să se pomenească într'o bună zi vagabond prin străini.

— N'aș vrea să-ți spulber iluziile, — zise Grigore aproape gata primenit — dar bunul meu cumnat nu prea e omul în care să-ți poți pune toate nădejdile. E foarte simpatic, un suflet minunat, numai că-i cam lasă-mă să te las. Doar dacă nevastă-sa s'ar ține de capul lui poate că s'ar mai mișca, fiindcă ea singură are farmecul și darul de a-i stimula energia somnolentă...

După o clipă de spaimă tînărul Herdelea spuse cu nouă încredere:

— Atunci tot aș putea spera căci cumnată-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea mi-a arătat mare simpatie cînd ne-am întîlnit, astă-vară...

— Nici prea multă să nu fie — surîse Iuga. Gogu e gelos ca un turc şi ar fi în stare să te expulzeze din ţară dacă ar intra la bănuială că...

In visările lui, Titu întrezărise o zi cînd Eugenia, pe care la Sîngeorz o văzuse ca o rară frumuseţe, îi va cădea în braţe, cucerită de versurile lui devenite celebre. Dar să abuzeze de sentimentele femeei iubite pentru a dobîndi avantagii, i se părea atît de ruşinos că se făcu deodată palid pînă'n vîrful urechilor. Grigore observă amărăciunea lui şi se grăbi să-l potolească:

— Eşti naiv, amice, şi tare mă tem că n'ai să te procopseşti la noi! Iţi trebue îndrăzneală şi cinism şi aroganţă dacă vrei să reuşeşti, cel puţin în vremurile astea. Cine umblă cu scrupuluri feciorelnice e osîndit mai dinainte să fie strivit de cei ce nu cunosc nici măcar din nume astfel de sentimentalisme romantice!

Gata de plecare şi luîndu-şi servieta, adăogă cu alt glas:

— Ai luat masa?

— Incă nu — bîlbăi, surprins, Titu.

— Dacă-ţi face plăcere, să mergem să mîncăm împreună!

Deşi foarte măgulit, tînărul răspunse că el iea masa la o familie ardeleană şi, fiindcă n'a anunţat, oamenii l-ar aştepta nemîncaţi cine ştie pînă cînd, încît n'ar vrea să... Nu s'ar fi prăpădit el de grija gazdelor dacă nu s'ar fi sfiit să meargă cu Iuga la vre-un restaurant mare, îmbrăcat slăbuţ cum era acu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ma. Purta un costum cam costeliv ca să nu-şi strice hainele cele bune pînă ce va avea posibilitatea să-şi cumpere altele. Dealtfel şi Grigore îl poftise numai de formă căci nu mai stărui, ci adăogă repede:

— Fireşte, fireşte... Cu toate astea aş vrea să ne mai vedem. Ştii ce?... Luăm masa împreună diseară! Iţi convine? Ai timpul şi d-ta să-ţi vesteşti gazda, voi fi şi eu mai liber şi mai liniştit... Atunci aşa! Să fie, să zicem, la Enache! Cunoşti?... In Strada Academiei. La opt!... Aşa!

3.

Titu Herdelea alerga pe trotoar cu pălăria puţin pe ureche şi cu faţa atît de strălucitoare de bucurie că oamenii întorceau capul după el parc'ar fi fost beat. Ii bătea straşnic inima. Şi bîiguia într'una:

— Insfîrşit, mulţumesc lui Dumnezeu!... Ce om de treabă! Se cunoaşte îndată că e boer... Insfîrşit mi se pare că mi-a ajutat Dumnezeu...

Prin Strada Romană eşise în Calea Victoriei. Coti acuma spre Strada Verde să ajungă mai drept în Buzeşti unde avea o cameră mobilată şi unde, în vecini, lua masa la familia Gavrilaş.

De baştină din Amaradia, Gavrilaş se găsea în Ţară de vre-o zece ani şi era agent secret în poliţia Capitalei, însărcinat cu controlul hotelurilor. Cunoştea pe învăţătorul Herdelea cu care fusese odinioară coleg de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

şcoală. Astfel cînd, într'o dimineaţă, a descoperit în registrul de călători dela Hotel English numele Herdelea printre cei sosiţi în ultimele zile, şi cînd a văzut mai ales că a venit din Ardeal, a ghicit imediat că trebue să fie feciorul lui Zaharia. Fără multă socoteală s'a urcat la camera lui Titu şi l-a sculat din somn să-i ureze bun sosit şi să-i ofere serviciile lui prietenești ca să nu fie jumulit ca toţi străinii care pică în acest oraş frumos dar foarte stricat. In aceeaşi zi i-a găsit o odăiţă bună şi ieftină, chiar alături de locuinţa lui, iar pe înserat l-a dus şi l-a instalat. Pe urmă l-a poftit să cineze în familia lui, să-l cunoască şi nevastă-sa. In afară de soţii Gavrilaş din familie făcea parte şi d-şoara Marioara Rădulescu, o fetiţă de vre-o optsprezece ani, drăgălaşă şi vioaie ca o veveriţă, elevă la şcoala profesională. Din pricina ei n'a putut Gavrilaş să-i propuie lui Titu să locuiască chiar la dînşii. D-na Gavrilaş, mărunţică, grasă şi roşie, cu faţa veşnic lucioasă, socotise totuş că ar fi putut lua în gazdă şi pe domnul Titu. Odaia în care stă Marioara avea două paturi şi tinerii s'ar fi învoit cum e mai bine, că doar amîndoi sînt cuminţi. Gavrilaş însă s'a împotrivit spunînd că aşa ceva nu se cuvine şi ar putea stîrni vorbe urîte... Peste cîteva zile, pentrucă Titu nu se obişnuia cu mîncările de pe-aici, s'a înţeles cu d-na Gavrilaş să-l primească şi pe el la masă, plătind o sumă modestă şi potrivită. Venind astfel zilnic în casă, Marioara i-a mărturisit că se simte slăbuţă la limba romînă şi ar avea nevoie de o meditaţie serioasă. Galant, Titu s'a oferit să o mediteze el gra-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tuit spre marea bucurie a d-nei Gavrilaș care o iubea ca pe copilul ei și ținea mult să-și treacă bine toate examenele. Lecțiile le-au început chiar în seara aceea, după cină, în odaia lui Titu unde puteau fi mai liniștiți și nesupărați de nimeni. Prima lecție s'a prelungit pînă după miezul nopții. Tînărul a explicat a doua zi d-nei Gavrilaș, care fusese cam îngrijorată, că a ținut-o mai mult fiindcă într'adevăr fata a fost foarte neglijată. Marioara însăși a recunoscut că mai plăcute lecții ca Titu încă nimeni nu i-a dat și că ar fi bucuroasă dacă Titu ar putea să o învețe cît mai des ca să fie sigură de izbîndă.

Cînd sosi acuma Titu Herdelea, îi găsi la cafea.

— Ți-am pus lingurile'n brîu, nenișorule! îl întîmpină Gavrilaș, pufnind rar dintr'o țigară răsucită de el însuși cu multă meticulozitate.

— Numai fata asta-i de vină, domnu Titu — se scuză d-na Gavrilaș trăgînd cu ochiul spre Marioara care zîmbea șiret. Că zicea că e moartă de foame și că ea nu mai așteaptă nici pe prințul...

Titu se simțea atît de fericit că trebuia să se răcorească. Se repezi deci la Marioara, o luă în brațe și începu s'o sărute pe gură, pe ochi, pe obraji, pînă ce toată o ciufuli, ba-i mai răsturnă și ceașca de cafea pe fața de masă, spălată și călcată de însăși d-na Gavrilaș și pusă numai atunci întîia oară.

— Na, apoi astea mie nu-mi plac — se supără Gavrilaș, silindu-se să-și apere propria-i cafeluță amenințată, în vreme ce d-na Ga-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vrilaș își frîngea mîinile, amuțită, parc'ar fi asistat la un cataclism.

Fata însă se arăta măgulită de explozia aceasta și primea vijelia de sărutări gîngurind ca o turturică.

— Victorie, domnule Gavrilaș! răcni în cele din urmă Titu, svîrlindu-și pălăria pe pat cu un gest de general triumfător.

Și povesti pe nerăsuflate cum a întîlnit pe Grigore Iuga, ce-au vorbit, cum era gata-gata să nu mai vie deloc la dejun și cum diseară va mînca la Enache. Pozna cu răsturnarea cafelei și prăpădirea feței de masă fu repede iertată și uitată. Gavrilaș fusese cîțiva ani un fel de ajutor de administrator la o moșie de prin Vlașca, unde a făcut și ceva gologani, încît avea mare respect de moșii și moșieri, singurele instituții solide din Romînia, împotriva restului nutrind eterne nemulțumiri de oarece în trei ani, de cînd intrase în poliție, n'a izbutit să dobîndească nici o avansare, deși ar fi meritat cu vîrf și îndesat, fiind un funcționar conștiincios și cu mai multă carte decît alții, dar fără proptele la cei sfinți.

— Dacă ai putea să te înfigi administrator la moșia lui măcar vre-un an doi, știu că ți-ar pune Dumnezeu mîna'n cap și te-ai face om! observă Gavrilaș mai tîrziu, gînditor și cu o privire de admirație invidioasă spre Titu care înfulica zdravăn din tocana ardelenească păstrată caldă. Gavrilaș era tot atît de mic la statură ca și nevastă-sa, avea niște mustăți groase și prea mari pentru chipul lui, fruntea foarte încrețită și o roșeață pe toată

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

faţa parc'ar fi fost vopsit pentru o reprezentaţie de circ.

Urmă o desbatere amplă asupra perspectivelor tînărului. Se amestecă şi d-na Gavrilaş cu amintiri discrete despre administratorul din Vlaşca. Numai Marioara tăcea, pufnea din cînd în cînd spre Titu şi-l bombarda cu cocoloaşe de pîine, la care însă el nu lua seama fiind acuma ocupat cu chestii serioase.

Incetul cu încetul totuşi entuziasmul proiectelor se potoli. Gavrilaş, obişnuit să aţipească după amiazi cîte-un ceas, începu să caşte şi apoi se întinse, oftind, pe pat. Marioara se cărăbăni la şcoală, iar d-na Gavrilaş se apucă să spele vasele. Plecă şi Titu acasă la el, să se pregătească pentru masa dela Enache.

Locuinţa lui era chiar în corpul de case de alături. O poartă de lemn dărăpănată dădea într'o curte lungă, murdară, cu sumedenie de cămăruţe toate închiriate. Apartamentul dinspre stradă, două odăi cu antreu la mijloc, era ţinut de d-na Elena Alexandrescu, femee trecută de patruzeci de ani, încă arătoasă, văduva unui ofiţer pe care ea îl pomenea cînd maior, cînd colonel şi care murise locotenent. In camera din faţă şedea doamna împreună cu Jean Ionescu, copist la interne, tinerel şi berbant. In antreu se găseau numai două lăzi cu cărţi, biblioteca doctorului Vasile Popescu dela Piteşti, soţul fiicei d-nei Alexandrescu, Mimi. Odaia din fund, cu două ferestruici spre curte, un pat de tablă, un lavabou, o masă rotundă, trei scaune, un dulap hodorogit şi cîteva fleacuri, botezate bibelouri de familie, era a lui Titu. In curte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai încolo, stătea un cizmar evreu, Mendelson cu cinci copii dintre care cel mare își termina armata la artilerie, apoi un plăcintar bulgar cu dugheana în vecini, un croitor rămas văduv de curând cu patru copii mici, un pensionar cu soție tânără având în gazdă un student...

De cum păși în curte tânărul Herdelea auzi ciripirile mulțumite ale d-nei Alexandrescu și înțelese că Jean trebue să fi plecat la biurou. Ușa dinspre antreu era larg deschisă, iar doamna se aranja în oglindă cu puful de pudră într'o mână și cu batonul de roșu în cealaltă, ca o porumbiță bătrînă și cochetă.

— Sărut mâna, doamnă Alexandrescu! strigă Titu amabil ca totdeauna, scoțînd din buzunar cheea dela camera lui și potrivind-o în broască.

— Bonjur, bonjur, domnu...! răspunse gazda încîntată de chiriașul ei care se purta atît de cuviincios. Da ce ești așa de grăbit? Poftim încoace nițel, că doar n'am să te mănînc — adăogă apoi cu glas de sirenă răgușită, continuînd operația de pictură facială, în vreme ce Titu, din pragul camerei lui, după ce deschisese ușa, își aruncă pălăria pe masă. Sînt singură. Jenică, săracul, s'a dus la minister... Vino, vino, n'ai frică! Jenică nu-i gelos cu toate că mă adoră...

Își aduse aminte de pat, văzu niște adînciturî și se repezi să le netezească, murmurînd cu o satisfacție plină de mîndrie:

— Uite-așa-s bărbații de neastîmpărați... Parcă poți scăpa de insistențele lor?

Titu se simți jenat și, ca să schimbe vorba, se grăbi să-i spuie că diseară va veni acasă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

poate mai tîrziu pentrucă are să petreacă la restaurantul Enache cu un domn.

— Ah, Enache, ce delicios se mănîncă la Enache! suspină romantic d-na Alexandrescu. N'am mai fost însă de cînd trăia răposatul, fie iertat...

Se pierdu un răstimp în glorificarea bietului Mache care s'a prăpădit aşa de tînăr. Îi arătă o fotografie, să-i dovedească ce frumos bărbat a fost. Îi spuse că numai graţie zestrei reglementare a putut mărita pe Mimi, că altfel, prin cîte necazuri a trecut, nici n'ar fi avut cu ce s'o urnească din casă. Pe urmă, sfîrşindu-şi pictura, începu să-i istorisească pe larg cîte certuri şi aproape scandaluri a avut bietul Jenică din pricina ei cu părinţii lui care sînt nişte oameni foarte bine dar cu idei foarte învechite în unele privinţi şi n'au vrut să-i admită în ruptul capului să trăiască cu ea, ci au umblat din răsputeri să-l însoare cu o urîţenie despre care ziceau c'ar fi o partidă strălucită. Jenică însă, cît e dînsul de drăguţ altfel, are o fire foarte voluntară şi le-a declarat categoric că mai degrabă rupe cu toată familia orice relaţie decît să se despartă de iubita lui care, pe lîngă că e o femee superbă, îl şi îngrijeşte admirabil şi-l iubeşte cu adevărat. Şi aşa bătrînii au fost siliţi să cedeze, încît azi sînt buni prieteni şi absolut intimi. Dealtminteri şi ea a avut destule mizerii şi mai are, din cauza lui Jenică, cu ginerele ei. Mimi n'ar zice nimic, fiindcă ea ştie cît a suferit sărmana maică-sa şi s'a jertfit şi că măcar acuma are dreptul să-şi trăiască şi ea traiul. Dar ginerele e băiat dela ţară cu moravuri dela patruzeci şi opt şi i-a decla-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rat verde că el nu-i va mai trece pragul cît va fi cu Jenică, nedorind să se găsească faţă în faţă cu peştele ei. „Auzi, Jenică, peşte, el care e funcţionar şi..." Ba a oprit şi pe Mimi să o vază, aşa că drăguţa de ea, cînd vine prin Bucureşti, trebue să se întîlnească aproape pe furiş cu mama ei care a născut-o şi a crescut-o.

— Of, Doamne, greu se mai plăteşte şi puţina fericire ce i-e scrisă omului! suspină sfîrşind d-na Alexandrescu, cuprinsă de înduioşare.

Tînărul se zăpăci de tot ascultînd destăinuirile atît de intime mai ales cînd luară o întorsătură tristă. Se sculă încet, gîndindu-se ce-ar putea să-i spuie ca să-i şteargă amărăciunea. D-na Alexandrescu îşi regăsi singură vioiciunea pornindu-se să-şi laude fata, frumuseţea ei, inteligenţa ei, drăgălăşia ei şi făgăduind lui Titu că-l va prezenta negreşit ca să o cunoască şi să-şi dea seama ce înseamnă o fiinţă într'adevăr adorabilă... Neavînd nici o treabă, doamna l-ar fi ţinut la taifas pînă noaptea, ca şi alte dăţi. Titu ardea de nerăbdare să se pregătească pentru întîlnirea de diseară care poate să însemneze o întorsătură în viaţa lui. Tocmai chibzuia cum să se retragă fără să o jicnească cumva, cînd auzi în curte o voce strigînd:

— Domnul Titi Herdelea!

Cîteva glasuri răspunseră îndată afară:

— In faţă, în faţă!

— E factorul — explică d-na Alexandrescu.

Titu făcu numai trei paşi pînă în antreu unde se şi ivise factorul. Era o scrisoare de-acasă. Salută pe d-na Alexandrescu şi intră

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

în odaia lui, cuprins brusc de emoție. Prima scrisoare de cînd s'a așezat în București... Rupse plicul și sorbi cu înfrigurare cele șase pagini de scris mărunt în care d-na Herdelea, în stilul ei evanghelic presărat cu maxime morale și povețe înțelepte pentru „dragul mamei înstrăinat", îi spunea toate cîte s'au petrecut prin Amaradia după plecarea lui, dela moartea lui Ion Glanetașu pînă la logodna Ghighiței cu învățătorul Zăgreanu. „Cununia însă vom face-o tocmai după Crăciun ca să ne putem înfățișa cu vrednicie. O să le dăm lor casa din Pripas, să nu mai stea așa pustie și să le poarte și lor noroc, cum ne-a purtat nouă... Ne-ar fi drag să fii și tu la nuntă, biata copilă și acuma plînge gîndind că tu poate n'ai să poți veni. Dar tu să-ți vezi de soarta ta și să cauți să te chivernisești cît mai bine și să nu pierzi nădejdea în Dumnezeu că Dumnezeu nu lasă pe cei drepți și cu credință. Trebue să ai răbdare multă, dragul mamei, că nici pe-acolo nu sboară pui fripți și plăcinte calde, omul să nu despereze, ci să lupte cu toate piedicile pînă ce izbîndește cu ajutorul lui Dumnezeu... Are să înceapă în curînd frigul și iarna și nu știu dacă tu ai haine grosuțe. Să ieai seama și din cei dintîi bani să-ți cumperi ori, dacă pe-acolo-s prea scumpe, să trimiți bani, să-ți facă Ștrulovici, că-l știi ce frumos lucrează și ieftin..."

Intr'un post-scriptum Ghighi adăoga că ea nu se cunună, orice ar face bătrînii, dacă nu vine și el la nuntă și-i mai spunea că va merge negreșit la balul studenților, dar încă nu știe cu ce rochie, că ea ar vrea să-și facă una

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nouă mai ales că e și logoditâ și toți ochii vor fi pe ea.

In alt post-scriptum bătrînul Herdelea îl îndemna să nu uite a scrie ceva pentru *Tribuna Bistriței*, cum a făgăduit cînd a plecat, căci directorul și acuma așteaptă dările de seamă despre serbările Astrei. Deasemenea să-i trimită gazete din Țară, să vadă și domnii noștri foi romînești adevărate, iar cînd va publica de-ale lui să poată arăta tuturor ce face feciorul lui în Romînia...

Titu reciti scrisoarea de cîteva ori par'car fi vrut s'o învețe pe dinafară. Complecta din sufletul lui toate veștile. Se simțea din nou acasă, în Ardeal, în lumea unde fiece amănunt, oricît de neînsemnat, avea o rezonanță vie pentru întreaga lui fire. Subt farmecul amintirilor, cuprins de o nostalgie dureroasă, vru să se apuce pe loc să răspundă, ca și cînd numai astfel și-ar fi putut ușura inima. Pe masă erau cîteva cărți aduse de-acasă, biblioteca lui, apoi caiete cu însemnări, cu crîmpeie de poezii, cerneală, tocuri... Numai hîrtie de scrisori n'avea. Căutînd un petec de hîrtie potrivită, își aduse aminte de Iuga, coborî în realitate și hotărî să amîne răspunsul pînă ce va putea comunica lucruri mai multe și poate mai bune.

Dealtfel se făcuse ora șase și deci era momentul suprem să se gătească pentru discară. Mai cu seamă că trebuia să-și mai aranjeze unele mici lucruri, să-și mai coase cîte ceva, să-și lustruiască ghetele, să-și perie costumul negru de camgarn pe care nici nu l-a prea îmbrăcat aici, încît s'ar putea duce cu el și la Palat. Voia să fie foarte exact la întîlnire,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căci omul civilizat întîi după exactitate se cunoaşte. Mai bine să aştepte el cîteva minute decît să fie aşteptat.

4.

— Ai întîrziat, prietene! zise Grigore Iuga zîmbind şi întinzîndu-i mina. Mi se pare că te-ai bucureştenizat şi d-ta?... Dar iea loc colea, lîngă mine!... Noi nu te-am aşteptat că ne-a fost foame...

Un chelner luă pălăria şi pardesiul lui Titu în vreme ce el, uluit, nu ştia dacă să mărturisească adevărul sau să lase pe Iuga să creadă că n'a fost exact la întîlnire. Se pomeni murmurînd cu un glas străin, confuz:

— Ba eu sînt pe-aici demult, mi-am şi svîrlit odată ochii înlăutru, iar pe urmă m'am plimbat prin faţa restaurantului tot aşteptîndu-vă de mă şi mir cum nu v'am văzut cînd aţi intrat...

— Nu te scuza că şi noi am întîrziat un sfert de oră! îl întrerupse Grigore amical. Aşa sîntem noi romînii toţi... Dar să cunoşti pe prietenii mei!

Făcu prezentările. Avocatul Baloleanu, deşi numai cu cîţiva ani mai mare ca Iuga, era foarte voinic, avea o bărbuţă cafenie tunsă energic şi un început de chelie pe care o ascundea cu fire de împrumut. Ochii albaştriverzui îi sticleau inteligent şi şiret. Mînca mult, se văita că băutura îl balonează şi nu se putea reţine oricît medicii îl preveniseră că e predispus la obezitate. Îl pasiona politica.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Fusese deputat cînd i-a fost partidul la putere, devenind şef de organizaţie la Ialomiţa unde avea, dobîndită mai recent, o moşie de vre-o şase sute de pogoane. Clientela puţină dar solidă îi asigura venituri considerabile care îi dădeau faima de mare avocat, pe cînd de fapt el nu pleda decît prea arareori şi privea chiar cu puţin dispreţ pe confraţii de bară, pe lătrători, cum îi poreclise el în glumă. Totuş se bucura de trecere la palatul de justiţie, pentrucă era socotit om politic de viitor şi făcea multe servicii prin influenţa lui la mărimile zilei. Cellalt tovarăş de masă. Constantin Dumescu, directorul Băncii Române, cu ochelari de aur, spîn, părul blond-cărămiziu, smead şi puţin adus de spinare parcă trupul i-ar fi fost prea lung, părea un taciturn. Era burlac şi prieten bun cu tatăl lui Grigore.

Cei doi primiră pe Titu fără entuziasm, ca şi cînd le-ar fi stricat atmosfera. Tînărul, după invitaţia lui Iuga, se adînci în studiul listei de bucate, înfricoşat, necunoscînd încă mîncările din Ţară şi mai ales numirile lor. Îi era apoi necaz şi nu se putea dumeri cum de n'a observat pe Grigore cînd a sosit, încît acuma are să crează că nu e om de cuvînt, deşi el a venit cu o jumătate de ceas mai înainte, numai ca să nu întîrzie, dar n'a îndrăznit să intre şi să ocupe o masă.

După o scurtă tăcere, Baloleanu reluă convorbirea întreruptă de apariţia tînărului, zicînd cu un aer de superioritate:

— Aşa, dragă Grigoriţă, cum îţi spuneam... Problema ţărănească nu se poate rezolva fără sacrificii din partea celor ce stăpînesc pămîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tul. Asta-i lege! Toate celelalte, toate considerațiile secundare sînt paliative. Țăranul vrea pămînt. Scurt. El atîta știe și asta îl doare.

— Iartă-mă, Alexandre — răspunse Iuga calm, cu o lucire în ochi care arăta că discuția îi frămînta sufletul — dar așa cum o pui tu, problema devine un simplu pretext de propagandă electorală sau de demagogie ieftină și primejdioasă. A stîrni pofte e foarte ușor. Mai greu e să le și împlinești. Cum vrei tu să mă convingi pe mine, proprietar, să dăruiesc țăranilor pămîntul pe care-l muncesc împreună cu dînșii din moși-strămoși, cînd în același timp tu însuți cumperi moșii și...

Puțin vexat, avocatul nu-i dădu răgaz să continue:

— Pardon, pardon! Să punem lucrurile la punct! Inainte de toate să fim înțeleși că nu discutăm chestia din punct de vedere particular personal. Eu am vorbit făcînd abstracție că tu, întîmplător, ești mare proprietar sau că eu, tot întîmplător, fac politică. Sîntem, mai presus de orice, oameni care cunoaștem problema țărănească și din cărți și din experiență, care ne interesăm de ea cum se interesează toată lumea, fiindcă de rezolvirea ei depinde soarta noastră și chiar viitorul țării, nu-i așa? Va să zică o desbatere academică. Sînt sigur, dealtfel, că de-ar fi nevoe de sacrificii conu Miron și cu tine ați fi cei dintîi să faceți gestul...

— Ba te înșeli grozav, dragul meu! protestă Grigore. Tata n'ar consimți niciodată să se despartă de moșia de care-l leagă un trecut de greutăți și de mîndrie. Pentru el pămîntul în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

seamnă viaţa însăşi, ca şi pentru ţăran, ştii prea bine, că ai fost pela noi şi cunoşti situaţia. Dar nici eu, cu toate că nu mă simt atît de intransigent, n'aş fi dispus să fac cadouri, nu ţăranilor, care nu le cer, ci demagogilor mărunţi dela oraşe care vor să-şi creeze merite electorale agitînd pe subt mînă teorii pe care cei cu răspundere le repudiază şi pe care nici înşişi agitatorii nu se gîndesc să le puie în practică!

— Uite conservatorul! zîmbi Baloleanu către Dumescu, apoi întorcîndu-se iar la Iuga: Un moment, iubitule! Pentrucă adineaori m'ai pus în cauză pe mine, ţin să precizăm lucrurile... Ei bine, crezi tu că mica mea proprietate, cîştigată cu sudoarea unei munci cinstite de zece ani, de încă şi azi mai am datorii pe ea, crezi tu că tocmai cele cîteva biete sute de pogoane ale mele au să rezolve problema? Şi totuş iacă, declar aici solemn, deşi sînt om sărac, că într'un caz de nevoe, cu pun la dispoziţia ţării petecul meu de moşie fără să crîcnesc! Eşti mulţumit? Am fost clar?

— Evident, cum să n'o oferi şi statului dacă ai putut s'o arendezi îndată ce ai luat-o! făcu Iuga apăsat, fără a-şi ascunde dispreţul.

Jicnit şi scandalizat că s'a găsit cineva, ba încă un bun prieten, care să-i pretindă lui, avocat cu vază şi om politic, să se înfunde la ţară, Baloleanu zise ironic:

— Doar n'ai să-mi ceri acuma, puiule, să mă las de meseria mea pe care, de, o cunosc niţeluş, ca să mă apuc de agricultură?

— Iţi cer, dacă vrei să ai pămînt! Cine are pămînt să-l muncească şi să-l iubească, ori să renunţe! Tu, dragul meu, ai luat moşia ta de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

subt nasul sătenilor care umblau s'o cumpere şi s'o împartă între ei. Te-ai dus, i-ai înlăturat şi a treia zi ţi-ai trimis arendaşul să stoarcă bani din ea pentru tine şi pentru el. Pe deoparte împiedecaţi pe ţăran să cumpere pămînt cînd se oferă prilejul, iar de altă parte mă îndemnaţi pe mine, care asud alături de ţărani, să mă despart de moşie, s'o arunc uite-aşa ca pe-un dinte stricat!

— Ei, dragă Grigoriţă — observă avocatul mai moale — sînt prea puţini proprietari ca voi. Marea, imensa majoritate a pierdut de mult contactul cu pămîntul. O măsură generală nu se poate lua după cei puţini, ci după ceilalţi.

— De ce n'ai lua întîi măsuri faţă de cei ce s'au înstrăinat de moşiile lor? De ce vă gîndiţi numai decît să distrugeţi o clasă socială, poate cea mai loială, cea care reprezintă bogăţia de bază a ţării? A, firește, n'au rămas mulţi proprietari la datorie. A început să le vie unora greu să stea la ţară, să li se pară dezonorant a munci pămîntul sau chiar a munci în general. Preferă să tragă venituri grase şi să le risipească în petreceri. Locul lor l-a luat arendaşul care stoarce arenda pentru boer şi alta, mai bună, pentru el însuşi. Atunci evident că ţăranul geme şi se svîrcoleşte şi ameninţă cînd în surdină, cînd făţiş. In vreme ce eu, proprietar, muncind şi economisind, deabia scot din moşia mea cît să pot trăi onorabil, arendaşul, vecinul meu, plăteşte zeci de mii de galbeni proprietarului şi îşi umple şi el dăsagii. De unde diferenţa? Din buzunarul arendaşului sau din mizeria ţăranului?... N'am dreptate, nene

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Costică? sfîrşi Grigore adresîndu-se deodată lui Dumescu. Spune d-ta, am ori n'am dreptate?

Directorul de bancă şedea cu ochii în farfurie şi asculta jenat, fiindcă amîndoi vorbeau tare încît lumea dela mesele dimprejur se uita la ei. Intrebarea totuş îl surprinse. Nu urmărise discuţia decît superficial. Lui, om de cifre, desbaterile la un pahar de vin i se păreau cam futile, dacă nu comice. O problemă gravă nu se limpezeşte între un şniţel vienez şi o plăcintă cu mere. Cel mult se încurcă şi mai rău. Inainte însă de-a răspunde el, dela masa de-alături interveni cineva cu glas familiar:

— Imi daţi voe...

Toţi întoarseră capetele, miraţi de amestecul unui străin în conversaţia lor.

— Sînt Ilie Rogojinaru şi am avut fericirea să ne cunoaştem azi în tren cu domnul Iuga...

Arendaşul era singur la masă. Venise mai tîrziu şi, vrînd-nevrînd, a auzit discuţia. Netulburat de mirarea lor, îşi mută scaunul puţin mai aproape şi urmă parcă i-ar fi cunoscut pe toţi de cînd lumea:

— Numai pentrucă domnul Iuga spunea că arendaşii ar fi aşa şi pe dincolo... Acu nu că sînt şi eu arendaş, dar cred că dumnealui greşeşte vorbind rău despre nişte oameni care nu merită atîta hulă. Să nu fie cu supărare, cucoane, dacă iarăş nu ne lovim în păreri, zău aşa! Arendaşul nu e chiar o pacoste pe ţară, cum ziceţi d-voastră şi cum scrie prin gazete. Nu, nu! Ca să poată scoate arenda plus un oarecare venit pentru ostenelile lui, arendaşul trebue să muncească de trei ori cît un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

proprietar. Țăranul nu lucrează nici mai mult și nici mai ieftin la arendaș ca la boer, ba mai degrabă dimpotrivă. Iau martor chiar pe domnul Iuga să vă spuie cinstit dacă învoelile la arendașii vecini cu Amara sînt mai grele ca pe moșiile dumnealor. Arendașul însă, împins de nevoi, a făcut economii la cheltueli, a cultivat mai intens pămîntul, a pus în circulație terenuri care înainte erau pîrloage, a introdus mașini, însfîrșit a ridicat nivelul exploatării agricole. Toate astea oare nu valorează nimica? Or fi ei și arendași ticăloși care asuprese pe țărani, cum sînt și printre proprietari, dar să-i osîndim așa, în bloc, fără circumstanțe ușurătoare, nu e drept și nici bine!

Grigore Iuga, enervat de intervenția insolită a arendașului, răspunse apăsat și disprețuitor:

— O fi, stimate domn, dar dacă nu apăreau arendașii între proprietari și țărani, azi n'am mai avea o chestie țărănească în Romînia! Nașterea arendașului a împiedecat trecerea pămîntului în mîinile țăranilor, cum ar fi fost natural și sănătos. Proprietarul care s'a săturat de moșie, ar fi vîndut-o sătenilor dacă nu se îmbulzea arendașul oferindu-i un venit mare și sigur, fără nici o muncă și bătaie de cap pentru dînsul!

— Asta se poate — admise Rogojinaru cu un surîs candid. Se prea poate. Nu zic ba... Cu condiția ca țăranul să fi fost într'adevăr harnic și întreprinzător. Mie însă, care am o veche experiență în privința asta, dați-mi voe să rămîn convins că arendașul a intervenit tocmai fiindcă țăranul romîn e leneș și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nepăsător, aşteptînd să-i vie totul de-a gata dela boer sau, în vremea din urmă, dela stat... Uite-aşa, domnilor! Scuzaţi-mă dacă sînteţi de altă părere, dar eu...

Baloleanu avu un gest de consternare fără a putea protesta. Grigore, abia stăpînindu-şi revolta, întrerupse vehement pe arendaş:

— Te-am auzit şi în tren vorbind cum vorbişi acuma, onorate domn. Nu ţi-am răspuns, fiindcă mi se pare monstruos ca un om care trăeşte şi se îmbogăţeşte din exploatarea ţăranului să afirme totuş cu atîta insistenţă că ţăranul e leneş. Dar chiar presupunînd că ar fi cum zici d-ta, imputarea sau ocara d-tale n'ar privi pe ţăranul nostru ci pe cei ce l-au emancipat numai de formă, şi l-au lăsat, în fapt, mai încătuşat ca pe vremea robiei. In loc să-i fi dat învăţătură şi educaţie cetăţenească, a fost menţinut cu sila în întunerec. Nu ne-a trebuit ţăran cetăţean, ci ţăran animal. Şi acuma, culmea batjocurii, îl mai şi insultăm că e rău şi trîndav... A, întreabă-l pe dumnealui — continuă arătînd brusc pe Titu, care încremeni — că-i ardelean şi-a venit de curînd încoace, întreabă-l dacă ţăranul dumnealor e leneş şi lipsit de iniţiativă! Şi nu uita că acolo romînul se află subt jug străin! A avut însă conducători cu tragere de inimă care l-au învăţat şi i-au deschis mintea, a avut pilde care l-au îndreptat pe calea cea bună. Noi vorbim mereu despre ţărani şi ne mulţumim cu vorba goală şi niciodată nu facem nimic cinstit şi desinteresat pentru ei!

Avîntul lui stîrni mici surîsuri ironice prin prejur. El însuşi îşi dădu seama că a devenit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

patetic, că tonul lui nu cadrează cu locul, şi tăcu mai jenat chiar decît Dumescu care începuse să dea semne de nerăbdare. Rogojinaru, deşi avea replica gata, ca să nu mai înveninceze lucrurile, se mulţumi să mormăie ceva în farfuria lui. Doar Baloleanu zise, încet, ca pentru masa lor:

— Foarte just, dragă Grigoriţă, foarte adevărat! Bietul ţăran nu ştie decît să rabde, fiindcă nimeni nu l-a învăţat altceva. Iar cînd nu mai poate şi-i ajunge cuţitul la os, atunci e natural să izbucnească în iureşe de foc şi de sînge. Numai la noi se mai pomeneşc, în plin secol de civilizaţie occidentală, răscoale de ţărani exasperaţi, cînd ici, cînd colo, pentrucă numai la noi ţăranul nu găseşte nicăiri dreptate. Pînă ce avem să ne trezim cu o catastrofă să zguduie ţara din temelii!

Tot el însă, înţelegînd că discuţia s'a împotmolit, căută să-i schimbe făgaşul. Aduse vorba despre recolta care ar fi fost destul de bună, dar nu se poate valorifica din pricina crizei financiare, apoi despre situaţia guvernului pe care el o socotea şubredă în speranţa că în curînd va reveni la cîrmă partidul lui. Trecînd la politica externă ajunseră la fraţii ardeleni şi la Titu Herdelea. Acuma se mai învioră şi Dumescu, naţionalist fervent care visa veşnic numai cucerirea Transilvaniei. Grigore le spuse că tînărul Herdelea ar dori să-şi găsească un rost în ţară şi Dumescu, fiind vorba de un ardelean, îi oferi îndată un loc de funcţionar la banca lui, deocamdată modest, firește, rămînînd să se vază ulterior dacă va merita mai mult. Iuga mulţu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

mi refuzînd: ce să caute un poet la bancă afară, cel mult, de vre-un împrumut de franci fără girant, fără dobîndă şi fără termen de plată? Titu însuşi tăcuse, dar se bucură că Grigore n'a primit. N'a trecut el Carpaţii ca să ajungă funcţionar de bancă. Mai curînd la vre-un ziar ar fi să i se găsească vre-o întrebuinţare, adăogă Iuga. Da, da, la vre-un jurnal, repetă şi tînărul, cu însufleţire. Baloleanu era bun prieten cu directorul *Universului* căruia îi cîştigase un proces dubios. Făgădui că va interveni, numai Titu să aibă grije să-i reamintească, dacă cumva ar uita.

— Pe mine să mă iertaţi acuma — zise pe urmă avocatul pregătindu-se de plecare. Mi-am lăsat nevasta să mănînce singură numai de dragul tău, Grigoriţă, că nu te-am mai întîlnit de-un veac. Sper că şi tu ai să-mi faci plăcerea să vii într'o zi să dejunezi la noi, să te mai vază şi Melania mea, că mereu vorbim de tine. Pofteşti cînd vrei tu, oricînd, nici n'ai nevoe să anunţi, ca acasă...

Intre Grigore şi Dumescu se încinse o controversă asupra notei, fiecare revendicînd pentru sine obligaţia de plată. Grigore eşi biruitor numai amenînţînd cu o supărare eternă. In faţa restaurantului se despărţiră. Iuga rămase cu Titu. Chiar atunci apăru în uşă şi Rogojinaru, cu o ţigară de foi între dinţi, cu o umbrelă străveche la subţioară.

— Cucoane! zise dînsul către Grigore, cu glas dulce părintesc. D-ta eşti tînăr şi te aprinzi iute, iar eu sînt bătrîn şi nu mă supăr cu una cu două. Nu ştiu cînd ne-om mai întîlni, dar să dea Dumnezeu să nu zici nici-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

odată: a avut dreptate afurisitul de Rogojinaru... Noapte bună!

Grigore Iuga îl privi o clipă şi nu răspunse nimic. Familiaritatea arendaşului îl sîcîia. Dealtminteri se simţea obosit şi mai ales plictisit. Discuţia dela masă îi răscolise nervii. Işi propusese de atîtea ori să nu mai vorbească despre lucrurile acestea şi totuşi mereu îşi călca hotărîrea.

Coborîră în Calea Victoriei fără a schimba un cuvînt. Se pornise un vînt aspru, prevestitor de ploaie rece. Nourii se lăsaseră jos, aproape pînă pe coperişele caselor. Cîte-un vîrtej de aer se răsucea pe stradă, măturînd praful, ridicîndu-l şi aruncîndu-l pe trotuare, între picioarele rarilor trecători. Grigore îşi aduse iar aminte de Rogojinaru: vezi, el a presimţit schimbarea vremii şi a venit cu umbrela... O trăsură venea în goană dinspre Şosea cu un domn între două femei, hohotind de veselie parcă toată lumea ar fi fost a lor.

Titu Herdelea păşea tăcut şi prudent. Vedea că Iuga n'are chef de vorbă şi nu voia să-l supere. Işi făcu în gînd bilanţul serii şi chibzuia că poate fi mulţumit. Dacă ar intra la *Universul*, s'ar putea socoti aranjat definitiv şi bine. Nu e un ziar subţire, dar pare a fi solid şi răspîndit. Ar fi preferat *Adevĕrul* care e mai simpatic, mai opozant şi mai intelectual. Pentru început e bine şi aşa. Numai să nu uite avocatul să vorbească cu directorul. Are să treacă mîine negreşit pe la Baloleanu... Adică nu, să se consulte întîi cu Iuga. Trebue să iea seama, să nu facă vre-o gafă, să-l ofenseze şi să-l piarză. Cînd i-a scos

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dumnezeu în cale un om atît de extraordinar, nu mai contează cîteva zile de aşteptare...

Prin Piaţa Palatului Regal i se păru totuş că tăcerea a fost prea lungă. Cumpănind despre ce i-ar putea vorbi, îşi aminti cu cît interes a discutat Grigore despre nevoile ţărăneşti. Îi zise deci ezitînd, parcă i-ar fi pipăit sufletul:

— Nici n'am pomenit atîta ce se vorbeşte pe-aici despre ţărani şi mereu despre ţărani. Toată lumea pretutindeni, într'una: chestia ţărănească, problema ţărănească, să facem aşa, să facem altfel... Dece atîta discuţie? Pînă şi la mine, în curte, toţi chiriaşii, cum se adună la taifas repede ajung la ţărani ş'apoi dă-i şi dă-i cu problema şi cu chestia... Baremi un cizmar jidov şi mai ales feciorul lui, care-i mare socialist, nu mă întîlnesc odată să nu-mi bată capul cu fel de fel de soluţii şi cu proorocirea că, de nu se rezolvă chestia ţăranilor, are să vie revoluţia să facă praf şi cenuşă Bucureştii!

Grigore tresări ca trezit dintr'o visare. În aceleaşi clipe aceeaşi întrebare şi-o pusese şi el, căutîndu-i răspunsul. Murmură cu privirea spre nourii mînioşi ce se vîltorau peste capetele lor:

— Poate să fie numai o modă trecătoare, dar poate să fie şi o durere străveche care apasă sufletele ca o pîclă năbuşitoare. Cine ştie?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

5.

Grigore Iuga se perpelea în pat fără somn. Răsfoise gazetele de seară şi nu reţinuse nimic. Gîndurile îi rătăceau tulburi, neostoite, răscolind amintiri, amărăciuni, planuri, speranţe şi izgonind mereu liniştea sufletului. Stinsese becul de pe noptieră de cîteva ori şi tot de atîtea ori îl reaprinsese ba să refacă un calcul salvator, ba să controleze un preţ al zilei, ba să observe un amănunt pe fotografia Nadinei care, din perete, deasupra patului, îl urmărea cu ochi galeşi. Prăvălită, trei sferturi goală, pe o blană de urs, cu braţul răzimat pe capul fiarei, sînii ei mici păreau încremeniţi într'un spasm voluptos, iar şoldurile-i calde se alintau cu îndemnuri în vreme ce întreaga-i figură surîdea cu o candoare virginală şi prefăcută. In ramă grea, fotografia mărită aproape natural, era un cadou de ziua lui din partea ei. Atunci, cu trei ani în urmă şi numai un an după cununie, a minţit că-l bucură cadoul ei, i-a mulţumit şi a îmbrăţişat-o, dar în sine-şi a fost întristat şi decepţionat. Avea pretenţia, nemărturisită, să-i aparţie exclusiv lui măcar goliciunea ei trupească. Il indigna închipuirea că soţia lui, dragostea lui cea mare, s'a putut arăta astfel unui bărbat străin, fie el chiar fotograful.

Sosise în Bucureşti plin de încredere că toate vor merge strună. A încasa rata a doua şi ultima din preţul grîului vîndut şi liferat, a aranja cu Dumescu, la Banca Romană, poliţa care ajunge Luni la scadenţă, erau tre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

buri ce se puteau lichida în două ore. După ce va isprăvi afacerile proiectase să mai stea vre-o două trei zile, să se întîlnească cu prietenii, să le reamintească prin prezență că trăește. Pe urmă înapoi la Amara cu restul de bani care va fi suficient pentru nevoile curente pînă la valorificarea porumbului. Era ordonat și meticulos. Cu atita se alesese din cei doi ani petrecuți în Germania. Își întocmise programul de-acasă în toate amănuntele. Polița cerealistului o avea în buzunar cu scadența pentru mîine. O considera aur curat. Semnătura celei mai importante firme de export de cereale din Romînia se bucura de respect în toată Europa.

In Strada Bursei, primul punct din program, soarta a tras o dungă brutală peste combinațiile lui. Șeful firmei, un armean înalt, bătrîn și rigid, l-a poftit în biroul său particular, i-a oferit cafea și o havană de contrabandă și l-a rugat confidențial și stăruitor să-i îngăduie o amînare de o lună, una singură, pentru plata ratei. Grigore a încercat să obiecteze că e vorba de o poliță, că... Au urmat explicațiile și considerentele. Timpuri excepționale. Prețurile au scăzut brusc pe piețele străine în ultimele săptămîni, aproape o prăbușire. A căzut în balanță concurența rusească, neașteptată; recolta muscalilor, de unde se anunțase compromisă, a eșit deodată arhiabundentă. Rusia e totdeauna cu surprize. Nu l-ar fi durut capul de asta. El, negustor prevăzător, a făcut toate aranjamentele în timp util. L-au nenorocit însă căile ferate care n'au putut executa transporturile cînd a trebuit. Apoi vapoarele care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

au stat, unele mai stau și azi, la Brăila, de pomană, fiindcă n'au avut ce să încarce. Pierderile se ridică la peste treizeci la sută din valoarea mărfii. Și, vîrf la toate, criza financiară, stupidă, care s'a abătut așa din senin, a zdruncinat tot creditul și paralisează orice posibilitate de mișcare.

Grigore asculta și nu auzea. Precis era doar faptul că nu va primi banii; restul erau vorbe. Ascultînd își zicea într'una că, în ciuda tuturor explicațiilor, dacă el ar refuza amînarea, armeanul totuș ar plăti, căci n'ar putea lăsa să i se protesteze polița și astfel să-și ruineze toată întreprinderea. Refuzul însă ar însemna ruptura cu firma cu care tatăl său lucrează de douăzeci de ani și care, de multe ori, în momente grele, le-a făcut destule înlesniri. Poate el să-și iea răspunderea unui refuz? Sau, dacă acceptă amînarea, cum să aranjeze datoria dela Banca Română și cum să se întoarcă acasă cu mîna goală? Nici n'a refuzat, nici n'a acceptat. Va răspunde mîine, după reflexiune matură.

Dela armean s'a dus la Dumescu, la bancă, să-i ceară sfat și ajutor. Era într'o consfătuire gravă și nu l-a putut vedea. I-a lăsat un cuvînt, poftindu-l la masă. Știa că Dumescu nu discută lucruri serioase decît la biurou. Și-a închipuit că poate se va ivi totuș un prilej favorabil să pregătească măcar terenul. Deaceea l-a luat și pe Baloleanu. Acuma, tîrziu, își dă seama că toată combinația, care i s'a părut foarte ingenioasă, a fost o nerozie. Dacă ar fi fost înțelept, văzînd că nu poate vorbi cu Dumescu la bancă, ar fi așteptat liniștit pînă mîine, ar fi mîncat cu tînărul tran-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

silvănean și acuma ar dormi în loc să se svîrcolească zadarnic.

Cînd a intrat în odae, după ce s'a despărțit de Titu Herdelea, a întîlnit îndată privirea Nadinei din fotografie. S'a înfuriat. Și-a adus aminte că din pricina ei (altădată ar fi zis: de dragul ei) a făcut datoria la Banca Romană, puțin înainte de surpriza ei cu cadoul. A crezut atunci că refuzul ei de-a sta la țară mai mult de douăzeci și patru de ore ar fi numai din cauză că i-e silă de „cocioaba fără gust și fără comfort", cum spunea ea că este conacul bătrînesc dela Amara. Ca să o ademenească, s'a gîndit să clădească un castel demn de frumusețea ei. Bătrînul era mîhnit că vechiul conac, în care s'au născut și au trăit patru generații de înaintași, nu mai mulțumește pe Grigore. Socotea planul lui drept începutul destrămării. Construcția s'a început și s'a terminat cu bani împrumutați dela Banca Romană. Nadina a găsit foarte gentilă atenția lui, a petrecut două săptămîni să-și inaugureze castelul, apoi s'a întors plictisită, la București. Nimeni nu-i poate pretinde să se înmormînteze de vie nici chiar într'un cavou de lux. O fotografie, soră geamănă cu cea de deasupra patului, numai cu rama ruralizată, potrivită locului, a rămas acolo să-i ție de urît lui Grig. Și datoria la Banca Romană, din care nu s'a putut amortiza nici jumătate în cei trei ani trecuți de-atunci.

Miron Iuga a descoperit pe Nadina pe cînd Grigore era la Berlin. Tatăl ei, Tudor Ionescu cumpărase mai de mult dela Teofil, fratele lui Miron, cele două moșii, Babaroaga și Les-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

pezi, vecine cu Amara. Noul proprietar a venit, foarte prietenos, îndată ce a iscălit actele, şi a cerut lui Miron poveţe asupra mijloacelor de exploatare cît mai bună a pămînturilor. A fost un simplu pretext de cunoştinţă; nu-i trecuse lui niciodată prin minte să-şi bată capul cu muncirea moşiilor. Işi găsise arendaş şi se înţelesese asupra venitului înainte chiar de a fi încheiat cumpărarea. Miron a aflat mai tîrziu că Ionescu ar fi un bogătaş de origină obscură, stabilit de puţin timp în Bucureşti unde achiziţionase cîteva case de raport. Asta a fost cu vre-o douăzeci de ani în urmă. Apoi, de nişte Paşti, acum cîţiva ani, a primit iar vizita vecinului, de astă dată însoţit de fiul său Gogu şi de Nadina. Intre cele două odrasle era mare deosebire de vîrstă, feciorul putea să aibă peste patruzeci de ani, fata cel mult douăzeci. Tudor Ionescu i-a povestit c'a fost însurat de trei ori şi că Gogu e din prima căsătorie, iar Nadina din a treia. Fiindcă a schimbat arendaşul, i-a adus şi pe ei să vază proprietăţile, mai ales că ale lor vor fi în curînd, Babaroaga a Nadinei şi Lespezi a lui Gogu. Deocamdată atîta vrea să le dea, cînd se vor căsători, şi cîte-o casă în Bucureşti. Ce mai are tot a lor va fi, parte dreaptă, dar numai după moartea lui. „Mult n'au să mai aştepte, că am bătut şaptezeci", a adăogat zîmbind fără regrete. Numai de nu s'ar săvîrşi înainte de a-i vedea aşezaţi. Mai frică i-e de Gogu, că atîta a amînat însurătoarea pînă ce i-a cam trecut vremea. Despre Nadina n'are nici-o grije; o fată ca ea nu poate rămîne nemăritată pentrucă n'ar lăsa-o peţitorii. Mi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ron Iuga s'a uitat atunci mai bine la ea şi a răspuns că da, aşa este... Pînă peste vre-o trei luni, cînd s'a întors Grigore din Germania, bătrînul Iuga s'a gîndit deseori la Nadina, viitoarea stăpînă a moşiei Babaroaga. Cît l-a mîhnit pe el fărămiţarea şi înstrăinarea pămînturilor părinteşti şi cum l-ar mai fi luat dînsul dacă Teofil n'ar fi pretins bani ghiaţă. Cu limbă de moarte se gîndea să dea de grije lui Grigore să reîntregească domeniul Iuga, dacă Dumnezeu nu-l va învrednici pe el însuşi să-şi împlinească dorinţa cea mai fierbinte.

Grigore avea atunci douăzeci şi patru de ani. Plecase în Germania să se specializeze serios în agronomie, după ce îşi luase licenţa în drept la Bucureşti, nu ca să practice, ci să aibă un titlu. A plecat pentru trei ani, maicăsa a murit după primul şi bătrînul i-a cerut să rămîie acasă, să dea dracului ştiinţa ceea zadarnică. Deabia s'a învoit să-l mai lase încă un an.

S'a întors din străinătate cu capul plin de planuri îndrăzneţe şi cu soluţii sigure pentru toate greutăţile. Bătrînul l-a ascultat de cîteva ori fără să se supere, cum se aştepta Grigore. Îşi zicea că generozităţile acestea sînt ale tinereţei şi că băiatul se va cuminţi cînd se va izbi el însuşi cu capul de pragul de sus. Ba, în loc să-i combată „teoriile", într'o zi i-a spus că s'ar bucura dacă i-ar plăcea fata lui Tudor Ionescu. Grigore a înţeles îndată de ce s'ar bucura bătrînul şi i-a răspuns că, în alegerea tovarăşei lui de viaţă, nu se poate lăsa condus de anume utopii, căci trecutul nu se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai întoarce oricît am vrea noi să-l întoarcem.

— Tu să vezi fata, utopiile le iau asupra mea — a zis Miron ironic.

Cînd a văzut-o Grigore, a uitat tot şi i-a rămas numai ea. Luna pînă s'a făcut cununia şi apoi celelalte trei, cît au călătorit împreună, singuri, în Grecia, Italia, şi Spania, a cunoscut fericirea cea mai mare. Atunci Nadina a fost într'adevăr nevasta lui, numai şi numai a lui. Aşa ar fi vrut el să fie totdeauna: în sufletul şi în gîndurile ei să nu existe nimeni şi nimic afară de dînsul. Suferea de o gelozie atît mai chinuitoare cu cît mai mult îi era ruşine s'o mărturisească. A încercat s'o ademenească la ţară nu ca să îndrăgească ea pămîntul, ci ca să-şi ferească iubita de tentaţiile oraşului. Patru ani iubirea lui a îndurat toate durerile pînă ce şi-a destrămat speranţele. Dacă a consimţit el ca Nadina lui să plece singură în străinătate, a doua oară! Şi, în trei luni, de cînd e dusă, a primit dela ea exact trei scrisori şi în toate trei îi cerea numai bani...

Cu becul electric aprins pe noptieră, Grigore privea umbrele imobile ce împestriţau odaia cu nişte amintiri împietrite. Din cînd în cînd cu coada ochiului, se uita la Nadina care surîdea în ramă, încîntată de ea însăşi.

— Cîte ceasuri să fie?... Două! murmură dînsul amărît. La nouă mă aşteaptă Dumescu şi eu visez treaz la Nadina!... Doamne, Doamne, cît sînt de idiot!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

6.

A doua zi, pînă la prînz, Grigore a isprăvit cu bine toate afacerile. (Dumescu a fost amabil, ca totdeauna, a scontat poliţa armeanului şi a reţinut pentru amortisarea datoriei numai cît i s'a oferit.) Trecu pe urmă, să zică bună ziua, pe la Victor Predeleanu, prietenul lui cel mai bun, unde fu oprit la masă. Se simţea ca acasă în familia Predeleanu.

Era mulţumit că a scăpat de grijile care azi-noapte luaseră proporţii catastrofice. Insomnia nu e chinuitoare doar pentrucă îţi scurtează odihna, ci mai ales prin gîndurile negre ce-ţi inspiră şi care te înfăşoară într'o reţea tentaculară. În atmosfera caldă dela Predeleanu, aducîndu-şi aminte cît l-au amărît închipuirile, zîmbi în sine-şi, dar cu o umbră de tristeţe. Îşi recunoştea o slăbiciune în ezitările eterne care-i răsuceau nervii şi-l împiedicau să înfrunte cu siguranţă viaţa. Ca tatăl său, de pildă, sau cel puţin ca Predeleanu.

Deabia pela cinci, cînd ajunse acasă, îşi aminti că dăduse întîlnire pentru ora trei tînărului transilvănean. De unde să-l mai iea acuma? Se simţea vinovat că a jicnit un om care poate a crezut într'însul. Porunci servitorilor să-l reţie, dacă ar reveni, sau baremi să-i afle adresa.

Se duse apoi la mătuşă-sa, Mariuca, văduva generalului Constantinescu, care nu l-ar fi iertat nici pe lumea cealaltă dacă ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi auzit că a umblat prin Bucureşti şi pe ea a ocolit-o. Era o femee plină de bunătate, primitoare, veşnic veselă şi cunoscînd toate cancanurile amoroase şi militare din Romînia. Grigore la ea a stat cît a fost student, iar bătrînul Iuga la ea trăgea şi acuma. Pentrucă n'a vrut să rămîie la cină, l-a pus să-şi dea cuvîntul de onoare că va veni negreşit mîine la dejun, cînd vor fi singuri şi are să-i povestească o sumedenie de lucruri extrem de importante.

Ziua următoare se întîmpla să fie Duminică şi Grigore se sculă mai tîrziu. Coborînd grăbit să plece, întîlni în poartă pe Titu Herdelea care, după o noapte de amărăciune şi decepţie, revenise să-şi mai încerce norocul. Luară o nouă întîlnire pe după masă, spre marele regret al Mariucăi fiindcă n'a avut răgaz să-i spuie lui Grig nici un sfert din cîte ar fi dorit şi ar fi trebuit. Ca să repare uitarea de eri, Grigore stătu apoi cu Titu Herdelea pînă seara, îl pofti a doua zi să-l iea la masă în familia Predeleanu (pe care i-a şi vestit pe cînd se întorcea dela mătuşa Mariuca), îi promise că se va duce la Baloleanu să se intereseze dacă a făcut vre-un demers la *Universul* şi, mai presus de toate, îi propuse să fie oaspele lui la moşie pentru vre-o săptămînă sau două sau oricîte, pînă cînd i se va aranja ceva în Bucureşti, să nu-şi cheltuiască banii degeaba peaici...

Numai cînd s'a văzut în casa Predeleanu s'a convins Titu Herdelea că n'a visat şi că promisiunile lui Grigore sînt serioase.

Şi înainte, dar mai ales după masă Victor Predeleanu a ţinut să arate oaspelui său şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prietenului lui Grigore tot ce avea mai de preț în bibliotecă, socotind că pe un poet trebue să-l intereseze edițiile rare, cărțile românești cu însemnări de demult sau feluritele hrisoave și documente vechi. Se bucura văzînd emoția lui Titu și ar fi vrut să-l dea de exemplu lui Grigore care nu se prăpădea deloc după comorile lui.

Deși mare proprietar care-și iubea și cultiva cu pasiune pămînturile, Predeleanu își avea reședința în Capitală. Pe domeniul său Delga din Dolj, cuprinzînd trei sate, realiza ceeace Grigore rîvnea și nu putea din pricina bătrînului. Dealtfel și tatăl lui Victor la fel s'a împotrivit. La Craiova, unde s'a născut, a trăit și a murit, a fost socotit printre oamenii cei mai bogați. Sgîrcenia lui a rămas proverbială. Numai după moartea bătrînului a putut angaja un administrator specialist, a introdus mașini care să micșoreze mîna de lucru, a început însfîrșit o exploatare mai modernă pe proprietățile ce-i reveniseră lui. Mare parte a anului o petrecea și el la țară, iar în timpul muncilor nu se mișca de-acolo săptămîni întregi. Cu țăranii se purta corect fără a se amesteca prea mult între ei. Făcea învoieli cum se obișnuiau prin prejur, nici mai grele, dar nici mai ușoare. Le vînduse cîteva sute de pogoane de pămînt, nu din nevoe, căci era dintre cei puțin proprietari care n'avea nici un fel de datorie, ci din dorința de a-i emancipa și în acelaș timp de-a se emancipa și el de dînșii. Obișnuia să spuie că adevărat mulțumit va fi numai atunci cînd va fi scăpat de țărani și țăranii de el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mama lui Victor mai trăia și ședea la Craiova împreună cu Elena, sora lui, măritată cu un profesor de liceu, tinerel, frumușel, inteligent și foarte sărac pe care l-a luat din dragoste, dar numai după moartea bătrînului care n'ar fi consimțit niciodată să-și dea averea pe seama unui calic. De altfel și Victor, cînd s'a însurat, a trebuit să cam forțeze mîna bătrînului care ar fi dorit să-i aleagă el o nevastă după placul lui, adică cu o zestre cel puțin egală. Tecla însă, afară de nume și frumusețe, n'a avut avere. Era fiica președintelui Curții de Apel din Craiova, Nicolae Postelnicu, vlăstarul unei vechi familii boerești, sărăcit de tot.

Cu toate că moștenise virtuțile economice ale tatălui său, inclusiv sgîrcenia, lui Victor îi plăcea să se mîndrească, mai mult chiar decît cu experiențele agricole, cu biblioteca lui și cu colecția de pictură ce și-o înjghebase de cîți-va ani și pentru care nu se codea a cheltui, ba și a risipi.

— Lasă-l să mai răsufle, Victore, că l-ai asasinat! zise într'un timp Grigore care se întreținea cu d-na Predeleanu și cu sora ei.

— Din fericire am observat că domnul Herdelea nu s'a plictisit prea rău în mijlocul cărților frumoase, ca alții! răspunse Predeleanu ironic.

— Ca mine adică! recunoscu Iuga dînd din cap. Eu, ce-i drept, prefer alte frumuseți, mai ales în casa voastră...

Titu Herdelea încercase să murmure o protestare, dar foarte timid, să nu facă cumva o gafă. Aceeași teamă a avut-o mereu și în timpul mesei încît d-na Predeleanu a trebuit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-i vie în ajutor cu un surîs de aur care să-i stingă emoția.

Înăltuță, sveltă, de o feminitate mîngîietoare, d-na Tecla Predeleanu răspîndea atîta seninătate și bunătate că lumina și locul pe unde trecea. Ochii ei albaștri-verzui păstrau o candoare feciorelnică. Deși măritată de nouă ani făcea impresia unei fete cuminți, iar cei doi copilași ai ei, Mircea și Ioana, voinici și ștrengari, ar fi părut frați și cu ea dacă mîndria și dragostea de mamă n'ar fi strălucit atît de fierbinte în privirile ei.

— Mulțumesc de compliment, dacă ai făcut aluzie la noi — interveni sora d-nei Predeleanu cu o cochetărie familiară — dar nu primim, fiindcă...

— Atunci îl retrag în ce te privește pe d-ta și-l ofer numai Teclei căci ea cu siguranță nu-l va refuza! întrerupse Grigore.

— Așa e, cu primesc orice, chiar și complimente! zise d-na Predeleanu.

Sora ei, Olga Postelnicu avea douăzeci de ani și era sglobie și drăgălașă ca o porumbiță. Cu un veșnic surîs vesel pe buze, care-i ședea foarte bine, cu ochii negri sclipitori de curiozitate și adumbriți de gene lungi, cu nasul mic și obraznic, cu obraji bucălați și fragezi de copil, o răsfățau și părinții ei și toți cîți o cunoșteau. Puțin mai scundă ca Tecla, avea o supleță felină pe care o evidențiia mai ales cînd dansa. Îi plăcea să danseze mai mult ca orice. Idealul ei ar fi fost să se facă dansatoare.

— Dar n'ai observat, Tecla — insistă Olga cu o încăpățînare de copil — că a fost numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un pretext din partea lui ca să poată vorbi cu Victor iarăș despre chestia țărănească?

Toată lumea rîse. Intr'adevăr Grigore, cît au stat la masă, n'a vorbit decît despre moșii, arendași, țărani și învoieli, din ce în ce mai avîntat, cu toate că nimeni nu-l contrazicea. D-na Predeleanu îl conjură acuma să nu mai reînceapă. Chiar și Titu găsi oportun să-l roage să mai lase în pace eterna chestie țărănească ce-l urmărea pretutindeni ca o obsesie.

— De dumnealor nu zic să le intereseze, că le-am plictisit de-atîtea ori — spuse Grigore resemnat — dar d-ta, care ești încă nou pe meleagurile noastre?

— Voiu prefera să mă inițiez la fața locului! replică tînărul Herdelea profitînd de ocazie să provoace o nouă confirmare a invitației ce i-o făcuse Iuga.

— De asta să fii sigur că nu scapi! strigă Grigore, adăogînd către ceilalți: Il iau cu mine la Amara să-mi ție de urît și nici nu-i mai dau drumul pînă ce nu va fi tobă de chestia țărănească!

Predeleanu, după ce își așezase la loc comorile, spuse că tocmai și ei se pregătesc să plece cu toții la Delga pentru vre-o două săptămîni, sfîrșind:

— Cu ocazia asta vom lăsa și pe Olguța acasă la ea, să nu se înstrăineze prea tare de Craiova noastră iubită!

— O, dacă-ți închipui că am să rămîn la Craiova exact cînd începe sezonul la București! se revoltă fata.

De doi ani, de cînd era socotită fată mare, Olga mai mult a stat în București decît pe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acasă. Victor avea ambiția s'o mărite el, cu un bărbat care să-i placă și lui. Fiind cam plin de sine, se gîndea negreșit la cineva care să-i semene. Deaceea îi și zicea mereu: „Dacă vrei să fii fericită, să aștepți pînă ce voi zice eu: acuma!" El însuși era brun, cu mustăți fine, cu niște ochi puțin bulbucați în care lucea mai multă bunătate decît inteligență.

Apoi veni vorba despre Nadina. Intrebarea s'a pus convențional căci Nadina n'avea nici o simpatie pentru familia Predeleanu și o frecventa numai la zile mari și din pricina lui Grigore. Dealtfel simțămintele erau reciproce. Dacă Nadina socotea pe Tecla o ipocrită fără înțelegere pentru viața mondenă, Tecla o găsea pe Nadina mai mult aventurieră. Ea cunoștea multe din cîte circulau asupra d-nei Grigore Iuga și știa că sînt mai multe pe care nu le cunoștea și nici nu dorea să le afle. Din toată familia singură Olga admira pe Nadina, dar numai în taină și pentrucă era o excelentă dansatoare care găsea prilejul să danscze mereu.

Grigore vorbea despre nevastă-sa pe un ton glumeț în care totuș se simțea amărăciunea. Spunea că o vede aproape mai rar decît pe Olguța și că discută împreună mai cu seamă de afaceri; Nadina își administrează singură averea așa de bine că totdeauna are deficite pe care el, firește, trebue să le acopere spre a-i dovedi că e soțul ei și că o iubește. Speră că zilele acestea are să se întoarcă din străinătate, deoarece începe sezonul și ea n'ar putea lipsi. Apoi brusc, cu alt glas, parcă și-ar fi despicat inima:

— Cît vă invidiez eu pe voi, dragii mei!...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Casa voastră e casa fericirii. Eu care sînt un sentimental uite-aşaceva am visat pentru căsnicia mea. Idealul meu de femee a fost o fiinţă ca d-ta, Tecla! În adîncul sufletului meu... Nu te superi, Victore?

— Dimpotrivă, mă măgulești! zise Predeleanu. Adică mai mult pe Tecla. Dar cum Tecla e a mea şi noi doi sîntem unul...

Tecla surîdea. Iuga adăogă:

— Da, aşa, cu surîsul d-tale, cu blîndeţea d-tale, cu copilaşii d-tale... Cum să nu te invidiez, Victore? Mai ales cînd pe urmă mă uit la mine...

Cum Grigore devenea prea sumbru, Predeleanu îl întrerupse glumeţ:

— De, Grigoriţă, dacă te-ai pripit? Cine-i de vină?... Iacă, ţi-aş fi dat acuma o nevastă mai straşnică decît Tecla. Uite pe dumneaei!

Olga se roşi pînă 'n vîrful urechilor, dar izbucni totuş în rîs ca să-şi ascundă încurcătura. Grigore o privi lung şi răspunse:

— Evident, evident... Cine ar fi bănuit că din ştrengăriţa de-acum cinci ani are să iasă o domnişoară aşa de nostimă?... Regrete zadarnice, dragă Victore!

— Nu te grăbi cu regretele, onorate domn! protestă Olga revenindu-şi. Intîi ar trebui să te întrebi dacă te-aş fi luat eu!... Şi pentrucă m'aţi pus în joc, ei bine, să vă spun: bărbatul meu va trebui să fie un tip vesel, elegant şi mai presus de toate dansator perfect... Iată!... Nu un ursuz ca d-ta!

— Bravo! strigă Victor. Bine că te-ai demascat, domnişoară! Va să zică un dansator doreşti?... Poate să-ţi procurăm unul dela operetă, ce zici?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Grigore o privea stăruitor, ca și cînd gluma i-ar fi răscolit în suflet crîmpee de visuri ce s'au înăbușit înainte de-a se contura în forme. Olga i se părea complectarea Teclei. Avea toate calitățile ei, dar colorate mai viu. și în ochii ei, subt scînteerile șăgalnice, parcă palpita o umbră sentimentală. Clătină din cap, să-și alunge închipuirile, și rosti domol:

— Prea tîrziu...

7.

— Domnu Titu... Ghici ce surpriză am să-ți fac? zise d-na Alexandrescu misterios, oprindu-l în antreu. Nu ghicești?... Atunci poftim încoace!

Titu Herdelea tocmai se despărțise de Grigore Iuga, după masa dela Predeleanu. Era, firește, în costumul cel bun, pimpant și elegant ca un mire. D-na Alexandrescu îl introduse în camera ei unde aștepta o doamnă micuță, foarte blondă și mirată, drăgălașă și simpatică.

— Uite! făcu d-na Alexandrescu arătînd-o triumfătoare.

Tînărul îi sărută mîna ceremonios, zicînd:

— Sînt fermecat, doamnă Mimi!

— Cum ai cunoscut-o așa dintr'odată? se minună d-na Alexandrescu.

— După frumusețe și încă după ceva! răspunse Titu.

Mimi rîse. Era măgulită de galanteria tînărului. Gînguri:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mi-a spus mama că eşti poet. M'am convins acuma şi eu.

Îi ceru insistent, secondată de maică-sa, să explice şi restul. Tînărul Herdelea mărturisi că, scotocind prin lăzile din antreu, a dat peste un roman pe care nu-l cunoştea şi a vrut să-l citească. Doamna Alexandrescu îi permisese să examineze biblioteca ginerelui ei, numai să aşeze toate la loc, cum au fost. Pe cîteva file din carte a găsit o întrebare, scrisă cu creionul: „Puişorule drag, mă iubeşti?" A înţeles că Mimi trebue să fi făcut întrebarea viitorului ei soţ. După scris şi după întrebare el a încercat să şi-o închipuiască şi a văzut-o în închipuire aşa cum este. Ba, fiindcă în carte n'a găsit nici un răspuns la întrebarea ceea gingaşă, şi-a luat voe să răspundă el: „Te iubesc mult, puişorule drag!"

— O, o! adevărat? făcu Mimi cu o surpriză plăcută. Vezi, eu nici nu-mi mai aduc aminte!

— Ascultă, domnu Titu — interveni d-na Alexandrescu. Să nu te apuci să faci curte lui Mimi că ginere-meu e gelos foc şi ar fi în stare cine ştie ce să...

— Fugi, mămică, nu mai ponegri aşa pe Vasile, să crează domnul că bărbatul meu e un bădăran!

Titu se apără că nu şi-ar permite să crează nimic, adăogînd că soţul unei doamne atît de încîntătoare n'ar fi de mirare să facă şi crimă pentru ea. Află apoi că doctorul a fost mutat la Bucureşti într'un post foarte bun, la primărie, că au venit să se intereseze de locuinţă fiindcă peste vre-o două săptămîni el trebue să se prezinte la slujbă şi că ea va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai rămînea aici cîteva zile pînă va găsi o casă potrivită...

— Ţi-am spus eu, domnu Titu, că e un băiat foarte distins — zise d-na Alexandrescu. Dacă n'ar fi aşa de sălbatec... Adineaori a adus-o pe Mimi pînă aci, a intrat doar să zică bonjur şi a şters-o. Ştii d-ta de ce. I-am spus — adăogă către fiică-sa — ce-mi face din cauza bietului Jenică...

Mimi schimbă vorba. Titu îi veni în ajutor oferindu-se să o însoţească, dacă era nevoe, în căutarea casei şi regretînd că tocmai acuma, zilele astea, trebue să plece şi el la moşia unui prieten...

Pe cînd altădată nu ştia cum să fugă mai repede, acuma deabia se dădu dus. Mimi i se păru interesantă şi ispititoare.

— Mă ţin de prostii în loc să-mi văz de necazurile mele! îşi zise după ce se retrase în odăiţa lui. E drăguţă, nici vorbă, dar acuma nu e momentul să-mi pierd vremea cu aventuri d'astea.

Nu putea şti cînd va pleca cu Iuga. El i-a spus: două-trei zile. Deci trebue să fie gata în orice clipă. In cameră era frig şi întunerec. Se făcuse ceasurile şase. Intîi să se schimbe, să nu-şi strice degeaba hainele cele bune. Mare lucru e să ai o haină cum se cade. Parcă altfel te simţi. Mai stăpîn pe tine şi pe alţii. Ce noroc că s'a întîmplat să fie tocmai gătit cînd a cunoscut pe fata gazdei. Tot Mimi îi umbla prin cap. Destul! Işi aduse aminte că pingeaua dela gheata de purtare din dreapta s'a descusut puţin. Tot n'are nici o treabă şi e frig. Ia să meargă la cizmar cu ea înainte de-a se strica mai rău...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Trecu, în capul gol, la Mendelson, în fundul curții. Din antreu a mai auzit ciripitul d-nei Mimi; încă nu plecase. Cunoștea pe cizmar, dealtfel ca pe toți chiriașii ceilalți care, fiind toți săraci, alcătuiau un fel de familie mare, cam certăreață și sgomotoasă. Mendelson ocupa două cămăruțe, amîndouă spre curte. Una avea fereastră, cealaltă ușa de intrare. Atelierul era în colț, după ușă. Aici ciocănea și cosea și bombănea toată ziua, ghemuit pe scăunelul cu trei picioare, bătrînul Mendelson sfădindu-se cu muierea ori dăscălindu-și ucenicul, dacă n'avea alături vre-un mușteriu cu care să tăifăsuiască. Deși împlinise cincizeci de ani, nici un fir alb nu i se ivise încă în părul negru stufos, veșnic încîlcit ca și barba. Se fălea că a învățat meseria la Rapaport și rîvnea din tot sufletul să-i pice o comandă de încălțăminte noui, dar era mulțumit și cu reparații, numai să fie și să iasă un ban. Titu îl nemeri bocănind de zor la un pantof de damă.

— Numai două secunde să ai răbdare, domnule Herdelea — zise cizmarul fără să se oprească din lucru. Doar să isprăvesc tocul d-nei Tănăsescu că se duce diseară la teatru și, uite, așteaptă domnul Tănăsescu... Poftim, stai jos un minut!... Mișule, unde ești? Dă un scaun d-lui Herdelea!

Titu dădu mîna cu Mișu și cu Tănăsescu. Așezîndu-se mai văzu un militar, pe care însă nu-l cunoștea, în colțul cel mai întunecos al cămăruței.

După o mică pauză, refăcîndu-se parcă atmosfera, Tănăsescu vorbi cu glasu-i bătrînesc:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă-i pe dreptate, domnule Mişu, apoi s'o începem dela început, că aşa se cuvine. Fă-i d-ta dreptate ţăranului, nu zic, dar mai întîi nu lăsa de batjocură pe cei care au slujit statul o viaţă întreagă şi nu l'au furat şi nici învîrteli n'au făcut şi au ajuns la bătrîneţe ca vai de păcatele lor!

Tănăsescu era eşit numai de un an la pensie şi avea o nevastă cu douăzeci şi cinci de ani mai tînără ca dînsul. Cum Mişu nu spuse nici da, nici ba, continuă aproape mînios:

— Să nu mă sileşti d-ta pe mine, care ţi-am muncit pînă m'ai stors ca pe o lămîie, să mă înjosesc la bătrîneţe, că nu şade frumos şi nu-i drept!

Mendelson, socialist înfocat, fost de cîteva ori arestat şi bătut prin beciurile poliţiei, răspunse fără să ridice ochii dela lucru:

— Dreptatea nu costă nimic şi deaceea n'are circulaţie în comerţ!

Mişu însă strigă deodată cu imputare:

— Domnule Tănăsescu, dacă d-ta te plîngi şi suferi de nedreptate, atunci gîndeşte-te ce trebue să fie la ţară unde nu pătrunde nici o rază de nădejde!

Pensionarul se supără deabinelea.

— Ba să mă mai slăbeşti d-ta cu ţopîrlanii d-tale, înţelegi? Că ţăranul are şi de mîncare, şi de îmbrăcat, şi de odihnă, slavă Domnului! Nu ne tot luaţi pe noi cu ţăranii, că noi ştim prea bine ce-i la ţară! Mai aveţi grije şi de cei orăşeni, că noi ducem greul şi suferim şi ne chinuim, numai Dumnezeu ne ştie!

Regreta că a fost cinstit în slujbă şi n'a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

strîns avere, ca alţii, să nu-i mai pese de nimeni şi de nimic în lume. Şi o ţinu aşa pînă ce Mendelson îi întinse pantoful reparat şi lustruit ca oglinda.

— Cu moşul nu-i chip să discuţi obiectiv că el din chestia pensiei lui nu iese — observă Mişu ironic după plecarea lui Tănăsescu. Dealtfel funcţionarii şi pensionarii sînt stîlpii burgheziei noastre. Deaceea îşi închipuie că statul numai de ei trebue să aibă grije şi că lor li se cuvine tot... D-tale îţi plac stările astea, domnule Herdelea?

Titu se simţea fericit şi n'avea chef de controverse. Răspunse totuş ca să zică şi el ceva:

— Eu nu cunosc îndeajuns stările de-aici şi nu le pot judeca, dar ştiu că nedreptatea e pretutindeni şi subt diferite forme. Dincolo într'un fel, aici altfel...

— Dar în alte părţi oamenii se luptă împotriva ei, se agită, ţipă, pe cînd noi o privim ca o stare normală! Asta e buba cea mare!

— Uneori şi lupta e inutilă! murmură Herdelea, convins.

— Iacă, asta e mai rea ca toate, domnule! Resemnarea asta! strigă Mişu. Credeam că d-voastră, cei de dincolo, sînteţi mai dîrzi pentru triumful dreptăţii!

Lampa de petrol ce atîrna din tavan peste mescioara încărcată cu cuie de lemn şi calapoade şi scule, lăsa restul odăiţei într'o obscuritate în care şi oamenii păreau siluete de umbre. Mişu, subţirel şi slăbuţ, în picioare, gesticula violent ca şi cînd s'ar fi luptat cu întunerecul. Titu mai stătuse de vorbă şi cu tînărul şi cu bătrînul, îi socotea revoltaţi din pricina mizeriei, îi înţelegea şi aproba, deşi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

el, fire discretă, nu-şi cheltuia durerile în cuvinte aspre, ci îşi tortura cu ele numai sufletul lui. Apoi ştia dela Gavrilaş că Mendelson e deochiat la poliţia de siguranţă şi nu voia să facă cor cu dînşii şi să aibă poate cine ştie ce încurcături.

— Mişule, astîmpără-te, că eşti militar şi ai să dai de dracu! zise deodată bătrînul, speriat parcă de zelul fiului său.

— Da ce, pentrucă-s militar n'am dreptul să-mi spun o părere cinstită? Lasă că peste zece zile am scăpat de armată, dar şi pînă atunci, ce, am să mă jenez de dumnealui? Ce, dumnealui nu e proletar ca şi noi?

— Ba ce mai proletar, domnule Mişu! făcu Titu şi mai în glumă, şi mai în serios. Atît de proletar că deocamdată tai frunze cîinilor cu speranţa că voi găsi cîndva de lucru!

După o tăcere tulbure, Mişu urmă cu un glas mai potolit:

— Măcar dreptul de-a ne tîngui între noi să ni-l păstrăm că altfel... Ce zici, frate Petre?

Întrebarea o puse militarului care, în colţul cel mai întunecos, pe marginea patului de scînduri, şedea cu şapca pe genunchi, mut, neclintit, parc'ar fi fost de piatră. Surprins de întrebare făcu un început de mişcare să se scoale în picioare, îşi luă seama şi se înţepeni mai tare pe loc. Răspunse gros, straniu, ca din altă lume:

— De...

Titu Herdelea întoarse capul spre el, uimit. In întunerec deslusi o faţă osoasă, negricioasă din care scăpărau doi ochi aprinşi. Mîinile mari, noduroase sprijineau capela pe ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nunchi, împreunate într'o crispare stîngace, înfricoşate parcă să n'o turtească.

— Dînsul mi-e camarad — explică Mişu. Am început miliţia în aceeaşi baterie şi am rămas prieteni. E băiat foarte de treabă. A ajuns căprar, uite tresa! Caporal Petre Petre! Îl ştie tot regimentul.

— Petre Petre — repetă Titu, adăogînd în sine: Ce nume!

Socoti că trebue să-i adreseze un cuvînt, să nu-şi închipuie că se ţine mîndru. Zise:

— Mi se pare că nu eşti bucureştean?

— Nu, nu! făcu repede şi apăsat căprarul ca şi cînd ar fi vrut să se apere de o ruşine. Sînt dela ţară, judeţul Argeş.

— Aşa, da!... Firește! Mi-am închipuit.

Necunoscînd încă bine geografia ţării, Titu căută să-şi rememoreze harta, să vază unde vine judeţul Argeş. Adăogă cztînd:

— De pe lîngă Piteşti?

— Aproape de Piteşti — aprobă căprarul, înviorat. Comuna Amara. Pleci cu trenul deaici şi mergi la Costeşti, la Costeşti schimbi, iai pe cel de Roşiori şi apoi cobori în gara Burdea, iar de-acolo numai decît eşti la Amara.

Herdelea îşi amintea că şi Grigore Iuga a vorbit de Amara. Te pomeneşti că Petre Petre o fi chiar de pe moşiile Iuga. Îi stătu pe limbă să întrebe pe artilerist dacă a auzit de un boer Grigore Iuga. Îi fu ruşine de Mendelson care ar putea crede că vrea să se laude cu cunoştinţe boereşti.

— Iţi pare bine că scapi de oaste? întrebă apoi într'o doară.

— Rău nu mi-a fost nici la reghiment, n'am

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ce mă plînge — zise Petre Petre domol și grav. Dar de, tot mai bine-i acasă că, vedeți d-voastră, omul dela țară....

Se încurcă și tăcu.

— Desigur — continuă Titu ca să-l scape din încurcătură. Tot omul trage la căsuța lui, la pămîntul lui... Ceva avere ai, pămînt?

— Ba pămînt nu prea avem și tare ne-ar trebui! răspunse căprarul cu lăcomie. Pe-aici se tot aude că poate s'or îndura boerii și....

— Auzi, domnule Herdelea? strigă Mișu batjocoritor. Îți place? La boeri e nădejdea lor! Să se îndure boerii!

Petre Petre se uită mirat, neînțelegînd de ce batjocorește Mișu. Și zise liniștit, simplu:

— D'apoi dela cine să tragem nădejdea dacă nu dela boeri?... Dela cine n'are? Cine n'are ușor dă că nu pierde nimic...

— Atunci o să mai așteptați mult și bine! făcu Mișu cu dispreț.

— Om aștepta, ce să facem! mormăi Petre Petre, coborînd ochii spre genunchi, la șapca pe care o mototolise cumplit.

Plecînd, Titu dădu mîna pe rînd cu toți. Mîna lui Petre era grea și aspră și reavănă ca pămîntul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLUL II

PĂMÂNTURILE

1

In gara Burdea, posomorită şi singuratecă în mijlocul cîmpiei, pe linia Costeşti-Roşiori, aştepta brişca galbenă, cunoscută, dela Amara. Cînd opri trenul, un băetandru se repezi la vagonul în uşa căruia se arătase Grigore Iuga, strînse bagajele şi le duse la trăsură. Vizitiul Ichim, bătrîn şi sfătos, ţinea strîns din hăţuri pe cei doi telegari neastîmpăraţi care-şi rodeau zăbalele şi scormoneau cu copitele pietrişul.

— Bine-aţi venit, conaşule!

— Bine v'am găsit, Ichime! răspunse Grigore suindu-se lîngă tînărul Herdelea. Toate bune pe-aici?

— Toate, conaşule, şi sănătate!

— Ei, dă-le drumul!

Un ţîţîit energic şi caii porniră atît de brusc că băetandrul de lîngă vizitiu se îndoi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spate. Din dosul gării brișca, după cîțiva pași coti pe drumul nepietruit care taie cîmpia curmeziș pînă la Curteanca. Drept înainte, în zarea plumburie, satul se zugrăvea ca un mușuroiu uriaș crescut cu bălării. Pe de lături, de jur împrejur, miriștea arămie se întindea nesfîrșită, tăcută și netedă. Numai ici-colo poposeau cîrduri de ciori punctînd cu pistrui negri obrazul pămîntului. Cerul, căptușit cu nouri tomnatici, apăsa greu și parcă-și afunda marginile în orizont. Rari copaci, aliniați perpendicular, însemnau șoseaua județeană ce leagă Costeștii cu Roșiorii.

Cînd intrară în satul Curteanca, Grigore zise deodată lui Titu:

— Aici e reședința lui Popescu-Ciocoiul! Dela gară venim tot pe moșia lui. Pînă acum cîțiva ani a ținut-o în arendă. Vezi ce bine a știut să lucreze dacă a reușit să scoată pe stăpînul său din casă și să se instaleze dînsul. Dar poate că proprietarul și-a meritat soarta. Nu l-am pomenit niciodată pela moșie...

Satul era numai cîteva bordeie în mijlocul cărora se înălța conacul, o clădire informă cu un turn pătrat, vopsită toată în culoarea sîngelui și înconjurată cu magazii diverse. Drumul spre Amara încrucișa șoseaua județeană în Curteanca, trecea pe lîngă conac spre marginea văiei Teleormanului. Malul cobora pieziș ca o stîncă, vre-o cincizeci de metri, pînă jos. Valea însăși, largă mai bine de un kilometru, netedă ca'n palmă, cu pămîntul cel mai roditor, părea o nesfîrșită panglică vrîstată cu grădini de zarzavat. Gîrlă însă nu se vedea nicăiri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Opreşte, Ichime! strigă Iuga înainte de-a începe coborîşul. Şi adăogă către Titu, puţin înduioşat şi mişcat: Vreau să-ţi arăt pămînturile noastre, şi care au fost şi care au mai rămas. De-aici se văd mai toate ca pe o hartă...

Dincolo de Valea Teleormanului, ce se afla acuma la picioarele lor, pămîntul se încovoia prelung şi lin ca o spinare uriaşă.

—Riul Teleorman e linia de hotar din partea asta! rosti Grigore ridicîndu-se în trăsură şi indicînd cu mîna şerpuirea uşoară a văei. Dela satul Ioneşti, care se vede colo, departe, în stînga, şi pînă jos de tot, în dreapta, unde se varsă într'însul Valea Cîinelui care ne hotărniceşte de partea cealaltă. Limba de pămînt între aceste două gîrle a fost odinioară domeniul Iuga. Azi nici jumătate nu mai e al nostru. Dealtfel limba era destul de respectabilă, peste douăzeci de mii de pogoane. Vezi un sat dincolo de gîrlă, drept înainte, chiar pe drumul nostru?... E Babaroaga. Dincolo de Babaroaga mai e un sat, Gliganu-Nou... se zăreşte luciul de tinichea nouă a turnului bisericii, colo, puţin mai sus, în grămădirea de copaci... Aşa! Partea din stînga drumului a fost cea dintîi înstrăinată din pămînturile familiei. Un strămbunic a înzestrat cu ea o fată. Acuma îi zice moşia Vlăduţa fiindcă conacul se află în satul Vlăduţa. Proprietar e azi unul Stănoiu care nici nu stă în ţară; nu ştiu ce face prin Italia, se pare c'ar fi în diplomaţie. Moşia o ţine în arendă un colonel pensionar, Ştefănescu, om foarte de treabă, cu trei fete de măritat pe care nu le poate urni cu nici un chip, deşi sînt drăguţe şi au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cîte ceva zestre... Tot restul a fost un singur trup pînă la moartea bunicului cînd s'a împărţit între tata şi un frate al său, Teofil, care apoi şi-a vîndut treptat toată partea lui. Odinioară, va să zică nu tocmai aşa demult, tot pămîntul acesta se numea simplu moşia Amara ori moşia Iuga. Acuma moşia Amara e numai vîrful limbii, partea din jos — am să ţi-o arăt pe urmă mai deaproape. In dreapta satului Babaroaga e moşia nevestei mele. două mii cinci sute de pogoane, şi ţine pînă la drumul ce se vede mai devale între Găujani şi Bîrlogu. Dincolo de proprietatea Nadinei, spre Valea Cîinelui şi în jos pînă la satul Lespezi, e moşia Lespezi a cumnatului meu Gogu Ionescu, omul d-tale. Amîndouă sînt arendate aceluiaş grec, un anume Platamonu, încă de pe cînd le îngrijea tatăl lor. Un arendaş harnic şi priceput, bun platnic. Se îmbogăţeşte văzînd cu ochii. Cu toate astea, sau poate din pricina asta nu prea se bucură de simpatii. Drept este că nici lui nu-i prea pasă de simpatii şi îşi vede de treburile lui... Aşa! Pe urmă vine moşia Vaideei, dela Lespezi înainte, între Amara şi Valea Cîinelui. Vre-o două mii de pogoane. E proprietatea unei bănci din Bucureşti, dar o exploatează în arendă de mai mulţi ani un moldovean cum se cade, Cosma Buruiană, pripăşit prin părţile astea el ştie cum. Aleargă, asudă, horobăeşte grozav şi fără folos, căci la plata fiecărui cîştiu dă din colţ în colţ. Tata ţine mult la el şi-l laudă, desigur pentrucă e păgubaş... Ce mai rămîne între cele două gîrle e al nostru. Adică afară de un colţ de vre-o patru sute de pogoane împrejurul satului Izvoru, chiar la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1901-1932

confluența apelor, care ține de domeniul Ghica. Fiindcă s'a ciopîrțit așa, acuma ne-am apucat și noi să ciopîrțim măcar cu numele ceeace mai avem: moșia Ruginoasa, moșia Amara, moșia Bîrlogu, ficcare după satul lîngă care se află. Am să te lămuresc mai bine cînd vom ajunge la Lespezi că e tocmai pe spinare și se vede pînă la Izvoru, ba uneori și pînă în județul Teleorman, care începe numai la cîțiva kilometri din jos de Izvoru. Aidem, Ichime! O luăm peste Gliganu și oprim nițel la Lespezi, sus!

Inainte de-a porni caii, Grigore mai strigă:

— Stai! Stai! Incă un minut!... Să profit de ocazie și să-ți prezint pe vecinii din partea asta. Poate să-i întîlnești cît vei sta la noi și baremi să știi de unde să-i iei! ...Pe colonelul Ștefănescu ți l-am spus. Trecem deci la dreapta. La Găujani nu e nimeni. In satul următor, la Humele, are o moșie mică, foarte bine îngrijită și un conac ca o bomboană generalul Dadarlat din Pitești. Mai încolo, alături de șosea, pe dîmbul cela, se vede bine cătunul cu conacul, e moșia Goia, tot așa numai de cîteva sute de pogoane, a lui Ioniță Rotompan, prieten bun cu tata, boer sadea, legat de pămînt și muncitor; are o fată măritată cu un magistrat la Roșiori. La Orodelu, mai devale, în dreptul Izvorului, dincoace de gîrlă, e proprietatea Perticari, cu un castel și un parc care merită să fie văzute. Poate să și mergem odată, să le vezi și dumneata, dacă vom avea răgaz. Firește, moșia e arendată, castelul și parcul însă sînt rezervate pentru proprietari care vin destul de des să petreacă aici. Domeniul familiei Matei

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Ghica se întinde dela Izvoru pînă în județul Teleorman și e exploatat în regie de un administrator care în patru ani și-a chivernisit o moșioară proprie la marginea Bucureștilor, oferind totuș proprietarilor numai deficite peste deficite. Și la Izvoru e un conac simpatic și confortabil, iar boerii stau aici de cum se desprimăvărează pînă toamna tîrziu. Noi însă nu sîntem în relații cu dînșii, nu știu de ce, așa am apucat... Gata, am isprăvit!... Dă-i drumul, Ichime!

Grigore se simțea la largul lui, vorbea și explica cu mare volubilitate și cu o plăcere care-i îndulcea glasul. Titu Herdelea privea, asculta, tăcea.

Brișca porni în trapul reținut al cailor pe drumul ce cobora într'o serpentină severă pe malul escarpat ca o faleză.

— Așa-s gîrlele noastre pe-aici — se grăbi Iuga observînd nedumerirea tovarășului său din pricină că nu descoperea nicăiri urmele rîului. Mai tot anul le treci cu piciorul, sau chiar seacă de tot, dar și cînd se înfurie cîteodată, cam primăvara, apoi se umflă din mal în mal, parc'ar fi Dunărea. Furii d'astea grave totuș se întîmplă rar. Deaceea, cum vezi, nici măcar de o punte n'avem nevoe. Sus, la Ionești, pe șoseaua județeană, s'a făcut un pod pentru orice eventualitate, dar s'a rupt acum cîțiva ani, nu l-a mai dres nimeni și lumea trece tot pe de lături ca și aici. Valea Cîinelui însă, cu toate că e mai mică, e mai mînioasă, face mai multe stricăciuni aproape în fiece an și nici nu seacă niciodată!

Trecură valea. Drumul continua drept ca o ață și în puține minute intrară în Babaroa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ga, un sat amărît, două uliţe încrucişate, nişte căscioare murdare, prin ogrăzi mulţi copii şi orătănii, ici-colo vre-un ţăran pipernicit, iar pe un dîmbuleţ, mai afară, o bisericuţă de lemn ca o jucărie stricată. Titu Herdelea deschise gura să întrebe ceva, dar Iuga i-o luă înainte:

— Aici odinioară au fost numai colibe pentru argaţii de pe domeniu. Satul s'a înfiripat fără voia nimănui, de aceea e cum e...

După ce eşiră din Babaroaga, urmă:

— Ai observat încrucişarea uliţelor în mijlocul satului? In stînga era drumul spre Ioneşti şi mai departe spre Costeşti, iar în dreapta, traversînd moşia Nadinei, spre satul Bîrlogu, al nostru, afară de o harabae de casă, într'o margine, pe care ţăranii au botezat-o conac deşi serveşte numai ca magazie, fiindcă arendaşul şade în Gliganu, iar nevastă-mea, înainte de-a se mărita, cînd a venit pe-aici, de două sau trei ori, a tras la conacul din Lespezi, al fratelui ei, în orice caz mai prezentabil...

Vre-un sfert de ceas, în trapul cailor, brişca merse printre moşiile Vlăduţa, la stînga, şi Babaroaga, la dreapta. Priveliştea era monotonă. Aceeaşi cîmpie, pleşuvă, pustie, cu pămîntul răscolit de brazde printre care firicelele de grîu de toamnă, abia răsărite, păreau nişte plăpînzi fulgi verzui pe un trup înfrigurat.

— Uite, aici şade Platamonu, arendaşul moşiilor Nadinei şi a lui Gogu — zise iar Grigore cînd fură în satul Gliganu, arătînd la stînga o curte mare, împrejmuită cu uluci, în mijlocul căreia, ascunse de coroanele veş-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tede ale copacilor, se întrezăreau clădiri albe cu coperişuri de ţiglă.

Pe poarta deschisă larg tocmai atunci eşea un bărbat cu faţa prăjită de soare, uscat, vioiu şi energic, cu o pălărie veche, într'o haină scurtă de piele, cizme cu turecii moi şi înalţi. Cînd auzi clopoţeii şi văzu brişca dela Amara, se opri pe podeţul dinaintea porţii şi salută ceremonios şi respectos:

— Să trăeşti, coane Grigoriţă!... Bine te-ai întors şi cu noroc!

Iuga răspunse rece, ridicînd pălăria.

— Arendaşul? şopti Titu cu ochii la omul de pe podeţ.

Grigore dădu din cap, iar cînd se mai depărtară puţin, murmură:

— Nici mie nu mi-e simpatic, cu toate că nu mi-a făcut nimic.

Apoi cu glasul de mai înainte:

— Uite, acuma sosim la altă răscruce, aproape de capul satului. Dacă mergi drept înainte dai pe moşia cumnatului Gogu Ionescu, iar mai încolo, trecînd peste Valea Ciinelui, ajungi îndată la Gliganu de Sus şi ceva mai departe în satul Rociu, care se află pe şoseaua Piteşti-Fierbinţi, şi unde are o moşie frumoasă actualul nostru prefect, Boerescu. Drumul din stînga vine dela Şerbăneşti, adică satul pînă unde se întinde moşia lui Gogu. Noi însă acuma cotim la dreapta, spre Lespezi şi Amara. Proprietatea Nadinei ţine pînă în şoseaua pe care am apucat, iar la stînga continuă pămînturile lui Gogu...

Cam pela mijlocul drumului, între Gliganu şi Lespezi, vizitiul opri cum i se poruncise. De-aci cîmpia cobora lin pînă la împreuna-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rea celor două văi. Vederea era mai largă, parcă s'ar mai fi curățit aerul. Jos, spre miazăzi, se deschisese o fișie de cer albastru.

— Ei, acuma să-ți mai arăt și restul! zise Grigore. Iată se zărește în stînga Valea Cîinelui! Colo, în dreptul satului Lespezi, ăsta din fața noastră, sfîrșește moșia lui Gogu și începe Vaideei. Dîncolo de Lespezi se vede cum continuă șoseaua pe care vom ajunge în curînd la Amara, satul cellalt, mai mare și mai arătos. Linia șoselei prelungită pînă în Valea Cîinelui însemnează marginea moșiei Vaideei. Tot ce se află la dreapta liniei ține de noi pînă în cealaltă vale a Teleormanului, peste care am trecut... Acuma tot la dreapta, dar aici, aproape, cătunul cela cît un cuib, e Bîrlogu. Pînă acolo, adică pînă la drumul dintre Lespezi și Bîrlogu, merge moșia Nadinei și apoi continuă pînă la Teleorman. Cum vezi, aproape am ocolit întreg domeniul nevestei mele... Intre Bîrlogu și Amara, mult mai devale, se vede încă un sat — Ruginoasa, chiar în centrul proprietății noastre. Acolo avem acuma acareturile de căpetenie și uneltele mai bune. La orizont se zărește și deaci satul Izvoru. Pata roșie e coperișul castelului Ghiculeștilor. Pădurea ceea, la stînga Izvorului, e a noastră. Sînt vre-o trei sute de pogoane. Atîta s'a mai salvat. Cu un secol în urmă, Amara se afla la marginea pădurii care cuprindea toate locurile astea... Uite, în stînga, pe Valea Cîinelui, se vede și satul Vaideei! De-acolo drumul care albește ca o panglică merge la Mozăceni. Mai încoace, dar peste gîrlă, se vede foarte bine satul Cantacuzu. Moșie de peste trei mii de pogoane se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zice c'ar fi fost cîndva a Cantacuzineştilor, dar azi e a unui căpitan dela Piteşti, Lache Grădinaru... Dealtfel pe-aici, ori încotro te întorci, numai moşii boereşti ai să vezi. Colo e Buta, mai încolo Negraşi, pe urmă Zidurile, pe urmă Dumbrăveni...

In depărtare îi mai arătă conacul lui Gogu, destul de întreţinut, fiindcă el mai vine din cînd în cînd, adus de nevastă-sa, căreia îi place viaţa la ţară, măcar ca o variaţie după petrecerile Capitalei.

Apoi ajunseră la Amara. Satul, mai mare, era copleşit de aceeaşi sărăcie, cu aceleaşi căsuţe coperite cu paie, aceleaşi ogrăzi pline de bălării. Grigore însă atrase atenţia lui Herdelea, cu o mîndrie nedisimulată, asupra bisericii de piatră cu turnul poleit, ridicată de bunicul său, şi asupra şcoalei noui, clădită de tatăl său, iar într'o ulicioară, pe stînga, îi arătă şi conacul moşiei Vaideei, în care locuia arendaşul Cosma Buruiană şi care fusese casă de argaţi înainte de-a se fărimiţi domeniul.

— Stai, Ichime, să ne dăm noi jos, să vază boerul mai bine ce-avem pe-aici! strigă deodată Grigore, sărind din brişcă urmat de Titu. Voi luaţi-o înainte!

Pe dreapta începea gardul de uluci pe subzidire de cărămidă, cu stîlpi pătraţi din loc în loc. Era conacul Iuga. In dosul împrejmuirii un şir de plopi bătrîni străjuiau ca un front de ostaşi de gardă. Printr'o poartă deschisă se vedea ograda cu clădirile pentru logofeţi, argaţi şi alţi slujitori, cu grajduri, coteţe, hambare... Mai încolo, după vre-o sută de paşi, venea intrarea principală la casele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

boerești. Poarta era înaltă și largă, cu trei arcade de zid unite deasupra într'o cușcă de porumbei.

Intrînd cu Titu, Grigore îi spuse cu o undă de tristețe:

— Acuma ai să vezi ce-a fost în stare să facă iubirea!

In perspectiva aleei de brazi tineri castelul nou apărea ca un surîs de femeie frumoasă. Herdelea știa că tînărul Iuga l-a clădit de dragul Nadinei. Alb, cu o vastă verandă primitoare, cu ferestre luminoase, cu patru turnulețe ca niște sulițe de apărare, era învestmîntat jur-împrejur cu iederă ce-și întindea pe-alocuri verdeața pînă la geamurile etajului de sus. Aleea se lărgea și, în fața casei, cuprindea un rond mare în forma unei inimi veșnic aprinsă cu flori roșii.

— Fantezia cu inima înflorită trebue să mi-o treci cu vederea — făcu gazda zîmbind cînd văzu că Titu examinează atent rondul. A fost a unui biet îndrăgostit și gusturile îndrăgostiților sînt cum sînt. Dacă am lăsat-o și o cultiv mereu, este numai pentrucă vreau să mă conving pe mine însumi că n'am renunțat la iubire.

Rîse sec și, după o pauză, continuă cu alt glas:

— Ca să te familiarizezi deplin, îți propun să facem un ocol, să vezi tot. Nu te superi că te-am plictisit cu atîtea explicații? A fost prima și ultima oară.

Conacul cel nou era așezat în mijlocul unui parc îngrijit meticulos de Grigore însuși. El a adus brazii cărora dealtfel nu le mergea prea bine în regiunea aceasta de șes. Potecile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu prundiș mărunt șerpuiau printre chioscuri și ronduri de flori, printre grupuri de copaci speciali și peluze tunse în fiecc săptămînă. Gardul viu care înconjura parcul era dublat de un grilaj de sîrmă înspre ograda cealaltă ca să nu pătrundă galițele de-acolo. Numai porumbeii sburătăceau pe alee și prin fața castelului, mai cu sfială însă ca în curtea de dincolo, unde se simțeau în largul lor, printre orăteniile fără număr.

Ocoliră prin dreapta. In spatele castelului, la vre-o sută de pași, se afla vechiul conac, vast, scund, bătrîn, înfipt parcă pe jumătate în pămînt, cu un cerdac sprijinit pe stîlpi care îi împodobea fațada ca un portic primitiv. Bătrînul Iuga continua a-și păstra locuința în care s'a născut și, cum el ședea aproape permanent la țară, casa veche părea mai vie decît cea nouă.

— Asta e împărăția noastră! zise Grigore cînd ajunseră iarăș în fața castelului unde aștepta ajutorul vizitiului în semn că a descărcat tot ce fusese în brișcă.

Pe Titu Herdelea îl rodea de mult o întrebare pe care totuș parcă nu îndrăznea s'o rostească. Acum, ca și cînd ar fi fost pe punctul să se despartă pentru totdeauna de lămuririle lui Grigore, întrebarea îl durea. O puse subit, cu o privire arzătoare:

— Mi-ai arătat atîtea moșii boerești, moșii peste moșii, mari și frumoase. Dar pămînturile oamenilor unde sînt?

Grigore Iuga tresări. Nu așteptase acuma întrebarea, deși, pe cînd îi explica, pe drum, în cîteva rînduri, i-a fulgerat și lui prin

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

minte și chiar s'a mirat că Titu nu i-o pune. Își reveni repede și răspunse:

— Apoi vezi, pămînturile oamenilor, asta e chestia țărănească!... Pămînturile! Nu prea sînt și unde au fost s'au cam spulberat... Dar asta-i altă poveste!

Titu Herdelea nu înțelese și totuș nu mai stărui. Simțea că a răscolit o rană.

2.

— Bine-ai venit, tinere, și să te simți la noi ca acasă! zise Miron Iuga întrerupînd prezentarea ce o începuse Grigore și înăbușind răspunsul emfatic pe care Titu și-l pregătise încă din tren.

Intr'un halat de casă lung ca un caftan, bătrînul Iuga strînse bărbățește mîna tînărului Herdelea. Il privi o clipă drept în ochi, parc'ar fi vrut să-l cîntărească definitiv dintr'odată. Avea niște ochi negri atît de pătrunzători că-ți scormoneau sufletul și-ți citeau gîndurile. Era mai înalt și mai chipeș ca Grigore, cu înfățișarea voluntară a omului obișnuit să poruncească și să fie ascultat. Mustața groasă romînească, puțin căruntă îi împodobea fața, iar glasul metalic, energic și totuș cald te cucerea. Mîinile osoase, puternice, păreau în stare să țină coarnele plugului, cu toate că erau fine și mai ales degetele foarte delicate.

Indică mosafirului un scaun aproape de dînsul și apoi se uită la fiul său, întrebător. Grigore știa că bătrînul e nerăbdător să afle ce-a făcut la București. Ii povesti cum a um-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

blat și cum, grație culanței excepționale a lui Dumescu, s'a putut întoarce cu geanta mai plină decît a sperat.

— Va să zică tot Dumescu! murmură Miron Iuga mulțumit. Numai prietenii cei vechi sînt săritori la nevoi... Dar pe armean ai făcut bine că nu l-ai strîns de gît. Foarte bine!

Rămase un răstimp cu ochii la Grigore, pe urmă se întoarse iarăș spre Titu pe care înfățișarea și primirea bătrînului îl cam zăpăcise. Il întrebă despre părinți și frați, apoi cum, cînd și de ce a trecut Carpații... Auzind că face versuri și vrea să scrie în gazete, Miron Iuga avu un gest disprețuitor. Il observă și Titu, și Grigore, și amîndoi se uluiră. Ca să-l îmblînzească, Herdelea începu să vorbească despre unguri, despre suferințele și persecuția romînilor și alte asemenea lucruri de efect sigur. Bătrînul ascultă atent și la sfîrșit zise:

— Tocmai fiindcă poporul o duce greu cu stăpînirea, conducătorii lui nu trebue să-l părăsească. Dragi îmi sînt ardelenii care vin încoace, nu zic, dar mai dragi mi-s cei care stau pe loc, acolo, să înfrunte primejdiile, să atragă asupra lor fulgerile asupritorilor ca astfel poporul să fie la adăpost. Mulțimea nu poate trăi fără conducători sau ajunge să vegeteze într'o viață animalică. Păstorul care-și părăsește turma e mai rău ca acela care o conduce greșit, căci turma singură se risipește, pe cînd cu păstori, buni sau răi, tot nu se pierde...

Grigore se simți atît de jenat, mai ales că Titu Herdelea schimba fețe-fețe, încît întrerupse cu glas de protestare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, tată, d-ta ai aerul că-l dojeneşti pentrucă dorul de libertate l-a îndemnat să vie între noi unde, în orice caz, are mai multe posibilităţi să-şi desvolte talentul. Nu uita că neamul romînesc, tocmai pentrucă soarta l-a despărţit între atîtea dominaţii străine, trebue să-şi păstreze vie cel puţin unitatea sufletească, iar unitatea aceasta numai cîntăreţii şi scriitorii o pot întreţinea!

— Foarte just! aprobă Miron. Dar dacă toţi cîntăreţii şi scriitorii, cum zici tu, se vor muta la Bucureşti, în ţara liberă, atunci poporul rămas dincolo ce va face? Unitatea e necesară, firește. Nu însă între cîntăreţi, ci pentru sufletele celor mulţi. Dimpotrivă, cîntăreţii vor cînta mai sincer acolo, simţind şi ei durerile, decît aici unde patriotismul a ajuns mai mult articol de paradă.

— Nu, nu, eşti profund greşit, tată! insistă Grigore din ce în ce mai aprins. Unitatea sufletească o face în primul rînd limba unitară. Apoi dacă scriitorii noştri se vor închide în provinciile lor, în mod fatal vom avea despărţiri tot mai pronunţate şi în graiu, iar în cele din urmă nici nu ne vom mai înţelege frate cu frate!

Neclintit şi calm, bătrînul urmă:

— O mie sau două mii de ani, de cînd om fi existînd, prin vremuri poate mai aspre decît cele de acuma, văd că ne-am păstrat graiul cu toţii la fel, fie aici, fie în Transilvania, fie în Basarabia. Scrierile ce le-am avut, multe-puţine şi bune sau slăbuţe, au circulat şi peste graniţele care ne-au despărţit şi vor mai circula, fără îndoială. Şi scriitorii, fiecare la locul său, şi-au făcut datoria cum

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'au priceput. Dezertarea însă cu n'o admit subt nici o formă şi pentru nici un motiv. Mîine sau cînd va veni ceasul să luăm Ardealul, eu am nevoe acolo de conducători fireşti, de oameni care au eşit din poporul de-acolo şi care să poată pune umărul la cîrmuirea ţării.

Discuţia se prelungea fără ca vre-unul să cedeze din convingerea sa, în vreme ce tînărul Herdelea asculta cu un surîs fad şi umil, vrînd să aprobe în acelaş timp pe amîndoi şi chiar dînd dreptate în sinea lui amîndurora după fiecare replică. Spre fericirea lui fu anunţat arendaşul moşiei Vaideei pe care îl chemase Miron.

Cosma Buruiană avea treizeci şi cinci de ani, şapte copii şi o nevastă drăguţă care promitea să-i mai sporească numărul urmaşilor. A fost logofăt pela diferite moşii prin Teleorman pînă ce însfîrşit i-a ajutat Dumnezeu de a putut lua, acum patru ani, pe seama lui proprietatea Vaideei dela Banca Agrară, cu o arendă modestă faţă de preţurile ce se plăteau în regiunea aceasta. Cu mulţi ani în urmă, pe cînd era la moşia Stătescu, a fost bătut cumplit de nişte oameni care se plîngeau că i-ar fi înşelat la dijmuit. De-atunci trăeşte într'o frică de ţărani soră cu moartea.

— Cucoane Miroane, ce vă spuneam eu mereu? zise dînsul, îndată ce se aşeză pe scaun, cu o înfăţişare amărîtă parcă ar fi băut oţet. N'aţi auzit ce-am păţit? Adică de unde să auziţi că şi eu adineaori aflai pocinogul... M'au prădat, cucoane Miroane! O jumătate de vagon de porumb, pe puţin, azinoapte, din hambarul cel nou!... Pîndarii nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ştiu n'au văzut, argaţii nu, nimic, însfîrşit nimeni nu ştie ce-a fost şi cine a fost. Şi doar trebue să fi umblat toată noaptea, nu unul, ci mulţi... Şi deabia săptămîna trecută îl dijmuisem, de, cinstit, părţi drepte, cum mă ştiţi... Acu vedeţi şi d-voastră norocul meu!

Miron Iuga deveni grav şi mohorît auzind jelania arendaşului, spre deosebire de Grigore care avea pe faţă numai batjocură. Bătrînul compătimea pe Buruiană c'a suferit atîta pagubă, totuş mai mult îl îngîndura faptul în sine. Dacă ţăranii au ajuns să fure în grup o cantitate aşa de considerabilă, chiar să nu fi fost cît spune arendaşul, e semn rău. Cînd fură unul, treacă-meargă; îl prinzi sau nu-l prinzi, n'are importanţă. Un caz izolat. Cînd se adună însă mai mulţi pentru prădăciune, atunci se schimbă lucrurile.

— Uite rezultatele vorbelor de clacă cu care aţi împuiat urechile ţăranilor! făcu Miron apăsat, adresîndu-se mai cu seamă fiului său. Cîtă vreme ţăranul a ştiut că trebue să se învoiască cu moşierul, ca să poată trăi amîndoi, au mers toate bine. De cînd le-aţi băgat în cap toţi gărgăunii au început fapte d'astea. Şi e numai începutul! Fii sigur că vor urma altele, şi mai urîte!

— Să nu exagerăm lucrurile, tată — zise Grigore cu o uşoară ironie în glas. Au mai furat ţăranii şi altă dată, şi dela alţii. Ei şi? Parcă nu se fură de cînd lumea? De ce să tragem concluzii atît de negre dintr'o întîmplare atît de obişnuită?

Bătrînul Iuga nici nu socoti de trebuinţă să-i mai răspundă. Sofismele lui Grigore le cunoştea prea bine. La toate el găseşte expli-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

caţii şi scuze. Umblă gînditor de ici-colo un răstimp, apoi se opri hotărît, spunînd:

— Să-mi trimeteţi încoace pe primar şi pe şeful postului de jandarmi! De unde o fi să-mi găsească imediat hoţii! Pe urmă vom mai vorbi... Dar şi pîndarii tăi, faini bărbaţi, n'am ce zice! Intîi ei ar trebui bătuţi pînă vor mărturisi cine-s hoţii. Da, da! Aş putea pune rămăşag că ei ştiu, dacă cumva nu sînt şi ei din bandă!

Arendaşul se închină îngrozit:

— Vai de mine, cucoane Miroane, vreţi să-mi dea foc, să mă nenorocească de tot? Eu umblu cu dînşii cum umbli cu buba coaptă şi vedeţi ce-am păţit. Dar mi-te dacă i-aş lua cu răul!... Să mă ferească Maica Precista!... M'am plîns d-voastră aşa, ca unui părinte care totdeauna m'aţi ajutat şi m'aţi ocrotit, dar încolo...

— Am să mă ocup eu de chestia asta mai deaproape — mormăi Miron închis. Eu o consider de o importanţă excepţională...

Ceilalţi tăcură. Grigore nu mai voia să se amestece văzînd înverşunarea bătrînului, iar Titu, mai ales după scena de adineaori, se simţea mîhnit şi nu-l interesa controversa.

Miron Iuga chemase pentru altceva pe Buruiană. Acuma însă numai furtul îi era în minte şi, după cîteva momente, zise iarăş, fără să se uite la cei din casă, parc'ar fi vorbit singur:

— Lasă că nu e întîia oară că se fură ca'n codru pe-aici. Numai în toamna asta au fost vre-o cinci cazuri. De două ori au fost chiar la noi, lucruri mici, dar au fost.

Iar tăcu şi îşi morfoli singur gîndurile şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însfîrşit, ca şi cînd ar fi descoperit ce căuta, declară sever:

— Răul trebuie curmat din rădăcină. O pildă la timp e mai eficace decît represiunea violentă cînd boala s'a întins şi s'a adîncit.

Cosma Buruiană, înfricoşat de întorsătura ce-o lua întîmplarea pe care el o povestise mai mult ca să demonstreze boerului cît este de ghinionist, încercă să îndulcească puţin lucrurile:

— S'au schimbat mult ţăranii, coane Miroane! S'au deşteptat de sînt chiar prea deştepţi. Dealtminteri toată lumea e azi prea deşteaptă şi de-aceea merge din rău în mai rău. Apoi ţăranul, dacă s'a deşteptat, numai pămînt vrea şi iar pămînt şi nu se uită de se poate ori nu se poate, ci o ţine una şi bună...

Titu socoti momentul potrivit, acuma cînd părea că s'au mai potolit spiritele, să observe şi dînsul cu blîndeţe:

— Aşa e ţăranul pretutindeni, mă rog. Şi la noi, în Transilvania, tot după pămînt se sbate. Şi niciodată nu-i ajunge. Şi e bine că e aşa. Cît timp ţăranul va iubi cu atîta patimă pămîntul, e sigur că nimeni nu i-l va putea smulge...

Bătrînul se uită la el lung şi atît de batjocoritor că tînărul îşi întrerupse cuvintele şi plecă ochii perplex, neputînd înţelege ce o fi greşit de şi-a atras atîta nemulţumire. Arendaşul însă, ca să-i facă plăcere boerului, interveni zelos:

— Altele sînt împrejurările prin părţile d-voastră, domnu... (Nu înţelesese numele lui Titu şi îngînă nişte sunete în loc). Acolo pămîntul trebuie luat dela străini care vi l-au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

răpit în timpul veacurilor, pe cînd aici pămînturile ale boerilor au fost din neam în neam și boerii le-au ținut și le-au apărat de toate urgiile...

— Fii pe pace și fără grije că în curînd și la noi va fi ca și dincolo! zise Grigore dispreţuitor. Chiar azi mai bine de jumătate din moșiile boerești se află în mîinile tuturor veneticilor pe care numai dragostea de pămînt nu se poate spune că-i doare. Ce va fi mîine, Dumnezeu știe, dar parcă tot mai folositor ar fi pentru țară dacă moșiile ar ajunge în mîinile țăranilor căci dela ei mai greu o să le iea străinii decît dela noi. Nu din alt motiv, dar cel puțin ei sînt mulți.

Bătrînul se uită și la dînsul ca adineaori la Titu, și nici lui nu-i răspunse nimic. I se părea atît de evident că vorbește prăpăstii că se mira numai cum de un băiat inteligent ca el nu-și dă seama.

Buruiană însă, simțindu-se și direct atins, răspunse mieros dar și puțin indignat:

— Coane Grigoriță, vorbiți cu păcat, zău așa, coane Grigoriță! Ce spuneți d-voastră în glumă, să fiți sigur că are să se întîmple, uite crucea! Le-a intrat oamenilor în cap să puie stăpînire ei pe pămînturile boerilor și să vedeți că așa va fi. N'ați observat d-voastră că unde se aude de o moșie de vînzare, țăranii se și reped s'o cumpere și s'o împartă. Iată, chiar la noi, că tot mă țineam să vă spun, cucoane Miroane, umblă vorba că oamenii vor să cumpere ei moșia coniței Nadina!

Miron Iuga ridică deodată fruntea, zicînd mirat:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/ndr1901-1932

— Cum s'o cumpere?... Ca s'o cumpere ar trebui să fie întîi de vînzare.

— Apoi așa vorbesc ei c'ar fi de vînzare.

— Auziși, Grigoriță? rîse bătrînul necăjit.

— Auzii — făcu tînărul dînd din umeri.

— Mi se pare că de pe la Platamonu ar fi eșit vorba — continuă arendașul cu importanță. Fiindcă, după cîte am prins eu, întîmplător dela oameni, parcă și grecul ar umbla s'o cumpere, iar oamenii ce zic, de ce s'o iea grecul și să n-o luăm mai bine alde noi...

— Cum ies svonurile astea așa, Grigoriță? zise Miron, acuma enervat. Mișună cumpărătorii pe moșia nevestei tale și tu parcă habar n'ai avea!... Cu toate astea trebuie să fie ceva că oamenii n'au înebunit din senin.

— Chiar așa e, cucoane — se amestecă iar Buruiană. Se zice, adică zic oamenii, că cuconița însăși ar fi spus grecului că nu-i mai prelungește arenda, măcar de i-ar da oricît, și îndoit de cît îi dă azi, pentrucă dumneaei vrea negreșit să vînză și să scape de tot balamucul cu arenda și cu oamenii și celelalte... Iac'așa, coane Miroane!

Pe bătrînul Iuga vestea aceasta îl impresionă mai mult chiar decît povestea cu furtul. Incercă să mai descoase pe arendaș, dar nici arendașul nu cunoștea alte amănunte. Pe urmă se închise și nu mai zise nimica... Un fecior îi pofti la cină. Buruiană sculîndu-se să se retragă, întrebă cam nedumerit:

— M'ați chemat, cucoane Miroane, să-mi spuneți ceva și eu v'am ținut cu necazurile mele, să mă iertați...

Miron încercă să-și amintească pentruce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

l-a chemat și se înfurie mai rău că nu-și putea aduce aminte. Vru totuș să-i spuie ceva ca să-l concedieze delicat și nu găsi nimic. In sfîrșit, fără să întoarcă ochii spre dînsul, mormăi mohorît:

— Acu lasă că m'ai supărat destul... Du-te cu Dumnezeu!

3.

Titu Herdelea nu se simți cu adevărat bine decît cînd, după cină, rămase singur în camera ce-i fusese pregătită și unde îl adusese Grigore explicîndu-i să nu puie la inimă cuvintele bătrînului, că el așa a fost totdeauna, original în păreri și gesturi, dar are un suflet minunat... Voia tînărul să nu ție seama și totuși stătuse pe ghimpi la masă și înghițise cu noduri căci Miron Iuga fuse și mai ursuz, nu i-a adresat nici o privire și s'a hărțuit toată vremea cu fiul său pe fel de fel de mărunțișuri.

Odaia lui era la etaj, în clădirea cea nouă, cu o fereastră spre curtea conacului și alta spre parc. Grigore se reîntoarse la tatăl său, în casa cea veche unde și mîncaseră. Dealtfel viața acolo și-o petrecea și el. Numai cînd avea oaspeți dormea dincoace ca să nu le fie urît și să nu pară castelul pustiu. I-a arătat lui Titu, în cellalt colț, dormitorul cochet în care stăpînea fotografia Nadinei.

Tînărul Herdelea se mai învîrti puțin prin cameră, se gîndi că Grigore ar putea să revie să mai stea de vorbă, își zise apoi că și-au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

luat noapte bună şi deci pînă mîine dimineaţă slobod este să facă ce-i place. Nu era tîrziu. In sobă ardea focul cu un duduit adormitor. Mai bine să se odihnească.

A doua zi se sculă mai de dimineaţă de cum obişnuia la Bucureşti. Firește toată lumea era de mult sculată. Inainte de-amiazi tîndăli prin prejurul conacului. Fiindcă Grigore Iuga avea de descurcat nişte socoteli cu un slujbaş, anume Isbăşescu, care ţinea contabilitatea gospodăriei, în afară de diverse alte însărcinări, Titu Herdelea se simţea încurcat şi nu ştia ce să facă sau încotro s'o apuce. Logofătul Leonte Bumbu, un ţăran desgheţat, înalt şi osos, cu o înfăţişare energică de sergent reangajat, l-a plimbat puţin prin curtea cea mare şi i-a arătat la repezeală grajdurile cailor şi un şopron încuiat care fusese transformat în garaj pentru automobilul coniţei Nadina cînd venea la ţară. Dar se vedea că omul are alte treburi, ca şi ceilalţi de la conac. Se chibzui c'ar fi mai înţelept să dea o raită prin sat în loc să stea aici de prisos. Se răsgîndi deocamdată. Poate că ar fi nedelicat faţă de amfitrioni.

La masă însuş Grigore îl îndemnă să se considere absolut liber pe mişcări, scuzîndu-se că azi e pînă peste cap cu balamucurile, dar că de mîine încolo va fi cu totul la dispoziţia lui.

Coborînd mai tîrziu, Titu întîlni pe alee o fetişcană cu nişte ochi negri şi un zîmbet care-i alungară îndată urîtul. Era subţirică, desculţă şi cu o băsmăluţă albastră legată cochet pe cap.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ascultă, fetiţo — îi zise oprind-o. Eşti de-aici, dela curte?

— Sînt numai de cîteva zile — răspunse fata. M'a adus tuşa Profira, a de-i bucătăreasa boerului ăl bătrîn, că de mult mă tot chema să viu negreşit, să-i dau ajutor că tare i-e greu şi deloc nu se învoeşte cu celelalte fete...

— Şi cum te cheamă?

— Marioara! zise ea, adăogînd după o scurtă pauză: A Irinii lui Vlad Ciungu. Maică-mea, că tăicuţu a murit acu patru ani, e soră cu tuşa Profira.

— Ei, bravo, Marioară — făcu tînărul, ocrotitor. Dar pentrucă eşti fată aşa de drăguţă, spune-mi, aveţi învăţător în sat?

— Cum nu, conaşule! Avem. Foarte de treabă şi tînăr. E chiar de-aici şi-i însurat şi-i trăesc părinţii, că stau toţi împreună..

— Şade departe?

— Nu-i aşa departe, conaşule... Cum eşi în uliţă, faci la stînga şi mai mergi niţel şi vezi o casă cu flori în geamuri. Acolo şade.

— Bine, Marioară, mulţumesc şi să-ţi jucăm curînd la nuntă! zise Titu ciupind-o galant de obraz.

— Să dea Dumnezeu! răspunse fata mai domol şi roşind puţin.

Schimbul de cuvinte mai învioră pe Titu Herdelea. Coti la stînga pe uliţa satului. Plouase binişor azi-noapte, dar în cursul zilei a fost puţin soare încît pămîntul s'a sbicit. Îi venise în minte să facă mai întîi o vizită învăţătorului; el însuşi era fiu de învăţător şi deci se cuvenea. A treia casă, pe stînga, după conacul Iuga, acoperită cu tablă roşie, avea o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

tăbliță de tinichea pe perete, între ferestre. Era postul de jandarmi. Apoi ajunse la încrucișarea cu ulicioara ce duce spre satul Vaideei, în care Grigore îi arătase, mai în fund, conacul lui Cosma Buruiană. Chiar în colț văzu cîrciuma cu streașina foarte lată și o bătătură în față, cu ușa deschisă larg. Doi țărani se tocmeau de-afară cu cîrciumarul voinic și gras, țăran și el, care stătea în prag și cu pălăria pe ceafă. Văzînd pe Titu, cîrciumarul salută foarte respectuos... Mai încolo, tot pe dreapta, despărțită de cîrciumă numai prin cîteva case, venea primăria cu o ogradă mare, apoi pe stînga școala și pe urmă iar pe dreapta biserica. In dreptul bisericii tînărul se opri: n'o fi trecut oare de casa învățătorului? Un copil i-o arătă cu degetul: numai nițel mai înainte.

Casa nu se deosebea întru nimic de celelalte. Doar curtea era mai curată și în geamuri într'adevăr rîdeau niște mușcate însîngerate. Deschise portița. Un dulău șchiop și sbîrlit se aruncă la dînsul lătrînd atît de furios de parcă să-l sfîșie. Din cerdacul îmbrăcat cu viță sălbatică îi coborî într'ajutor o țărancă sprintenă care alungă cîinele.

— Aici șade, mă rog, domnul învățător? întrebă Titu nehotărît.

— Aici, aici, poftiți!... N'aveți frică, nu mușcă, dă-l încolo de nebun! Face și el gălăgie ca să-și plătească viața! adăogă femeea văzînd că străinul trăgea cu coada ochiului spre dulăul care, pînă să se potolească, mai hămăia din cînd în cînd neîncrezător și răgușit.

In cerdac apăruse un bărbat de vre-o trei-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

zeci de ani, cu faţa supţă şi ochii negri care ardeau straniu, cu mustaţa mică răsucită. Purta un veston negru de subt care atîrnau jur-împrejur poalele cămăşii ţărăneşti înflorite.

— Eu sînt învăţătorul, domnule!

Titu Herdelea se prezentă ceremonios şi explică în cîteva cuvinte cum a ajuns la Amara. Intrară în casă. Învăţătorul îi recomandă pe nevastă-sa, ţăranca de adineaori. Cu stîngăcia sfiiciunii acuma părea şi mai simpatică. Pe Titu numai costumul ţărănesc îl nedumerea. Cu mentalitatea-i ardelenească el îşi închipuia că învăţătorul, adică reprezentantul intelectualităţii în sat, trebue să fie îmbrăcat orăşeneşte ca astfel să se poată bucura şi prin exterior de un prestigiu deosebit în faţa poporului.

— La d-voastră şi stăpînirea doreşte probabil să aibă dascăli cu prestigiu, pe cînd la noi...! observă învăţătorul cu un gest de desgust.

Dăscăliţa Florica sosi cu dulceaţa.

— Vai, doamnă, nu trebuia! protestă Herdelea, luînd însă cu plăcere.

Femeea roşi, se scuză, surîse, dispăru.

După o scurtă şovăire învăţătorul se crezu dator să încunoştiinţeze pe oaspele său că domnii dela curte nu vor fi prea încîntaţi cînd vor afla despre vizita aceasta. Mai ales bătrînul Iuga care i-a şi interzis să mai calce pe la conac fiindcă odată a cutezat să ceară o foarte uşoară îmbunătăţire a învoelilor.

Tînărul Herdelea se spăimîntase. In vreme ce învăţătorul vorbea, el se gîndea dacă într'adevăr n'a făcut o greşeală venind la un om

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

care, pe drept sau nedrept, nu e bine văzut de Iuga. Se liniști însă auzind că e vorba de bătrînul care și cu dînsul se poartă destul de prost.

Pe urmă învățătorul, încălzindu-se, îi spuse că oamenii vor pămînt și că nu mai pot trăi din ceeace prisosește boerilor. Invoiala, chiar cinstită, impune țăranului să dea jumătate din rodul muncii lui proprietarului. Muncind cît muncește azi, dar pe pămîntul lui, omul ar avea un trai de două ori mai bun. In realitate însă trei sferturi din truda săracilor merge să întreție huzureala celor ce stăpînesc pămînturile. Mai fericiți au fost sclavii de odinioară care erau hrăniți, îmbrăcați și îngrijiți în schimbul robiei, pe cînd țăranii noștri, robotind mai rău ca robii, nu ajung să-și cîștige nici măcar mîncarea omenească și trebuie să cerșească și să rămîie veșnic datori la ciocoi ca să nu moară de foame...

Ion Dragoș, învățătorul, vorbea din propria-i experiență, trăind și el la rînd cu țăranii. Numai întîmplarea l-a făcut să ajungă dascăl. Fiind copil silitor și cu mare dragoste de carte, învățătorul de pe vremuri a rugat pe boerul Miron să-și facă o pomană și să sprijine pe băiatul lui Dragoș ca să poată intra bursier la școala normală. Bătrînul a intervenit și băiatul nu l-a făcut de rușine, a fost elev strălucit și a luat diploma cu distincție. Soarta voind ca tocmai în anul acela dascălul cel vechiu să se prăpădească, Miron Iuga l-a adus în locul vacant, să fie un îndrumător pentru popor. Așa a spus atunci boerul, așa a crezut și tînărul Dragoș. Mai tîrziu boerul s'a căit că l-a adus, iar învăță-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

torul şi-a zis că a fost adus aci să fie slugă recunoscătoare. Pînă ce deunăzi Iuga a cerut revizorului şcolar să-i caute un om cu care să se poată înţelege şi care să nu-i mai bage zîzanie între ţărani, ca Ion Dragoş. Revizorul îl cunoaşte, îl preţueşte şi n'ar vrea să-l sacrifice; deaceea şovăie şi mai încearcă să temporiseze, sperînd că bătrînul se va înmuia. Miron Iuga însă nu e o fire care să-şi schimbe gîndurile şi, cînd va observa tărăgăneala revizorului, se va adresa chiar ministrului, prieten de-al lui, sau va pune pe cuscrul său, deputatul Gogu Ionescu, să-i mături pe amîndoi.

Biata nevastă-sa nici nu bănueşte ce primejdie îi paşte, şi nici ceilalţi ai casei. Se sbuciumă singur şi aşteaptă. Stă în casa părintească împreună cu un frate, scăpat anul trecut din armată, şi cu bătrînii. Din pămîntul ce l-au avut, jumătate l-au dat de zestre unei surori, cea mai mare dintre ei, măritată cu un ţăran. El însuşi a luat o fată săracă, fără nimica, numai pentru inimă. De n'ar fi salariul, aşa puţin cît este, ar fi vai de toţi. Ba mîine-poimîine poate să mai vie şi vre-un copil, deşi pînă azi, în doi ani, nu s'au învrednicit măcar că au dorit.

— Bine, dar nu există nici o lege care să...? întrerupse Titu plin de indignare.

— Legile sînt pentru noi, cei mici şi umili — zise învăţătorul Dragoş cu tristeţe. Pentru încătuşarea noastră...

Glasul şi înfăţişarea învăţătorului dovedeau sinceritate fără umbră. Titu Herdelea, ascultîndu-l, se minuna cum se poate să se tolereze nişte stări atît de barbare. Chiar da-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

că Dragoș ar exagera, ca toți cei ce suferă greu, și încă durerile lui trebue să fie crîncene. Își zise că va vorbi negreșit cu Grigore Iuga care trebue să facă dreptate.

— Domnule învățător, ai răbdare! zise dînsul cu însuflețire. Dreptatea trebue să triumfe!

— Se poate, dar pînă atunci noi vom pieri! răspunse Dragoș cu amărăciune. De sute de ani așteptăm dreptatea, domnule, și nu mai vine. Poate că în realitate nici nu există. O fi numai un basm pentru oamenii necăjiți.

4.

Primarul Ion Pravilă dădu buzna la jandarmerie. In odăița de la mijloc era cancelaria, în cea dinspre uliță locuia șeful postului cu nevasta, iar în cea din fund, mai mărișoară, oamenii.

— E, domnule șef, acu să te vedem pe unde scoatem cămașa! răbufni primarul cu fața strîmbată de îngrijorare.

Plutonierul Silvestru Boiangiu ațipise puțin după masă și numai adineaori se sculase și trecuse în cancelarie. Era încă buhăit și mahmur și primarul îl întrerupsese tocmai dintr'un căscat binefăcător. Vru să-l repeadă că „ce se năpustește așa peste creștini", mai ales cînd auzi că-l iea și cu „domnule șef", titlu care i se părea că-l scoboară, pe el, cogeamite plutonier vechi. Dar văzîndu-i mutra îngrozită, fu cuprins și el de spaimă încît deodată îi sări lenevia și întrebă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce s'a întîmplat, omule?

— Poznă mare, nene, belea mare — glăsui Pravilă parcă mai prăpădit el însuşi din pricina efectului ce-l făcuse asupra şefului.

Primarul era mijlociu de statură, cu ochi mici vicleni şi obrajii tăbăciţi şi încreţiţi. Venea glonţ dela conac şi avea în urechi proaspăt glasul boerului cel bătrîn: „De unde ştii să-mi aduci hoţii, primare, că altfel pe tine te iau de guler!" Parcă niciodată nu-l nemerise atîta de proclet pe boerul Miron, încît a fost bucuros cînd l-a dat afară.

— Are dreptate şi boerul — zise plutonierul cînd înţelese despre ce era vorba. Dacă are, are. Nu-ţi spun eu mereu că aici toţi sînt tîlhari? Acu vezi-bine şi d-ta...

Silvestru Boiangiu, mustăcios şi ţanţoş şi voinic munte, glăsuind astfel căuta să-şi răcorească inima speriată. Primarului ce-i pasă la adică? Se spală pe mîini. De ce sînt jandarmi în sat?... Acum cîteva luni Miron Iuga s'a plîns comandantului companiei, venit în inspecţie şi poftit la masă la conac, că jandarmii sînt slabi şi şeful cam molcuţ şi deaceea iar au început să se înmulţească răutăţile ţăranilor. Căpitanul, firește, a tăbărît asupra plutonierului, l-a făcut albie de porci şi i-a pus în vedere că-l svîrle tocmai în fundul Dobrogei dacă va mai da motive de nemulţumire d-lui Iuga care aşa şi pe dincolo... Şi iată că din senin îi pică pacostea asta pe cap cînd abia se mai liniştise şi el puţin.

— Am să fac o anchetă de să mă pomenească satele astea de hoţi de codru şi pe lumea cealaltă! declară Boiangiu scrîşnind.

Se sfătuiră îndelung. Era limpede că hoţii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

trebuiau căutați numai în Amara, în Vaideei și în Lespezi. In fruntea bănuiților puseră pe pîndarii arendașului Cosma Buruiană. Plutonierul trimise un jandarm să-i aducă numai decît la post. Apoi luară pe rînd pe toți cei mai deochiați din toate trei satele, oprindu-se la cîte unii, înlăturînd pe alții, mai revenind asupra cîtorva. Pînă la sfîrșit Silvestru Boiangiu își întocmi o listă de vre-o treizeci de oameni pe care voia s'o mai rumege după ce va fi ascultat pe pîndari.

Jandarmul intră cu trei țărani în cancelarie. Drept introducere plutonierul cîrpi fiecăruia cîte două perechi de palme zdravăne, iar pe urmă le zise supărat:

— Acu să-mi spuneți cine a furat porumbul arendașului?

— Spuneți, măi băieți, spuneți degrabă, să nu vă mai zdrobească oasele de pomană — adăogă primarul cu glas părintesc și plîngător. Trebue să-mi găsiți pe hoți din fundul pămîntului, altminteri e foc mare, că voi trebue să-i știți de n'oți fi cumva chiar voi...

Iacob Mitruțoiu, cel mai bătrîn și gîrbovit puțin, cu urmele degetelor plutonierului pe obrajii gălbejiți, se jură că el n'a fost de serviciu în noaptea aceea și a dormit acasă cu copiii precum pot mărturisi toți vecinii lui și tot satul. Ceilalți doi se scuzară că ei au avut poruncă dela boer să păzească hambarele dela curte, cele cu grîu, iar despre hambarul cel nou nici n'a fost pomeneală. Totuși ei au tras cu urechea și într'acolo, dar n'au auzit nimica. Adevărat că hambarul cel nou e mai depărtișor de conac încît bătrînii au și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spus boerului, cînd l-a clădit, că nu e bine aşezat aşa prea stingher...

Vorbele pîndarilor fură primite cu batjocură şi cu o nouă serie de ghionturi. Toţi tîlharii se apără cu nu ştiu, n'am văzut, n'am auzit. Dar cum să nu simţi nimica tu, pîndar, plătit cu bani grei să păzeşti avutul stăpînului, cînd se fură un vagon de porumb numai la cîţiva paşi de tine?... Irimie Popa, mai chipeş şi mai îndrăzneţ, nu se putu opri să nu zică:

— Ce vagon, domnule plutonier, păcatele noastre? Că paguba să fi tot fost doi-trei saci, dacă a fost... Şi nici boerul Cosma nu s'a putut plînge de mai mult, uite crucea, dom' plutonier! Doi-trei saci poate, dar ce vagon?

Plutonierul îl plezni cu dosul palmei peste gură, răcnind:

— Eşti şi obraznic după ce furi?... In faţa mea cutezi să...

Obrăznicia ţăranului îi vîrîse un ac în inimă. Strigă un jandarm odihnit şi-i ordonă să aplice indivizilor o bătae romînească, să le fie de ţinere de minte. Dar pe urmă îi iertă şi-le dădu drumul cu condiţia ca mîine dimineaţă să se prezinte la primărie cu hoţii, altfel va fi vai şi amar de ei.

— Adică asta cum vine, primarule? întrebă Boiangiu cînd rămase singur cu Pravilă. Boerul Miron ţi-a spus de un vagon de porumb, iar arendaşul reclamă trei saci?

— De, ştiu eu? ridică din umeri cellalt.

In interesul anchetei, chestia asta trebue lămurită mai întîi. Fiindcă într'un fel se anchetează un vagon şi alta e cînd sînt cîţiva

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

saci. Prin urmare primarul va merge la faţa locului să constate cît şi cum s'a furat.

— Dar să nu te culci pe-o ureche, nea Ioniţă! adăogă plutonierul. C'apoi şi d-ta dai de dracul cu mine, aşa să ştii!

5.

Titu Herdelea, ascultînd jelaniile învăţătorului, se simţea aproape ruşinat şi vinovat că se află pe-aici ca musafir al asupritorilor norodului. Numai cînd Dragoş scăpa şi cîte-o vorbă mai blîndă despre Grigore Iuga, îşi revenea în fire zicîndu-şi că în definitiv el e invitatul lui Grigore. Totuşi, spre a-şi manifesta făţiş solidaritatea cu învăţătorul şi cu mulţimea oropsită din care face parte şi dînsul, în clipa plecării, strîngîndu-i mîinile mişcat frăţeşte, îl rugă să-l însoţească pînă la preotul satului, să cunoască baremi şi pe cellalt îndrumător al poporului.

In ogradă intrase şi oprise un car cu doi bouleni jigăriţi. O babă uscată se iuţea să închidă poarta, în vreme ce un flăcău se apucase să dejuge, iar un moşneag scotea apă din fîntîna cu roată pentru adăpatul vitelor.

— Uite-mi toată familia! zise învăţătorul Dragoş, arătîndu-i, după ce Titu îşi luase rămas bun, în cerdac, dela soţia lui.

Tînărul coborî şi dădu mîna cu bătrînii şi apoi cu flăcăul, mai înalt şi mai spătos ca învăţătorul. Cînd să iasă în uliţă, flăcăul spuse fratelui său:

— Ar fi bine să te abaţi niţel şi pela pri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvana.ro/mdr1901-1932

mărie că mi se pare iar umblă să-i bată pe oameni de pomană jandarmii şi pe pîndarii dela arendaşul Cosma i-au şi bătut.

D-na Dragoş însă interveni înfricoşată:

— Ba să nu te mai amesteci, Ionel, şi să-ţi vezi de necazuri, că avem destule, că pe urmă iar o să zică boerii că ţii partea oamenilor şi o să te asuprească şi iar...

— Bine, bine, lăsaţi-mă'n pace acuma! zise învăţătorul autoritar şi cam mîndru, mai ales cînd şi bătrînii se grăbiră să-l povăţuiască la fel.

Pe drum Dragoş găsea cîte-o vorbă bună aproape pentru fiecare om ce-l întîlneau. Titu Herdelea era obişnuit de-acasă să fie prietenos cu ţăranii, dar i se părea că învăţătorul exagerează înadins ca să-i arate lui cît se interesează de soarta tuturor.

O femee amărîtă îi opri, rugînd pe Dragoş s'o înveţe ce să mai facă şi să înceapă că într'atîta i s'a urît cu viaţa asta de necazuri de nici nu ştie ce-o ţine să nu se arunce cu capu în jos într'o fîntînă. O întrebare a învăţătorului a stîrnit-o să le povestească cum bărbatul ei a fost omorît de pădure astă-iarnă şi cum de-atunci se luptă ea singură să hrănească o casă de copii, că ceasul rău a făcut de-a pierit şi un bou odată cu bărbatul încît a trebuit să vîndă mai pe nimic pe cel rămas, fiindcă bani n'a mai avut să-i cumpere altă pereche. Boerul cel bătrîn a chemat-o atunci şi a mîngîiat-o şi i-a făgăduit că are să-i plătească dumnealui boul şi să aibă grijă de bieţii orfani, dar numai cu făgăduiala s'a ales, căci pe urmă, de cîte ori s'a mai dus la curte şi s'a rugat, la boerii cei mari n'a mai putut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pătrunde, iar logofătul, cînd a văzut şi a văzut că nu mai scapă de lacrămile ei, i-a spus că boerul s'a ţinut de vorbă şi a dat porunci d-lui Isbăşescu să-i plătească paguba, dar că răposatul, fie iertat, a avut mulţi bani luaţi înainte, aşa că paguba trebuie să i-o scază din datorii şi încă tot nu se acopere. Apoi dacă n'a avut boi, deabia au mai vrut să-i dea pămînt şi aratul a trebuit să-l plătească în bani şi bani n'a avut şi s'a împrumutat de unde a putut şi uite-aşa acuma intră în iarnă cu porumb puţin de n'o să le-ajungă nici pînă la Bobotează, că sînt mulţi, şi la datorie mai are de dat şi...

— Apoi acu mai ai răbdare şi d-ta, că-ţi vine acasă băiatul cel mare dela oaste şi are să iea el cîrma — făcu Dragoş, căutînd s'o liniştească.

— Of, măcar de l-ar aduce Dumnezeu! bîlbăi femeea cu glas mai plîngător. Dar văd că alţii au venit şi lui Petrică nu-i dă drumul şi nu vine şi, Doamne, mult mă mai chinuesc singură şi multe lacrămi vărs şi nu ştiu ce-am păcătuit de m'a bătut Dumnezeu aşa de rău...

— Vine, n'ai grije! reluă învăţătorul. Mîine-poimîine te pomeneşti cu el acasă!

Femeea plîngea şi se scuza că aşa plînge mereu şi nu se poate stăpîni de cînd au copleşit-o nevoile de nici noaptea nu mai are odihnă.

— A avut un bărbat foarte de treabă — spuse lui Titu învăţătorul despărţindu-se de femee. Păcat că s'a prăpădit. Norocul ei că feciorul cel mare bate în partea tătîne-său, dacă nu cumva să-l şi întreacă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ajunseră în dreptul primăriei în faţa căreia Dragoş zărise de adineaori oprindu-se o trăsură cunoscută. Din curtea primăriei tocmai eşea arendaşul Platamonu însoţit de băiatul său Aristide, student la Bucureşti, foarte bine îmbrăcat şi frumuşel, cu trăsături fine, cu nişte buze cărnoase şi umezi.

Zîmbitor şi cordial, Platamonu merse spre Dragoş cu mîna întinsă, spunîndu-i c'a venit să roage ceva pe primar, dar a nemerit rău fiindcă primarul are o anchetă gravă şi cine ştie pe unde aleargă acuma.

— Dacă umbli să cauţi femei apoi cuminte ai făcut de l-ai luat şi pe dumnealui, că le cunoaşte prea bine! zise învăţătorul mai în glumă, mai în serios, arătînd pe tînărul Aristide care se apropiase şi el.

Arendaşul rîse sgomotos şi mulţumit:

— Ei, tinereţea, sînge fierbinte! Mai bine să alerge după muierile de-aici, decît să ia la oraş cine ştie ce boli, cu toate că acuma nici la ţară nu mai eşti sigur...

Rîseră cu toţii. Platamonu se declară foarte încîntat de cunoştinţa cu Titu Herdelea, aminti că l-a văzut cînd a venit cu Grigore Iuga şi-l pofti să vie pela ei, să-i cunoască familia şi să se împrietenească cu Aristide care e un băiat de zahăr. Dealtfel zilele astea va trece şi el pela curtea Iuga, deoarece a primit scrisoare dela coniţa Nadina că soseşte în ţară şi vine negreşit şi la moşie.

Indată ce se depărtară puţin, Dragoş murmură:

— Nu e fată şi femee tînără de care să nu se lege javra asta grecească! Tatăl despoaie pe bărbaţi şi băiatul pe femei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

In fața cîrciumii erau acum mai mulți oameni care vorbeau și gesticulau cu aprindere. Cînd văzură pe Dragoș cu Titu, glasurile se potoliră. In mijlocul grupului se aflau pîndarii lui Cosma Buruiană, care se plîngeau că-s nevinovați, și primarul Ion Pravilă care se silea să explice că hoții trebuesc negreșit descoperiți.

— Auzișî, domnule Nică, ce s'a întîmplat? strigă primarul din mijlocul oamenilor către învățătorul care voise să treacă înainte.

Trebuiră să se oprească. Grupul de țărani îi înconjură, ascultînd din nou povestirea primarului pe care pîndarii îl întrerupeau mereu, încurajați de părtinirea tuturor. Pentrucă Dragoș se codea să-l aprobe, Ion Pravilă ceru de-a dreptul părerea lui Titu, așteptînd o acoperire a purtării lui.

— Apoi, oameni buni, eu sînt străin și deabia de eri în sat — zise tînărul Herdelea puțin încurcat de privirile curioase care-l pipăiau din toate părțile. Nu cunosc împrejurările și nici ce pagubă este, dacă este, și...

— Nu e pagubă deloc, conașule — strigă brusc pîndarul cel bătrîn. Poftiți și d-voastră să vedeți și dacă...

— Tu ține-ți gura, Iacobe, și lasă-l pe dumnealui să vorbească! îl opri primarul, grav.

— Cum zic, nu știu ce e și ce nu e — continuă Titu — dar atîta știu bine că deobicei dracul nu-i așa de negru cum spun cei fricoși.

Cîțiva țărani rîseră, iar unul observă:

— Așa, așa... Să nu-i năpăstuiască degeaba pe bieții oameni că-i păcat!

Profitînd de reaprinderea mai aprigă a discuției, Dragoș cu Herdelea își urmară ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lea cotind pe ulicioara dinspre Vaidcei unde, aproape peste drum de conacul arendaşului Buruiană, şedea popa Nicodim Grancea, într'o casă arătoasă, cu multe acareturi şi o ogradă cît o grădină.

Il găsiră ajutînd de zor la descărcatul unui car de dovleci. Era în potcap, cu o rasă cafenie soioasă suflecată în faţă peste genunchi. Avea o barbă mare albă, cam înegrită de murdărie. Se ţinea verde, deşi trecut de şaptezeci şi văduv de douăzeci de ani. Doar că nu mai vedea bine. Astfel şi acuma nu recunoscu îndată pe Dragoş şi numai cînd îi auzi glasul, izbucni cu vioiciune:

— Bată-te să te bată, Ionică, nici nu te mai cunoşteam!... Ochii, ochii m'au lăsat de tot. Şi la biserică, nu mai văd deloc buchile. Toată slujba o fac numai din suflet. Ei, degeaba, bătrîneţele!

Vorbind se uită nedumerit la Titu. Cînd îi spuse învăţătorul cine e, preotul îi zise blajin:

— Să trăeşti, taică! Şi să ierţi că ne găseşti aşa, că pe-aici aşa sîntem preoţii, mai nemernici şi mai fără învăţătură, cum am apucat din bătrîni. Ei, fiu-meu, săracul, el ştie carte multă, a făcut seminarul la Bucureşti şi a eşit un popă de i-a mers vestea pînă la Mitropolie, că are şi glas minunat, poate l-a moştenit dela mine, că glas bun am avut şi eu, de mi-a mai rămas şi acuma ceva, — uite Ionică poate să mărturisească! Cît mă ustură inima că nu-i aici lîngă mine, numai eu ştiu, taică, dar de, dacă boerul Miron nu se îndură să mi-l aducă...

Feciorul preotului trebuise să iea o paro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

hie, dealtfel destul de bună, tocmai prin Gorj, fiindcă Miron Iuga n'a vrut să-l primească în Amara, nimeni nu știa din ce pricină. Asta era jalea cea mare a preotului Nicodim și despre asta întreținu toată vremea pe cei doi mosafiri, poftiți în casă, să iea măcar o dulceață. Mai avu totuș prilejul să prezinte și pe fiică-sa Niculina, femee aproape de patruzeci, mai mare ca băiatul, măritată cu un țăran înstărit din sat, Filip Ilioasa. Servindu-i, Niculina nu înceta să se scuze că au găsit casa așa de răvășită și pe ea desculță. Avea șase copii, dintre care cel mai mărișor era în clasa cincea de liceu la Pitești. Trăiau cu toții aici, în casa preotului, pînă ce se va milostivi Dumnezeu să înmoaie inima boerului Miron și să aducă pe Anton în locul bătrînului Nicodim, că Filip are gospodăria lui părintească și s'a așezat la socrul său numai ca să nu-l lase singur la bătrînețe.

— Ai văzut? zise Dragoș în uliță, cînd eșiră petrecuți pînă la poartă de toată familia preotului. Pretutindeni mîna lui Iuga. In mîna lui e viața noastră a tuturor, poate și moartea...

— E un caz special! răspunse tînărul Herdelea. Și desigur trecător! Mîine-poimîine bătrînul Iuga se duce, iar tînărul...

— Nu, nu, te înșeli, nu e special! se aprinse învățătorul. Așa e pretutindeni, în toată țara! Boerul sau locțiitorul lui, arendașul, e stăpînul satului. El e legea, el e tot. Și, ca să vezi că nu-s nici pornit și nici absurd, îți voi adăoga că Miron Iuga e mai de treabă decît cei mai mulți alții. El nici nu înșeală pe nimeni și nici nu caută să stoarcă pe țărani, ba

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

chiar face bine unde poate şi cînd crede de cuviinţă. Nu mai vorbesc de dărnicia lui pentru biserică, pentru şcoală şi însfîrşit pentru orice lucruri de interes obştesc. Fireşte, în schimb nu admite să crîcnească nimeni, convins că numai ce crede şi face dînsul poate să fie bine... Va să zică nu e vorba de un caz care ar fi mai rău, ci poate dimpotrivă. Şi totuş vezi bine şi d-ta că sîntem de fapt robi! Nu din pricina lui Miron Iuga, ci din pricina situaţiei în care ne aflăm. Iar asta nu se poate schimba prin dispariţia unui om. Urmaşul lui, oricît ar fi de bine-intenţionat, va continua, va trebui să continue sistemul. Schimbarea adevărată nu va fi decît atunci cînd vor dispărea toţi şi cînd pămîntul va fi stăpînit de cei care-l muncesc!

Simţind în glasul învăţătorului un fel de ameninţare ascunsă, Titu Herdelea observă împăciuitor:

— Da, dar asemenea schimbări nu se pot face de azi pe mîine!

— Nu, fireşte! rosti Dragoş mai întunecat. Ar trebui să se zguduie lumea din temelii, iar asta n'o doresc nici eu şi nici nimeni... Numai vre-o minune dacă s'ar întîmpla...

— Minune! murmură Titu. In ziua de azi numai oamenii mai fac minuni!

— Oamenii, da, nu robii! adăogă învăţătorul cu o strălucire aspră în ochi.

6.

Ziua următoare, în zorii zorilor, primarul Ion Pravilă se afla pe moşia arendaşului. Pîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

darul Zamfir Chelaru, slăbănog și pămîntiu, se învîrtea în jurul hambarului nou ca lupul cînd dă tîrcoale unui grajd bine zăvorît. Primarul se uită, cercetă, se suci și, nedescoperind nici o urmă de spargere, întrebă deodată mînios:

— Pe unde au pătruns hoții, măi creștine?

— De, parcă noi știm? zise pîndarul amărît. Să-ți arate boerul că uite-l, vine!

Cosma Buruiană, zgribulit, fiindcă se lăsase o brumă groasă, sosea să fie de față la descinderea ce i-o anunțase de-aseară pîndarii. Primarul Pravilă îl întîmpină cu o imputare respectoasă:

— Ce-mi făcurăți, cucoane, păcatele noastre? Nu puteați mai bine să ne spuneți nouă și să nu mai amestecați în treburi d-astea pe boerul Miron, că doar îl știți cum se supără de tare și ce pătimim pe urmă cu toții...

Arendașul încercă să iea lucrurile în glumă, dar cînd află ce poruncă strașnică i-a dat boerul cel bătrîn primarului, se întristă rău. Uite, domnule, ce încurcătură iese dintr'o vorbă aruncată. Îi venea să-și muște limba că s'a apucat de-a trăncănit, încît acuma o să prindă țăranii ură pe dînsul să nu mai aibă traiu cu moșia. Dar cine să-și închipuie că luga are să facă atîta tărăboiu dintr'un fleac de nimic?... Spuse primarului să nu se pripească și să mai aștepte o lecuță că va merge și dînsul negreșit la cancelarie să declare că n'are nici o pretenție și să lase lumea în pace.

Mulțumit, Pravilă porni spre sat. Pe drum însă se gîndi că arendașul degeaba își retrage jalba, dacă boerul Miron nu-i poruncește

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic, el nu poate lăsa lucrurile baltă, că te pomenești că boerul Miron se supără mai rău și-și descarcă toată mînia asupra lui. În același timp Cosma Buruiană își zicea că are să-și aprindă paie'n cap cu declarația de renunțare și se hotărî să tacă mîlc deocamdată.

Plutonierul Boiangiu, în urma unui vis pe care nevastă-sa i l'a tălmăcit în rău, era mai dîrz ca aseară. Aștepta la primărie să sosească Pravilă cu rezultatul descinderii. Trimisese să-i aducă cincisprezece bănuiți din Vaideei și alți zece din Amara, care se și aflau în curte și pe care tocmai se pregătea să-i instruiască. Voia să lucreze în cancelaria comunală, pentrucă aici era, în fund, o odaie bună de arest pentru mai mulți, pe cînd la sediul postului n'avea decît o cămăruță în care nu încăpeau nici trei oameni.

Primarul veni roșu, gîfîind și înmuiat. Trecînd prin fața cîrciumii a intrat și a înghițit o jumătate de țuică, să se încălzească puțin. Boiangiu îi declară că el nu va răbda să fie notat prost din pricina unor țopîrlani netrebnici și nu vru să-și schimbe hotărîrea nici cînd auzi că arendașul s'a domolit. Lui nu-i pasă de toanele d-lui Cosma. El e militar și-și face datoria. Avea o privire atît de cruntă că Pravilă se înfricoșă parcă și dînsul ar fi fost bănuit.

Secretarul Chiriță Dumitrescu era un băetan îmbrăcat nemțește cu o cochetărie rurală. cu cămașa murdară și fără manșete, dar gulerul de celuloid șters bine cu gumă, absolvent al unei vagi clase de liceu, încăput funcționar comunal prin protecția bucătăresei lui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Iuga, căreia îi era nepot de frate. Acuma se trudea să-şi lege mai ferches cravata verde la gît, nepăsător faţă de tot ce se petrecea, cu gîndurile la fata grecului cu care a avut norocul să vorbească eri şi care i-a zîmbit.

— Domnule Chiriţă, rogu-te, ajută-mi mătăluţă niţeluş la procesele verbale! strigă deodată plutonierul, întorcînd spatele primarului. Eu dictez şi mata doar să scrii, ca să mergem mai repede.

— Parcă n'am eu destule pe cap! protestă secretarul. Uite colea cîte mă aşteaptă! adăogă arătînd spre un teanc de hîrţoage, cu gîtul însă, căci mîinile îi erau ocupate cu cravata rebelă.

— Serveşte-mă, domnule Chiriţă, că nici eu n'am să-ţi rămîn dator! stărui Boiangiu cu o imputare amicală.

— Dacă-i aşa, iacă, las toate şi te servesc, nene Silvestre! făcu tînărul încîntat că reuşise să-şi înoade cravata cum dorise şi admirîndu-se într'o oglinjoară răzimată de călimară. Poţi să-i şi dai drumul că eu m'am terminat! urmă dînsul după ce-şi mai potrivi şi frizura aşa ca un cîrlionţ să-i atîrne cuceritor pe frunte.

Cei zece ţărani din Amara fuseseră trecuţi din ogradă în antreul cancelariei subt paza unui jandarm postat la uşa de-afară. Insfîrşit plutonierul Boiangiu se ivi în prag, îi măsură pe toţi tăcut şi sumbru două clipe, apoi întrebă:

— Mă, care eşti hoţul de-ai furat porumbul boerului?

— Noi nu sîntem don' plutonier — răspunseră cîteva glasuri timide.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Va să zică nu vrei să spui cu frumosul, ai? continuă şeful cu un zîmbet acru. Bun!... Aide, vino 'ncoace tu, ăla, cum te cheamă?

— Pe mine, don' plutonier?... Orbişor Leonte! zise omul intrînd în cancelarie cu Boiangiu.

Cîteva minute se auziră dinăuntru numai plescăituri de palme şi răbufniri de ghionturi, întretăiate de gîfăelile şefului: „Spune, mă!... Nu vrei să spui?" şi de vaietele omului din ce în ce mai prelungite: „Nu mai da, don' plutonier!... Iartă-mă, don' plutonier!... Nu ştiu! Nu-s eu, don' plutonier!" Ţăranii rămaşi în antreu se uitau unii la alţii, uluiţi, şi din cînd în cînd la jandarmul care stătea în uşă, nemişcat, parc'ar fi fost de lemn. Deabia într'un tîrziu Serafim Mogoş, om cu cinci copii, cărunt pe tîmple şi cu o privire de înţelept, ridică glasul:

— Măi fraţilor, spune care ai furat, mă, să nu ne omoare pe toţi fără vină!

Se jurară care de care că el nu. Apoi se deschise iar uşa cancelariei de unde eşi, clătinîndu-se ca un beat, cu faţa scofîlcită şi cu dîre de sînge pe mustăţi şi pe bărbie, Leonte Orbişor, împins de spate de către plutonierul care răcni:

— Să mi-l bagi la arest, jandarm, pînă i-o veni din nou rîndul să stea de vorbă cu mine!

Pînă să se întoarcă jandarmul din fundul curţii, Boiangiu se adresă mai domol celorlalţi:

— Mă, spuneţi care aţi furat! Spune, mă, cu binele, că vă bat pînă storc şi sufletul din voi!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ţăranii tăgăduiau cu desperare. Atunci şeful, mai întărîtat, strigă lui Mogoş:

— Aide tu, ăl mai ţanţoşu!... Poftim înlăuntru!

— D'apoi că pe mine să mă şi omori, don' plutonier, că 'n mîna d-tale mi-e viaţa, dar dacă n'am furat, cum să zic c'am furat, don' plutonier?

Cu o lovitură scurtă în falcă îi curmă vorba şi, trăgîndu-l de umăr în odae, închise uşa. Şi iar începură plescăiturile şi răbufnirile, gîfăelile şi vaietele...

Ancheta ţinu vre-o două ceasuri. Intre timp sosiră şi cei cincisprezece din Vaideei, escortaţi de doi jandarmi, tocmai bine căci amăranii erau pe isprăvite şi şedeau în arest, ştergîndu-şi sîngele şi mîngîindu-şi fălcile. Plutonierul însă obosise rău de atîta muncă şi, cînd sfîrşi instrucţia cu ultimul amăran, îşi îngădui să facă o pauză, să răsufle. Mai mult profită totuş primarul care se repezi pînă la cîrciuma lui Busuioc să-şi mai întărească inima cu o ţuică. In trecere nu uită, nici la ducere şi nici la întoarcere, să îndemne părinteşte pe ţăranii ce aşteptau în ogradă:

— Măi oameni, de ce nu spuneţi voi, de ce sînteţi ai dracului?

Boiangiu nici în pauză nu stătu cu mîinile în sîn: iscăli procesele verbale, revizui lista altei serii de bănuiţi pe care socotea să-i instrumenteze după amiazi...

In afară de cei cincisprezece se mai strînsese în ogradă un pîlc de oameni, parte din Amara, parte din Vaideei, care voiau să mărturisească pe sfînta cruce că nici cei bătuţi şi nici cei ce-şi aşteptau rîndul nu sînt vinovaţi şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliteratura.ro/mdrr1901-1932

nici nu s'au mişcat dela casele lor în noaptea cu năpasta. Şi mai erau cîteva femei, speriate şi bocite, fiecare cu o legăturică de merinde subţioară, pentru bărbaţii lor oropsiţi, ca să nu mai îndure şi foame dacă s'ar întîmpla să-i ţie mai mult jandarmii.

Cînd reluă ancheta şi fură aduşi în antreu bănuiţii, plutonierul văzu nedumerit că au mai rămas ţărani în curte. Intrebă din prag:

— Da voi ce poftiţi, măi creştini?

Pantelimon Văduva, un flăcău rumen, luat la oaste şi urmînd să se prezinte peste vre-o săptămînă la regiment, la Piteşti, aflîndu-se mai în faţă, răspunse repede:

— Noi am venit să mărturisim, don' plutonier, că dumnealor n'au nici o vină cu porumbul boerului.

— Aşa? făcu Boiangiu, apropiindu-se de el. Ia vino 'ncoace, măi Pantelimoane, că doar tu eşti soldat!... Care va să zică umblaţi şi cu rebeliune?... Paştele şi arhanghelii şi anafura care te-a făcut pe tine, Pantelimoane!

Cu o mişcare fulgerătoare îl înşfăcase de guler şi începu să-i care la pumni peste cap, peste obraji, pe unde-l nemerea. Ceilalţi văzînd una ca asta, o sbughiră în uliţă cu nişte rîsete prosteşti amestecate cu spaimă, căci felul cum plutonierul vorbise flăcăului şi cum îl apucase la bătaie li se păruse întîi caraghios. Pantelimon însă izbuti să se smulgă din strînsoarea lui Boiangiu şi o luă la goană, după ceilalţi, avînd totuş şi el pe faţa stîlcită de lovituri acelaş rîs uluit; numai cînd se şterse cu mîneca, din pricina unei dureri ce-i stăruia în falcă, crezînd că l-a podidit sîngele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi dispăru rîsul. Scuipă cu sînge. Îşi muşcase limba în zăpăceala pumnilor.

In ciuda supărării, văzînd pe ţărani rîzînd, plutonierul răcni aproape cu veselie:

— Stai, Pantelimoane!... De ce fugi, măi Pantelimoane?

Îşi reveni îndată, se mohorî mai tare şi se întoarse la datorie. Bănuiţii, îngrămădiţi ca oile în tindă, auzind rîsetele de-afară, îşi luară şi ei nişte mutre zîmbitoare în speranţa că aşa vor cîştiga bunăvoinţa plutonierului. Acesta însă crezu că vor să-şi bată joc de el şi, ca să le taie scurt pofta de veselie, împărţi la întîmplare o droaie de ghionturi, mormăind indignat:

— Rebeliune, ai, puturoşilor?... Şi hoţi, şi obraznici, ai?

Peste cîteva clipe, răcorit, se înfipse falnic în pragul cancelariei şi strigă, arătînd pe unul din mulţime:

— Tu, ăla!... Tu, tu!... Aide, nu te codi, mocofane!

7.

In aceeaşi zi Grigore Iuga luase pe Titu Herdelea mai de dimineaţă să-i arate mai deaproape moşia şi mai cu seamă instalaţiile gospodăreşti ce le aveau concentrate la Ruginoasa, sat nou, numai de vre-o treizeci de case, făcute toate de bătrînul Miron şi dăruite oamenilor ca să-i aibă acolo, la îndemînă.

Merseră, firește, pe jos. Dela Amara la Ruginoasa e o plimbare de jumătate de ceas.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

Titu admiră mulțimea de vite, de cai, de păsări, de servitori, de hambare imense pe picioare înalte, apoi clăile uriașe de paie și de fîn, stogurile de coceni, dar fără entuziasm deosebit, ci numai ca să facă plăcere lui Grigore care într'adevăr se bucura.

Dela Ruginoasa coborîră apoi pînă aproape de Izvoru, pe un drum de care, avînd în stînga moșia Amara și în dreapta moșia Ruginoasa, aceeași cîmpie dreaptă, pustie, monotonă, neagră subt cerul cenușiu de toamnă. Numai la orizont se vedea petecul arămiu al pădurii Amara și, mai la dreapta, coperișul roșu al castelului Ghica din Izvoru.

Se întoarseră în Ruginoasa unde Grigore mai avea puțin de lucru. Pe urmă o luară pe alt drum spre Bîrlogu, iar de-acolo, peste cîmp, pe o potecă dreaptă, înapoi la Amara.

Mai mult decît locurile și gospodăria pe tînărul Herdelea îl interesa că însfîrșit avea prilejul să vorbească în tihnă cu Grigore Iuga. Nu îndrăznise și n'avusese ocazia să-l întrebe măcar ce-a făcut la Baloleanu în chestia cu *Universul*. Acum Grigore îi spuse de la sine, printre altele, că Baloleanu a aruncat o vorbă și a primit o asigurare că va fi satisfăcut, dar el, Grigore, nu s'a mulțumit cu atîta, ci i-a luat cuvîntul de onoare că pînă se înapoiază Titu dela țară va fi aranjat tot. Deocamdată să nu se gîndească totuș la Capitală și la jurnale, ci să se simtă bine aici.

Titu îi mulțumi cu efuziune și-i povesti apoi cum a fost eri prin sat, la Dragoș și la popa Nicodim. Grigore lăudă pe învățător că e harnic și inimos, adăogînd că și bătrînul îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prețuește, deși îl consideră cam demagog, ceiace chiar este într'un fel.

— Mie mi s'a părut foarte sincer, doar puțin exaltat! zise Herdelea.

— Tocmai sinceritatea și exaltarea fac periculoși pe oamenii cu o cultură insuficientă! răspunse Iuga. Deaceea și Dragoș nu mai trăește în realitate și se crede ținta tuturor persecuțiilor. Astfel de oameni stîrnesc, fără voia lor, multe nenorociri...

Sosiră în Amara pela amiazi. Cînd să intre la conac, întîlniră tocmai pe învățătorul Dragoș, palid și foarte emoționat, care venea spre ei. Salută și vorbi cu glas înecat:

— Pornisem la domnul Miron, cu toate că mă expuneam să fiu izgonit, dar eram obligat să încerc chiar imposibilul ca să opresc ceeace se... Fiindcă am avut norocul să vă întîlnesc pe d-voastră, coane Grigoriță, vă rog să mă ascultați și să...

Ii spuse cum jandarmii schingiuesc zeci de țărani, cum au venit femei și bătrîni la dînsul și la preotul Nicodim, rugîndu-i să-i salveze, cum el, oricît îi sîngera inima, nu s'a mișcat, crezînd că plutonierul va osteni, dar se pare că ancheta e deabia la început și după prînz urmează să fie stîlciți în bătăi alți nenorociți...

— Pentru cîțiva saci de porumb, coane Grigoriță! sfîrși învățătorul tremurînd. Oamenii s'au oferit să puie dela mînă și să despăgubească pe arendaș. Voi da și eu, vom da cu toții, numai să...

— Vrei să mergem pînă la primărie? întrebă Grigore pe Titu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Porniră. In faţa primăriei şi în ogradă stăteau pîlcuri de bărbaţi şi mai ales femei.

Grigore fu întîmpinat în cancelarie de un „sărut-mîna" speriat al primarului care se afla tocmai într'o consfătuire cu plutonierul şi secretarul în privinţa programului anchetei pentru după amiazi. Socotind că conaşul Grigoriţă a venit să inspecteze mersul cercetărilor din ordinul boerului Miron, primarul Pravilă se tîngui umilit că de-aseară se chinueşte, împreună cu şeful postului, dar în zadar, nimeni nu vrea să mărturisească. Plutonierul, încremenit în „drepţi", declară că el are să-i dibuiască totuş, numai că-i mai trebue timp deoarece ţăranii sînt mulţi şi dînsul e singur cu instruirea lor.

Atunci Grigore îi sfătui să suspende deocamdată interogatoriile, să nu se facă zarvă de prisos în sat, şi să pornească pe altă pistă cercetările. Să stabilească întîi precis cît s'a furat şi mai ales cum, ca astfel să poată deduce cam cine ar putea fi hoţii. Primarul raportă că el n'a găsit nici o urmă de spargere şi că arendaşul nu mai are pretenţii.

— Dacă nu sînt deloc urme, s'ar putea să nu fi umblat hoţii? întrebă Grigore simplu.

— Apoi că de n'ar spune domnul Cosma, eu nici n'aş fi cunoscut c'au umblat! zise primarul cu o sinceritate care-i îmbujoră faţa.

— Nici un hoţ nu mărturiseşte de bună voe cînd n'a fost prins asupra faptului! spuse Boiangiu dîrz.

După plecarea lui Grigore, primarul mai rămase la sfat niţel cu Boiangiu. Pe Grigore îl respectau, dar de Miron Iuga le era frică. Va fi deci cuminte să meargă Pravilă după

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prînz să raporteze bătrînului cum au lucrat şi ce le-a poruncit conaşul Grigoriţă, să fie dînşii la adăpost de orice vină. Miron Iuga avu o tresărire cînd auzi de intervenţia fiului său. Aprobă însă ce-a poruncit Grigore, observînd doar că asta nu înseamnă încetarea cercetărilor şi repetînd că hoţii trebuesc descoperiţi...

Seara, după cină, bătrînul Iuga zise:

— Aş vrea să-ţi vorbesc ceva, Grigoriţă, într'o chestie care...

Titu Herdelea, înţelegînd că e de prisos, se sculă imediat murmurînd:

— Pe mine vă rog să mă scuzaţi... Sînt şi prea ostenit de cît am umblat azi...

— Atunci noapte bună! făcu Miron cu o umbră de recunoştinţă în glas.

Cum eşi Herdelea, Grigore începu să protesteze că iar a jicnit pe prietenul lui, fără să ţie seama că... Cu un gest, bătrînul îi curmă vorbele:

— Lasă asta că n'are nici o importanţă!... Mai grav este că tu începi să-mi sapi autoritatea în faţa lumii şi că opreşti pe oameni să execute poruncile mele. Asta da, e foarte grav! Şi asta nu se poate, dragul meu!... Cît timp sînt încă în picioare, rămîn eu stăpîn aici, Grigoriţă! E dorinţa mea hotărîtă, ştii bine... Cînd voi dispărea eu, vei face tu cum vei crede. Pînă atunci însă te rog, puiule! Te rog!

Era atîta fermitate în tonul lui, că Grigore se simţi întocmai ca odinioară cînd, copil nepriceput, îi primea dojenile fără crîcnire şi cu o supunere fricoasă. Răspunse ca şi atunci:.

— Da, tată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

Deabia după o pauză îndrăzni să adaoge, tot ca un copil:

— Am crezut că sînt în vederile d-tale cînd am încercat să împiedic asuprirea celor nevinovați.

— Nu! zise bătrînul scurt parc'ar fi apăsat un sigiliu pe un ordin irevocabil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLUL III

FLĂMÂNZII

1.

Peste cîteva zile primarul Pravilă căută într'ascuns pe Grigore Iuga şi-i mărturisi că nu se pot găsi hoţii pentrucă nici n'a fost furt. A mai cercetat cu deamănuntul hambarul cu pricina în tovărăşia plutonierului, au mai muştruluit pe cîţiva oameni care li s'au părut mai deochiaţi, dar degeaba. Insfîrşit s'a dus la Cosma Buruiană şi dînsul i-a spus că într'adevăr s'a pripit cu jalba căci şi lui i se pare că n'a fost nimic, că tocmai se gîndeşte să se spovedească boerului şi nu îndrăzneşte de teamă că n'are să-l ierte.

— Ş'acu venii la d-voastră să vă dau de ştire — urmă primarul — că sînteţi mai îngăduitor şi o să puneţi o vorbă bună la boerul Miron să afle şi dumnealui pentru care pricină nu i-am împlinit poruncile cum am fi poftit şi cum sîntem datori...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

In aceiași zi Grigore comunică vestea aceasta și tatălui său care o ascultă foarte calm, fără să arate vre-o mirare sau supărare. In sine însă era indignat împotriva lui Buruiană. Mai ales se simțea atins pentrucă trebuia să recunoască, chiar ocolit, în fața fiului său că a greșit.

— Bine ai făcut că mi-ai spus! zise la urmă simplu, liniștit. Și peste un răstimp, ca și cînd ar fi vorbit singur: Vezi d-ta ce om și arendașul ăsta! Ei lasă că am să...

Tăcu brusc. Nu voia să se deschidă. Schimbă vorba. Dealtfel svonul despre vînzarea moșiei Nadinei îi rămăsese în inimă ca un cuiu. Fără să se fi interesat direct, ceeace i s'ar fi părut nedemn de dînsul, din diferite părți și subt diverse forme, i s'a confirmat mereu. Insuși Grigore a recunoscut acum două sau trei zile că într'adevăr a auzit parcă odată pe Nadina pomenind de așaceva, dar nu i-a dat importanță pentrucă nevastă-sa, cînd spune lucruri d'astea, vrea doar să-și arate mai mult disprețul pentru tot ce privește moșia. Bătrînul luga profită acuma să întrebe cu ton de glumă:

— La fel o fi și cu înstrăinarea proprietății Babaroaga?

Mirat de întrebarea neașteptată, Grigore totuș răspunse cu un gest de indiferență:

— Nu știu. Se poate. Din partea mea n'are decît s'o și vînză, dacă-i place. E zestrea ei, și-o administrează cum crede...

— Dar fără consimțămîntul tău știi bine că nu poate înstrăina nimic? făcu Miron privindu-l drept în ochi.

— Consimțămîntul meu îl are anticipat!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De vreme ce Nadina a preferat să lase arendat pămîntul în loc să...

— Va să zică are consimţămîntul tău? repetă bătrînul fără să-l slăbească din ochi.

— Negreşit! Fără discuţie şi oricînd va dori ea! zise Grigore ferm şi susţinîndu-i privirea.

— Oricui ar vinde? stărui tatăl. Chiar ţăranilor?

— O, mai ales ţăranilor! făcu tînărul cu un rîs scurt, sec. Decît să am de vecin pe Platamonu sau alt asemenea boer, mai bine nişte ţărani flămînzi de pămînt care aşa cel puţin îşi vor mai astîmpăra foamea şi ne vor lăsa pe noi în pace!

Parcă demult ar fi aşteptat acest răspuns, bătrînul zise deodată, fără mînie, cu glasul de imputare care ştia că impresionează pe Grigore:

— Observ, dragul meu, cu mare, mare durere că demagogia ţi-a strîmbat judecata cu desăvîrşire şi încep să mă gîndesc cu spaimă ce se va alege de biata asta de gospodărie cînd voi închide eu ochii. Nu ştiu de ce, dar mereu mă ispiteşte amintirea lui Teofil, fie iertat, şi mi-e să nu mergi şi tu pe urmele lui de să se irosească toate pe-aici şi să rămîe numai praful şi cenuşa...

— Din partea asta poţi fi liniştit, tată! glăsui Grigore simţindu-se în dreptul său. Iubesc şi eu pămîntul cît şi d-ta, te asigur, dar iubirea nu mă poate orbi să nu văd că şi ţăranii au dreptul să trăiască!

Acuma Miron Iuga se supără:

— Adică eu nu-mi iubesc ţăranii şi nu-i las să trăiască? Eu care am împărţit cu ei tot ce-am avut şi le-am purtat de grije, eu nu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iubesc, şi-i iubiţi voi care le împuiaţi capetele cu făgăduieli şi vorbe goale! Aidade, Grigoriţă, să fim serioşi!

Continuă mai potolit după o mică pauză:

— Agricultura cere experienţă şi experienţa e categorică în privinţa asta: o moşie flancată de ţărani e condamnată la moarte. Precis şi fără apel!... Cînd vor ajunge cele două mii cinci sute de pogoane dela Babaroaga în mîinile ţăranilor, aş vrea să te văd ce învoieli ai să mai poţi face cu dînşii. Au să-ţi rîdă în nas şi să-ţi dea cu tifla, băete! Azi sînt (vru să spuie că sînt hoţi, dar îşi aminti de Buruiană şi schimbă)... sînt cum îi ştim; atunci o să-şi bată joc de tine şi mai tîrziu o să te bată deabinelea. Mulţimii îi trebue stăpîn şi frîu, altfel vine anarhia!

Grigore asculta şi nu încerca să-l contrazică. Îi auzise de atîtea ori părerile şi ştia că nimeni nu i le poate schimba. Dealtfel Miron merse pînă la capăt:

— Consimţămîntul tău, în cazul de faţă, trebue să fie o armă de apărare pentru noi. Consimţi întru cît înstrăinarea nu va însemna primejduirea proprietăţii tale. Asta e ceva normal... In realitate primejdia n'ar fi înlăturată decît dacă ai face o sforţare să cumperi tu însuţi Babaroaga.

Tînărul Iuga surîse, atît i se părea de ciudată ideea. Răspunse ironic:

— Nadina ar fi în stare să se răsgîndească dacă ar afla că şi eu sînt amator. Ea vrea să mă smulgă dela ţară, nu să mă întărească aici... Dar dece n'ai cumpăra-o mai bine d-ta, tată, dacă ţii aşa de mult?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

Miron Iuga rămase o clipă mirat parcă ar fi auzit o noutate mare. Apoi zise gînditor:

— Aşa-i, Grigoriţă, ai dreptate! La urma urmelor...

2.

Fiindcă se arătase a vreme frumoasă, cîrciumarul Cristea Busuioc avuse grije să tocmească lăutari ca să poată tineretul să învîrtească hora toată după-amiaza, iar seara să se veselească şi bătrînii la un pahar de băutură. Era ultima Duminecă din Octomvre. In alţi ani, la data asta, era frig şi zloată; acuma pe cerul senin ca vara soarele galben lucea călduţ, răspîndind o lumină melancolică peste tristeţea pămîntului.

Hora începea pe bătătura dinaintea cîrciumii, dar se întindea curînd pînă în uliţă, unde se înşirau fetele şi femeile care priveau jocul. Aşa, cînd se întîmpla să treacă vre-o căruţă — foarte rar, cîte una-două — toată lumea, jucători şi privitori, trebuia să se îngrămădească înapoi spre bătătură, ţipetele femeilor speriate acoperind atunci ţîrîitul înflorit al lăutarilor.

Acuma hora era chiar în şosea şi se legăna lin subt privirile fermecate ale femeilor şi fetelor. Lăutarii, numai doi (îi plătea cîrciumarul care făcea economie zicînd că ori doi, ori trei, acelaş lucru, dar să cînte bine şi mereu), se frămîntau mai abitir ca jucătorii, mutîndu-se de ici-colo, îndemnîndu-se unul pe altul. Cizmele flăcăilor tropoteau greu pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uliţa sbicită, pe cînd fetele săltau gingaş ca nişte căprioare şi abia de atingeau pămîntul.

Pe băncile de lîngă pereţii cîrciumii odihneau cîţiva bătrîni, iar împrejurul lor, pe locul rămas slobod, stăteau la sfat bărbaţii, ca în alte Dumineci. In Amara, la cîrciumă obişnuiau să se strîngă oamenii, în sărbători, de prin toate satele ce au ţinut odinioară de domeniile Iuga. A rămas aşa din bătrîni cînd aci veneau toţi cu toate durerile, şi cei din Lespezi, şi cei din Vaideei şi Bîrlogu, întocmai ca şi cei dela Gliganu sau dela Babaroaga, fără a mai pomeni pe cei din Ruginoasa care erau în Amara ca acasă.

Serafim Mogoş, cu tîmplele cărunte şi ochii cuminţi, povestea ce-a pătimit dela jandarmi. Vorbind însă nu se uita la oameni, ci undeva departe, parcă s'ar fi jeluit unui judecător drept. Un copil îl ţinea de mînă şi se învîrtea în jurul lui cînd încoace, cînd încolo, vesel ca un fluture alb lîngă un pom bătrîn. Toţi cunoşteau întîmplările, că doar s'a dus vestea anchetei în toate satele, mai erau de faţă vre-o trei dintre cei bătuţi, printre ascultători, şi totuş luau seama la jelania lui Serafim parc'ar fi auzit întîia oară o poveste nemai pomenită sau parcă s'ar fi complăcut în evocarea unor suferinţe care le răscoleau sufletele. Ignat Cercel, mai tînăr ca Mogoş de ani dar la înfăţişare mai bătrîn, cu priviri de cîine de pripas, se uita numai la gura lui, clătina din cap, ofta şi întrerupea mereu cu aceleaşi vorbe:

— Păi, ce să facem, oameni buni, ce să facem?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intreruperile aveau, fără voia lui, nişte intonaţii atît de ciudate, durere şi umilinţă resemnată, că oamenii îl săgetau cu priviri dispreţuitoare, iar Toader Strîmbu, văduv cu trei copii şi fără un petec de pămînt, izbucni în cele din urmă furios:

— Ce să facem, ce să facem? (Se spăimîntă însă singur de revolta lui şi urmă repede, morfolindu-şi vorbele:) Dumnezeu ştie ce să facem...

Dealtfel şi Ignat Cercel a fost bătut, acum vre-o patru ani, de plutonierul care fusese înaintea lui Boiangiu, tot pentrucă s'ar fi furat nişte lucruri dela curte, dar bătut aşa de rău, că a zăcut două săptămîni şi a rămas cam beteag pentru toată viaţa.

Ca să şteargă mai bine urmele mîniei lui Toader, Leonte Orbişor, mic, cu glas ascuţit, cu faţa vioaie, găsi cu cale să observe împăciuitor:

— Am pătimit şi eu cu Serafim şi cu ceilalţi laolaltă, dar mă întorc şi zic: stăpînirea ce să facă dacă e furt? Şi de ce să fure munca altuia hoţii?

— Aşa e, vezi bine!... Să nu fure! ziseră ciţiva, dînd din cap.

Se făcu o mişcare nehotărîtă ca şi cînd s'ar fi ridicat brusc o piatră de pe inimi. Şi tocmai atunci Trifon Guju mormăi întunecat, mai mult pentru sine, dar auzit de toată lumea, căci glasul lui era ursuz şi pătrunzător ca şi faţa-i veşnic încruntată:

— D'apoi că tot munca noastră e!

Toţi întoarseră deodată ochii spre el ca şi cînd le-ar fi desvăluit o mare taină sau măcar o credinţă intimă a tuturor. Nimeni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

însă nu zise nimica și chiar Trifon, care obișnuia să repete cînd credea că a spus o vorbă mare, acuma tăcu și lăsă capul pe piept.

După un răstimp de tăcere, frămîntată de cîntecul lăutarilor și de chiotele jucătorilor, începură să vorbească cu toții deodată, fiecare despre altceva și cu alte cuvinte. Nu se mai uitau deloc unii la alții, ci numai la hora din uliță, ca și cînd le-ar fi fost frică de ei înșiși. Glasurile lor se împleteau și se prelungeau într'un oftat fără sfîrșit.

Hora sburda în cerc larg, se întindea ca un șarpe, atingea cu sfichiuri alintătoare cînd pe femeile de pe margini, cînd pe bărbații din bătătura cîrciumii. Bucuria jucătorilor izbucnea în frînturi de strigături, în floricele de pași ritmați. Privitorii se îmbulzeau cuprinși de aceeași veselie, parcă ar fi căutat să se topească cu toții într'o singură ființă fără griji și fără necazuri.

Cel mai vesel părea totuș Pantelimon Văduva și toată lumea se bucura de veselia lui pentrucă el peste cîteva zile trebue să plece la oaste și cine știe cînd va mai avea prilejul să se veselească. El însuși gîndea la fel, deși se lăuda că vrea să se întoarcă cel puțin căprar ca și Petrică a lui Petre care are să vie acasă tocmai cînd el se duce. In sinea lui însă avea groază de necunoscutul vieții de soldat. A stat de vorbă cu mulți și i-a descusut; toți se mîndreau cu milităria lor și spuneau că tare-i frumoasă dar și tare grea.

Inima lui era și mai grea din pricina Domnicii, fetișcana ceea mică de șaptesprezece ani încheiați, micuță, plinuță și roșco-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vană, care se prinsese lîngă el în horă şi se agăţa acuma de braţul lui ca un lăstăruş de iederă. Cînd se gîndea Pantelimon că va trebui să se despartă de ea şi nici să n'o mai vadă cine ştie cîtă vreme, îl ustura sufletul de amărăciune. El a vrut să se cunune cu Domnica înainte de-a pleca la armată, cum au mai făcut şi alţii. S'au împotrivit însă şi părinţii lui, şi ai ei. Ai lui sperau că are să uite pe fata lui Nacu pînă va isprăvi cu oastea şi îşi va găsi pe urmă o pereche mai potrivită cu starea lui. Părinţii ei, mai ales maică-sa, erau înfricoşaţi să nu i se întîmple ceva lui Pantelimon la militărie, cum s'a întîmplat cu bietul Florea Butuc care s'a însurat, fiind numai de optsprezece ani, cu Anghelina lui Nistor Mucenicu, i-a făcut trei copii şi apoi s'a prăpădit prin cele reghimente, iar Anghelina a rămas de ţi-e mai mare mila. Şi încă Anghelinei, din pricina copiilor, au trebuit să-i dea părinţii lui partea ce s'ar fi cuvenit băiatului, încît femeea tot are o căsuţă în care şade să n'o bată vînturile, pe cînd Domnica poate că n'ar apuca să facă nici copil şi, într'un caz de primejdie, ar rămînea nici fată şi nici nevastă, să ţie de urît celor dornici de alte muieri.

Pantelimon, căruia inima îi juca mai sprinten decît mintea, nu umbla cu astfel de socoteli. El se gîndea numai că va pleca şi nu va mai vedea ochii ei căprui şi şăgalnici în care i se părea că s'au adunat toate tainele lumii şi nici guriţa ei fierbinte care-i făgăduia toate bucuriile. Deaceea era acuma atît de vesel şi de amărît, şi chiuia şi se sfărîma jucînd cît ştia dînsul mai frumos, să-l vază şi să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr.1901-1932

audă Domnica şi să-şi aducă aminte că nu e flăcău în sat mai bine ca dînsul, şi să nu-l uite ori să îndrăgească pe altul. Domnica înţelegea că Pantelimon face toate de dragul ei, se simţea mîndră, îi strîngea mîna uneori şi se mai lipea de el, şi se uita împrejur, la oameni, parc'ar fi vrut să spuie tuturor că are să-l aştepte pe Pantelimon orice s'ar întîmpla.

Fruntea flăcăilor totuş era Nicolae Dragoş, fratele învăţătorului, o cruce de voinic cu mustăcioara pană corbului, înalt şi spătos, deştept şi harnic cît patru. Nu-i lipsea decît o nevastă de seama lui ca să fie om întreg şi fruntaş în sat. Dealtfel fata dela stînga lui, Gherghina lui Chirilă Păun, arăta că şi în privinţa asta e înţelept. Gherghina era singură la părinţi şi frumuşică picătură. Chirilă avea casă şi cîteva petece de pămînt şi gospodărie aşezată aici, în Amara, dar de un an se mutase în Gliganu unde îl chemase ca logofăt arendaşul grec, cu contract şi cu leafă bună, lăsîndu-şi averea în grija tatălui său care, deşi bătuse demult şaptezeci, era încă zdravăn şi muncea la sapă mai spornic ca un flăcău.

— Foaie verde mătrăgună — Veselia nu-i a bună!

Un băetandru începuse să chiuie aşa, cu ochii închişi, ca un cocoş tânăr şi fără pricepere. Pe ţiganul cu vioara nu-l răbdă inima să nu riposteze pe dată:

— Foaie verde păpădie — Viaţa-i numai veselie — Pentru cine nu-i Ilie!

Toată hora împreună cu privitorii izbucni-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

ră într'un rîs gălăgios. Rîse şi băetandrul pe care-l chema Ilie Cîrlan. Incurajat de mulţumirea poporului, ţiganul strigă către flăcău:

— Să nu mai zici nimic că te iau şi cu cîrlanul!

Altă năvală de rîsete de răsună văzduhul. Dar hora, un lanţ de trupuri înfierbîntate, continua, şerpuia mai avîntată parcă nu s'ar fi oprit nici un moment de cînd a început şi nici n'ar mai vrea să se oprească niciodată.

In cîrciumă, aşezaţi la o masă lungă, în fund, vre-o doisprezece bărbaţi fruntaşi se sfătuiau domultişor şi n'ajungeau să se înţeleagă, cu toate că îşi mai ajutau îndrăzneala şi înţelepciunea cu păhărele de ţuică, servite de însuşi cîrciumarul Busuioc cu încrederea cuvenită unor oameni de seamă şi siguri la plată. Busuioc dealtminteri lua parte şi el la tocmeală, cît îi îngăduia negustoria, fiindcă era doar vorba de pămînt, iar dînsul ca orice om de omenie, tot numai pămînt visa, că şi de cîrciumărit s'a apucat de nevoie şi cu nădejdea să agonisească ceva, să-şi mai cumpere cîteva pogoane bune şi să se facă om adevărat. Luca Talabă îi adunase pe oameni la sfat, un bărbat cît muntele, fost primar odinioară. Ţăranii însă erau neîncrezători şi fricoşi. Se gîndea fiecare că poate să se supere boerii că umblă să cumpere moşia cucoanei şi nici pămînt de muncă n'o să le mai dea, să rămîie muritori de foame. Lupu Chiriţoiu, cel mai bătrîn dintre toţi, cu pletele crescute pînă pe umeri şi cărunte ca un fuior de cînepă meliţată, cu ochii albaştri apoşi, întrebă cu glas plin de îngrijorare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

— Toate bune şi frumoase, măi oameni, dar ia să facem socoteala că boerul zice: nu pot să vă vînd vouă moşia, că voi n'aveţi bani destui şi nouă ne trebue toţi banii pe masă?

Luca Talabă, sfătos şi cu o energie strălucitoare pe faţa-i încă tînără, îl opri:

— Stai, moş Lupule, ţine-ţi firea! Păi dacă o întoarcem aşa, nu mai cumpărăm noi pămînt pînă-i lume! Că atîţia bani n'om strînge niciodată să-i avem la chimir ca să-i vărsăm pe masă cînd or porunci boerii. Apoi d-ta, că eşti bătrîn, pomenit-ai vre-odată una ca asta?... Cine vrea să vîndă, te mai îngădue, te mai înlesneşte, nu te strînge de gît cum crezi d-ta, moşule!

Cîrciumarul tocmai sosise la masa lor cu o litră pentru Matei Dulmanu, om tăcut şi mohorît, din Lespezi. Sări îndată în ajutorul lui Luca:

— Cînd o fi la adicătelea s'or mai găsi bani şi în bancă, iar boerii dela bancă te ajută dacă-i rogi frumos şi cînd e vorba să cumperi moşii, că banii sînt siguri şi-i scoate oricînd din moşie...

— Aşa-i, cum spune dumnealui! întrerupse Luca, mai hotărît. Şi în bancă găsim, dar pe urmă muncim, oameni buni, că muncim pentru al nostru. Deocamdată să punem dela mînă ce avem şi ce-om mai putea aduna, noi, cîţi sîntem şi alţii care-or vrea, să facem arvuna, c'apoi nu ne-om lăsa noi de ruşine să nu plătim!

Marin Stan, slab, uscat, cu figura ascuţită de pasăre, trăznit puţin de ţuicile pe care le sorbise, strigă deodată mînios din colţul mesei unde se afla:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să punem noi mîna pe pămînt că pe urmă nici Dumnezeu nu ni-l mai iea!

Alţii adăogară repede:

— Nu, nu!... Pămîntul înapoi nu-l mai dăm!

Cristea Busuioc, cîrciumarul, interveni iarăş, uitîndu-se cu dispreţ la Marin:

— Ehe, credeţi că boeru-i prost să vă dea pămîntul pînă nu se asigură de bani, ca să-l înşelaţi voi şi pe urmă să ziceţi: n'avem bani, dar moşia n'o dăm înapoi că-i a noastră măcar că n'am plătit-o... Ei, Marine, băete, multă ţuică ai să mai înghiţi pînă să păcăleşti tu pe boerul Miron!

— D'apoi că omul cu socoteală nici nu se poate gîndi să iea pămîntul de pomană — zise şi Luca Talabă dojenitor. Numai dumnealui crede aşa că vorbeşte din ţuică.

Toţi aprobară din cap, în vreme ce Marin Stan, zăpăcit, se uita la ei, pe rînd, parcă nu s'ar fi putut dumeri de ce s'au supărat oamenii cînd el a spus numai ceeace credea că gîndesc cu toţii.

Lupu Chiriţoiu, care-şi rumega aceleaşi gînduri, se adresă acuma lui Luca cu imputare:

— Măi omule, că te ştiam bărbat în toată firea şi cu scaun la cap, apoi nu vezi tu că noi vorbim şi ne tocmim şi ne certăm şi nici măcar nu sîntem lămuriţi dacă moşia e de vînzare?

Luca Talabă zise aproape supărat:

— Aşa ar fi, moşule. Dar vezi, eu ştiu că-i de vînzare dela Chirilă Păun care-i mîna dreaptă a grecului dela Glicanu. Ai înţeles, moşule? Ei, şi grecul i-a spus lui Chirilă uite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

așa cum îți spun eu d-tale: la anul schîmbăm învoelile că pînă atunci, cu ajutorul lui D-zeu, am să cumpăr eu moșia cuconiței pe seama mea! Uite așa i-a spus grecul lui Chirilă... Dar tălică, moș Lupule, trebue să ții minte, că ești mai mare ca noi și erai bărbat pe vremea aceea: n'a umblat vorba tot așa și cînd a vîndut fratele boerului Miron?

— Multe svonuri s'au purtat ș'atunci — încuviință moșneagul. Cine să le mai ție minte pe toate. Dar să știți, oameni buni, că boerii nu poftesc să vîndă la oameni moșiile, că dacă or avea și oamenii pămîntul lor, cine să mai muncească boerescul?

Cuvintele bătrînului împînziră o tăcere greoaie. Se auziau de-afară tropotele jucătorilor, scîrțiitul viorilor și glasul lui Pantelimon Văduva chiuind năvalnic. După un răstimp apoi răsună, dela tejghea, strigătul cîrciumarului către un ajutor duminecal, băiat mare și prostănac:

— Bă, n'auzi?... O jumătate pentru Serafim Mogoș, înțelegi?... Na, du-i-o, fire-ai al dracului de nătăfleață!

Glasul acesta sgîrietor risipi încurcătura oamenilor și Luca, parcă și-ar fi recăpătat brusc graiul, vorbi mai tare:

— Așa ați făcut mereu și d'aia nu ne mai putem scutura de sărăcie... Tot de frică să nu greșiți și să nu se supere boierii ați lăsat pe alții să ne ia pămînturile de subt nas. Nu-ți fie frică moșule, că oameni de muncă or găsi boerii totdeauna, numai moșii să aibă, că oamenii se tot înmulțesc dar pămîntul nu se întinde ca pelteaua.

— Ce mai atîta vorbărie, măi oameni! stri-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gă deodată Vasile Zidaru care tăcuse toată vremea, fiindcă ar fi avut prea multe de spus şi nu l-ar fi lăsat ceilalţi, răcorindu-se acuma cu un glas mai vîrtos ca al tuturor. Aidem să şi plecăm la boerul cel bătrîn, să-l rugăm frumos şi să punem mîna pe moşie!

Matei Dulmanu tocmai îşi isprăvise băutura şi-şi ştergea mustăţile cafenii cu dosul palmei. Adăogă convins:

— Că doar dumnealui e părintele nostru şi n'are să ne lase...

Luca Talabă voia să facă el propunerea asta; deaceea şi chemase pe oameni la sfat. Auzind acuma gîndul lui din gura altuia, avu o poticnire ca o gloabă care se opinteşte din toate puterile să urnească din loc căruţa şi e cît p'aci să vie peste cap deoarece căruţa e goală. Se scărpină în ceafă, zicînd:

— Ia staţi niţel, măi fraţilor, că nici la boer nu te poţi duce ca la moară, ci trebue să ştii bine ce vrei, că dumnealui are să te întrebe şi să te sucească ş'apoi dacă-i sta ca prostul, are să te ocărască şi să se supere, ş'atunci degeaba ne-am mai răcit gura că ne-om întoarce mai rău de cum ne-am dus!

Izbuti să stîrnească o nouă nedumerire pe care pe urmă nici el n'o mai putu risipi. In sufletele oamenilor se strecurase frica şi laşitatea care înăbuşeau dragostea de pămînt. Consfătuirea se înmuia şi se lăbărţa. Zadarnic încerca Luca s'o dreagă cu „staţi, măi fraţilor, să ne înţelegem". Vorbele oamenilor se împrăştiau şi nu se loveau. Numai Marin Stan îşi păstrase curajul deplin şi striga din cînd în cînd, răguşit, parc'ar fi vorbit singur:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivamia.ro/mdrr1901-1932

— Pământu-i al nostru că noi îl muncim, tot pământul!

Cîrciumarul, văzînd că s'au încurcat lucrurile, îşi făcu treabă la tejghea dăscălindu-şi ajutorul cu mai multă vehemenţă. La o masă, lîngă uşă, un jandarm tînăr, cu înfăţişarea sfioasă, stătea la un pahar cu Anton Nacu, vorbind rar şi uitîndu-se cu jind afară la hora tineretului. Om prudent, Busuioc trăgea mereu cu coada ochiului într'acolo. Îi era teamă că jandarmul, subt pretext că priveşte hora, ascultă ce vorbesc ţăranii şi are să se afle la curte, să-şi găsească şi el beleaua cu boerii. Cînd Marin începu să se plîngă răcnind că nu-i ajunge pămîntul, cîrciumarul se repezi la jandarm şi-l întrebă foarte zîmbitor dacă nu pofteşte să intre în horă. Jandarmul se roşi; inima îl îndemna, dar frica de plutonier îi oprea avîntul. Răspunse oftînd că nu-i place jocul şi primi în schimb să-i mai aducă o măsură. Asigurîndu-se astfel din partea jandarmului, Busuioc trecu iar la masa oamenilor:

— Văd că bateţi apa'n piuă şi n'ajungeţi la nici o ispravă, iar Marin colea se vaită şi nu-i dă prin mintea lui cea de pasăre că omul harnic nu se boceşte ca muierea, ci se apucă de muncă şi...

Marin' Stan îl întrerupse mînios:

— Apoi tălică-ţi vine uşor să dojeneşti pe alţii, că pămînt ai, negustoria-ţi merge, cu boerii eşti bine — ce-ţi pasă!

— Ce-mi pasă, vezi-bine! se supără cîrciumarul. Că tare-i plăcut să te slujesc eu pe tine pînă-ţi întunecă ţuica minţile, în loc să mă slujească alţii pe mine! Dar tu eşti beţiv

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și ticălos, Marine, și mă mir cum te rabdă dumnealor să-i faci de rușine cu prostiile tale!

— Da ce, beau din averea d-tale?

— Ai bea tu dacă ți-aș da, numai că...

— Ia lăsați, lăsați sfada, măi fraților, că nu ne lipsește! strigă Luca Talabă deodată, sculîndu-se. Și haidem să mergem la curte! Ce-o fi să fie!

Toți se ridicară, parcă energia lui ar fi șters toate șovăirile lor. Cîrciumarul constată dintr'o privire rotundă că n'a rămas nimeni neplătit și zise liniștit:

— Duceți-vă cu Dumnezeu! Și luați seama la Marinică să nu vă facă vre-o rușine că dînsul a cam pus-o de mămăligă!

Marin Stan rîse. Îi trecuse supărarea.

— Uite pe nea Petrică!

Un copil strigase și o femee auzise. Întoarse capul și-l văzu și repetă:

— Uite pe Petrică!

Venea din sus, pe ulița sbicită, cu pălăria pe ceafă, cu lădița în spinare. Fața lui negricioasă părea mai smeadă. În ochi însă îi strălucea o bucurie mare.

Capetele se întorceau pe rînd spre Petre Petre care se apropia zîmbind. Pantelimon Văduva se desprinse din horă și alergă înaintea lui, urmat de alți flăcăi. Jocul se sparse și toată lumea se îngrămădi în jurul celui ce sosea, cu întrebări, cu strigăte, cu mirări. Lăutarii mai continuară a cînta un răstimp, ca să-și facă datoria, apoi se amestecară și ei printre oameni.

Petre nu biruia cu răspunsurile. Tot satul îl iubea fiindcă era bun și liniștit și săritor la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

nevoe. Pantelimon îi luase lădiţa, să i-o ducă el pînă acasă. Stătea lipit de dînsul, apărîndu-şi locul cu îndîrjire şi repetînd mereu pînă ce însfîrşit fu auzit:

— Tu vii, Petrică, iar eu azi-mîine trebue să plec!

— Lasă că are să-ţi ajute Dumnezeu şi ţie! îi spuse Petre privindu-l în ochi cu o căldură mîngăetoare.

Apoi schimbînd cîte o vorbă cînd cu unul, cînd cu altul, Petre ajunse în bătătura dinaintea circiumii, între bărbaţii care începură a-l descoase despre noutăţile dela oraş. Însuş circiumarul Busuioc, foarte curios din fire, îşi părăsi o clipă tejgheaua ca să afle şi el cîte una alta. Fiindcă Petre vorbea mai mult despre întîmplări dela armată, Ignat Cercel îl iscodi deodată cu glasul lui tînguitor:

— Dar boerii dela Bucureşti ce gînduri mai au cu alde noi, sărăcimea?

— Apoi cu boerii te învoeşti oriunde dacă eşti supus şi ascultător — răspunse Petre.

Răspunsul nu-i plăcu lui Ignat, deşi clătină din cap aprobativ.

— Omul cît poate tot rabdă că altfel ar trebui să-ţi iai lumea'n cap! observă Serafim Mogoş amărît.

Atunci Ignat, apropiindu-se mai tare şi cu glas mai scăzut, parcă n'ar fi vrut să-l audă toţi, urmă:

— Despre pămînturi n'ai aflat nimic, Petrică?... Pe-aici se aude că Vodă vrea să împartă moşiile la oameni şi că boerii nu-l lasă?

— Aşa spune şi Marin Vîlcu dela Izvoru c'ar fi auzit de pe la fecioru-său care învaţă carte la Alexandria şi umblă să se facă popă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adăogă Leonte Orbişor, întinzînd gîtul ca şi cînd mărturia lui ar fi fost hotărîtoare.

Toader Strîmbu zise aproape cu mînie:

— De spus se spune mereu, dar văd că tot nimic nu se face! Că şi la Piteşti, deunăzi, cînd fusei la judecată, nişte oameni se jurau că pînă'n primăvară toţi trebue să avem pămînt, că aşa a dat porunci Vodă; ba s'au şi supărat şi m'au ocărît pentrucă n'am vrut să-i cred...

Petre, întărîtat puţin de scăpărările lacome din ochii tuturor, murmură:

— Se poate, cum nu... Că multe vorbesc oamenii şi la Bucureşti. Unii într'un fel, alţii într'alt fel. Nici boerii nu ştiu cum ar fi mai bine şi cum ar face să împace pe toţi oamenii. D'aia se tot sfătuesc şi se sfădesc, iar pînă nu s'or înţelege dînşii...

— Ehe, greu îţi vine să dai cînd ai dela Dumnezeu prea mult! bolborosi Ignat.

— Numai Vodă să dea poruncă şi-apoi n'ai grije că şi-or lua ei oamenii ce li se cuvine fie c'or vrea boerii, fie că n'or vrea! făcu iarăş Toader Strîmbu cu o flacără aspră în privire.

Cîrciumarul Busuioc zise batjocoritor:

— Apoi dacă Vodă te-ar asculta pe tine, aşa ar fi, negreşit, numai vezi că Vodă cu boerii trăeşte şi n'are să se certe cu boerii de dragul tău, măi Toderică!

Cîţiva rîseră, în vreme ce Leonte Orbişor spunea:

— Dacă ar ajunge glasul nostru pînă la Vodă...

In clipa aceea, prin mulţimea dimprejurul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Petre, își croi drum cu coatele maică-sa, strigînd și plîngînd:

— Petrică, Petrică, dragul mamii și bunul mamii!... Cum mi te-a adus Dumnezeu tocmai cînd mi-e viața mai amară!... Of, bine că ți-a ajutat Dumnezeu și Maica Precista...

Îl îmbrățișă și-l sărută, lăcrimînd și bolborosind necontenit. Flăcăul îi cuprinse mijlocul cu un braț, șoptind blînd:

—Taci, mamă, taci și nu mai plînge!

Smaranda, vestejită înainte de vreme, își șterse lacrimile cu colțul basmalei și zîmbi fericită un moment. Plînsul însă o podidi iarăș îndată ce deschise gura să-l întrebe cum a venit, spăimîntată la gîndul că o fi umblat tot pe jos ori o fi flămînd. Feciorul o liniști că nu e ostenit deloc, fiindcă în gara Burdea, cînd a coborît din tren, a avut norocul să întîlnească pe Ștefan Oanță care l-a adus cu căruța pînă la Lespezi, așa că a călătorit ca un boer.

— Dar hai să mai mergem și pe-acasă, mamă, că am zăbovit destul cu dumnealor — zise apoi Petre, luîndu-și rămas bun.

Pantelimon îi însoți, cu lădița. Casa lor era din jos de curte, aproape de capul satului înspre Ruginoasa. Îndată ce se depărtară puțin de horă, Petre întrebă:

— Marioara pe unde-o fi, mamă, că n'am zărit-o printre fete?

Pe cînd Smaranda îi spunea că pe Marioara a luat-o la curte mătușă-sa Profira, bucătăreasa, și are simbrie bună și muncă ușoară, Pantelimon își aduse aminte că, de dragul lui Petrică, a uitat pe Domnica. Din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmă se auzea iar cîntecul lăutarilor, semn că hora reîncepuse.

Pe laviţa de lîngă poarta ogrăzii, la sediul postului de jandarmi, plutonierul Boiangiu şedea de vorbă cu perceptorul Constantin Bîrzotescu, lung, slab, deşirat şi spînatec. Petre scoase pălăria, salutînd milităreşte:

— Trăiţi, don' plutonier!

— Venişi, Petre? răspunse Boiangiu prietenos.

Petre se apropiă respectos, îi spuse cum domnul căpitan i-a dat drumul cu cîteva zile mai înainte fiindcă s'a purtat bine şi n'a avut nici o pedeapsă. Plutonierul îi mai puse cîteva întrebări, mai oftă după viaţa dela Bucureşti unde a petrecut şi el de vre-o două ori înainte de-a se însura şi apoi strigă către Pantelimon:

— Uite-aşa să te porţi şi tu, băete, ca dînsul, nu să-mi umbli cu rebeliuni!

Il ameninţă, rîzînd, cu degetul, apoi strînse mîna lui Petre:

— Intr'un ceas bun!

3.

— Ia s'auzim, măi băeţi, ce vă doare? zise Miron Iuga către ţăranii care, cu capetele goale, îl întîmpinaseră cu respectoase „sărut-mîna".

Oamenii se uitară o clipă unii la alţii, îndemnîndu-se. Pe urmă Luca Talabă spuse tare lui Lupu Chiriţoiu:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Incepe tălică, moş Lupule, că eşti mai mare şi mai iscusit la vorbă!

— Scurt, moşule, că-i răcoare şi-s îmbrăcat subţirel! făcu Miron nerăbdător, întrerupîndu-l curînd pe bătrînul Lupu care o luase dela Adam.

Atunci Luca încurajat, interveni simplu:

—Aşa-i, boerule! Vorba multă-i sărăcie... Vrem să cumpărăm noi moşia cuconiţei ca s'o muncim fiecare cît ne-o veni partea. Şi venirăm la d-voastră să ne rugăm să ne ajutaţi şi să vă fie milă de...

— Că doar d-voastră sînteţi părintele nostru! făcu Matei Dulmanu liniştit, parcă ar fi avut siguranţă că prin vorbele acestea l-a şi înduplecat.

— Altfel nu-i chip să mai trăim, boerule, că prea ne-a cutropit calicia! spuse şi Vasile Zidaru blînd şi moale încît abia îşi mai recunoştea glasul.

Erau doisprezece şi fiecare se crezu obligat să arunce în cumpănă cîte-o vorbă sau măcar un oftat.

Miron Iuga îi privea mirat ca şi cînd i-ar fi văzut întîia oară sau ar fi ascultat cuvinte străine, neînţelese. Tocmai într'un tîrziu, după ce oamenii îşi epuizară rugăminţile, întrebă clipind repede:

— Care moşie?... (Îşi luă seama şi adăogă:) Adică da... Ştiu. Am înţeles.

Pe cînd spunea c'a înţeles, simţea cum i se umple sufletul de o amărăciune dureroasă. I se părea jicnitor pentru mîndria lui că însuşi ţăranii de pe pămînturile familiei Iuga cutează să se ofere a cumpăra frînturile moşiei care i-a hrănit generaţii de-a rîndul. Dacă ar

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fi fost după pofta inimii sale, ar fi pus slugile să-i dea pe mîna jandarmilor, să le înmoaie oasele şi să le scoată din capete asemenea obrăznicie. Se stăpîni şi zise rece:

— La mine degeaba veniţi că eu n'am moşii de vînzare.

Oamenii se zăpăciră. Numai Marin Stan ridică glasul:

— Apoi coniţa nu mişcă fără voia dumneavoastră, boerule!

Luca Talabă iar prinse curaj:

— Noi pe d-voastră vă cunoaştem stăpîn şi dela d-voastră aşteptăm mila!

Miron Iuga avu un surîs dispreţuitor:

— Da, da... De data asta însă e mai bine să vorbiţi cu dumneaei, că eu nici nu ştiu că vrea să-şi vînză moşia... Iacă, dela voi aflu!

Ţăranii, crezînd că glumeşte, zîmbiră. Boerul continuă:

— Dealtfel dumneaei trebue să pice dintr'un moment într'altul. Aşa ne-a înştiinţat încă de-aseară, prin telegraf, că soseşte azi cu automobilul. Chiar o aşteptăm.

Lupu Chiriţoiu bolborosi trist:

— Se vede, conaşule, că n'aveţi poftă să ne vindeţi nouă şi d'aia ne trimiteţi la cuconiţa care nici nu ne cunoaşte, nici n'o cunoaştem... Le-am spus eu oamenilor înainte de-a porni încoace, dar n'au crezut. Acu, iată, să bage la cap!

Iuga se ofuscă, tocmai fiindcă moşneagul îi citise în suflet. Zise răstit:

— Eşti cărunt, Lupule, şi ai minte de vrabie!... Doar n'aţi vrea să vă vînd eu o moşie care nu-i a mea?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Luca sări îndată împăciuitor şi cu glas supus:

— Acu nu vă mai supăraţi, conaşule, şi iertaţi-ne, că noi sîntem proşti şi nu ştim bine rînduelile. Ne-om duce şi la cuconiţa cînd va aduce-o Dumnezeu şi om stărui şi ne-om ruga, c'ar fi păcat să ne iea alţii pămînturile pe care le muncim tot noi din moşi-strămoşi. Că sîntem nevoiaşi de te miri cum mai răsuflăm, dacă n'avem pămînt destul...

— Destul nu-i niciodată! zise Miron Iuga mohorît, adăogînd, după o pauză: Dar pînă acuma cum v'aţi ajuns?

— Am tot răbdat, conaşule! strigă Marin Stan. Şi tot mai rău ne-am scufundat în sărăcie, dacă n'avem pămînt...

— Pămînt, pămînt! mormăi Iuga. Cei din bătrîni nu rîvneau la pămînturile boerilor şi au trăit mai bine.

— Alte vremuri erau pe-atunci, conaşule! zise Vasile Zidaru.

— Am fost robi, boerule! strigă iar Marin Stan. Luaţi-ne iar în robie că poate aşa o fi mai bine de noi!

— Ba v'aţi învăţat să umblaţi numai cu cerşitul! strigă Miron Iuga enervat puţin de stăruinţa ţăranilor.

— D'apoi noi ne-am tot rugat şi ne rugăm, că atîta putere avem — făcu foarte umil Lupu Chiriţoiu. Cu rugăminţile nădăjduim şi noi să dobîndim mai multă milă!

Văzînd străfulgerările flămînde care răzbăteau prin obişnuita plecăciune a privirilor lor, bătrînul Iuga avu pentru întîia oară impresia că oamenii aceştia, pe care i-a socotit totdeauna credincioşi, îi sînt vrăjmaşi în inimile

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor. Îi păru rău că i-a primit şi mai ales că le-a îngăduit să se întindă la vorbă. Dar îşi da seama că nu mai poate drege greşeala cu răul. Murmură morocănos:

— Aide, lăsaţi gura c'aţi trăncănit destul! Nu mai aveţi nici ruşine, nici bunăcuviinţă...

Apoi îi măsură pe rînd, încet şi rece, şi pe toate feţele citi limpede aceeaşi dorinţă mare. Privirile lor stăruitoare îl frigeau. In tăcerea neliniştită răsună atunci deodată aspru, prelung: „Huo, boală, fire-ai a dracului!" Un argat adăpa vacile. Erau în ograda conacului. Cîrduri de galiţe scormoneau şi ciuguleau. O găină începu a cotcodăci sîcăitor.

— Aşa, măi oameni! zise Miron liniştit, ca şi cînd înjurătura argatului l-ar fi smuls dintr'o toropeală. Să vorbiţi cu coniţa dacă n'o să vă luaţi seama, că dumneaei e stăpîna moşiei. Dealtfel mă bate gîndul s'o cumpăr mai bine eu...

— Aoleu! Apoi atunci degeaba ne mai străduim noi! făcu Luca Talabă speriat.

— Ba de ce? continuă boerul. Luptă dreaptă. Vreţi voi pămînt, dar vreau şi eu. Şi mai drept ar fi s'o cumpăr eu moşia, că a noastră a fost, trup din trupul pămînturilor mele. Tu, Lupule, trebue să-ţi aduci aminte, că ai muncit în tinereţe la noi, cînd trăia tata?... Aşa e cinstit, măi băeţi! Boerul să cumpere dela voi, nu voi dela boer!

Cîţiva încercară să mai spună ceva, dar Miron Iuga îşi pierdu răbdarea.

— Acuma hai, plecaţi! zise dînsul brusc. Am isprăvit. Că voi nu ştiţi ce-i omenia!

Ţăranii mormăiră „sărut-mîna" şi se cără-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

băniră spre poartă. Indepărtîndu-se, Lupu Chiriţoiu le spuse aşa încît să audă şi boerul:

— Are dreptate dumnealui, că moşia una a fost dela Izvoru pînă la Şerbăneşti. Că-mi aduc bine aminte că odinioară...

In acelaş timp însă Matei Dulmanu bufni printre dinţi cu ură înăbuşită:

— Nu-l mai satură Dumnezeu de moşii, mînca-l'ar viermii să-l mănînce!

Miron Iuga rămase pe loc ca un stîlp. Se uita după dînşii şi nu mai auzea nici cîrîitul găinilor, nici răgetul unei vaci care-şi chema viţelul despărţit. Prin creeri îi alerga mereu acelaş gînd:

— Pămînt şi iar pămînt, atîta ştiu netrebnicii!

Cînd se întoarse, în portiţa dinspre conac văzu pe Grigore cu Titu Herdelea. Hoinăriseră pe cîmp ca să profite de vremea frumoasă.

— Ce faci aici, tată? zise Grigore. Incă n'a sosit Nadina?

— Nadina n'a sosit, dar i-au venit cumpărători la moşie — răspunse bătrînul.

— Ce spui? făcu tînărul, mirat. Şi anume cine, cine?

Miron Iuga îl privi o clipă şi pe urmă îi spuse întorcînd capul:

— Ţăranii!

4.

— Dă-te jos de-acolo, măi băiete, că-mi dărîmi portiţa, fire-ai al dracului! strigă baba Ioana, bosumflată ca totdeauna, către copi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lul lui Vasile Zidaru care se legăna, căţărat pe ulucile portiţei, lălăind cît îl ţineau plămînii.

Ioana dădea demîncare purcelului mai în fundul ogrăzii care era una cu grădina. Ii ţinea ceaunul cu lături şi-l îndemna: „Mănîncă, băeţelul mamii, hai mănîncă!" Porcul însă îşi scoase deodată rîtul din zeama de tărîţe şi trecu la cellalt ceaun gol, scormonind după rămăşiţe. Baba se supără: „Nebun eşti ori nu ţi-e bine, măi porcule?... Na, aici, crapă, mînca-te-ar cîinii!" In vreme ce porcul îşi scufundă iarăş rîtul pînă 'n ochi în lăturile grase, cîinele cel alb, cu mari pete negre, îndrăzni să se apropie de ceaunul gol, să vază de-a mai rămas ceva şi pentru el. Baba Ioana îl alungă: „Ia mai du-te dracului şi tu şi nu-ţi băga botul!" Ascultător, cîinele se retrase şi dădu din coadă fără a pierde nădejdea, uitîndu-se cu jind şi la porc, şi la stăpînă şi la cellalt cîine, o corcitură de şase luni, care sărea pela spatele babei şi hămăia arar ca un copil jucăuş.

Cînd văzu baba Ioana că porcul, în loc să soarbă, mai mult se hîlboreşte, îi luă ceaunul, mormăind: „Văd că te-ai săturat şi-ţi arde de joacă, nebunule, şi mă ţii aplecată de mă dor vinele dela picioare!" Drept răspuns, purcelul grohăi mulţumit şi începu să caute pe jos dacă n'o fi căzut vre-o bucată mai bună. Negăsind nimic, vru să plece după stăpînă-sa, dar legat cu sfoară de un pociumb, trebui să-şi oprească avîntul. Cîinii însă se ţineau după Ioana care, ajungînd la uşa casei, aşează ceaunurile lîngă prag zicînd: „Na, mîncaţi şi voi, lua-v'ar dracii!"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cel mare se repezi la ceaunul gol, își dete seama c'a greșit, se strîmbă la căţelul care nimerise mai bine și, negăsind ascultare de bună voe, îl înșfăcă de ceafă și-l tăvăli puţin, ca să-l înveţe minte, iar pe urmă se apucă de mîncare, fără să se sinchisească de chelălăiturile tovarășului mai mic și nici de baba care îi probozea: „Nu vă învoiţi, ai, fire-aţi ai dracului!"

Copilul lui Vasile se hăţănea mereu pe portiţă, parcă nici n'ar fi vorbit cu el adineaori baba Ioana.

— N'auzi tu, măi drace, că-mi rupi ţîţînile? strigă baba mai mînioasă. Mai du-te și pe-acasă și lasă-mă să răsuflu că destul mi-aţi mîncat sufletul toată vara cu celălalt smintit dimpreună! Ori tu n'ai părinţi să te strîngă de pe uliţe și din curţile oamenilor?

Totuș copilul nu s'ar fi speriat de mînia ei, dacă nu intervenea alt glas:

— Nicule maică, vin la mama!... Auzi tu, Nicușor?... De ce stai să te blesteme dînsa?

Vasile Zidaru ședea peste drum și avea o muiere cît un granadir și rea de gură de nimeni nu-i stătea înainte. Copilul, bălan și durduliu, nu știa decît de frica ei; altfel toată casa îl răsfăța și-i răbda orice năzdrăvănii. Zidaru avusese trei fete și nici un băiat. Deabia după ce și-a măritat fetele a venit pe lume Nicu de-i era și rușine femeei că a mai pedepsit-o Dumnezeu să nască tocmai la bătrîneţe și să se trudească iar cu copil mic.

Pe cînd Nicu scobora de pe portiţă și trecea drumul, baba Ioana luă din casă două oale și merse la fîntîna ce se afla niţel mai încolo, lîngă casa jandarmilor, la marginea uliţei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ciinii o însoţiră voioşi, grăbindu-se să miroase toate porţile şi şanţurile parc'ar fi uitat ceva. Nicu, deşi abia apucase să intre în curte, nu mai avu stare. Işi luă biciul şi porni săgeată după babă. Işi aduse aminte însă că şi ei au cîini şi se întoarse înapoi. Era o căţea albă, şchioapă de cînd o împuşcase într'o noapte jandarmii, şi atît de rea că o ţineau ziua legată ca să nu muşte pe vre-un trecător. Pînă să desnoade el sfoara, Ioana se înapoia cu oalele pline. Copilul o interpelă urmînd-o în ogradă:

— Ne laşi să ne jucăm cu cîinii matale şi cu căţeaua noastră?... Ai?... Ne laşi?

Baba nu răspunse. Băeţelul se obişnuise la ea fiindcă pînă deunăzi a ţinut aci pe nepotu-său Costică, tot de vre-o cinci ani, negru ca un pui de ţigan şi ştrengar de n'avea pereche în sat. Rămas acum singur, Nicu işi găsea petrecere cînd cu cîinii, cînd cu găinile sau cu pisica. Ioana însăşi îl ocăra şi-l alunga, dar numai din gură, căci îi erau dragi copiii şi-i plăcea să simtă fiinţă de om pelîngă căsuţa ei, cum avusese parte toată viaţa.

Numai de-un an stătea aici, vecină cu ograda conacului. Avea casa ei mare şi frumoasă în uliţa cealaltă, dincolo de conacul arendaşului Cosma Buruiană. Acolo şi-a petrecut zilele cu bărbatul ei Ioniţă Crăciun pe care l-a strîns Dumnezeu acum vre-o zece ani. Nu s'a speriat însă de văduvie căci ea a purtat de grija gospodăriei şi cînd trăia Ioniţă. El cam avusese darul beţiei şi, ca să poată petrece fără supărare, s'a ţinut tot de slujbe pe-afară, ba primar, ba pîndar, ba cine ştie ce, de-a avut mereu leafă de cheltuit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

prin cîrciumi. Ioana a crescut copiii şi i-a aşezat pe toţi bine. Feciorul a ajuns grefier la Bucureşti, două fete le-a măritat după preoţi, iar pe cea mai mică, pe Florica, cu Pavel Tunsu, în sat. A crezut că Florica cu Pavel îi vor fi toiagul bătrîneţelor şi i-a luat în casa ei, să trăiască toţi împreună. O chema feciorul mereu la Bucureşti, la dînsul, ca să nu se mai trudească şi să fie tihnită după atîta amar de muncă. N'a vrut să se înstrăineze de pe locurile unde s'a născut şi a îmbătrînit. Implinise şaizeci de ani, dar se simţea încă zdravănă, măcar că i se cocîrjise puţin spinarea. Se hrănea bine, nu-i lipsea ciocănaşul de ţuică la nici o masă, porc avea, păsări avea, porumb avea — era grăsună şi voinică, nu ca alte femei de vîrsta ei.

Cînd a înţeles că nu se poate învoi cu Florica, după ce a răbdat şi a înghiţit şapte ani, s'a hotărît să o lase în plata Domnului şi să-şi înjghebeze altă gospodărie. Mai bine orice sărăcie decît necontenită zarvă şi sfadă şi inimă grea. Noroc că nu apucase să împartă toată averea copiilor şi-şi păstrase pe seama ei cîteva petece de pămînt, să le aibă de s'ar întîmpla ce nu dorea şi ceeace totuş s'a întîmplat. S'au despărţit anul trecut prin bună înţelegere. Ginerele a ajutat-o mai mult decît fata. Fiindcă avea locul acesta, lîngă conac, la uliţă, şi-a durat aici o căsuţă dintr'un coşar de porumb, adus pe roate, cu doisprezece boi. Ea singură l-a lipit cu lut pe dinafară şi pe dinlăuntru, l-a văruit. Un om i-a cîrpit coperişul şi i-a făcut o vatră cu o închipuire de horn, un coteţ pentru galiţe şi altul pentru purcel. Un vecin i-a dăruit două

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ferestruici care nu-i mai trebuiau. Numai trei ochiuri aveau sticlă; celelalte le-a astupat cu hîrtie dela popa... Florica, după ce a văzut cum s'a aşezat maică-sa, s'a supărat că o face de ruşinea satului. Bătrîna i-a răspuns cu puţină amărăciune:

— De, draga mamii, v'am răbdat destul...

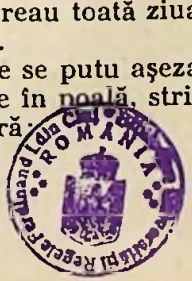
Pe urmă s'a împăcat şi Florica şi, de cum s'a desprimăvărat, a trimis pe băeţelul cel mai mărişor, pe Costică, să mai stea pela bunică-sa, să-i ţie de urît şi să scape de un mîncător. Copilul a necăjit-o pe Ioana toată vara şi toamna, pînă deunăzi, i-a întors pe dos căsuţa, strîngînd după dînsul o liotă întreagă de alţi nebunateci. L-a ţinut însă tocmai ca să arate că ei au nevoe de ea, nu ea de ei.

Guralivă n'a fost baba Ioana niciodată, ci mai mult morocănoasă, deşi avea o inimă ca untul cel proaspăt. Mai bucuroasă boscorodea singură ori cu dobitoacele care o înţelegeau şi o ascultau mai bine ca oamenii. Se mulţumea să preîntîmpine orice pornire pe sfadă cu un „fire-ar a dracului" modulat după cerinţele împrejurărilor.

— Uite, maică Ioană, că ăl mare nu lasă 'n pace pe cocoş! zise deodată Nicu care voia să lege şi pe cîinele babei de sfoara căţelei şchioape ca să se joace cu ei de-a caii.

— Huo, potaie, ce ai cu cocoşul! făcu Ioana fără însă a se uita, zorită cum era să pregătească mîncarea găinilor ce începeau a se aduna acasă de pe unde hoinăreau toată ziua fiindcă începea să se însereze.

Mai trecu un răstimp pînă ce se putu aşeza pe pragul casei, cu blidul mare în poală, strigînd cum făcea în fiecare seară:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Păsărelele mamii, păsărele, păsări, păsă...!

Găinile şi puicile veniră din toate părţile ca nişte copii ascultători; se îmbulzeau şi se ciocăneau la picioarele ei. Le numără. Lipseau două bătrîne şi cocoşul. Deşertă blidul. goni cîinii să nu mănînce porţia galiţelor şi porni spre uliţă, chemînd mai prelung:

— Păsărelele mamii, păsărele, păsări, păsă...!

Cînd deschise portiţa auzi din sus un uruit sgomotos şi o trîmbiţă care tutuia ameninţător. Zări în marginea cealaltă a uliţei găinile scăldîndu-se într'o pojghiţă de pulbere, cu cocoşul lîngă ele. Strigă necăjită:

— Păsărelele mamii...

Automobilul se apropia în goana mare şi găinile nici nu se sinchiseau. Desperată brusc că o să dea maşina peste ele, baba se repezi să treacă, să le ferească de primejdie. Nu apucă însă să ajungă decît pînă la mijlocul uliţei. Şoferul răsuci aprig volanul şi automobilul ţîşni pe lîngă ea ca o săgeată, gata să intre în şanţ ca să n'o calce. Ţipete de femei izbucniră din maşină, iar de peste drum glasul nevestei lui Vasile Zidaru:

— Nicule, unde eşti, că te omoară maşina!

Baba Ioana încremenise pe loc. Cele două găini fugeau cotcodăcind speriate, cocoşul însă, care stătuse să le apere, era prefăcut într'o grămăjoară de pene însîngerate. Bătrîna îl luă de-o aripă şi îl tîrî spre casă, bodogănind înăbuşit:

— Fire-ar ai dracului!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

5.

Cu un viraj îndrăzneț, automobilul stopă scurt în fața scării. Grigore, care auzise sgomotul eșapamentului și semnalele sirenei, aștepta pe trepte împreună cu Titu Herdelea. Șoferul închise motorul, sări jos și se repezi de deschise portierele să poată coborî boerii cotoșmăniți în blănuri, pleduri, măști și ochelari ca niște exploratori polari.

Cel dintîi Gogu Ionescu izbuti să se descurce din învelitori și să iea contact cu pămîntul. Stătuse lîngă șofer. Era enervat și plictisit din pricina emoțiilor călătoriei. Strînse mina lui Grigore, declarînd ursuz:

— Dragul meu, bine te-am găsit, dar să știi că pe mine nu mă mai prindeți pentru astfel de experiențe! M'am săturat!

— Ce s'a întîmplat, Gogule, de ești așa de supărat? întrebă tînărul Iuga nepricepînd nimic.

— Dacă nevastă-ta are poftă de emoții tari, să-și aleagă alți clienți, nu pe mine! urmă Gogu Ionescu, smulgîndu-și ochelarii de pe față.

— Gogule, ești un caraghios! strigă un glas vesel de femee. Ți-e frică să mergi cu automobilul!... Să-ți fie rușine!

Toți rîseră, numai Gogu se înfurie:

— Desigur. Eu n'am temperament pentru aventuri și nici n'am chef să-mi frîng gîtul pe șosele de dragul sportului automobilistic!

Supărarea lui înviorâ pe ceilalți care între timp își scoseseră măștile și ochelarii. O

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

clipă mai stătură în fundul maşinii toţi trei, aşa cum călătoriseră, Nadina la dreapta, Eugenia la stînga şi între ele Raul Brumaru. In-sfîrşit Nadina se ridică în picioare, zicînd:

— Toate ca toate, dar cu baba, adineaori, a fost serios! Dacă Rudolf n'avea prezenţă de spirit, ori intra ea subt roate, ori intram şi ne răsturnam noi în şanţ... Bravo, Rudolf!

Şoferul zîmbi recunoscător, iar Nadina se aruncă drept în braţele bărbatului ei, continuînd cu glas convenţional tandru:

— A, Grig, micule, ce dor mi-a fost de tine!

Grigore îi sărută obrazul, jenat de cuvintele ei şi mai ales de felul cum le-a rostit. Numai acuma recunoscuse pe Brumaru. In acelaş moment privirea lui alunecase dincolo de maşină, pe rondul cu flori roşii, inima înflorită pe care iubirea lui o aşternuse în faţa cuibului Nadinei. Intinse mîna lui Brumaru, murmurînd nehotărît:

— Tu erai?... Nici nu te recunoşteam subt deghizarea asta...

Nadina interveni repede cu explicaţia:

— L-am cules şi pe el să fim compania mai mare... Nu te superi?

— O, se poate? Din...

Vruse să zică „dimpotrivă", îşi luă seama, se întrerupse, ocoli maşina pela spate şi, sărutînd mîna Eugeniei, o ajută să coboare. Cîţiva servitori se învîrteau să descarce lucrurile şi nu ştiau ce să facă. Nadina observă şi zise şoferului:

— Vezi, Rudolf, să nu se piarză ceva de-a coniţei Jenny!

Titu Herdelea stătea deoparte foarte ruşinat că nimeni nu-l băga în seamă. Grigore îl

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

văzu, își aduse aminte de el și se grăbi să-și repare greșeala:

— Dați-mi voe!... L-am uitat, uita-l'ar necazurile!... Să vă prezint pe prietenul și mosafirul meu Titu Herdelea!...

Tînărul se înclină surîzînd discret. Nadina îl examină o secundă și-i întinse mîna. Titu nu se uitase bine la ea; numai atîta văzuse că e foarte frumoasă.

Eugenia îi surîse drăgălaș, zicînd:

— Ce surpriză!

— Dealtfel voi trebue să-l cunoașteți că doar v'ați întîlnit împreună! spuse Grigore lui Gogu observînd că privește pe Titu ca pe un străin necunoscut. E cumnat cu Jenny și face poezii!

— A, da, firește! făcu Gogu apropiindu-se de tînărul Herdelea. Așa-i!... Ce mai faci?

Tot nu-și amintea de el, dar nu voia să arate că nu l-a recunoscut. Se jena să pară că n'are memorie, fiindcă asta ar fi semn de bătrînețe. Titu văzu încurcătura lui și avu un cuțit în inimă, gîndindu-se cum l-a mai invitat astă-vară să vie încoace și să stea la dînsul și toată ziua numai poezii să scrie. Schimbară două vorbe și apoi Gogu se întoarse iar la Grigore:

— Puiule, noi nici nu ne mai urcăm, ne ducem acasă, la Lespezi, că am și dat ordin să facă foc și să ne pregătească masa... Of, și cînd mă gîndesc că tot cu mașina trebue să mergem!

Tînărul Iuga protestă că nu se poate să nu se odihnească măcar cîteva minute, fără să mai puie cît s'ar mîhni bătrînul.

—Se vede că te-a zdruncinat rău de tot

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mașina dacă-ți trece prin minte să faci o asemenea mojicie! observă batjocoritor Nadina, adăogînd apoi simplu: Aideți înlăuntru! Jenny dragă, te rog!... Raul!

In hall ardeau lămpile și era călduț, iar dulceața aștepta oaspeții. Curînd apăru și bătrînul Iuga care îmbrățișă foarte afectuos pe Nadina:

— Insfîrșit, am mai pus și noi mîna pe tine, strengăriță frumoasă și nestatornică!

Ea, măgulită, îl sărută murmurînd drăgălaș:

— Cine-i mai dulce și mai adorabil ca tăicuțul nostru?

Gogu profită să se plîngă iarăș de peripețiile călătoriei. Au avut trei pane de cauciuc și două la motor. Au omorît nenumărate gîște, rațe, găini și un purcel. Erau să calce nu se știe cîți oameni și să se ciocnească cu diverse care și căruțe. Și asta se cheamă, pentru Nadina, plăcere. De vină însă e numai Grigore fiindcă i-a permis să-și cumpere automobil cînd în toată țara deabia sînt douătrei duzine de descreerați cu asemenea dihănii periculoase. Nu e păcat să cheltuești o avere ca să plătești întîi mașina și pe urmă o leafă de profesor universitar unui pîrlit de neamț care să o conducă, în loc să mergi binișor cu trenul ca toată lumea cu scaun la cap?

— *Mais, voyons, Gogu, si c'est sérieux, tu es plus que ridicule!* zise Nadina. Cred că-mi pot permite și eu o plăcere cum vă permiteți voi atîtea? Mîine-poimîine, cînd bărbierii vor avea automobilul la ușa frizeriei, n'are să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mă mai intereseze. Azi însă un Benz solid şi elegant poate să-ţi dea frisoane!

— Mersi, eu renunţ la frisoane d'astea! strigă Gogu cu mîinile spre tavan, stîrnind ilaritate generală.

Peste cîteva minute îşi luă rămas bun. Eugenia invită pe Titu să meargă şi pe la ei, deşi ei nu sînt aşa de bine aranjaţi la Lespezi.

— Ai să ne faci plăcere — adăogă ea cu un surîs bun. Dar să nu amîi, că noi nu zăbovim pe-aici mai mult de cîteva zile!

— Am să viu chiar mîine! murmură Titu Herdelea fericit.

— Foarte bine!... Nu-i aşa, Gogule? zise Eugenia către bărbatul ei.

— Mai încape vorbă? aprobă dînsul. Ce zici tu e sfînt!

După plecarea lor Nadina povesti cîte ceva din vilegiatura ei prelungită, adresîndu-se însă mai cu seamă bătrînului Miron. Apoi deodată se întrerupse şi spuse lui Grigore:

— Micule drag, nu vrei tu să te ocupi puţin de Raul, să-i dea o cameră, să se instaleze?... Te rog, dragul meu... El e mai străin!

Tînărul Iuga conduse pe Brumaru. Titu Herdelea îi însoţi de teamă să nu fie aici de prisos. Observase puţin pe Nadina şi i se părea tot frumoasă, dar de o frumuseţe care îl uluia şi-l cutremura.

Miron Iuga, rămase în patru ochi cu Nadina, o privi un răstimp atît de scrutător că ea se miră şi întrebă:

— Vrei să-mi spui ceva, tăicuţule?

— Da! făcu bătrînul cu seriozitate. Am aflat că vrei să vinzi Babaroaga?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A, asta e? zise Nadina cu un fel de decepţie. Te interesează?

— Trebue să-ţi închipui cît de mult — răspunse Miron. Poate c'aş cumpăra-o eu.

— Bine, să stăm de vorbă! surîse Nadina. Deşi nu-mi place să fac afaceri cu rudele, dar tăicuţul drag merită o excepţie. Vrei o arvună dela mine? Uite!

Il sărută pe amîndoi obrajii. Bătrînul îl luă capul în mîini, o privi în ochii lunecoşi:

— E foarte serios, Nadino!

— Evident! confirmă ea cu acelaş surîs indiferent.

Miron Iuga nu era tocmai mulţumit cu răspunsurile ei. I se părea că prea a luat în glumă propunerea lui. Poate că pentru ea vînzarea unei moşii n'are importanţa unei tranzacţii serioase, dar se mai poate să fie şi un fel de a se strecura... Se retrase ca s'o lase să-şi odihnească puţin şi ea oboseala drumului. Astfel Grigore, cînd se întoarse, o găsi singură, într'un fotoliu, cu ochii închişi, parc'ar fi dormitat.

— De ce l-ai adus aci pe ăsta? îi zise el cu imputare, observînd că e trează.

— Care ăsta? se miră ea. Apoi rîse scurt, ironic: Pe Raul?... O, o!... Iar eşti gelos Grig? Nu te mai vindeci de boala asta urîtă?

Se sculă, întinse braţele în lături ca şi cînd ar fi aşteptat o îmbrăţişare. Corpul ei svelt şi nervos avea o vibraţie nevăzută care răspîndea împrejur moleşeală şi ispită. Se uita la Grigore cu nişte ochi blînzi în care palpita o neastîmpărare eternă. Gura ei fină şopti melodios:

— Prostule mic... Nu mă mai iubeşti?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Bărbatul respira aerul ei, căuta să reziste şi îşi dădea seama că se pierde. Îi trecu prin gînd cu o fulgerare dureroasă că-şi bate joc de el. Pe urmă i se topiră toate gîndurile în minte într'o singură dorinţă stăpînitoare. Ea se apropiase şi-şi lipise corpul de el cu braţele mereu răsfirate. Nu mai vedea decît ochii ei, gura ei, sînii ei. O cuprinse brusc de mijloc şi o răsturnă pe fotoliu, acoperind-o cu sărutări lacome. Nadina îi murmură la ureche cu acelaş glas:

— Nu aici... Nu vreau aici...

Îi alunecă din braţe. Apoi îl luă de mînă. Şi el o urmă ca un cîine credincios.

6.

A doua zi, îndată după dejun, Titu Herdelea se retrase să se pregătească pentru plecarea la Lespezi. Toată noaptea îşi făcuse planuri, iar dimineaţa le-a aruncat ca fiind inutile. Dela Gogu Ionescu nu mai avea nimic de aşteptat. Dacă nici măcar nu l-a recunoscut?

Îşi amintea el, de cînd a venit, că satul Lespezi e aproape de tot, cam distanţa dintre Pripas şi Jidoviţa pe care o făcea odinioară în fiecare zi de cîte două şi trei ori. Pentru orice eventualitate vru să întrebe pe logofăt. In ograda conacului dădu peste un flăcău care i se păru cunoscut şi care scosese pălăria zîmbind.

— Ce faci pe-aici, domnule căprar? zise

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Titu aducîndu-şi aminte deodată de Petre Petre de la cizmarul Mendelson.

— Iacă sosii şi eu acasă eri şi am mai venit pe la curte — răspunse Petre.

Tînărul Herdelea îi dădu mîna. Flăcăul se oferi bucuros să-l conducă el pînă la Lespezi fiindcă tot n'are nici o treabă. Subt pretext că umblă să se intereseze de despăgubirea ce o făgăduise boerul cel bătrîn pentru accidentul cu pădurea din iarna trecută, venise să vază niţel pe Marioara. Din pricina mosafirilor şi mai ales a Nadinei însă la curte era zarvă mare şi toate fetele alergau şi zoreau ca sfîrlezele, încît deabia a putut schimba două vorbe cu Marioara. Era mulţumit şi cu atîta. Dăduse ochii dealtfel şi cu boerul Miron, care l-a lăudat că s'a purtat vrednic la oştire.

Pe drum, din vorbă'n vorbă, Petre se răcori tînguindu-se că ar vrea să se aşeze şi dînsul, că biata Marioara destul l-a aşteptat doi ani, dar nu ştie dacă se va putea înlesni să facă nunta în iarna asta, că o nuntă costă bani mulţi şi nici fata n'are, nici el. Titu Herdelea, fără să vrea, îşi aduse aminte de Ion al Glanetaşului care tot aşa se plîngea de sărăcie. Il mîngîia cu cîte-o vorbă, cum se pricepea, mai mult ca să zică ceva.

— Dar poate că s'or îndura boerii să ne dea pămînt, că aşa se aude — zise Petre uitîndu-se la el întrebător, ca şi cînd s'ar fi agăţat de un fir de nădejde.

— Cum să vă dea boerii? se miră Titu. De pomană? Să împartă cu voi moşiile?

— Apoi da, că dumnealor au prea mult şi noi n'avem deloc, făcu flăcăul. Dealtminteri

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am auzit şi la Bucureşti pe mulţi boeri că trebue să se împartă moşiile la oameni, că nu-i drept ca tocmai oamenii să n'aibă pământ, care îl muncesc.

Tînărul Herdelea clătină din cap:

— De, bine-ar fi să fie cum zici, dar eu, îţi spun verde, nu cred. Nimeni nu împarte de bună voie cu alţii ce are. D-ta ai împărţi, spune drept?

— Aşa-i, nici vorbă — murmură Petre abătut. Dar atunci noi trebue să pierim, că nu mai putem duce povara.

Merseră cîteva clipe tăcuţi, apoi flăcăul urmă parcă l-ar fi chinuit un singur gînd:

— Dacă dumnealor nu se îndură de bună voe, cine poate să-i silească?... Noi n'avem nici o putere...

Titu observă decepţia tovarăşului său de drum, îi părea rău că i-a sfărîmat o speranţă şi nu ştia cum s'o dreagă. Din fericire ajunseră în Lespezi şi astfel putu schimba vorba:

— A, dar e aproape de tot... Nici n'apuci să porneşti şi ai sosit!

Dintr'o ogradă le eşi în cale, grăbit şi important, un om în capul gol, cu părul lung şi încîlcit, cu o bărbuţă cafenie rară, cu nişte ochi mari negri foarte vii, îmbrăcat cu un suman larg cenuşiu care-i ajungea pînă la genunchi, desculţ şi cu o traistă vărgată în băţ. Se adresă lui Titu parcă l'ar fi pîndit de mult, cu un glas limpede, cu privirea arzătoare:

— Nu trece nepăsător, boerule, că s'apropie ziua judecăţii şi are să-ţi pară rău că n'ai ascultat glasul. Trîmbiţele dreptăţii sună şi oamenii nu le aud, că şi-au astupat urechile cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noroiul păcatelor. Şi vor veni călăreţii cu săbii de foc pe armăsari albi, iar oamenii se vor minuna şi nu vor pricepe că i-a trimis Dumnezeu să pedepsească lumea cea plină de rele...

Titu asculta năvala de vorbe, uluit mai ales de înfăţişarea omului. Petre îl ostoi:

— Lasă, măi nea Antoane, că dumnealui n'are vreme de braşoavele tale!

Omul se încăpăţînă:

— Nu-s braşoave, măi Petrică! Numai cei nepricepuţi nu pot pătrunde rostul cuvîntului, că eu nu vorbesc din capul meu, ci vorbesc după poruncile celui care ştie toate cîte sînt şi nu sînt!

— Bine, bine, rămîi sănătos! făcu Petre pornind înainte cu Herdelea şi spunîndu-i pe urmă că Anton e un sărman care a fost călugăr pe undeva, s'a smintit, a fugit din mînăstire şi acuma, de ani de zile, propovăduieşte năzdrăvănii şi trăieşte din mila oamenilor.

Conacul din Lespezi era bătrîn, modest şi prietenos. In curtea largă, înconjurată de acareturi, stătea stingheră o cabrioletă cu un cal negru. Titu Herdelea recunoscu pe fiul arendaşului Platamonu, pe care-l întîlnise deunăzi cu învăţătorul Dragoş. Tînărul îi spuse că e aici cu tatăl său care a venit la Gogu Ionescu, proprietarul moşiei. El n'a vrut să intre pentrucă îl plictisesc conversaţiile de afaceri. Intre timp Petre se înţelese cu Ileana să vestească pe boeri că a sosit un domn dela Amara. Şi numai decît fetişcana pofti pe Titu în casă. Eugenia îl primi drăgălaş:

— Ai venit?... Ce bine-mi pare!

Intr'adevăr se bucura. Avea acum două-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zeci şi cinci de ani şi era măritată de patru. Gogu Ionescu o iubea ca şi în prima zi şi îi împlinea toate dorinţele, dar avea aproape de două ori vîrsta ei. Eugenia nu-şi permitea nici măcar să se gîndească la alţi bărbaţi, socotind că datoreşte soţului ei nu numai credinţă, ci şi recunoştinţă pentru devotamentul lui fără margini. Totuş simţea uneori nostalgii nelămurite pe cari nu i le astîmpăra viaţa mondenă cu artificiile şi convenţiile ei. Nadina glumea şi nu înţelegea cum poate o femee frumoasă ca Eugenia să fie fericită cu Gogu care a ajuns să-şi vopsească şi părul ca să pară mai berbant. In realitate Eugenia, deşi îşi însuşise felul de-a fi şi obiceiurile lumii în care trăia, rămăsese sufleteşte fata preotului Pintea dela Lechinţa. Deaceea se simţi în tovărăşia tînărului Herdelea parcă s'ar fi întors cîteva clipe acasă. Vorbiră despre Laura, sora lui, şi despre George, fratele ei, îşi aduseră aminte de Sîngeorz şi numai de oameni şi locuri din Ardeal. Pe urmă îşi luă seama, zîmbi melancolic:

— Dar Gogu întîrzie cu arendaşul lui... Ia să-i spunem c'ai venit!

Intredeschise o uşă. De dincolo răspunse glasul lui Gogu:

— Gata, suflete scump...

Apăru în deschizătură, văzu pe Titu:

— A, de ce nu m'ai vestit, puişor iubit?... Eu isprăvisem de mult cu grecul socotelile şi ne-am apucat să facem niţică politică!

Scutură călduros mîna mosafirului. Părea mai tînăr ca eri şi era bine dispus. Chemă dincoace şi pe Platamonu, îl ocărî că l-a înşe-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lat, dar îl pofti să mai stea, să iea o cafea bună, cu toate că nu merită decît puşcărie pe viaţă. Grecul rîdea cordial, se scuză că mai are puţină treabă în sat şi apoi e dator să se prezinte conităei şi stăpînei Nadina. Se oferi chiar să ducă şi pe tînărul Herdelea, înapoi la Amara, dacă-i face plăcere.

— Atunci mai zăboveşte prin sat — zise Gogu jovial. Că doar n'o să îndrăzneşti să-mi momeşti oaspeţii cu teleguţa d-tale? Dealtfel fii sigur că Nadina nu e grăbită să-ţi vază mutra, căci ştie bine cît o înşeli şi pe ea!

Conduse pe Platamonu şi apoi se întoarse frecîndu-şi mîinile de mulţumire:

— Ei, acuma să vedem ce mai spune poetul nostru!

Il descusu cînd şi cum a venit în ţară, ce-a făcut aici, ce rost şi-a găsit. Auzind deslușirile tînărului, se indignă, se scuză şi strigă:

— Dar se poate una ca asta? Un poet ardelean să nu se poată aciui în Romînia? Revoltător!... Bietul băiat!

Tînărul Herdelea era mişcat de atîta interes, iar Gogu, în cele din urmă, declară patetic:

— Te rog să faci bunătatea şi să nu fii amărît! Asta-i una! Iar al doilea să ştii că eu, ăsta care mă vezi, voi avea grije ca poetul familiei noastre să se simtă acasă la el în ţara romînească!... Nu-i aşa, suflete scump? adăogă brusc către nevastă-sa.

— Firește! ciripi Eugenia. Trebue să facem ceva pentru el!

Cînd însfîrşit reveni Platamonu să iea pe Titu, Gogu găsi un nou pretext să-l ocărască:

— Fiindcă ne-ai luat mosafirul, să ştii că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

am să-ţi scumpesc arenda!... Şi spune-i coniţei Nadina că mîine mergem să dejunăm la ei ca s'o învăţ să-ţi scumpească şi ea! Uite-aşa, Efialte!

7.

Platamonu mîna calul, vorbea cu Titu Herdelea şi cu fiul său, dar gîndurile îi rătăceau în altă parte. Nu voia să arate nici chiar iubitului Aristide, lumina ochilor lui, cîtă sbuciumare îi pricinuia drumul acesta la Amara. De rezultatele ce le va obţine depinde viitorul familiei Platamonu. Îi era drag pămîntul nu numai pentru cîştigul ce-l produce, dacă e muncit bine şi cu chibzuială, ci mai ales pentru stabilitatea ce-o oferă posesorului. A fi proprietar de moşie i se părea cea mai mare fericire şi a fost visul lui de cînd s'a apucat de arendăşie. Acuma însfîrşit visul se apropia de împlinire. O proprietate mai frumoasă ca Babaroaga nici nu se putea. Numai la preţ să se nemerească. Pe Nadina o ştie veşnic în nevoe de bani. I-a avansat şi el de atîtea ori. Şi la proprietatea pămîntului nu ţine deloc, ba o consideră o corvoadă. Ea însăşi l-a întrebat astă-primăvară dacă nu-i poate găsi un cumpărător serios şi a adăogat că vor sta de vorbă la toamnă, cînd el a observat modest că ar fi amatori dacă n'ar pune condiţii prea grele, fiindcă banii s'au scumpit rău în timpurile din urmă iar pămîntul nu mai rentează ca odinioară. Firește, făcuse aluzie că el ar fi amatorul şi ea a înţeles.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era grec născut în țară. Nu știa grecește decît vre-o zece cuvinte. Dragostea pentru elenism și-a manifestat-o botezîndu-și copiii cu nume eroice, băiatul Aristide și fata Elena. Altfel se naturalizase și spera că fiul său, făcînd politică, va ajunge deputat. Deaceea cheltuia cu el să studieze dreptul și-i împlinea toate dorințele. Aristide însă nu moștenise hărnicia tatălui său. Îi plăceau mai mult petrecerile și femeile, decît cărțile. Era de trei ani student și încă nu luase nici un examen, pretextînd că vrea să fie perfect pregătit.

— Noroc, noroc, cucoane! îi strigă cîrciumarul Busuioc, din prag, văzîndu-l trecînd.

Arendașul răspunse vesel cu o glumă. Știa să vorbească după inima țăranilor și se bucura de simpatia lor mai mult ca ceilalți moșieri dimprejur. Oamenii cu necazuri întîi la grecul alergau fiindcă el nu era mîndru, îi asculta totdeauna și îi mulțumea măcar cu o vorbă bună.

Trase în ograda conacului, nu în fața castelului, ca să nu indispuie pe boeri. Avusese intenția să ieа și pe Aristide la întrevederea cu Nadina: în fața unui băiat nostim orice cucoană tînără vrea să rămîie numai fermecătoare. In ultimul moment se răsgîndi. Cine știe cum se pot întoarce lucrurile și de ce să fie băiatul de față dacă s'ar întoarce în rău ?

După primele schimburi de cuvinte, Platamonu își zise că înțelept a procedat lăsînd pe Aristide pe-afară. Nadina era cu bărbatul ei și cu Raul Brumaru, și îl întîmpină cu o drăgălășie care nu-i prevestea nici o bucurie:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tocmai despre d-ta vorbeam... Parc'ai dat cu bobii!

Arendaşul îşi compuse surîsul de circumstanţă şi-i sărută mîna. Bărbaţii se retraseră cu explicaţia că fiind vorba de afaceri... Il pofti să şeazâ pe fotoliul ce-l ocupase Raul, lîngă căminul în care foşneau cu flacări leneşe două buturugi uriaşe. Se aşeză şi ea pe cellalt fotoliu murmurînd feciorelnic:

— Aşa... Acuma putem vorbi liniştiţi!

Platamonu cunoştea ceremonialul. Excesul de gentileţe înseamnă că are mare nevoe de bani. Incercă să previe primejdia şi începu să-i pomenească despre recolta care... Ea îl întrerupse rîzînd:

— Ştiu, ştiu... Totdeauna recolta e subt prevederile cele mai pesimiste fiindcă a plouat sau a fost secetă, şi niciodată n'are preţ fiindcă s'au scumpit banii. Mai bine să-ţi spun eu ceva mai interesant!

Ii spuse că în cele trei luni, cît a stat în străinătate, a avut cheltueli exorbitante, că a trebuit să facă apel şi la bărbatul ei, deşi i-a fost penibil, pentrucă Grigore are amabilitatea să nu se amestece în socotelile ei şi nici ea, în schimb, nu vrea să-i ceară nimica, mai ales în cazuri cum a fost călătoria recentă, întru cîtva împotriva voinţei lui. Platamonu îşi permise să observe că dînsul a răspuns prompt la scrisoarea dumneaei şi i-a trimis cu cîteva luni de anticipaţie cîştiul de toamnă, deşi numai biet de el ştie cum a făcut rost de o sumă atît de grea în nişte vremuri atît de nenorocite. Nadina nu se tulbură. Ii mulţumi cochet şi continuă că s'a întors literalmente fără franc, ba chiar cu o datorie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la fratele ei Gogu. A venit acuma la țară, cu toate că ar fi avut mare nevoe de puțină odihnă după atîtea osteneli, numai spre a se înțelege cu el să-i avanseze cît mai curînd cîștiul viitor sau cel puțin o bună parte, ca să-și poată lichida plictiselile materiale.

Arendașul suspină adînc. In loc de vînzare, arenda anticipată — bun noroc. Și cu ce speranțe așteptase el toamna asta?... Răspunse trist că a fost totdeauna dornic să-i satisfacă orice pretenții și a făcut toate sacrificiile ca să iasă cu fața curată. Din nefericire împrejurările nu i s'au arătat favorabile. A muncit din răsputeri și în zadar. E amenințat să-și piarză și micul capital cu care a venit pe moșiile astea. Dumneaei vrea arenda înainte, iar el n'a putut acoperi nici pe cea veche. Se oferă să-i dovedească îndată cu creionul în mînă, că oricît s'ar sforța, nu e chip să realizeze, cu prețurile de azi, nici măcar trei sferturi din arendă, fără să se gîndească la un cîștig cît de mic pentru dînsul, pe care l-ar merita, căci depune o muncă supraomenească... Nadina își pierdu drăgălășia o clipă. Se reculese însă repede și surise: arendași sînt destui, numai moșii să fie. Platamonu confirmă că, da, sînt, dar depinde cum sînt. S'apoi cine cunoaște meseria nu poate oferi nici jumătatea arendei pe care el a plătit-o pentrucă așa a apucat. Adevărat că prin unele părți s'au mai urcat arenzile. Dar acolo se speculează țăranii pînă la exasperare și nu se știe dacă nu vor avea urmări triste. Țăranii s'au deșteptat, vor ei înșiși pămînt și nu mai rabdă fără a crîcni înșelăciunile și neomenia. Chiar și pe-aici, unde sînt învoeli cin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stite şi nu-i păgubeşte nimeni nici cu o para, se codesc şi se frămîntă şi murmură. Ce-o fi pe-acolo, Dumnezeu ştie...

Pe Nadina o plictisea pologhia asta. Arendaşul observă şi-şi opri elocvenţa. Urmă o pauză mai lungă. Nadina îl privea cercetător parc'ar fi vrut să afle ce se ascunde subt vorbăria grecului care făcea o figură blîndă, aproape umilă şi mai cu seamă impenetrabilă.

— Insfîrşit! zise brusc Nadina, enervată puţin şi cu un gest ca şi cînd s'ar fi hotărît să puie capăt convorbirei.

Lui Platamonu i se păru că a întins prea mult coarda şi aştepta un prilej să dea înapoi. O ştia excesiv de ambiţioasă şi în stare într'adevăr să-şi caute alt arendaş. Ar fi culmea ca, în loc să cumpere moşia, să o piarză de tot.

In momentul acesta intră Grigore. O anunţă că au venit nişte ţărani care vreau să o roage să-i asculte şi pe ei, că şi ei ar dori să cumpere moşia. Nadina se ridică surprinsă:

— Dar nici n'am discutat cu domnul aşaceva!

Era încurcată. Grigore stăruia să-i primească. Sătenii sînt bănuitori şi, dacă n'or auzi un răspuns din gura ei, se vor crede nedreptăţiţi. Nadina n'avusese relaţii cu ţăranii şi nici nu voia să aibă. Ii socotea sălbateci şi răi. După o ezitare zise dînd din umeri:

— Bine, dacă crezi tu, Grig... Dar vezi să nu-mi facă murdărie ori să-mi umple casa cu cine ştie ce mirosuri!

Luca Talabă intră cu cîţiva tovarăşi, adu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cînd o undă violentă de usturoi care cuprinse repede toată odaia.

— Aide, spuneţi coniţei fără frică tot ce aveţi pe inimă! îi îndemnă Grigore.

Pe ţărani îi vestise adineaori cîrciumarul Cristea că grecul a trecut spre curte să mîntuie tocmeala pentru Babaroaga. După convorbirea de eri cu boerul Miron oamenii s'au mai sfătuit şi s'au înţeles să nu se dea bătuţi, ci să stăruie şi la cuconiţa dela Bucureşti. Acuma însă erau zăpăciţi, mai cu seamă că se afla de faţă şi arendaşul. Intr'un tîrziu Luca Talabă, biruindu-şi sfiala, vorbi uitîndu-se drept în ochii Nadinei:

— D'apoi, coniţă, să nu vă supăraţi că am cutezat, dar noi, dacă am auzit că umblaţi să vindeţi moşia, ne-am tot chibzuit şi am socotit că de ce s'o înstrăinaţi, că doar noi am muncit-o totdeauna şi ne-om învrednici şi noi să...

Pe Nadina o indispusese întîi Platamonu, pe urmă mirosul de usturoi şi vorbirea ţăranului. Ea în realitate nu se gîndea să vîndă Babaroaga. A spus astă-primăvară arendaşului c'ar vrea să scape de moşie, dar fără să fie hotărîtă şi mai mult ca să zică ceva fiindcă omul nu pleca şi nu-l putea concedia nedelicat tocmai cînd îi numărase o sumă de bani. Se pare că dintr'o vorbă aruncată a eşit o întreagă poveste. Eri, pe nepusă masă, socrul ei; azi, ţăranii. Acuma se dumeri pentruce s'a plîns adineaori Platamonu că e prea grea arenda. Nu-şi putu ascunde un surîs ironic aruncîndu-i o privire. Şedea în acelaş fotoliu, cu ochii la ţărani, cu o mirare încremenită pe faţă, care voia să-i mascheze tulbura-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

rea, căci în creeri îi ardeau usturător numai cuvintele: „Uite norocul meu!"

Cînd crezu că au vorbit destul, Nadina îi întrerupse spunîndu-le că deocamdată n'are de gînd să-şi vîndă proprietatea şi că e mulţumită cu Platamonu care plăteşte cinstit şi nu asupreşte lumea. Oamenii se grăbiră să aprobe ca să nu se supere arendaşul:

— Noi ne-am învoit totdeauna cu dumnealui, ce-i drept, nu-i păcat!

Dacă s'ar hotărî, continuă Nadina, îi va asculta şi pe ei, nu-i va uita. Să nu se iea însă după svonuri, că svonurile le scot cei care au anume interese ori care nu sînt cu sufletul curat. Platamonu înghiţi în sec, deşi ea nu se uitase la el, şi nici ţăranii.

Rămînînd iar singuri, arendaşul întrebă blînd:

— Atunci cu mine ce faceţi, coniţă?

Nadina răspunse simplu:

— Am să reflectez şi să văd ce pot face.

Platamonu simţea că-i fuge pămîntul de subt picioare. Incercă să insiste: cînd să mai vie? Doamna ezita: nu ştie cîte zile mai rămîne pe-aici şi...

— V'aţi supărat pe mine, coniţă? zise arendaşul deodată, desperat.

— O, de ce? făcu Nadina, întinzîndu-i mîna. Nu mi-ai făcut nimic. Se poate?

Coborînd treptele, Platamonu bîigui în sine amărît:

— Bine-am nemerit-o, n'am ce zice! Bravo mie!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

8.

Marți după amiază începu o ploaie mărunță, rece. A început domol ca să ție lung, ca ploile adevărate de toamnă. Gogu Ionescu venise cu Eugenia la dejun, la Amara. A fost o masă veselă, sfîrșită cu planurile de întoarcere la București. El trebue să fie Joi negreșit în Capitală. Nu poate întîrzia nici un ceas. E doar deputat, peste vre-o două săptămîni se deschide Camera și în prealabil e obligat să ieа contact cu amicii politici. Propuse lui Titu Herdelea să meargă cu ei, dar Grigore protestă: se poate să-i răpească oaspetele? El avea de gînd să-l trimită cu Nadina, ca să nu plece singură cu Brumaru.

Mai înainte de a se așeza la masă, Grigore luase laoparte pe Gogu și pe Titu la o consfătuire intimă. Cînd află Gogu despre Baloleanu, se supără. Cum își închipue că Baloleanu va face într'adevăr un serviciu dezinteresat? Se vede că Grigoriță nu-l cunoaște, deși i-e prieten. Are să-l poarte cu vorba pînă i se va urî și va renunța... Grigore protestă mai cu jumătate gura, adăogînd că, în orice caz, băiatul, adică Titu, nu poate rămînea în vînt și că prin urmare...

— Uite, eu te asigur că în douăzeci și patru de ore după ce sosesc în București, tînărul va fi plasat! făcu deputatul cu emfază. Are cuvîntul meu! Și eu nu sînt Baloleanu!

— Evident, dacă vrei tu să te ocupi... — zi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se Grigore. Dar şi tu eşti cam lăsător, dragă Gogule, şi...

— Te rog, te rog! rîse Gogu. Ştiu eu cînd trebue să fiu lăsător şi cînd nu!

— Ai noroc! şopti Grigore lui Titu, rămînînd pe urmă un moment în doi. Se vede că te protejează Eugenia de l-a cuprins atîta energie!

Tînărul Herdelea nu scosese nici un cuvînt, ci numai ascultase cu entuziasm. Degeaba, s'a născut în zodia norocului, îşi zicea în gînd, încîntat. Şi la masă a mîncat cu poftă, iar la urmă, venind vorba de doine ardeleneşti, a cîntat „Lungu-i drumul Clujului" şi a stîrnit ovaţiile tuturor. Pînă şi Miron l-a felicitat în vreme ce Nadina, care obişnuia să strîmbe din nas cînd auzea muzică romînească, îi luă promisiunea să-i cînte la Bucureşti toate doinele pe care le ştie...

Gogu cu Eugenia plecară pe ploaie. Nadina, văzînd din uşă cum răsucea firele de apă un vînt aspru, se sbîrli:

— Mi se pare că eu voi fi înaintea lor la Bucureşti.

Bătrînul Iuga îşi freca mîinile mulţumit:

— Lasă, drăguţo, că asta e minunată pentru semănăturile de toamnă! Asta face multe milioane, multe de tot!

— O fi, papa, dar eu nu sufer ploaia nici la oraş! La ţară baremi o detest!

Grigore se schimbase de cînd sosise Nadina. Numai dupăce a strîns-o iar în braţe şi-a dat seama că fără ea viaţa lui ar fi zdrobită. Îi scuză toate greşelile, acuzîndu-se pe sine pentru ele. O femee ca ea are dreptul şi chiar datoria să trăiască, să se bucure de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

omagiile lumii, nu să vegeteze în umbră, cum. ar fi vrut-o el dintr'un egoism meschin. Rezistența ei firească el a socotit-o lipsă de atașament veritabil. I-a imputat cochetăria ca o crimă, în loc să o vază drept ceeace este: dorința firească de a străluci. El n'a înțeles că, prin persistența ei de a-i oferi mereu ceva nou, de-a fi veșnic alta, ea căuta și izbutea să-i fie amantă și soție în acelaș timp. Dacă el n'a fost în stare să-i admită nici capriciile cele mai obișnuite, dacă i-a făcut o vină din plăcerea de-a dansa sau de-a călători!

Dealtfel și acuma trebuia să se observe la fiece moment ca să-și domine instinctele. Prezența lui Raul Brumaru continua să-l sîcâie, deși nenorocitul făcea sforțări uriașe să-și dovedească utilitatea: povestea anecdote, trîntea calambururi neroade, se interesa de creșterea vitelor și asculta ca un martir teoriile agricole ale lui Grigore, juca tabinet cu bătrînul și se tutuia cu tînărul Herdelea fiindcă observase că Grigore ține la el, căuta să învioreze pe Nadina cu glume franțuzești cînd o vedea prea plictisită... Totuș Grigore nu-l slăbea din ochi și-i urmărea discret toate mișcările, oricît recunoștea în sine-și că exagerează. Se surprindea suspectînd și pe Nadina, chiar în clipele cele mai intime. I se părea că sărutarea ei n'a fost sinceră, că a rostit cutare cuvînt de iubire cu o intonație ciudată... Ii era mereu teamă că își bate joc de sentimentele lui.

Noua înflăcărare amoroasă îl îndemna să-și grăbească și el plecarea la București. Cel mai tîrziu peste o săptămînă isprăvea aici toate

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

treburile. Incercă să momească pe Nadina să-l aştepte.

— Cred că aş muri dacă ar trebui să mai stau o săptămînă în noroaiele astea infernale! zise ea surîzînd. De ce nu renunţi şi tu odată pentru mine la teribilele voastre afaceri? Să plecăm împreună.

Grigore făgădui că pînă Duminică termină, dar pe ea n'o mai reţine; nu vrea să se simtă rău; doreşte chiar să o ştie numai veselă şi fericită.

Hotărîră să plece Joi. Ploua însă aşa de urît, că Nadina a amînat-o pentru Vineri. Grigore a înţeles că a fost un pretext ca să mai rămîe o noapte. Era fermecat.

Dimineaţa de Vineri vestea o zi bună. Ploaia încetase de cu noaptea. Pe uliţă însă noroiul şi băltoacele erau pînă la genunchi. Automobilul trase la scară, înconjurînd rondul în formă de inimă împodobit cu flori roşii tomnatece care rîdeau subt mîngăerea soarelui eşit brusc din pînzişul de nouri. Cînd se urcă în maşină, după ce se sărutase de mai multe ori cu Grigore, Nadina văzu florile şi-i zise drăgălaş:

— Uite inima ta, Grig.

Printre servitorii ce se îmbulzeau să fie de folos la plecare, Titu Herdelea zări pe Petre care dădea târcoale curţii şi de dragul Marioarei, şi în speranţa că se va putea oploşi şi dînsul pe-aici. După ce se despărţi de Miron Iuga şi mulţumi înduioşat lui Grigore, tînărul Herdelea dădu mîna şi cu Petre:

— Rămîi sănătos şi s'auzim de bine!

— Dumnezeu să vă ajute, conaşule! răspunse flăcăul cu glas fierbinte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Auzind glasul străin, Nadina întoarse capul. Privirea ei curioasă se încrucișă un moment cu privirea lui strălucitoare.

Mașina porni pe aleea pietruită, mergînd la pas, fiindcă Grigore îi însoțea cu capul gol. Nadina, între cei doi bărbați, îi făcea bezele cu mîna înmănușată ridicată în sus. Cînd ajunseră la poartă, Grigore strigă șoferului să oprească puțin. Se sui pe scară:

— Iertați-mă, vă rog mult, să spun Nadinei două vorbe la ureche...

Se aplecă peste portieră, luă în mîini capul femeei și-i sărută bumbul urechei, șoptind:

— Te iubesc!

Nadina gînguri rîzînd cu nările în vînt:

— *Mais tu es fou, petit chéri!*

Apoi automobilul svîcni ca un alergător de cursă. Grigore se uita după el și nu vedea decît o mînă mică plutind în aer, deasupra capetelor, ca o turturică albă.

Pe cînd mașina se depărta vertiginos împroșcînd pînă'n marginile uliței vîrtejuri de apă tulbure cu bucăți de noroi, tînărul Iuga auzi deodată un glas mînios:

— Fire-ar al dracului!

Baba Ioana, care venea pe marginea uliței, era numai noroi din cap pînă'n picioare și-și scutura hainele bombănind.

Din jos se apropia Anghelina lui Nistor Mucenicu, desculță, cu un copil la țîță și altul, de vre-o patru ani, de mînă. Băețelul, desculț, ca și mă-sa, împiedecîndu-se în poala cămășii lungi cu care frămînta noroiul, se scîncea într'una:

— Mi-e foame, mamă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi femeea îl ostoia, tîrîndu-l de mînă, necăjită:

— Taci, maică, taci-taci!

Maşina dispăruse cu mîna albă ca o turturică. Grigore Iuga se cutremură parcă s'ar fi trezit dintr'un vis. Nu mai auzea decît scîncetul copilului şi mulcomirile femeei şi mormăitul babei:

— Fire-ar al dracului!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLUL IV

LUMINILE

1.

Două zile Titu Herdelea avu să povestească ce-a păţit şi cum a petrecut la ţară. L-a descusut întîi d-na Alexandrescu, proprietăreasa lui care, cînd nu vorbea de Jenică sau de Mimi, murea să afle toate despre toţi şi să cleveteasc㠀. O seară întreagă a trebuit să refere familiei Gavrilaş, iar fiul cizmarului Mendelson, acuma civil, a venit anume să se intereseze de suferinţele ţăranilor şi să-i explice, fierbînd de revoltă, că nelegiuirile sociale sînt atît de provocătoare, încît mulţimea exasperată va fi silită să-şi facă singură dreptate şi atunci se va prăbuşi în foc şi sînge toată baraca.

Tînărul Herdelea se lăuda şi se înălţa, firește, dar cu măsură. Pînă nu va vedea cu ce se va alege din mondenismele astea, nu îndrăznea să-şi ia vînt. In deosebi despre Nadina

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vorbea cu mare entuziasm. I se părea ființa cea mai fermecătoare și lăsa să se înțeleagă că-l simpatizează, deși ea nu prea l-a luat în seamă și chiar în automobil abia i-a adresat cîteva cuvinte, întreținîndu-se mereu și în franțuzește numai cu Raul Brumaru.

Insfîrșit Duminecă înainte de amiazi se înființă în Strada Argintari, la Gogu Ionescu. Promisese el, ce-i drept, că în douăzeci și patru de ore îi va aranja situația, dar nu strică să-i mai aducă aminte cu prilejul unei vizite obligatorii de politețe.

— Gata! strigă triumfător deputatul. Mîine să te prezinți la *Drapelul* și să-ți începi serviciul. Intrebi de domnul Deliceanu, să nu-i uiți numele, el e directorul gazetei, și-i spui că vii din partea mea. Leafa nu e prea strălucită, dar mai tîrziu vom căuta s'o dregem.

Titu Herdelea înlemni de mirare și de bucurie. Deabia putu articula cîteva cuvinte de mulțumire și admirație. Lui Gogu îi plăcea să fie admirat. Cînd apăru și Eugenia, pe care n'o pusese în curent tocmai ca să-i ofere o surpriză, le istorisi cu mare lux de amănunte toate fazele luptei... Și-a zis: ce să se căciulească el, cogemite deputat serios, pela *Adevărul* și *Universul*, să riște vreun refuz, cînd are jurnalul partidului. Deliceanu i-e coleg de Cameră și prieten. Hai la Deliceanu! El, drăguț și fin, acceptă fără nici o dificultate, dar îl trimite să se înțeleagă și cu administratorul. Hai și la el! Acolo răceală și văicăreală. Administratorul, un ovrei gras și cu ochelari de aur, îl iea cu teorii și cu cifre, că ziarul are cheltueli formidabile și nu se vinde deloc, deși e scris superb, fiind-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că cititorii de azi nu mai sînt capabili să guste verva stilistică și spiritul polemic, ci umblă numai după crime și scandaluri, că...

— După vre-o oră de discuție mi-am pierdut și eu calmul! făcu Gogu cu mîndrie. M'am sculat, mi-am înfipt mîinile în buzunar și am declarat ritos: Nu vreau să știu nimic! Doresc să fiu satisfăcut, altfel!... Atîta a fost suficient. L-am dat gata. Zice: Bine, coane Gogule, dacă mă iei așa nu pot să te refuz!

Nu putea spune admiratorilor săi că atunci cînd și-a înfipt mîna în buzunar a scos portofoliul și a achitat anticipat pe șase luni leafa protejatului său, suma fiind contabilizată în registre ca donație din partea d-lui deputat Gogu Ionescu.

Eugenia îl îmbrățișă și-l felicită grațios, satisfăcîndu-i astfel pe deplin amorul propriu. Pe urmă amîndoi făcură urări tînărului și-l poftiră la masă într'o zi, după ce va fi luat contact cu jurnalul.

— Vezi, mai pune și despre mine cîte-o notiță din cînd în cînd! îi șopti Gogu conducîndu-l, între glumă și serios.

Titu Herdelea era nerăbdător mai întîi să cunoască *Drapelul*. Nu-l văzuse niciodată și nici măcar nu auzise despre asemenea ziar. Colindă zece chioșcuri pînă să descopere un exemplar. Îl desfăcu îndată, îl examină cu atenție. Îl găsi idiot, gol și fad ca un discurs parlamentar. Avu o clipă de decepție. Altceva rîvnise dînsul. Ce-are a face acuma? Pentru început...

Acasă se așeză să citească *Drapelul* dela titlu pînă la girantul responsabil ca să se familiarizeze cu atmosfera. Pe cînd se lupta

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

cu un studiu kilometric, semnat de un senator, îi bătu în ușă Jean:

— Vino, monșer, niţel, să te cunoască și soră-mea, că ţi-a făcut Lenuţa o reclamă de parc'ai fi moaștele dela Mitropolie!

D-na Alexandrescu, dorind să fie agreabilă familiei lui Jenică, se străduia să găsească peţitori Tanţei, mai ales că bătrînii erau foarte preocupaţi de soarta fetei care n'avea altă zestre decît frumuseţea dela Dumnezeu. Ochise deocamadtă pe Titu și-l lăuda că plăteşte corect chiria, că nu e haimana, că umblă numai între boeri și, fiind ziarist, mîine-poimîine îl vezi deputat, cum a ajuns și Costel Petrescu, care a fost coleg cu bărbatul ei în școala militară.

— Uite ce îngeraș s'a abătut pela noi, domnu Titu! suspină d-na Alexandrescu topindu-se de duioșie.

Tanţa roși. Era înălțuță, delicată și avea niște ochișori verzi cu luciri umede învăluitoare. Tînărul se zăpăci puţin. D-na Alexandrescu observă mulţumită și, după cîteva cuvinte, interveni diplomatic:

— Ei, acuma noi plecăm că sîntem, vezi, și îmbrăcaţi. Am vrut numai să o vezi și s'o admiri. Dar lasă, nu fii mîhnit! Uite, îţi promit că te luăm într'o după-amiazi în familia lor și acolo poţi pe urmă să-i faci și curte dacă-ţi place!

Titu Herdelea reluă studiul senatorului. Dintre rîndurile plicticoase licăreau neîncetat ochii verzi ai Tanţei și surîsul buzelor ei, ca o ispită neașteptată și cu atît mai atrăgătoare.

A doua zi se duse la *Drapelul*. Un băiat

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îl introduse la secretarul de redacţie. Intr'o cameră vastă, singur, la un biurou voluminos, un domn neras, ursuz, cu ochelarii după urechi, manevra într'un morman de jurnale cu nişte foarfece uriaşe. Aruncă o privire spre vizitator şi îşi continuă operaţia. Cînd isprăvi, mătură jos resturile de gazete, ca să-şi libereze masa. Aflînd că Herdelea caută pe Deliceanu, zise plictisit:

— Directorul nu dă pe la redacţie decît întîmplător, aşa că greu ai să-l nemereşti. Dacă însă ai ceva pentru ziar poţi vorbi cu primul-redactor care trebue să pice sau poţi să-mi spui şi mie!

Titu îi spuse. Secretarul strîmbă din nas:

— Mhm... Ne înmulţim mereu. Avem mai mulţi redactori decît cititori şi totuş, dacă n'ar fi foarfecele, n'am putea eşi. La leafă e îmbulzeală, la scris codeală. Dar asta-i treaba direcţiei. Eu mi-am declinat demult orice răspundere...

Ca să se convingă, aruncă două cuvinte pe un petec de hîrtie şi trimise băiatul la administraţie. Răspunsul sosi prompt şi secretarul continuă:

— In regulă! Eşti angajat! Foarte bine! Poate că d-ta ai şi mîncărimea scrisului? Ce?

Incetul cu încetul se mai descreţi. Avea suflet bun. Se credea cel mai iscusit secretar de redacţie din Romînia şi, deoarece lumea nu-l aprecia ca atare, se simţea nedreptăţit. Ii era scîrbă că trebue să muncească mai rău ca un hamal la un ziar obscur, în vreme ce alţii, nedemni să-i stea alături, se îmbuibă şi se lansează prin redacţiile jurnalelor de mare tiraj.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pentrucă tînărul Herdelea era de „dincolo", secretarul îl însărcină să culeagă din presa germană şi ungurească ştirile despre Romînia şi romînii subjugaţi. Ii oferi imediat un teanc impresionant de ziare virgine. Nimeni din redacţie nu cunoştea altă limbă străină decît franceza, încît n'avea cine să le citească. Poate să le iea acasă, să le răsfoiască pe îndelete. Să nu mîzgălească mult. Note concise, vibrante, asta trebue unui jurnal viu. Din nenorocire *Drapelul*... Fireşte, ar fi perfect dacă ar putea să-i scrie şi cîte-un articol de fond, măcar unul pe săptămînă. Ia să încerce. L-au sastisit politicianii tîmpiţi cu colaborările constipante. Dar să nu uite că *Drapelul* e oficiosul guvernului şi deci să fie prudent, mai ales că partidul, pelîngă şeful în funcţie, are o droaie de pretendenţi la şefie care fac opoziţie clandestină şi abia aşteaptă vre-o gafă ca s'o exploateze împotriva conducerii oficiale.

— Aşa, puiule! sfîrşi secretarul amical. Poţi să lucrezi şi acasă pînă te vei obişnui cu meseria. Dimineaţa însă te rog să fii aici totdeauna, că poate am nevoe de tine!

Se numea D. Roşu.

Titu Herdelea se întoarse acasă, se închise în odaia lui şi începu să lucreze cu pasiune. Işi zicea că de-acuma i s'au deschis toate drumurile. Numai vrednic să fie şi să nu se descurajeze. D-na Alexandrescu plecase cu Jean la părinţii lui, la o partidă de cărţi cu prelungire. Era linişte desăvîrşită ; rareori pătrundea pînă la dînsul cîte-un ţipăt sau vre-o sudalmă din curtea cu mulţi chiriaşi. Spre seară, tocmai cînd terminase de scris,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

auzi paşi în antreu. Işi închipui că trebue să fie eleva lui, Marioara. Se bucură. După atîtea ore de muncă, era binevenită o fiinţă feminină, chiar şi Marioara. Se repezi la uşă, să o primească.

— Măicuţa nu e acasă? întrebă foarte natural Mimi.

Tînărul răspunse surprins:

— Nu este, dar... poftim înlăuntru, doamnă!... Imediat am să...

Doamna mică şi blondă avu o fluturare de surîs pe buze zicînd:

— Ei, hai, fiindcă tot am venit, să vedem cuibul poetului!

Titu se aprinse, îi sărută mîna de mai multe ori şi o rugă să stea cîteva clipe. să se sature măcar privind-o, că de cînd a văzut-o deunăzi n'o mai poate uita... Mimi îl întrerupse parcă nici nu l-ar fi ascultat sau pentrucă ştia dinainte ce are să-i spuie:

— In camera asta stăteam şi eu înainte de a mă mărita, în vacanţe, cînd mă întorceam dela pension. Pe-atunci măicuţa nu închiria... Cîte visuri frumoase am visat în pătuceanul ăsta!

Incurajat, tînărul stăruia să-i scoată mantoul, murmurînd într'una:

— Doamnă Mimi, te rog... Nu muşc, zău! Nu muşc!

Mimi izbucni în rîs:

— Te cred, fiindcă nici nu ţi-aş permite... să-mi faci semne!

Pe urmă, ca să-l potolească, adăogă sentimental:

— Mi-eşti simpatic, dar...

Titu îşi pierdu cumpătul, o luă lacom în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

braţe şi-i închise gura cu o sărutare însetată, căutînd s'o apropie de pat. Ea primi îmbrăţişarea cu o gîngureală mulţumită, apoi se desfăcu uşor, şoptind:

— De ce nu eşti cuminte? Vrei să-mi pară rău c'am intrat?... Nu se poate acuma, credemă! Altădată! Ai răbdare!

Işi îndreptă pălărioara peste buclele aurii. Era cu spatele în uşă. Spre a evita un nou asalt, puse mîna pe clanţă:

— Drăguţ şi cuminte, înţeles?... Fug. Trecusem numai ca să ştie măicuţa c'am fost aici... Pe curînd, grăbitule!

In urma ei rămase un surîs promiţător.

2.

Sezonul se anunţa mai bogat şi mai vesel ca totdeauna. Nadina era în friguri. Avea, numai pentru Noemvrie, deschiderea Parlamentului, reprezentaţiile Eleonora Duse şi Féraudy, în afară de concertul Paderewsky. Işi adusese dela Paris cîte ceva, cînd s'a întors în ţară, dar observa cu groază că, faţă cu multitudinea evenimentelor care-i reclamau imperios prezenţa, ea se afla de fapt desbrăcată.

Grigore sosi dela ţară cu întîrziere de cîteva zile. N'a putut scăpa de tatăl său pînă ce n'au încheiat toate socotelile, să fie liniştiţi pînă în Februarie. I-a convenit şi lui, mai ales că era hotărît să rămîe toată iarna în Capitală, lîngă Nadina.

— Insfîrşit! zise ea cînd îi auzi hotărîrea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Imediat îl puse în mişcare să oprească loja cea mai bună pentru spectacolele fixate, specificînd că s'ar considera dezonorată pe vecie dacă s'ar întîmpla să lipsească dela vreunul. Bărbatul alergă, se osteni. Nadina vru să-l mai cruţe:

— Dacă te plictisesc cursele, să-l trimitem pe Raul. El e foarte abil în lucruri d'astea.

Grigore protestă că nu-l plictisesc deloc, deşi îl plictiseau. Ţinea să îndepărteze din preajma ei pe Raul, fără să se bage de seamă. Nu din gelozie, îşi zicea el, ci pentrucă e prea imbecil. Noua lui iubire dispreţuia gelozia. Trebue însă să fie soţ şi amant, cum e şi ea, ca s'o păstreze.

Nadina era prea prinsă în vîrtejul preocupărilor mondene şi nu observa străduinţele lui Grigore. Dealtfel nici în alte împrejurări n'ar fi observat. I se părea natural şi obligatoriu să fie iubită. Aşa a fost obişnuită de totdeauna, începînd cu tatăl ei care a idolatrizat-o şi chiar azi se înviorează cînd o vede. In fond nu avea sentimente de dragoste decît pentru sine însăşi. Nu-şi refuza nimic socotind că i se datorează tot. Nici măcar plăcerile nu le putea gusta în bucuria inimii sau spre a-şi satisface o tentaţie, ci numai pentrucă îi apăreau ca atributele firesti ale frumuseţii ei. Niciodată n'a înşelat pe Grigore dintr'o pornire de pasiune întocmai precum nu fuma de dragul beţiei tutunului. Se credea obligată să facă tot ce e susceptibil să o ridice deasupra altor femei ca o statuie divină. Se contempla în oglindă îndelung, goală din cap pînă'n picioare, şi se minuna cum s'au putut îmbina atîtea forme şi linii superbe într'un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singur corp. Umbla goală în apartamentul ei toată dimineaţa ca să se poată admira în voe.

Raul Brumaru era un capriciu şi o codiţă, necesar unei femei elegante ca un căţel sau un talisman. El ofta demult ca şi alţii. In cele din urmă l-a acceptat nu din iubire ci din indiferenţă. Conta în lume ca un băiat spiritual şi făcea figură onorabilă în suita ei. Se jena mai puţin de el decît de Grigore. Pentru soţul ei păstrase ori şi cum un respect cel puţin teoretic. Faţă de Raul nu simţea nevoe de nici un fel de menajament sufletesc. Nici el nu pretindea aşaceva şi se mulţumea cu firimiturile ospăţului. Era mai ales dansatorul ei şi, în calitatea aceasta, util.

Grigore avea o repulsie instinctivă de bărbaţii în genul lui Brumaru. Il dispreţuia. Socotea sincer că Nadina se compromite tolerînd pelîngă ea asemenea cavaleri. Se învinovăţea pe sine că n'a ştiut să împiedece alunecarea aceasta, nu prin scene care să o fi înverşunat în perseverare, ci printr'o iubire mai comprehensivă. Dacă el ar fi ştiut s'o înţeleagă dintru început, nu ar fi pierdut patru ani de fericire şi n'ar fi îngăduit să se creeze între ei un gol peste care acuma trebue să clădească punţi noui de comunicaţie.

In clipa cînd şi-a recunoscut greşeala, în mod firesc şi-a luat şi hotărîrea de-a repara generos tot trecutul. Nadina să fie ferită de orice tentaţii, nu prin abaterea lor, ci prin prezenţa lui gata de-a le satisface. Înţelegînd acuma frămîntările ei materiale, se oferi spontan să le împlinească, găsind o explicaţie măgulitoare:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nevasta mea vreau să fie cea mai strălucitoare!

Nadina nu-şi credea urechile. Era obişnuită ca el, subt forme delicate, cu motive plauzibile, să se dezintereseze de mondenismul ei prea costisitor. Totuş răspunse cu indiferenţă:

— Eşti drăguţ şi-ţi mulţumesc, dar mi-e să nu te sperie cifrele.

— Pentru tine nici o cifră nu mă poate speria! replică Grigore cu o privire în care ardea focul unei iubiri supuse.

Ce nu făcuseră în cursul căsniciei lor pînă azi, făcură acuma: se consultară foarte grav despre toaletele Nadinei. Ea îi etală cele mai noui numere din revistele de modă, îi explică detalii de croială, de stofe şi de garnituri, iar el se interesa deaproape şi cu toată seriozitatea parcă ar fi fost vorba de probleme vitale. Consfătuirile continuară zile de-arîndul şi Nadina descoperi cu uimire că Grig are, şi în materie de îmbrăcăminte feminină, un gust delicat şi idei originale. Ii şi zise odată:

— Credeam că numai agricultura te pasionează? Văd că m'am înşelat.

Grigore surîse:

— Tu ai fost adevărata mea pasiune de cînd te-am întîlnit. Trebue să mă fi înşelat şi cu cînd am putut crede altfel.

In zilele acestea, vre-o două săptămîni după stabilirea lor în Bucureşti, se anunţă iar Platamonu. Nadina ezită să-l primească. Din moment ce Grigore s'a oferit să o ajute, nu mai avea nevoe imediată de serviciile arendaşului, fiindcă Gogu o va mai păsui pentru plata datoriei ce-a făcut-o la el în străinătate.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Platamonu își motivă mai întîi venirea în Capitală: a profitat că fiul său trebue să se prezinte să-și facă inscripțiile la Universitate și l-a însoțit cu gîndul să împrăștie norii neînțelegerilor regretabile dintre dînsul și Nadina. Cu băiatul a isprăvit repede fiindcă se întoarce acasă unde poate mai bine să citească pentru examenele ce vrea să le dea negreșit după Crăciun. Astfel i-a rămas timp de alergătură, s'a străduit și a încherbălit jumătate din cîștiul de primăvară și l-a adus ca să-i dovedească stăpînei că e în stare să facă și imposibilul spre a fi pe placul ei. Nu cere decît o mică favoare și e sigur că, văzînd ea credința lui, nu i-o va refuza. Firește, e vorba tot despre Babaroaga. El a auzit deunăzi din gura ei că deocamdată nu intenționează să vîndă. Totuș, pentrucă svonul stăruie (dela țărani a aflat că și boerul Miron ar umbla să cumpere), îndrăznește și dînsul să se declare amator. O roagă deci ca, primind avansul pe arenda anului viitor, să menționeze că în cazul înstrăinării moșiei și în cazul cînd eventual oferta lui ar fi mai avantajoasă și acceptată, suma aceasta să fie socotită în arvuna prețului de cumpărare. Pentru ea e o simplă formă, pentru el o vagă asigurare, prețioasă mai mult ca o indicație de încredere și recunoaștere a vechilor lui servicii leale.

Nadina l-a lăsat să vorbească în voe. Important i se părea numai că Platamonu a adus bani. Dela tatăl ei știa că banii nu se refuză niciodată. Favoarea ce i-o reclama era fără obiect de vreme ce ea nici nu se gîndea să vîndă Babaroaga. Vînzarea ar fi și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mai plictisitoare ca arendarea. Plictiselile au început chiar numai la svonul că ar avea de gînd să vînză.

— De unde veniţi toţi să-mi scoateţi în vînzare moşia? zise Nadina. Toată lumea ştie că vînd şi-mi face propuneri, numai eu nu ştiu nimic. Şi poate s'ar cuveni să ştiu şi eu ceva?... Ei bine, domnule, îţi spun d-tale, care eşti mai de înţeles: nu vînd, categoric nu şi nici nu intenţionez! E clar, precis şi definitiv?

— Cu atît mai puţin vă poate deranja mica mea rugăminte! insistă Platamonu onctuos, adăogînd în sine că la cucoane nimic nu e definitiv şi clar, şi cum a vrut eri şi nu vrea azi, poate să vrea iarăş mîine.

— Atunci... — făcu ea nepăsătoare. Bine. Cum vrei. Am ţinut să te previn, să nu zici mai tîrziu că...

Ii povesti şi lui Grigore pe urmă aranjamentul cu arendaşul. Nu voia să-i ascundă asemenea lucruri şi în deosebi că a primit o sumă importantă şi deci cheltuiala lui cu ea va fi mai mică. Grigore îi repetă, ca totdeauna, că ea e stăpînă deplină pe veniturile ei şi el nu doreşte să se amestece în gospodăria ei. Părerea lui însă ar fi că nu trebuia să-i dea lui Platamonu nici măcar asigurarea platonică. De ce să-şi lege ea mîinile pentru viitor?

Nadinei îi păru rău că i-a spus. Degeaba, Grig e tipicar şi agasant. El observă neplăcerea ei şi se grăbi să adaoge:

— Poate că eu exagerez... Nu te supăra, Nadina, te rog!... Fii veselă! Surîsul tău e viaţa mea!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

3.

— Măi Chirilă, tu nu ştii carte? Păcat!... Ia vino'ncoace să-ţi arăt ceva!

Intr'o odăiţă cu o masă de brad şi cîteva scaune fără spetează, unde avea cancelaria moşiei — în corpul caselor de argaţi — Platamonu scoase din portofelul umflat o hîrţoagă albă şi o flutură subt ochii logofătului.

— Vezi tu zdreanţa asta, Chirilă?... O vezi bine... Uită-te!... Ei, asta e Babaroaga, băete! strigă arendaşul cu o bucurie exuberantă. Uite asta! Poţi să le şi spui oamenilor, ca să ştie şi să nu-şi mai bată picioarele de pomană pela curte!

— S'o stăpîniţi sănătos! zise Chirilă cu respect.

— Să dea Dumnezeu! mulţumi Platamonu. Am muncit, Chirilă, toată viaţa şi merit să am la bătrineţe o bucată de pămînt. Nici noaptea n'am odihnă, că tu mă ştii, şi alerg şi mă sbat şi nu mă codesc a pune osul alături de voi, nu ca alţi boeri care beau cafea în ceardac şi aşteaptă să le vie toate de-a gata. Şi totuş oamenii nu încap de mine şi umblă să mă dea la o parte. Apoi asta-i drept, măi Chirilă? Spune tu, că eşti om cu chibzuială!

— Oamenii nu s'au ridicat împotriva d-voastră, conaşule! protestă logofătul. Dar de, boerule, nici ei n'au pămînt şi deaceea se tot sfarmă să cîştige.

— Nici eu nu zic să nu cîştige, s'ar putea? făcu arendaşul împăturîndu-şi la loc hîrtia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să cîştige, Chirilă!... Dar tocmai moşia mea, Chirilă?

Platamonu de mult aştepta să se răcorească. I se părea că ţăranii au fost nerecunoscători cînd s'au prezentat Nadinei să-l concureze. Chitanţa însă n'o socotea chiar aşa de preţioasă cum se arăta şi deocamdată o întrebuinţa numai pentru consolidarea prestigiului său în faţa lumii lui săteşti. Avea nevoe de mîngîerea aceasta şi din pricina lui Aristide. Faptul că băiatul a ţinut să se întoarcă acasă, în loc să se bucure a petrece în Bucureşti, umplea pe Platamonu de o îngrijorare cu atît mai urîtă cu cît n'o putea împărtăşi nimănui, nici nevestei sale care era slabă de înger. Ii era frică să nu se fi încurcat cu vre-o fată de pe-aici şi să-şi prăpădească viitorul sau să facă vre-o nebunie. Aristide era extrem de discret şi nu-i spunea niciodată nimic, iar lui, ca părinte, îi venea greu să-l descoase, şi astfel poate să-l jicnească. Numai inima îl ustura şi-i tremura.

Chirilă Păun ardea acuma să spuie oamenilor vestea auzită dela Platamonu. Peste săptămînă nu putea lipsi din Gliganu, dela curte. Numai Duminecă avu răgaz să se repează pînă acasă, în Amara, să-şi mai vază de necazuri şi să-şi descarce sufletul. Opri căruţa la cîrciuma lui Busuioc, unde se strîngeau totdeauna oamenii după biserică, şi se dădu jos, iar pe muiere şi pe fată le trimise înainte acasă. Pe-afară, pe subt streşini cîţiva mai oropsiţi se fereau de ploaie şi-şi spovedeau oftînd nevoile. Chîrilă dădu bineţe şi trecu înlăuntru. Luca Talabă se hărţuia cu primarul în mijlocul unei îngrămădiri de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

oameni care mai mult tăceau. Cum văzu pe Chirilă, Luca strigă bucuros parcă i-ar fi sosit un ajutor:

— Bine că te aduse Dumnezeu, Chirilă!... Ia hai, că tu trebue să ştii!...

Cîrciumarul profită de ocazie să-şi organizeze clientela:

— Da de ce staţi în picioare, măi creştini, şi încurcaţi locul de nici nu mai poate să se mişte lumea?... Aşezaţi-vă la masă, că nu vă muşcă şi nici nu vă cer parale!... Uite colea!.. Haideţi binişor, fraţilor! Hai, măi dom' primar că după tine se iau şi ceilalţi!

Izbuti să-i aşeze şi să le servească cîte ceva.

Ion Pravilă se înverşuna în gura mare, vorbind despre Babaroaga, că nu-i drept ca unii care-s mai înstăriţi dela Dumnezeu să mai iea pămînt, iar cei săraci să rămîie tot necăjiţi.

— Uite-aşa mă fierbe de-un ceas! făcu Luca, supărat, către Chirilă Păun.

— D'apoi că are dreptate primarul! se amestecă iarăş Trifon Guju. Ce faci nu faci bine, măi nea Luca! Nu, nu!... Că dacă dumneavoastră umblaţi să cumpăraţi, cum o să mai împartă Vodă pămînt la oameni?

Faţă de murmurul de aprobare dimprejur, Talabă întrebă aspru:

— Cine ţi-a spus ţie, măi creştine, că Vodă împarte pămînt la oameni?

— Toată lumea ştie, numai voi nu auziţi! răspunse Trifon cu imputare.

— Trebue să împartă că altfel nu mai putem trăi! adăogă un glas gros şi năbuşit parc'ar fi răbufnit din adîncurile pămîntului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Luca Talabă înțelesc că mulțimea e împotriva lui și urmă cu alt glas:

— Bine-ar fi să fie cum credeți voi, fraților, dar mă tem că noi om rămînea cu vorbele și alții cu pămînturile!... C'apoi eu dacă mă lupt, pentru mine lupt, măi Trifoane? Ori pentru toți?... Eu, slavă Domnului, tot mă mai chivernisesc... Dar, zic, de ce să iea alții moșia muncită de noi și de ce să n'o cuprindem noi, toți dimpreună? Că doar n'am s'o împart eu numai cu Marin Stan, ci cu toți oamenii de omenie care vreau să muncească. Și cu tine, Ignațe, și cu tine Trifoane, și cu care vă poftește inima, numai să ne ajute Cel de Sus să punem mîna pe ea... Așa-i, măi oameni buni?

Explicațiile fură lungi. Primarul zîmbea batjocoritor. Era jicnit că s'au ascuns de el. Chirilă Păun însă se simțea rușinat. Tot îi venea să oprească pe Luca și tot nu îndrăznea văzîndu-l atîta de încrezător. Insfîrșit cînd îl auzi spunînd că grecul a umblat și pe la București să stăruie pentru Babaroaga, socoti momentul potrivit și îngăimă:

— A umblat și pare-mi-se că n'a umblat în zadar!

Luca își curmă brusc însuflețirea. Se apropiă și Busuioc dela tejghea să asculte.

— De ce tăcuși, bre, și ne-ai lăsat să ne tocmim și să ne sfădim, dacă grecul are hîrtia în portofel? se bosumflă chiar Pravilă după ce Chirilă le povesti ce-a aflat din gura arendașului.

Cîțiva mormăiră ceva pe de lături. Primarul, uitîndu-și jicnirea, făcu îngrijorat:

— De...

Atunci Luca Talabă, parcă uluirea i-ar fi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

schimbat glasul şi înfăţişarea, se ridică de pe scaun, fără voia lui, şi vorbi printre dinţi:

— Apoi nici să fim batjocoriţi aşa nu ne-om lăsa!

Şi alte glasuri, care mai molcome, care mai dîrze, repetară:

— Nu, nu!...

4.

Capitala rîdea vesel în podoaba steagurilor tricolore ce fîlfîiau pe clădirile principale. Calea Victoriei era presărată cu nisip fin, galben. Mulţimea invadase trotoarele. Soarele galben privea indiferent printre nouri. Cortegiul regal înainta agale spre Mitropolie. Copitele escadroanelor de escortă pîrîiau prelung pe macadamul străzii. In frunte, într'o trăsură, prefectul poliţiei, în picioare, cu cilindrul pe ceafă, se agita ţanţoş, strălucitor, ca un capel-maistru răsfăţat, uitîndu-se înapoi în răstimpuri.

Camera zumzuia discret ca un stup în ajunul roitului. Tribunele pline de doamne păreau nişte straturi de flori multicolore. Briliantele licăreau ca stropii de rouă, dimineaţa, pe petalele catifelate. Insăşi tribuna diplomatică era înflorită de uniformele ataşaţilor militari printre care miniştrii străini, în costumul internaţional al breslei lor, făceau impresia unor rozete bătrîne şi ursuze.

In incintă străluceau plastroanele, cheliile şi decoraţiile. Sute de mîini se întindeau şi se strîngeau. In faţa estradei prezidenţiale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

era un vălmășag de fracuri. Ici-colo cîte-un reprezentant al națiunii ridica ochii spre tribune căutîndu-și invitații sau schimbînd bezele cu vre-o floare zîmbitoare.

— Uite pe Gogu! șopti Eugenia mișcată Nadinei care avea pe figură un surîs de satisfacție.

De jos Gogu Ionescu, jovial, făcea niște semne pe care nimeni nu le înțelegea, dar la care Nadina, închipuindu-și că întreabă dacă e mulțumită cu locurile ce i le-a procurat, răspunse fără glas și numai din buze:

— Foarte bune. Mersi. Perfect. Ai fost încîntător.

Gogu dispăru printre fracuri. Peste cîteva clipe însă apăru din nou de mînă cu Raul Brumaru care saluta de zor și spunea ceva ce nu se auzea.

— Dar ăsta ce caută în incintă? întrebă din spatele Eugeniei, Grigore.

— Cum ce caută? zise Nadina firesc. El nu lipsește de nicăiri. Și pe urmă are foarte multe relații încît intră pretutindeni...

Deodată se făcu o mișcare în incintă. Pe ușile laterale alte fracuri se îmbulzeau înlăuntru. Din dreapta intrau arhiereii, ceremonios, lucind de podoabe, din stînga în uniforme de gală, numai fireturi și strălucire, generalii. Pe estradă domni gravi se înșirau în ordine. Un glas speriat răcni lîngă o ușă:

— Maiestatea Sa Regele!

O clipă de tăcere frămîntată, urmată brusc de o răpăială furtunoasă de aplauze ce nu mai încetară decât atunci cînd regele, luînd o hîrtie din mîna șefului guvernului, scoase

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ochelarii, îi așează tacticos pe nas și începu să citească:

— Domnilor senatori! Domnilor deputați!

La mai fiecare frază aplauzele reizbucneau, cînd mai liniștite, cînd mai impetuoase, și regele trebuia să se oprească și se uita pe deasupra ochelarilor la mozaicul de figuri cu privirile îndreptate spre dînsul ca mii de raze în focarul unei lentile miraculoase.

— ...grija mea statornică pentru propășirea țărănimii muncitoare, temelia puternică și sănătoasă a statului, de care depinde viitorul națiunii.

In ropotul aplauzelor se amestecă acuma glasul lui Grigore, uscat de emoție:

— Bravo! Bravo!

Nadina întoarse puțin capul spre el cu o mică privire dojenitoare.

Apoi lectura se sfîrși, ovațiile petrecură pe rege pînă la ești și toată lumea se urni să plece.

— Foarte nostim spectacol! murmură Nadina pe culoar. Nu-i așa?... Și regele ce bine a fost!

Afară trăsuri elegante, automobile sgomotoase, zîmbete multe și strîngeri de mîini. Și muzica militară a companiei de onoare cîntînd un marș marțial...

Cîinele lătra să se omoare. Ploua vîrtos.

— Ia ieși, măi bărbate, să nu muște cățeaua pe cineva, să mai pățim altă poznă!

Ignat Cercel se urni de pe laviță bombănind. Cînd deschise ușa spre tindă porcul, care ricîise într'una să intre, dădu buzna prin-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

tre picioarele lui în odaie. Eşi făcînd: „Acu lasă-l dracului!" In uşa tinzii strigă:

— Huo, potaie, fire-ai a dracului să fii tu cu neamul tău!

De-acolo văzu în mijlocul ogrăzii, bălăcind prin noroi şi apărîndu-se cu umbrela deschisă de cîinele ce se repezea mereu, pe perceptorul Bîrzotescu urmat, la cîţiva paşi, de straja satului.

— Aşteptaşi, măi Ignate, să viu eu la tine şi încă pe vremea asta, ai? Nu ţi-a fost milă de ostenelile mele, ai?

Ţăranul uluit aruncă întîi după cîine:

— Huo, javră! Nu pricepi de vorbă!

Pe urmă îşi îndulci glasul:

— Ce să aştept, domnule, păcatele noastre! Da uite, ne ţine sărăcia în braţe de nici nu ne mai lasă să răsuflăm... Că altfel veneam, vai de mine, cum să nu viu! Că doar ştiu destul de bine unde-i primăria şi nici picioarele nu mă dor, slavă Domnului.

Perceptorul ajunse la el. Inchise umbrela scuturînd-o binişor de ploaie şi zicînd:

— La plata birului hop cu sărăcia, altfel însă dă-i cu cîrciuma! Lasă că vă ştiu eu, Ignate! Pe mine nu mă prostiţi, degeaba! Cu voi îmi prăpădesc tinereţea şi sănătatea!

— Ce cîrciumă? protestă ţăranul. N'am mai pus ţuică'n gură de nici nu mai ţiu minte, că unde să ne mai ardă de băut dacă...

— Na lasă vorba, că n'am venit la taifas! îl întrerupse Bîrzotescu intrînd în casă.

Muierea încremenise lîngă vatră, cu cei patru copii lîngă ea ca o cloşcă speriată de uliu. Porcul grohăia mulţumit şi ridică rîtul mirat... Perceptorul se înţepeni în mijlocul

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

odăiței și se uită împrejur cercetător. Lung și deșirat cum era ajungea cu capul pînă în grinzile tavanului. Luă registrul dela strajă, însemnă ceva și rupse o foaie.

— Ascultă, Ignate! zise pe urmă sever. Acu ți-am scris porcul, că altceva de preț văd că n'ai. Ai auzit? Nu-l iau deocamdată, să nu zici că-s rău. Dar să nu crezi că am să te aștept mai mult de o săptămînă, că nici pe mine nu mă așteaptă cei mari, și nici n'am să mai viu pe-aici să-mi stric ghetele prin cele băltoace, că voi nu-mi cumpărați altele și m'ați lăsa să umblu desculț... Așa, Ignate, să vii curînd-curînd, că altfel vine porcul la mine și nici nu se mai întoarce!

Atunci femeca izbucni amărîtă:

— Aoleu, doar n'o să ne iai purcelul, domnule, să-mi rămîie copiii flămînzi, că atîta avem și-am rupt dela gura noastră să-l cresc, că vite nu putem ținea dacă nu-i nutreț și porumbul...

Bîrzotescu, parcă nici n'ar fi luat notă de existența ei, eși plecîndu-se adînc să nu se lovească cu capul de pragul de sus. Ignat îl petrecu, după cuviință, pînă'n ogradă, abătut, bîiguind mereu ca o scuză și o plîngere:

— Apoi ce să facem, dom' perceptor, ce să facem?

Aristide Platamonu trimise servitoarea să cheme puțin pe fata logofătului, pe Gherghina. Ea are să știe să-i calce pantalonii, frumos, cu dungă, nu ca toantele astea care nu-s în stare nici măcar să încălzească bine fierul.

Era singur acasă. Bătrînul avea un pro-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
mdrr.transilvania.ro/mdrr1901-1932

ces la Costeşti, la judecătorie, şi pusese martor şi pe Chirilă Păun. Plecase cu brişca de dimineaţă împreună cu d-na Platamonu, luînd şi pe Chirilă cu nevastă-sa. Au vrut să-l plimbe şi pe Aristide puţin, dar el a refuzat. Tocmai va profita de singurătate ca să citească serios. Soră-sa se afla de o săptămînă la Piteşti, într'o familie prietenă, să se mai distreze.

Gherghina intră cu sfială în camera tînărului stăpîn, împreună cu servitoarea.

— Uite, fetiţo, tu eşti deşteaptă şi îndemînatecă şi ai să-mi faci un serviciu...

Aristide îi explică. Fierul se încălzise. Pe masă erau întinşi pantalonii alături de cîrpa udă. Izgoni pe servitoarea neghioabă să n'o vază în ochi.

— Eu am să încerc, conaşule — zise Gherghina speriată şi ea de cearta servitoarei. Dar nu ştiu dacă am să pot bine...

Se apucă de lucru. Aristide, lîngă ea, o privea. Trupul ei mlădios era plecat uşor peste fierul de călcat. Basmaua roşie, legată la spate, îi strîngea capul şi-i lăsa gol gîtul plin şi puţin îndoit. Printre umăr şi capul lăsat într'o parte tînărul îi vedea, subt iiea subţire şi descheiată, sînii rotunzi, mărişori, cu nişte sfîrcuri ca mugurii plăpînzi. Se aplecă uşor şi-i atinse gîtul cu buzele. Gherghina tresări şi întoarse spre dînsul doi ochi plini de spaimă.

— De ce crezi tu că te-am chemat, Gherghino? şopti Aristide, luîndu-i fierul din mînă şi aşezîndu-l pe un suport. Pentru astea? urmă apoi arătînd dispreţuitor fierul. Pe o fată frumoasă ca tine?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Gherghina se retrăgea spre uşă cu aceeaşi ochi în ochii lui. El o apucă de mînă:

— Ţi-e frică de mine?... Spune drept!... Se poate?... Şi eu numai pentru tine n'am rămas la Bucureşti, de dragul tău...

Fata încercă iar să se apropie de uşă. Atunci tînărul întoarse cheia în broască şi o cuprinse de mijloc, continuînd cu acelaş glas lacom şi fierbinte:

— De ce nu vrei să rizi niţel, Gherghino?.. De ce te uiţi aşa? Nu, nu, nu vreau să te uiţi aşa!

Îi sărută gura, ochii. obrajii. Gherghina murmură:

— De ce-ţi baţi joc de mine, conaşule?

Şi simţindu-se dusă spre colţul unde văzuse canapeaua, adăogă:

— Nu vreau!... Nu vreau!... Ţip!... Să ştii că ţip!...

— Nu fii proastă, Gherghino!... Nu, nu! bodogăni Aristide crîmpoţindu-i gura cu gura lui.

Cortina căzu în ropote de aplauze. Luminile ţîşniră brusc în sala încinsă de căldură şi de miros de oameni mulţi. Cîteva minute urmară rechemările actorilor, apoi lumea se linişti şi intrară în funcţie binoclurile. Nadina trona în loja ei ca un idol satisfăcut de adoraţia credincioşilor. Îşi aluneca alene ochii peste parter, schimba salutări cu cîte-o lojă. După primul examen sumar, spuse încet lui Grigore:

— Ai văzut? Pînă şi Predelenii sînt toţi în păr... Ce-o fi păţit sgîrcitul de-a cheltuit atîţia bani?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

— Şi nici măcar n'am trecut pela ei! zise bărbatul cu regret. Nu ştiam că s'au întors dela ţară...

Incepură defilările. Loja se umplu de extaz:

— A, a fost superb!... Ce mare artist!... A jucat încîntător!... Am văzut piesa şi la Paris... Da, tot cu el...

Grigore profită de îmbulzeală şi se repezi la loja lui Predeleanu. După primele cuvinte Tecla observă cu mirare:

— Dar te-ai schimbat de tot?... Parcă eşti alt om!

— Se cunoaşte? făcu Grigore. Mi-e cam ruşine şi totuş... Sînt îndrăgostit rău!

Olga îi aruncă o privire cu un surîs ştrengăresc. Tecla însă, uitîndu-se o clipă la loja Nadinei plină de o diversitate de admiratori, murmură pe gînduri:

— Ce-i drept, parcă s'a făcut mai frumoasă şi mai fermecătoare...

Tînărul Iuga îi sărută mîna, recunoscător.

Cînd se ridică iar cortina şi se întunecă sala, Nadina şopti:

— Unde mergem după spectacol, Grig?

Şi mai tîrziu, în momentul culminant al dramei de pe scenă, continuă cu drăgălăşie:

— A descoperit Raul un local nou, absolut parizian şi retras unde nu merge decît lumea cea mai bună... L-am trimis să ne rezerve o masă şi să fie aici, la sfîrşit, să ne conducă. Am făcut bine?... Vine şi Gogu cu consoarta lui...

— Tot ce faci tu e bine! răspunse Grigore mîngîindu-i pe furiş braţul gol rezemat pe speteaza fotoliului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un mic restaurant de noapte, într'o străduță dosnică. Exterior modest. Inlăuntru însă lumină orbitoare, lux căutat, atmosferă caldă, chelneri francezi pur-sînge și cîteva atracții sensaționale. Patronul, om dintr'o familie boerească, cu nume distins, care și-a mîncat o avere imensă la Paris și din resturi a înjghebat localul de curînd, ca să aibă o ocupație, își primește clienții personal și ceremonios ca un senior pe invitații săi la o recepție selectă. Raul Brumaru, firește prieten cu proprietarul, face spiritual prezentările. Și Nadina surîde încîntată și repetă într'una:

— *Ah, oui, c'est vraiment très chic, très parisien!*

Mica sală s'a umplut de domni în frac și doamne decoltate. Chelnerii se strecoară ca umbrele echilibrînd tăvi de argint încărcate. O dansatoare spaniolă, într'un pătrat rezervat, acompaniată de o orchestră specială de chitariști spanioli, își învîrtește temperamentul cu stridente vibrații de castaniete. Orchestra mai continuă un răstimp cu arii madrilene și sevilane, apoi dispare pe urmele dansatoarei, făcînd loc unui pianist care preludează somnolent și nonșalant, pregătind intrarea unui șansonetist francez, drăguț, elegant și foarte răsfățat, primit cu ovații frenetice de publicul cunoscător. Cîntărețul surîde galant în dreapta și în stînga, lumina se stinge, rămîn numai cîteva becuri albastre — e romanța reveriei. Urmează altele, fiecare cu lumina ei. Apoi un chelner îi oferă o chitară, lăsată pe colțul pianului de un spaniol, se face lumină trandafirie și răsfățatul publicului se apropie de Na-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dina și cîntă înfiorat cupletul amorului fără speranță...

Aerul s'a îmbîcsit de fum și de aburi de vinuri grele. Ochii lucesc. Lumina albă tremură pe fețele obosite. Glasurile bîjbăie distrate...

In trăsură, îmbondorită în blană, Nadina spuse bucuroasă:

— Bine c'au început și Bucureștii să devie oraș mai civilizat, nu tot mititei și lăutari și mojicie!... Nu-i așa, Grig?

— Da, sigur!

— Și șansonetistul foarte interesant! adăogă ea după o pauză. Ai văzut că numai mie mi-a cîntat?

Grigore o simțea lîngă dînsul, fericită și caldă. Zise cu o voce avidă și supusă:

— Tu ești cea mai frumoasă!

— Tu ești, Petrică?

— Eu, eu! Hai, deschide, mamă, hai!

Intră. In casă era întunerec. Numai focul din vatră răspîndea un rotocol de lumină roșcată.

— Mi se pare că nici nu dormeai? întrebă Petre.

— Ce să dorm? Că pînă le-am dat de mîncare, pînă s'au culcat ei, a trecut vremea — zise maică-sa horobăind pelîngă foc. Dar și tu, dragul mamii, tîrziu mai vii și greu mi-e și mie că sînteți mulți și nu mai știu cum să împart ca să-ți opresc și ție, să-i satur și pe ei, of Doamne!

Petre se așează pe laviță. Oftă:

— Apoi nu stau nici eu de bine și de petreceri, mamă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

Smaranda îi puse pe masă o farfurie cu mîncare. Un răstimp nu se mai auziră decît sorbiturile lui flămînde și molfăitul fălcilor. Pe altă laviță, într'un pat și pe cuptor dormeau ceilalți copii, cu respirații grele. Pe urmă, după ce își mai potoli puțin foamea, Petre începu să-i spuie, printre îmbucături, că tot n'a izbutit să o rupă la boerul cel bătrîn nici așa și nici așa. Logofătul zice mereu că o fi, c'o păți, că boerul se ține de vorbă cînd făgăduește, că lui i-a spus atunci, astă-iarnă, să plătească boul, dar n'a spus să nu oprească datoria...

— Așa m'a purtat și pe mine de-au trecut săptămînile și lunile, că în curînd se împlinește anul de cînd s'a prăpădit bietul tatăltău! bolborosi femeea cu glas lăcrămat.

— Ei, dar de lăsat nu mă las să știu de bine că se întîmplă orice! făcu flăcăul hotărît. Nu las că-i dreptul nostru și nu cerem de pomană, că taïca pentru dînșii a muncit pînă l-a luat Dumnezeu...

Sorbi ultimele linguri din farfurie. Tăcu îndelung. Se uita la flăcările roșii ce fîlfîiau în vatră cu un duduit leneș. Apoi cu glas mai molcom zise iarăși:

— Rabzi, rabzi și oftezi pînă nu mai poți ș'apoi...

Iar tăcu și, după un răstimp, urmă gînditor:

— Că spuneau și oamenii și se sfătuiau cum să mai facă și ce să facă? D'aia am și întîrziat așa...

Se întrerupse parcă și-ar fi adus aminte, și întrebă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Da de ce nu aprinseşi lampa, mamă? ori nu mai e gaz?

— Ba mai e niţel, dar ziceam că e destulă lumina focului...

Petre dădu din cap, apăsînd:

— Că bine zici, face şi focul lumină cînd nu-i alta!

O flacără trosni aţîţîndu-le şi pe celelalte. Faţa lui Petre se roşi. Umbra lui juca pe perete şi peretele parcă se clătina.

5.

Titu Herdelea scrise acasă despre toate prin cîte a trecut pînă ce acuma poate zice că i-a ajutat Dumnezeu de s'a aranjat bine de tot. Se lăuda în scrisoare şi lăuda *Drapelul* ca fiind un jurnal foarte important. Ii trimise bătrînului Herdelea, pentrucă îl ştia mare amator de ziare, un pachet voluminos cu diferite foi, avînd grije să încadreze cu roşu în *Drapelul* tot ce scrisese dînsul şi mai ales cele două articole de fond în care se lupta viguros cu însuşi contele Apponyi. Nu uită. fireşte, să ridice în slavă pe Grigore Iuga (acărui nevastă e o minune de frumuseţe şi eleganţă de s'ar prăpădi de admiraţie toate domnişoarele de prin Amaradia şi împrejurimi cînd ar vedea-o), să povestească cum a petrecut la castelul lor dela ţară, ceva în felul castelului grofilor dela Bcclean, şi cum s'a întors la Bucureşti cu automobilul, o distanţă cam cît dela Bistriţa pînă la Cluj. Transmise bătrînului complimente prieteneşti dela Ga-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vrilaș, care este pentru dînsul ca un părinte, iar din parte-i salutări tuturor cunoștințelor și în deosebi preotului Belciug fiindcă în cele din urmă s'a purtat așa de frumos încît trebuesc uitate micile neînțelegeri din trecut. Adăogă că îl așteaptă pe Belciug să vie în țară, cum a făgăduit pe cînd se muncea cu clădirea bisericii noui din Pripas; cum e el văduv și cu stare, poate veni lesne și nu-i va părea rău de cheltuială căci Bucureștii e un oraș mai simpatic ca Budapesta, afară că e inima romînismului. Felicită solemn pe Ghighi pentru logodnă și o îndemnă să fie bucuroasă de Zăgreanu care e un băiat eminent. Rău îi pare că va lipsi dela nuntă, dar are acuma atîtea ocupații că nici nu se poate gîndi să le întrerupă, mai ales că nici banii nu prea îl dau afară din casă deocamdată.

Nu pomeni însă nimic despre micile lui afaceri amoroase deși știa că, în special pe Ghighi, ar interesa-o grozav. Nu voia să se mai afle prin Amaradia că el și aici umblă după lucruri neserioase, deși în ultimele săptămîni, de cînd a scăpat de grija vieții de toate zilele, tocmai lucrurile acestea îl preocupau mai mult.

Doamna Mimi s'a ținut de cuvînt și a reveuit să-și vază camera de fată într'o după-amiază cînd știa că mamă-sa nu e acasă. S'a desbrăcat singură și îndată s'a vîrît în pătuceanul ei de odinioară. Pe urmă, de cîte ori venea, se desbrăca la fel, lepădîndu-și acuma și cămașa încît rămînea goală cum a născut-o d-na Alexandrescu; își admira nudul în oglinda mare cu ramă de nuc, tot de pe vre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

mea feciorici ei, și apoi repede se ascundea în pătuceanul cu visurile.

Titu a primit-o cu emoție mare întîi și s'a simțit mîndru că a cucerit o femee atît de încîntătoare. Curînd însă a înțeles că nu este el singurul mîndru și fericit, că lui îi revin numai rămășițele și că cucerirea lui se datora unui capriciu întîmplător al ei de-a fi iubită de un poet. Dealtfel Mimi însăși nu s'a sfiit să-i spuie clar că nu trebue să fie pretențios și nici să o plictisească cu gelozia fiindcă destul o sîcăie bărbatul ei cu d-astea. Firește, tînărul s'a resemnat cu situația. Își zise că, la urma urmelor, ea îi dăruește ce poate și de ce ar refuza el pe o femee drăguță cînd nici nu-l costă nimic.

Totuș se iviră și inevitabilele mici complicații. Eleva lui, Marioara a mirosit ceva și a început să-i facă imputări că ca nu e fată de pe străzi, că dacă n'o iubește cu adevărat, pentruce nu-i spune pe față, nu să-și bată joc de ea înșelînd-o cu cine știe cine, și sfîrșind printr'o discretă amenințare că se va plînge d-nei Gavrilaș de purtarea lui neleală. O seară întreagă a trebuit să-i explice și să-i jure că numai pe ea o iubește, ca s'o astîmpere.

Ba într'o zi s'a pomenit cu d-na Alexandrescu că îl apostrofează atît de jalnic de parcă ar fi părăsit-o Jenică:

— Domnu Titu, din suflet te rog și te implor, iea seama să nu se nenorocească din pricina matale biata fată!... Ea te-o fi iubind, sărăcuța, c'am observat de-atunci că i-ești simpatic, dar d-ta trebue să fii mai cuminte și s'o ferești, să nu care cumva să prindă de veste Vasile că se întîmplă o nenorocire... Nu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zic şi nu-ţi reproşez, că pasiunea aşa vine, pîrdalnica, şi Mimi, sărmănuţa, nu-i de mirare că i s'a urît şi ei cu un bărbat ciufut şi mojic, dar...

Tînărul Herdelea ascultă cu resemnare lamentaţiile gazdei sale şi numai la sfîrşit articulă un slab protest menit mai mult să-i evidenţieze cavalerismul decît să fie crezut. In realitate se jena de d-na Alexandrescu din pricina Tanţei căreia începuse a-i face curte foarte stăruitor. D-na Alexandrescu l-a dus deunăzi la părinţii fetei, l-a prezentat şi l-a lăudat, iar pe urmă el a devenit un mosafir asiduu în casa din dosul gării, proprietatea d-lui Alexandru Ionescu, şef de birou la Finanţe. Tanţa era acum iubirea lui cea frumoasă şi adevărată. Graţie ei i-a revenit inspiraţia poetică. In fiecare seară, scăpat de obligaţiile pentru *Drapelul*, învăluit într'un nour de fum de ţigări, scria versuri de glorificare a făpturei divine. Dealtfel Tanţa răspundea cu aceleaşi sentimente. Deşi sfioasă, i-a mărturisit că nici n'ar mai putea trăi fără el. Trei zile dacă nu-l vedea, născocea motive să vie la Lenuţa, confidenta dragostei ei, care, firește, chema pe Titu.

Toate acestea nu-l împiedecau să-şi împlinească meseria, ba chiar îl stimulau. In fiecare dimineaţă se prezenta conştiincios la *Drapelul*, cu manuscrisul pregătit. Găsea totdeauna numai pe Roşu, la acelaş biurou, parcă nici nu s'ar fi clintit de-acolo. Spre amiazi îşi mai făceau apariţia reporteri, redactori, veşnic grăbiţi şi agitaţi şi nemulţumiţi, discutînd violent şi abţinîndu-se permanent de-a scrie. Altminteri însă Herdelea era

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

singurul tovarăș redacțional al lui Roșu care îi spunea deseori:

— Să știi, puiule, că tu ai să ajungi! Ascultă-mă pe mine ce-ți vorbesc, că eu nu vorbesc fleacuri ca domnișorii ăștia care vin cu pălăria 'n cap, se grozăvesc, mint și nu-s capabili să scrie un rînd cum se cade. Ai să ajungi, băete, pentrucă îți place munca și nu te codești! Să știi!... Ai și talent, ești și sîrguitor, tocmai ce trebue unui gazetar bun. Nu zic, se poate să te lași de meseria asta, că te văd băiat cinstit și corect, și anevoe răzbești în gazetărie cînd ești așa, dar oriunde te-ar duce destinul, ai să faci treabă, să știi dela mine!

Titu Herdelea se credea la rîndu-i obligat să-i raporteze cînd a luat masa la Gogu Ionescu sau cînd a fost poftit la Grigore Iuga, și alte asemenea evenimente de-ale sale de interes mai public. Secretarului nu-i plăceau și le considera apucături de arivism, enunțînd dogmatic că ziaristul să rămîe în lumea lui, nu să se vîre printre ciocoi, să-și adoarmă conștiința. Gazetarul trebue să-și păstreze virgină facultatea de-a protesta și a biciui necontenit, mai cu seamă în țara noastră unde fărădelegea e singura lege perfect valabilă.

— Deschide ochii, puiule, și uită-te împrejur! Te-ai plimbat la țară în automobil și prin castele ciocoiești și n'ai pus urechea la pămînt să asculți glasurile care nu se aud. Din automobil nu se vede și nu se aude nimic. Și nici pe trotoarele Bucureștilor. E falsă și artificială toată aparența asta de lux și civilizație. Realitatea e alta, tinere! Exportăm zeci de mii de vagoane de cereale și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cîteva milioane de țărani n'au nici porumb pentru mămăliga cotidiană! Înțelegi ce va să zică asta? Cu luminile Bucureștilor ne înșelăm pe noi înșine. Nu ne aruncăm privirea dincolo, fiindcă știm că dincolo e prăpastia și numai privind în ea ne-am cutremura... Nu lux, nu automobile și castele, puiule! Astea-s pojghița care acopere un vulcan de dureri. Ca mîine se sparge pojghița și atunci...

Titu se obișnuise deja cu catastrofismul. Nu era om să nu lăcrimeze, de îndată ce venea vorba de stările generale, asupra durerilor țărănimii, complectîndu-le cu profețiile crîncene de rigoare. Așa a fost probabil totdeauna și va fi totdeauna. Orășenii, care cunosc țara din vilegiaturi pitorești, au o mare predilecție pentru țăranii veșnic porniți să se revolte, tocmai pentrucă sînt asigurați că țăranii romîni nu sînt în stare să se revolte aevea niciodată.

6.

— Ce-ar fi, Grig, să facem Crăciunul la țară? zise Nadina cu mare voioșie într'o zi cînd se apropiau sărbătorile.

Grigore Iuga răspunse numai cu o privire plină de recunoștință. Propunerea o considera o atenție delicată pentru dînsul. Nimic nu l-ar fi putut bucura mai mult decît dovada aceasta de apropiere sufletească. Iubirea lor ajunge astfel să se cimenteze prin înțelegerea reciprocă. Pasiunea trupească

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

devine însfîrşit durabilă fiindcă se alimentează din esenţa inepuizabilă a sufletelor. Dacă ar fi adoptat dela început faţă de ea atitudinea de azi, cîte amărăciuni şi-ar fi cruţat unul altuia. Fericirea n'o poţi gusta decît cînd te-a purificat nefericirea.

Detaliile le stabiliră uşor. Grigore se mulţumea să înregistreze dorinţele ei ca să-i fie toate împlinite cu sfinţenie. Primul punct era că vor petrece Crăciunul la Amara, dar revelionul îl vor face negreşit în Capitală. Acceptat. Al doilea că trebue să fie un Crăciun vesel, cu lume multă şi lăutari buni. Acceptat, firește. Vor fi prezenţi toţi vecinii lor mai subţiri dela ţară. Despre asta va îngriji bătrînul care are să fie plăcut surprins de hotărîrea lor. Îi va scrie să pofteaască şi pe prefectul judeţului, dela Piteşti, ca să fie reprezentat şi guvernul la veselia lor. Nadina surîse; i se părea comic cu prefectul... Grigore întrebă:

— Dela Bucureşti luăm pe cineva sau mai bine nu...?

— A, s'ar putea? se miră Nadina. Apoi dacă ar fi numai moşieri şi arendaşi, inclusiv prefectul, ne-am urca pe pereţi de plictiseală!

Trebue să conteze neapărat pe Gogu cu Eugenia care au invitată la ţară şi familia unui frate al ei, profesor sau aşaceva la Giurgiu. Evident au să vie dimpreună cu mosafirii lor. Pe urmă cîţiva băeţi mai spirituali, să aibă cu cine sta de vorbă. Măcar doi-trei. Cînd rosti numele lui Raul Brumaru observă, sau i se păru, o uşoară crispare pe figura lui Grigore încît adăogă repede:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dacă nu-ţi convine, renunţ, Grigule!... M'am gîndit însă la Raul pentrucă e totdeauna vesel şi...

— O, de ce? Foarte bine!... Bietul Raul! zise bărbatul cu o compătimire dispreţuitoare.

— Uite, poate să vie şi tînărul cela, cum îl cheamă, din Ardeal? continuă Nadina. Il vom pune să ne cînte colinde ardeleneşti....

Crăciunul cădea într'o Joi. Nadina hotărî să plece cu toţii Marţi după amiazi la Amara, să doarmă acolo în tihnă ca să fie odihniţi pentru seara din ajun. In Gara de Nord îi aştepta numai Raul; ceilalţi trei cavaleri mondeni se scuzaseră în ultimul moment. Deabia dincolo de Chitila apăru şi Titu Herdelea, radios şi aferat. Minţi că a sosit chiar cînd pornea trenul şi s'a instalat în alt compartiment. De fapt venise cu o jumătate de oră înainte şi şi-a asigurat un loc bun în clasa a treia deoarece călătoria pe buzunarul lui şi de ce să-şi risipească gologanii.

Numai Grigore îi ascultă scuzele şi explicaţiile. Nadina îi surîse indiferentă, rămînînd atentă la Brumaru care îi relata o povestire picantă după *Vie Parisienne*, fără a se întrerupe decît o secundă pentru a întinde lui Titu mîna stîngă şi a-i zice: „Ce mai faci, monşer?" Tînărul Herdelea mai făcu puţină politică cu Grigore, află că Gogu Ionescu e la Lespezi de trei zile şi se bucură că se va întîlni cu Alexandru Pintea pe care-l cunoscuse deasemenea la Sîngeroz. Pe urmă găsi un pretext să se retragă în compartimentul său, fiindu-i frică să nu dea conducătorul peste el şi să-l facă de rîs că stă la clasa întîia cu bilet de a treia.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

Zăpada ce-o lăsaseră în Bucureşti era o jucărie faţă de ce găsiră la Amara. La sosire, în Costeşti, îi aşteptau sănii. Nadina tresălta de bucurie. Cum ajunseră acasă porunci pentru a doua zi o plimbare cu sania prin împrejurimi.

Grigore se sculă mai devreme, să îngrijească de plimbarea proiectată. Avu însă o surpriză neplăcută. Aseară Ichim, bătrînul vizitiu de nădejde, după ce a deshămat iepele dela sania cea bună şi le-a adăpat, cînd le-a băgat în grajd să le lege la ieslele lor, nu se ştie cum şi ce, dar s'a pomenit cu iapa roibă, sperioasa, că începe să sară în două picioare ş'apoi să svîrle din copite pînă tot l-a zdrobit pe bietul om de l-au scos pe cergă afară. Aşa că nu-i chip să mai iasă dînsul cu sania, iar ceilalţi vizitii nici unul nu s'ar încumeta să mîie iepele prea buiestre. Grigore era plictisit şi pentru Ichim, dar mai cu seamă din pricina Nadinei care, fiind amatoare de iuţeală, nu ar fi mulţumită să o plimbe cu caii de purtare. Atunci logofătul Bumbu îşi dădu părerea că ar putea chema pe Petrică al Smarandei, c'a fost doar căprar la artilerie şi a strunit acolo tot felul de cai, încît are să se joace cu iepele. Il chemară degrabă.

Totuşi abia spre amiazi porniră. Nadina luă lîngă ea pe Titu, pe Raul îl trecu în sania a doua cu Grigore care o sărută în gînd pentru acest gest. După indicaţiile lui Grigore sania Nadinei o luă înainte avînd să facă circuitul Ruginoasa, Bîrlogu, Babaroaga, Gliganu, Lespezi şi acasă. Infăşuraţi în bunzi imense, cît nişte pelerine medievale, acoperiţi cu pleduri groase şi îmblănite, sfidau ge-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rul aspru ce dăinuia de peste o săptămînă. Cum ieşiră din Amara, cîmpia albă se desfăşura în faţa lor ca o nesfîrşită mantie de ermină scînteind în lumina soarelui muşcător. Şoseaua tăia o dîră lucioasă rectilină pe care sania aluneca vertiginos. Petre, în picioare, puţin plecat înainte, îndemna iepele arar cu un plescăit de limbă energic. In sumanu-i cenuşiu, cu căciula neagră de miel pe o ureche, părea mai înalt şi mai voinic de cum era.

Nadina nu mai tăcea din gură, atîta era de entuziasmată. Aci spunea ceva lui Titu, aci scotea un strigăt nearticulat, aci lălăia un început de galop cantabil şi din cînd în cînd striga către vizitiu cu o încurajare aţiţătoare:

— Hai, băiete, hai, nu şovăi!

— Nu şovăesc, coniţă, n'aveţi grije! mormăia Petre, fără a se întoarce, cu glas în care tremura un rîs puţin batjocoritor.

Goana vijelioasă ţinea de un ceas. Trecură prin Ruginoasa, prin Bîrlogu, prin Babaroaga, prin Gliganu. Pe cînd alergau acum spre Lespezi, văzură de departe un cîrd de ciori, poate cîteva sute, de-a curmezişul şoselei, o împroşcătură de cerneală pe o colosală coală de hîrtie. Flămînde şi obraznice, ciorile numai cînd sania era să dea peste ele sbucniră brusc de pe pămînt cu sgomotos fîlfăit de aripi şi croncăneli. Iapa înaintaşă, într'un acces de spaimă, făcu o săritură în dreapta, să se ferească parcă de primejdie. In aceeaşi clipă Petre o croi cu biciul peste burtă. Durerea o speriă mai tare, încît svîcni drept înainte, pe şoseaua netedă, într'un galop furios, stîrnind şi frica tovarăşei sale de oiste.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdrr1901-1932

— Ce faci? Ce faci? țipă deodată Nadina. Ne omoară!.... Ajutor!

Se agăță îngrozită de gîtul lui Titu, în vreme ce caii, sforăind și ciulind urechile, goneau nebunește, izbind deseori cu picioarele dinapoi în frontalul bombat al săniei. Atunci răsună glasul lui Petre, încrezător:

— Nu vă speriați și nu vă fie frică, coniță, dacă sînteți cu mine!

Glasul acesta aspru și ciudat îi împrăștiă deodată orice teamă. Auzi acuma și pe Titu, care nu-și pierduse cumpătul, zicînd:

— Doamnă, doamnă, nu e nimic, fiți liniștită!

Incercă să zîmbească parcă i-ar fi fost rușine de spaima trecută. Petre, cu spinarea îndoită ușor înapoi, țeapăn ca o stîncă, strîngea hățurile, repetînd lin și totuș poruncitor:

— Hohoho!... Hohoho!...

Privindu-l, Nadina parcă vedea cum i se încleaștă mușchii brațelor ca niște cîngi de oțel și cum îi cresc mereu puterile cu cît își înfige picioarele mai dîrz în pămînt. Își recăpătă calmul complect. Ajunse iarăș veselă în Amara și, coborînd din sanie, rîse de toată întîmplarea, ciripind gălăgios:

— Am tras o spaimă neroadă... Bine c'am avut un vizitiu energic!

Petre își întoarse spre ea fața îmbujorată de bătaia gerului, cu mustăcioara aburită și pișcată de sloiuri, cu ochii mici, sfredelitori în care jucau licăriri vii de bucurie. Spuse:

— Apoi iepele-s buiece, coniță, că-s iepe boerești, toată vremea numai odihnesc și mănîncă bine și nu muncesc... Cum să nu le ardă de nebunii?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi scuipă triumfător între crupele pline ale iepelor extenuate.

— Bravo, Petre, bravo! strigă Titu Herdelea care însfîrşit izbutise a se descotoşmăni dintre blănuri şi, sărind jos, îl bătu protector pe umăr.

Nadina povesti la dejun întîmplarea, complectînd-o cu mici înfloriturî pe care Titu, galant, le confirma. Infloriturile se înmulţiră şi întîmplarea deveni o aventură, iar Nadina însăşi o eroină cînd repetă povestirea de mai multe ori invitaţilor ce începură să sosească mai spre seară. Cu cît observa mai mare îngrijorare la interlocutori, cu atît era mai mîndră, rîdea şi declara nepăsătoare că îi plac grozav emoţiile violente şi îi pare bine c'a văzut şi moartea cu ochii.

— Era să mă pierzi, Grig drag... M'ai fi regretat? zise, sentimental, într'un moment soţului ei care răspunse mîngîind-o ca pe un copil nepriceput:

— Asta înseamnă că trebue să fii prudentă cu plăcerile, oricît te-ar tenta!

— O plăcere prudentă nu mai e plăcere! ripostă Nadina răsfăţată.

Miron Iuga îşi primi oaspeţii cu o bonomie ce-i şedea bine. Nu poftise dintre vecini pe Platamonu, deşi Grigore crezuse c'ar fi fost delicat de vreme ce e arendaşul Nadinei şi al lui Gogu, şi nici pe Cosma Buruiană căruia încă nu-i iertase minciuna cu furtul, oricît arendaşul, ca să-l îmbuneze, răsplătise pe ţăranii anchetaţi şi bătuţi de pomană cu cîte-un sac de porumb.

Pela şapte seara sosiră, ultimii, prefectul Andrei Boerescu şi generalul Dadarlat, a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistasilvania.ro/mdr1901-1932

mîndoi cu nevestele, venind direct dela Piteşti şi urmînd să plece pe urmă de-aici fiecare la moşia lui, unul la Rociu, cellalt la Humele, unde aveau să petreacă sărbătorile. Prefectul era un bătrînel mărunţel şi rotofeiu, cam de vîrsta lui Miron, plin de viaţă şi de vioiciune. Studiase odinioară medicina şi chiar avea tăbliţa cu titlul pe zidul casei la Piteşti, dar n'a practicat niciodată, simţind o repulsie fizică faţă de boli şi suferinţe. Nevastă-sa îi semăna, parcă i-ar fi fost soră, şi la înfăţişare şi la temperament. Generalul Dadarlat în schimb, cu toate că avea o inimă ca untul proaspăt, părea fioros ca un haiduc mai ales din pricina mustăţilor mari negre, vopsite, cu vîrfurile răsucite dîrz, care contrastau cu părul de pe cap, rar şi cam cărunt. D-na general, voinică şi înaltă ca şi bărbatul ei, era mai tînără mult ca dînsul şi încă cochetă.

Marele hall ajunsese aproape neîncăpător. Prefectul, neuitîndu-şi calitatea, îşi luă pentru început un aer de gravitate pe care însă îl lepădă repede ca să nu-şi strice pofta de mîncare. Cînd află că Titu Herdelea e ziarist din Bucureşti şi încă dela gazeta guvernului, îl trase într'un colţ şi-l chestionă amănunţit asupra situaţiei politice, demonstrîndu-i că în judeţul lui lucrurile merg strună şi că el e popular şi iubit.

In centrul interesului general continua să rămîe aventura Nadinei, constituind dealtfel şi un subiect la care putea participa toată lumea cu deplină competenţă. Insuşi Ioniţă Rotompan, o fire mai închisă şi chiar ursuz, trăind singuratec la moşia-i Goia de cînd şi-a măritat fata, îi puse cîteva întrebări şi dădu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din cap ocrotitor. Colonelul pensionar Ştefănescu, arendaşul moşiei Vlăduţa, îşi adusese toate trei fetele, deopotrivă de drăgălaşe, în speranţa că Nadina, cu relaţiile ei în lumea bună, va fi adus dela Bucureşti şi tineri serioşi. Nadina le-a îmbrăţişat într'adevăr foarte amabil şi a poruncit lui Raul să le facă curte, însărcinare de care el se achita conştiincios şi cu cîte-o privire tainică desperată după Nadina. Căpitanul Lache Grădinaru, crezîndu-se irezistibil pentrucă numai cu săbioara lui a cucerit proprietatea Cantacuzu, de peste trei mii pogoane, ca supliment la o nevastă urîţică şi prostuţă, bătea zelos din pinteni pelîngă Nadina şi-şi sublima străduinţele cu cîte-un suspin însoţit de întoarcerea ochilor pe dos. Ca să scape de el, Nadina fu obligată să se retragă puţin deoparte cu Titu Herdelea.

— E idiot rău căpitanul ăsta! zise ea plictisită.

Titu se socotea întru cîtva tovarăş şi complice. Aflîndu-se acuma în patru ochi cu ea, i se păru şi mai frumoasă, decoltată adînc şi cu braţele goale cum era, şi cu o strălucire stranie pe figura-i enigmatică. Ii şopti cu entuziasm reţinut:

— M'am ales şi eu cu ceva din pătania de azi — că v'aţi încolăcit braţele pe gîtul meu cu atîta ardoare de parcă...

— Vezi, nici nu mi-am dat seama? zîmbi Nadina. Iţi închipui însă că n'a fost cu intenţie...

— Din nenorocire! făcu tînărul Herdelea.

In clipa cînd să se aşeze la masă, afară, subt ferestre, răsună o colindă. Toată lumea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

o ascultă cu plăcere. Mai urmară două. Era corul de fete și flăcăi, înjghebat de învățătorul Dragoș înadins pentru a face o surpriză bătrînului Iuga care fu într'adevăr mulțumit. Porunci să-i ospăteze bine pe toți, iar pe Dragoș îl felicită și-l opri la masă.

Firește, cina se prelungi pînă spre miezul nopții, stropită cu vinuri variate, animată de muzica vestitului Fănică dela Pitești și de inevitabilul toast al prefectului pe care bătrînul colonel pensionar Ștefănescu se simți dator să-l complecteze cu complimente galante la adresa Nadinei și a celorlalte cucoane prezente... Pe urmă Nadina ceru să danseze și dansul se generaliză fără să se ridice masa. Peretele de sticlă dinspre hall se dădu în lături, lăutarii trecură la mijloc și astfel fură împăcați și cei rămași în jurul mesei, și dansatorii care se puteau frămînta în largul lor dincolo.

Nadina reuși să înduplece pînă și pe Miron Iuga să facă un vals bătrînesc cu ea. Totuș aici rolul principal revenea lui Raul care, pentru a fi pe placul Nadinei, dansă pe rînd cu toate cucoanele. Singură soția prefectului îl refuză scuzîndu-se amabil că nu mai e în vîrsta cînd unei femei îi șade bine să-și arate grațiile. Gogu Ionescu, în ciuda celor aproape cincizeci de ani, făcea o concurență redutabilă lui Raul; adevărat că el juca mai mult cu Eugenia și de dragul ei. Nici Titu Herdelea nu vroia să rămîie mai prejos, în deosebi pentru plăcerea de-a dansa cu Nadina căreia îi și spuse languros în timpul unui boston:

— Soarta mă răzbună pentru azi-dimineață...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Şi-i strînse mijlocul. Nadina îi zise cu indiferenţă:

— Ieа seama că porneşti pe urmele căpitanului!

Tînărul se pleoşti parcă ar fi primit un duş rece. Îi era ruşine că a fost fără tact şi se retrase la masă aşezîndu-se modest lîngă învăţătorul Dragoş. De-acolo urmări un răstimp pe Nadina care acuma dansa cu Brumaru.

— Cel puţin sper că observi cît mă sacrific? întrebă Raul ajungînd cu ea într'un colţ mai depărtat.

Nadina se lipi de el, fără să-l privească, în loc de răspuns.

— Sînt exasperat... Nu mai pot!... De ce mă chinueşti aşa? continuă Raul strîngînd-o şi alunecîndu-şi braţul pe spatele ei.

— Ai răbdare! murmură Nadina. Nu mă strînge aşa că ne observă lumea...

— Mi-ai promis solemn, Nada, nu-i aşa? insistă el. Te aştept, Nada, auzi?... Vii?... Vii?... Te rog... Nada...

— Da, da... Sss... Taci! şopti ea încleştîndu-şi nervos mîna stîngă pe braţul lui fiindcă în aceeaşi clipă auzi, aproape, glasul căpitanului întovărăşit de vijelioase bătăi din pinteni:

— Coniţă, mai fie-vă milă şi de noi ăştia care...

Nadina părăsi pe Brumaru şi trecu în braţele căpitanului, ciripind:

— Domnul are dreptate... Tu aşteaptă, Raul! Să te mulţumeşti cu sfîrşitul!...

Căpitanul Grădinaru, încîntat, se depărtă cu ea într'un elan furtunos şi triumfal.

Titu Herdelea văzu pe Brumaru rămas în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mijlocul hallului, cu ochii după perechea ce dispărea. Zîmbi în sine satisfăcut că şi Raul o fi păţit ca dânsul sau ceva similar şi-şi zise cu admiraţie: „Minunată femee!"

Lîngă el, la masă, discuţia era în toiu. Prefectul Boerescu adusese vorba despre guvern, lăudîndu-l negreşit şi astfel stîrnind criticile din ce în ce mai vii ale colonelului pensionar Ştefănescu care nu se sfia să declare că „mergem spre dezastru sigur dacă se tolerează anarhia". El nu face politică şi nu-i pasă ce partid e la putere, dar pretinde ca guvernul să fie energic, să ştie ce vrea şi să păstreze ordinea şi disciplina, altfel ne prăpădim...

— Lasă, colonele, că anarhia numai d-ta o vezi pentrucă eşti în opoziţie — zise prefectul cu superioritate. Degeaba spui că nu faci politică... N'ai votat cu dumnealor acum doi ani?... Care va să zică?...

— Domnule prefect, eu votez cu cine-mi spune conştiinţa mea de cetăţean cinstit! strigă colonelul aprins. Nu sînt înscris în nici un partid, nici la ei, nici la d-voastră, tocmai ca să-mi păstrez libertatea judecăţii!

— Nu te supăra, colonele, degeaba! reluă Boerescu blajin. Eu nu te acuz că ai votat cum ai vrut, dar nu pot admite să fim denigraţi pe nedrept. Atît!

Apoi, fără a mai aştepta să-şi vie în fire pensionarul, se adresă deodată, parcă printr'o inspiraţie fericită, învăţătorului Dragoş care tăcuse pînă atunci:

— Ascultă, domnule... ăsta... cum te cheamă, că ţi-am uitat numele... domnule învăţător!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dragoș! complectă învățătorul.

— Da, Dragoș... Spune d-ta, că trăești în mijlocul țăranilor și ești eșit din popor, dar spune deschis, fără nici o sfială: este liniște și ordine pe-aici ori e cum zice dumnealui? Poftim! Te rog!

După o ușoară ezitare, învățătorul răspunse uitîndu-se drept în ochii prefectului:

— Este pace și liniște, dar e și multă sărăcie!

Boerescu se încruntă puțin:

— Sărăcie, da, firește... Sărăcia însă nu intră în atribuțiile guvernului. Asta depinde de împrejurări și de oameni. Guvernul trebue să ție cumpănă dreaptă și atît!

Dragoș, ca o justificare, continuă mai viu:

— Desigur, dar vedeți d-voastră, sîntem deabia la Crăciun și marea majoritate a oamenilor nu mai au porumb... E îngrozitor! Gîndiți-vă ce vor face nenorociții pînă în toamna viitoare? Sînt siliți să cerșească pur și simplu. Ce-a fost azi aici, la domnul Iuga, o jale... Zeci de femei și de bărbați să se milogească pentru porumb, numai pentru porumb, și să se îndatoreze peste puterile lor. Și ce-a fost aici e pretutindeni, dacă nu și mai rău...

Colonelul Ștefănescu își redobîndi încrederea și-l întrerupse, adresîndu-se prefectului:

— Va să zică întocmai ce afirmam eu, iubite domnule prefect! Exact! Oamenii nu se ajung și murmură și se agită și amenință. Asta nu e anarhie, pentru Dumnezeu, domnilor?... Și încă am avut un an mai bunișor de s'au făcut de toate, potrivit. Inchipuiți-vă însă d-voastră ce s'ar întîmpla dac'ar da Dumne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvaniaro/mdr1901-1932

zeu o secetă sau altă pacoste! Ei, ce să vă mai spun, cred că ţăranii s'ar năpusti, fără multă vorbă, la hambarele boerilor, dacă nu şi mai rău!

Boerescu era încurcat mai ales din pricina lui Titu Herdelea care s'ar putea să bată toba pela Bucureşti ce-a auzit în judeţul lui şi să-i scoată faima că e prefect slab. Se gîndea la o replică zdrobitoare, nu-i venea nimic în minte şi se enerva. Intre timp Miron Iuga observă liniştit:

— Toate astea sînt efectele demagogiei deşănţate ce se face la oraşe. De-acolo porneşte răul şi se propagă nemulţumirea ţăranilor şi spiritul de dezordine. Cînd oamenii pretinşi serioşi proclamă că ţăranii nu pot trăi fiindcă n'au pămînt, cum să nu ceară ţăranul pămînt şi cum să mai respecte învoelile? Aici e buba.

— Coane Miroane, vorbişi din inima mea! strigă colonelul. Ţăranul şade la cîrciumă, îşi bea acolo toată munca şi pe urmă se vaită că nu se ajunge...

Invăţătorul nu se putu opri să nu zică:

— Adevărat, sînt mulţi beţivi, dar nu...

Pensionarul nu-i dădu voe să sfîrşească şi continuă:

— Toţi sînt îndărătnici şi lacomi, domnule! Deaceea trebue o mînă de fier să-i desmeticească, altfel...

Prefectul întrerupse batjocoritor parcă şi-ar fi găsit replica definitivă:

— D-ta vrei un guvern care să-ţi dădăcească ţăranii, colonele! Ei, bată-te să te bată! De ce nu spuneai?... Ai văzut ce cere d-lui dela guvern, domnule Herdelea? Ia să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scrii asta la *Drapelul*, să-şi dea seama şi cei mai mari cîte de toate ni se cer nouă care îi reprezentăm!

Titu Herdelea surîse înţelegător, iar prefectul trase cu ochiul.

Atunci însă d-na Pintea dădu semnalul plecării la care se raliă îndată şi soţia prefectului. Grigore şi Miron zadarnic mai încercară să se împotrivească. In cîteva minute toţi oaspeţii, spăimîntaţi că orele sînt aproape patru, se ridicară. Se ivi totuş o problemă gravă, pusă de d-na Pintea însăşi: cum să facă oare cu cei trei copii ai ei pe care îi culcase îndată după cină şi acuma dormeau duşi? Ii era milă să-i scoale şi frică să nu se îmbolnăvească eşind, încălziţi, în gerul de-afară. Toată lumea luă parte la desbatere cu diferite soluţii. Grigore hotărî să rămîie şi soţii Pintea să doarmă aici, iar mîine vor trece la Lespezi unde au stat şi vor mai sta destul. Au la dispoziţie o cameră bună chiar alături de a copiilor care e lîngă a Nadinei, aşa că vor fi ca acasă...

După ce, încetul cu încetul, mosafirii se risipiră şi Miron Iuga se retrase în vechiul conac, cei rămaşi se suiră împreună la etaj. In hall mai stătură de vorbă cîteva minute, apoi se despărţiră. Soţii Pintea, cu precauţia necesară, îşi aruncară ochii în odaia copiilor înainte de-a se retrage în odaia lor. Titu Herdelea şi Brumaru, ale căror camere erau alăturate şi dincolo de deschizătura mare a verandei cu geamlîc albastru de de-asupra intrării principale, trecură deasemenea la culcare. Cum prin geamlîcul verandei pătrundea lumina lunei pline, Titu se opri un mo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ment în mijlocul hallului și deacolo, întorcîndu-se spre Nadina și Grigore, zise melancolic, cum șade bine unui poet:

— Ce noapte divină!

Nadina deschisese ușa iatacului ei. In lumina palidă a candelei se vedea patul mare alb și cald cu portretul ei deasupra. Grigore întrebă încet:

— Ești mulțumită, iubirea mea?

— M'am amuzat foarte, foarte bine — murmură Nadina și, după o mică pauză, abia stăpînindu-și moleșeala, adăogă: Dar acuma sînt așa de obosită că...

Bărbatul o privea. Ii era milă de extenuarea ei vădită. Ii șopti blînd:

— Ai dansat prea mult... Ce-are face! Bine că ești mulțumită... Eu te las, inima mea! Noapte bună!

O strînse în brațe și-i sărută buzele fierbinți ca flăcările. Desfăcîndu-se alene din strînsoarea lui, Nadina zîmbi:

— Cît ești de drăguț că nu... Noapte bună, Grig drag!

Grigore rămase o clipă în fața ușei ce se închise. Auzi de jos șoapte și pași, servitorii care făceau puțină ordine înainte de-a se duce la odihnă. Stinse lampa ce atîrna din tavan. Razele albăstrite ale lunii se îngînau cu întunerecul negru. Își cunoștea prea bine drumul prin coridorul mic îngust la dormitorul lui obișnuit, aflat mai în fund, cu fereastra spre conacul vechiu.

Se desbrăcă, se trînti pe pat. Somnul nu venea. Inima-i era plină de o bucurie neastîmpărată. Dorea pe Nadina cum n'o mai dorise de mult. Și totuș s'a retras aici singur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă ar fi insistat... Dar e mai bine așa. Altfel ce deosebire ar fi între iubirea lui și a unui bădăran care nu cunoaște decît împlinirea poftei cu orice preț.

Gîndurile îi alergau, se împleteau, se goneau, făureau planuri, le sfărîmau, stîrneau speranțe... Trecuse mai bine de un ceas și nici urmă de somn. Poate e și prea cald în odae. Se sculă, îmbrăcă un halat, aprinse o țigară. Trebue să se răcorească puțin. Intunerecul era acuma mai negru. In hall razele lunii se svîrcoleau neputincioase. Ajunse bîjbîind în deschizătura verandei unde erau cîteva fotoliuri și mescioare. Își pipăi un jilț și se așeză încet, cum și venise, parcă i-ar fi fost teamă să nu tulbure somnul celorlalți. Ședea cu spatele spre peretele care-l despărțea de iubirea lui. In față, pieziș, prin sticla albastră, îl privea discul enorm, speriat și curios al lunii. Tăcerea, mai mare aici decît în dormitorul lui, îi făcea bine ca și răcoarea ce-l înconjura și-i mulcomea bătăile inimii. Lăsă capul înapoi pe răzimătoarea fotoliului și închise ochii, zicîndu-și amuzat: „Ce nostim ar fi să adorm așa!" Din cînd în cînd însă trăgea din țigară schițînd cîte-un rotocol de lumină roșiatică.

Deodată i se păru că o ușă s'a deschis și s'a închis atît de domol că nici nu i-a auzit sgomotul. Ascultă o clipă, apoi. nemai putîndu-și stăpîni răbdarea, se ridică brusc în picioare. Jilțul se lovi de perete cu sgomot lînced de vată. Se uită întîi în stînga, spre iatacul Nadinei, pe urmă în dreapta. Pe zidul dintre ușa lui Herdelea și a lui Brumaru parcă tremura o umbră cenușie în bezna com-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plectă. Grigore se apropiă intrigat. Umbra era lipită cu brațele întredeschise. O apucă de umărul gol și'n aceeași secundă, recunoscînd-o:

— A, tu?... Credeam că vre-o servitoare...

Simți umărul moale, rece și puțin umed. Își smulse mîna parcă ar fi atins o piele de șarpe. Cuprins de scîrbă șopti:

— Tîrfă!

Apoi întoarse spatele și porni prin întunerecul îngroșat spre fund, grăbit ca și cînd un val de frig ar fi amenințat să-i înghețe inima...

A doua zi Raul Brumaru, mai matinal decît toți, coborî spilcuit, fercheș, fredonînd vesel o arie nouă care făcea furori la Paris. Jos dădu peste Grigore.

— A, Grig?... M'ai întrecut, monșer... Credeam că voi fi cel dintîi! strigă apropiindu-se cu mîna întinsă.

Grigore, fără să-i observe mîna, răspunse întunecat:

— Pleci imediat la București!... Sania e la scară!

Brumaru îngălbeni, bolborosi vorbe fără șir, se miră. Grigore insistă:

— Ai un sfert de oră. Grăbește-te!

Peste un sfert de oră Raul era îmbarcat. Petre, care ținea încă locul lui Ichim, ridică biciul. Pe cînd porneau, din capul scării Grigore strigă:

— Iea seama, Petre, cu iepele!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLUL V

FRIGURI

1.

Toată lumea regretă a doua zi plecarea subită a lui Brumaru, o comoară de bună-dispoziţie. Totuş lipsa lui nu împiedecă să domnească o veselie atît de deplină că d-na Pintea, văzînd că soţul ei se întinde la conversaţie cu Miron Iuga şi cu Titu, trebui să fie energică:

— Aidem să plecăm, Alexandre dragă, altfel ne apucă aici a doua noapte!

Nadina, ca să iea niţel aer şi să se mai desmorţească, îi însoţi pînă la Lespezi. Se întoarse tîrziu, tocmai la masă.

După programul stabilit, ziua a doua de Crăciun urmau să o petreacă toţi la Gogu. Bătrînul Iuga avea să rămîe singur; el nu-şi schimbă obiceiurile de-a nu se mişca de-acasă în zilele de sărbători. Acuma însă Grigore anunţă că nici el nu se va putea duce fiindcă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebue să se repeadă negreşit pînă la Piteşti unde a fost chemat de nişte afaceri foarte importante şi care nu suferă amînare.

Titu Herdelea se bucură că va întovărăşi singur pe Nadina, deşi ea părea cam plictisită. La Lespezi, unde au fost opriţi şi la cină, s'a plîns de bărbatul ei spunînd că sensibilitatea firească i-e maltratată în căsnicia asta în fiece moment. Spre seară s'a mai înviorat, iar la întoarcere a fost drăguţă şi veselă, a ciripit tot timpul, a rîs de glumele lui Titu, a oprit sania ca să admire lună şi a lălăit felurite cîntece franţuzeşti cu glasul aburit de ger.

Nadina într'adevăr se simţea într'o situaţie încurcată şi nu ştia ce atitudine să aibă din pricina lui Grigore care, fără să bage de seamă ceilalţi, nu i-a mai adresat nici un cuvînt, necum să-i ceară vre-o explicaţie. Bănuia că Grig s'a dus după Brumaru ca să se bată în duel. Un duel însă ar atrage după sine inevitabil divorţul. Dacă se înlătură duelul, atunci poate Grigore a găsit alt aranjament, mai puţin romantic. Deaceea a şi vorbit ea la Gogu despre căsnicia ei într'un ton care să justifice orice eventualitate ulterioară....

A treia zi de Crăciun, pe cînd se întorcea dintr'o plimbare pe jos, un grup de ţărani o întîmpină în curtea conacului. Se roşi şi se enervă. Intre ţărani era şi Petre pe care oamenii îl luaseră socotind că are să fie ascultat cu mai multă bunăvoinţă fiindcă a purtat-o cu sania. Flăcăul însă n'apucă să rostească nici trei vorbe că Nadina îl şi întrerupse cu asprime:

— Ce, aţi început acuma să-mi aţineţi ca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lea? Nu v'am spus că nu vînd? Atunci ce mai vreți? De ce nu mă lăsați în pace? Eu am venit aci să fiu liniștită nu să...

Trecu înainte și urcă treptele mînioasă:

— Atîta necuviință nici n'am mai pomenit!

Tînărul Herdelea o urmă speriat și clătinînd din cap. N'ar fi crezut-o capabilă de o izbucnire așa de energică.

Țăranii rămaseră pe loc. Se uitară unii la alții nedumeriți. Intr'un tîrziu Marin Stan, potrivindu-și căciula, făcu glumeț:

— Indrăcită muiere!

Petre însă bombăni mohorît:

— Apoi stai, cucoană, c'om mai vorbi noi împreună!

După masă, la Dragoș, Titu Herdelea trebui să asculte iarăș durerile satului.

In acelaș timp Miron Iuga discuta mai pe îndelete cu Nadina, fireşte despre Bararoaga.

Insfîrșit Duminecă, a patra zi, pe înserate, sosi Grigore. Se scuză că a lipsit atîta vreme și era vesel parcă toate i-ar fi mers în plin. Inainte de cină spuse Nadinei că ar dori să-i vorbească. Simțind în glasul și în ochii lui o vioiciune melancolică, Nadina întrebă cu un zîmbet de ispitire:

— Vrei să mergem sus la mine?

— Nu, nu! protestă bărbatul închizîndu-se brusc ca în fața unei primejdii.

Se retraseră într'un salonaș unde Grigore zise liniștit și simplu:

— Iată ce-am hotărît definitiv!

Că mîine, Luni, cu acceleratul de după amiazi, ca să aibă timp să se pregătească, va pleca la București. Se va pune fără zăbavă în legătură cu un avocat și va face ea cererea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de divorţ. Motivul l-a creat el: părăsirea domiciliului. N'a fost, bineînţeles, la Piteşti, unde n'avea ce căuta în zilele de sărbători, ci la Bucureşti, să-şi mute toate lucrurile personale la mătuşă-sa Mariuca, văduva generalului Constantinescu. A făcut gestul, oricît i-a venit de greu, spre a evita scandalul. Cu condiţia ca ea să nu tărăgăneze divorţul. Altminteri n'ar garanta că va rămînea pasiv pînă la capăt. Tînărul Herdelea o va întovărăşi, ca să nu călătorească singură. A luat el biletele la Costeşti aşa că n'au decît să se urce în tren.

Nadina îl privise întîi intrigată, pe urmă l-a ascultat calm, cu o uşoară fluturare de ironie în colţurile gurii.

— Bine! făcu la sfîrşit şi eşi urmată deaproape de Grigore.

La masă declară că i s'a urît şi mîine pleacă acasă. Miron încercă s'o mai oprească. Inzadar. Ii lasă însă pe Grig aici dacă domnul Herdelea vrea să-i fie tovarăş de drum. Firesţe, domnul Herdelea primi cu entuziasm şi de dragul ei, şi de bucurie că poate să economisească cheltuiala de tren.

Despărţirea se făcu în hall. Afară era un ger năpraznic. Nadina, înmănuşată şi îmbondorită, întinse mîna natural:

— La revedere, Grig!

— Adio! şopti aproape imperceptibil Grigore deabia atingînd mănuşa parcă i-ar fi fost frică.

Bătrînul Miron o conduse pînă la uşa care rămase un răstimp deschisă lăsînd să pătrundă înlăuntru un val de aer proaspăt şi înviorător.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce femeiuşcă nostimă şi simpatică! murmură bătrînul, frecîndu-şi mîinile. Păcat că ai lăsat-o să plece aşa curînd, Grigoriţă!

Cînd află despre divorţ, Miron se cruci. Nu se poate! Asta e nebunie. Toate explicaţiile lui Grigore fură zadarnice, mai ales că el nu-i mărturisea tocmai motivul hotărîtor. Bătrînul refuza să admită, deşi nu spunea, socotind că prin divorţ ar pierde speranţa de-a mai fi preferat la vînzarea Babaroagei.

— Cred că ea e mai înţeleaptă ca tine şi nu va cere despărţirea! făcu Miron Iuga.

— Ar fi mai dezagreabil pentru ea! zise Grigore.

2.

Gerul ţinea de patru săptămîni, dinainte de Crăciun, şi nici gînd să se mai înmoaie. Satul părea îngropat în zăpadă pînă'n brîu. Focul în vatră nu se putea stinge. Boerul Miron s'a îndurat de suferinţa oamenilor şi i-a lăsat să-şi aducă din pădurea lui crengi, uscături fără parale şi fără să-i însemne în catastife. Dar iarna se lungea şi uscăturile puţine în pădurea boerească. Unii începură să-şi puie pe foc gardurile, alţii să-şi taie pomii de prin grădini.

Dumineca următoare primăria se umplu de oameni. Primarul Pravilă, venit mai de vreme, a aşteptat liniştit să se adune lumea şi n'a vrut să spuie nimănui ce porunci are de vestit. Numai cînd a văzut că şi tinda e tixită şi nici în cancelarie nu mai încap alţii,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a început să vorbească cu glasul uşor tremurat de sfertul de ţuică ce-l dăduse repede peste cap la Busuioc, trecînd încoace, ca să-şi dreagă energia. După ce se lăudă că e om milos, că se poartă bine şi creştineşte cu lumea şi că acoperă multe greşeli, se plînse că totuş Amara ar fi pe cale să ajungă satul hoţilor fiindcă dela Crăciun n'a fost noapte să nu se întîmple vre-un furtişag. Arendaşul Cosma Buruiană e jăcmănit ca'n codru şi e ameninţat să rămîie fără porumb de sămînţă.

— Apoi ne-au omorît destul jandarmii astă-toamnă din pricina dînsului! mormăi Serafim Mogoş de-l auziră toţi.

Primarul recunoscu dar scuză pe arendaş că a despăgubit pe toţi anchetaţii de-atunci deşi n'ar fi fost obligat. Leonte Orbişor strigă din tindă:

— Numai că bătaia nu se'ntoarce, dom' primar!

Cosma Buruiană totuş n'a reclamat ca să nu mai afle boerul cel mare şi să iasă iarăş pacoste pe oameni. De vre-o săptămînă răufăcătorii dau tîrcoale şi pe la curtea boerului Miron. Şi încă boerii ca boerii, că omul ciupeşte dela boer şi zice că nu-i păcat, că tot din munca lui vine. Dar s'a furat şi dela oameni, cutăruia o găină, cutăruia porumb... Părintelui Nicodim barem, ştie tot satul, acum trei zile i-au luat toată carnea dela doi porci tăiaţi de Crăciun. Ginerele dumnealui, Filip Ilioasa e de faţă; să spuę dacă e adevărat!... Primarul făcu o pauză, ca să dea răgaz ginerului să răspundă. Filip, greoi şi tihnit, se scormoni, tuşi, dădu din cap, pregătindu-se să dojenească mai aspru pe ticăloşii care au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

păgubit pe însuşi slujitorul bisericii. Pînă să deschidă el gura, Ignat Cercel zise în doi peri:

— Cine fură, fură dela cine are... Că de la alde mine ce să fure? Sărăcia?

Cîţiva rîseră, şi în cancelarie, şi mai cu seamă în tindă. Primarul se supără:

— Lasă gluma, Ignate, că nu v'am strîns eu aci pentru glume, să ştii!

— Nu-i glumă, dom' primar! făcu ţăranul reluîndu-şi glasul umil obişnuit. Că porcul mi l-a luat perceptorul la bir, porumb n'avem, lemne n'avem şi-mi ţipă copiii toată ziua de foame şi de frig...

— Nu mai putem, oameni buni! strigă deodată şi Leonte Orbişor, încurajat parcă. Din iarna asta nu-i chip să eşim. Ori murim, ori...

— Aşa-i, aşa-i! întăriră mai multe glasuri în tindă. Murim!

Din vălmăşag se desprinse mai clar o voce ascuţită:

— De trei zile n'am băgat nimica'n gură, de nici nu ştiu cum mă mai ţin pe picioare, uite, asta mi-e cruccea!

Primarul, ca să-şi redobîndească autoritatea, răcni mînios:

— Ho!... Ho!... Destul! şi, potolindu-se puţin sgomotul, urmă iarăş mai blînd: Sărăcie este c'o vedem şi foame berechet, n'am ce zice. Dar aşa mîine ai să-mi pui mîna'n beregată, că ţi-e foame. Se poate?

— Apoi da — făcu glasul ascuţit de adineaori cu un ton care putea fi şi afirmativ şi negativ.

Era Melente Heruvimu, înalt, supt, cu faţa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

galbenă parc'ar fi fost bolnav de lingoare şi cu nişte ochi negri aprinşi de desperare. Avea acasă trei copii şi o nevastă care zăcea de astă-toamnă de nici nu trăia nici nu murea.

Pravilă primi răspunsul în înţelesul bun şi. reluînd firul de unde se încurcase, declară că de azi încolo el se spală pe mîini şi va da pe mîna jandarmilor orice nelegiuire, să descopere ei pe făptaşi şi să facă ordine în sat. Serafim Mogoş iar mormăi ca şi cînd ar fi avut un spin în inimă:

— Că nici jandarmii nu-s puşi să batjocurească şi să chinuiască degeaba pe oameni!

— Dar şi oamenii să fie de omenie, Serafime! replică primarul energic. Şi dealtfel, continuă către ceilalţi, eu am isprăvit de spus. Să mai spuneţi şi d-voastră ce ştiţi şi cum socotiţi. Numai pe urmă să nu zică nimeni că-s om rău şi că n'a ştiut!

Porniră mai mulţi deodată să vorbească, fiecare despre altceva. Petre Petre, care stătea lîngă Nicolae Dragoş, strigă milităreşte:

— Staţi, oameni buni! Unul cîte unul să spue ce vrea ca să ne putem înţelege ca oamenii!

Incepu Luca Talabă fără a zăbovi însă cu nici un cuvînt asupra grijilor primarului, ci ocupîndu-se îndată de Babaroaga care nu-l lăsa pe el să doarmă. Iarna, oricît de grea, trece ca părerea, ca mîine se desprimăvăreză şi vin muncile:

— Ce facem, măi oameni? Stăm aşa cu braţele încrucişate şi ne uităm cum o iea grecul?... Cucoana ne prosteşte cu vorba, ba ne şi ocăreşte cînd o luăm mai de scurt. Apoi dacă stăm şi nu ne mişcăm, să nu se mai vaite

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimeni de sărăcie, că sărăcia are să ne mănînce capul!

Petre socoti trebuincios să comunice o lămurire care complica lucrurile, anume că cuconița se desparte de cuconul Grigoriță. I-a spus Marioara Irinii, nepoata bucătăresei dela curte. Așa că cine știe cînd și cum va mai veni cuconița pe-aici ca să mai poată vorbi cu dumneaei.

Vestea aceasta încurcă mai rău limbile. Se încinse o gălăgie ca la cîrciumă. Imputările se îngroșau. Trifon Guju, mai încruntat și cu glas mai ursuz ca totdeauna, aruncă în obraz primarului că pînă mai deunăzi și el a spus că nu-i bine ce face Luca, iar azi o întoarce pentrucă simte rost de chilipir. Pravilă se roși, răcni, se desvinovăți, dar Toader Strîmbu îi acoperi glasul strigînd din tindă:

— Decît să umblați împotriva sărăcimii, mai bine ne-am duce cu toții la boerii cei mari să-i rugăm să împartă moșia la oameni dacă tot nu-i mai trebuește cucoanei și o leapădă!

— Uite-așa, da! aprobă ascuțit Leonte Orbișor. Asta-i vorbă înțeleaptă!

In mijlocul vălmășagului stîrnit se auzi iar glasul lui Trifon Guju, mai pătrunzător:

— Ne ducem și pînă la Vodă să ne facă dreptate!

Primarul se răcorise răcnind; continuă deci mai liniștit și chiar cu o undă de batjocură:

— Măi oameni, măi oameni, dece vorbiți voi numai prostii? C'altminteri parc'ați fi oameni de treabă ca toți oamenii?... Unde-ați mai pomenit voi ca un boer să-și arunce moșia cum arunci gunoiul? Că Trifon ăsta care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

pălăvrăgeşte nu ţi-ar da o coajă de mămăligă, dreptu-i că nici n'are, ş'ar vrea ca alţii să-i dea lui o moşie întreagă; na, măi Trifoane, bagă plugul!... Iacă, sînt şi eu om în toată firea, dar d'astea n'am pomenit. Şi nici dumnealor, nici Luca, şi doar a fost primar înaintea mea, nici Filip, nici moş Dragoş, nici moş Lupu, măcar că-i mai bătrîn ca toţi... Numai bărbaţi de omenie şi n'au pomenit!

— Apoi cine are de toate nu mai aude nimic, dar cine n'are nimic ascultă la toate şi trage nădejde! se tîngui Ignat Cercel. C'altfel am pieri sau cine ştie ce-am mai face.

— Rău, Ignate! Foarte rău! se înflăcără iarăş primarul. Omul zdravăn pune umărul şi scoate carul din şanţ, nu stă să i-l scoată alţii.

— Muncim, slavă Domnului, pînă ne crapă ochii şi tot degeaba — bombăni Melente Heruvimu amărît.

— Negreşit, Melente, trebue să muncim, că d'aia sîntem oameni şi nu hoţi! urmă Pravilă grav, adăogînd îndată cu alt glas: Dar văd că una am vorbit eu şi la altele aţi ajuns voi. Acu nu-i nimica, numai să ştiţi că de-aci înainte eu nu mai acoper pe nimeni, ci vă las pe seama jandarmilor!

— D'apoi o viaţă avem, nu o sută! bufni Serafim Mogoş.

Răspunsul lui Mogoş supără însă atît de rău pe primar, deşi fusese dat cu glas mai liniştit ca altele, încît izbucni:

— Ei, ş'acu să eşiţi afară! Că la voi vorba bună e ca ovăzul la gîşte!

Oamenii eşiră încetinel, se mai opriră în ogradă, apoi în uliţă, grupuri-grupuri, chibzuind şi sfătuind.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu le vine la socoteală, cum să le vie, să asculte durerile oamenilor! zise Ignat Cercel într'un grup mai gălăgios.

—Vezi bine că nu — făcu şi Toader Strîmbu. Că dacă stăpînirea împarte moşia, apoi are s'o împartă la cei săraci şi fără pămînt, iar dînşii suflă a pagubă!

— D'aia tot umblă s'o iea dînşii ca să n'apuce stăpînirea să ne-o împartă nouă! complectă mînios Trifon Guju. Dar lasă că nici noi n'om dormi...

Petre plecă cu fratele învăţătorului şi cu cîţiva bătrîni. Ardea să aducă iar vorba de conul Grigoriţă ca să spuie oamenilor cît s'a purtat de frumos cu dînsul şi cum deunăzi, cînd s'a întors dela Costeşti de dusesc pe cuconiţa la gară, după ce l-a ascultat din fir în păr, a chemat pe Leonte Bumbu, logofătul, şi i-a poruncit să şteargă din catastife toată datoria tătîne-său şi să-i plătească numai decît preţul unei perechi de boi, nu numai a celui omorît de pădure, pe deplin.

Pomenindu-se despre despărţenia boerilor, Petre se grăbi să dea amănuntele puţine ce le cunoştea dela Marioara lui şi să adaoge:

— Cucoana e ţîfnoasă şi îndrăcită cum nu se mai poate, dar conul Grigoriţă, cum îl ştiţi, drept şi milostiv şi bun de parcă nici n'ar fi boer. Că binele ce mi l-a făcut mie n'am să-l uit nici în mormînt...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

3.

Titu Herdelea află în tren dela Nadina vestea divorţului. Nu credea. Deabia cînd, peste vre-o zece zile, i-a confirmat-o Grigore, s'a convins. Şi a exclamat cu multă părere de rău:

— Cu toate astea ce femee drăguţă!

— Prea drăguţă! a surîs Grigore.

Oricît de mult ţinea însă la Grigore luga şi oricît admira pe Nadina, tînărul Herdelea nu mai avea răgaz să se ocupe deosebit de încurcăturile lor. Se întîlnea deseori cu Grigore, se ducea pe la dînsul şi mîncau citeodată împreună. Vedea şi pe Nadina uneori la cîte-un spectacol sau la Gogu Ionescu, cînd era poftit la masă. Altfel însă vîltoarea ziaristicei îl absorbea tot mai mult. Subt pretext că evenimentele politice se intensifică, Roşu îi multiplica într'una însărcinările. Ca să ridice *Drapelul*, ambiţiosul secretar de redacţie voia să-l dotezc cu diferite rubrici noui şi, neavînd alţi redactori docili, punea pe Herdelea la contribuţie, iar el, zelos, primea fără a crîcni. Aşa a devenit titularul unei rubrici de curiozităţi, al alteia de ecouri politico-mondene şi al cronicei teatrale, singura pe care o făcea cu plăcere fiindcă îi era drag teatrul şi acuma se putea duce mai des şi gratis.

Dar îndată ce s'a întors dela Amara a avut o surpriză din partea d-nei Alexandrescu, gazda lui limbută şi amoroasă. Tot descosîndu-l cum a petrecut la ţară şi neascul-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

tîndu-l cu atenţie, ceeace pe el îl cam jicnea, se pomeni deodată că-i zice foarte încîntată:

— Ştii că în lipsa d-tale Tanţa a fost mereu pe-aici şi mereu mi-a vorbit despre d-ta... Ce fată, domnu Titu! Nici nu-ţi închipui d-ta... Numai Mimişor a mea a mai fost ca ea, cuminte şi frumoasă şi deşteaptă!

Apoi, după ce îl stîrni iar să povestească, peste două minute iar îl întrerupse, amenin-ţîndu-l cochet cu degetul şi învăluindu-l în nişte priviri de complicitate:

— Hoţomanule, hoţomanule! Mi se pare că ai pus gînd rău Tănţichii noastre? Ce să-ţi spun, n'ai gust prost! Fete ca Tănţica nu se găsesc pe toate potecile — şi frumoasă, şi de familie bună, şi cu educaţie... De! Adevărat că şi d-ta eşti băiat bine, cu un cîştig bun, cu viitor mare... Aţi fi o pereche cum nu se poate mai potrivită, numai să dea Dumnezeu să iasă cum cred eu!

Şi vre-o jumătate de oră Titu trebui să asculte aiurit explicaţiile, combinaţiile, planurile, sfaturile, îndemnurile ei într'o succesiune vertiginoasă şi ameţitoare. Se înfricoşă. Iubea pe Tanţa fără să-i fi trecut măcar prin minte posibilitatea însurătoarei care, în situaţia lui, i s'ar fi părut cel puţin ridicolă.

Tanţa într'adevăr venea mai în fiece după-amiazi la d-na Alexandrescu şi Herdelea se simţea din ce în ce mai încurcat. Ca o salvare posibilă îi licărea numai o mutare subită care să-i piarză urma. Intr'o zi însă pe cînd se afla la d-na Alexandrescu de vorbă cu Tanţa şi tocmai cînd d-na Alexandrescu îşi căuta un pretext să-i lase singuri, fiindcă ochii verzi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelor.muzeuromaniei.ro/mdrr1901-1932

ai Tanței își îndeseau implorările drăgălașe, se auzi deodată o timidă bătaie în ușă, după care, fără să mai aștepte răspuns, intră Marioara.

— Vă rog să mă scuzați — zise ea puțin speriată mai ales observînd pe Tanța căci de d-na Alexandrescu nu se jena. Venii pentru lecție și găsii încuiat și...

— E cheea în ușă, dragă Marioaro! sări Titu roșindu-se și vrînd să meargă spre ea.

— Așa? N'am observat... Atunci trec dincolo... Scuzați! făcu fata dînd ușor din cap și retrăgîndu-se cu un mic surîs către Herdelea.

Cum se închise ușa, Tanța, palidă, se sculă și-și luă haina să plece. Zadarnice fură explicațiile îmbelșugate ale d-nei Alexandrescu. Tanța se declara înșelată: dece nu i-a spus nimica despre „stîrpitura" asta care intră în camera lui ca la ea acasă? Plînse și se liniști puțin, dar nu vru să mai rămîie. Plecă posomorîtă ca o martiră.

— Vezi ce-mi făcușă? îi impută pe urmă d-na Alexandrescu. Mă așteptam că ai s'o pățești odată cu lecțiile d-tale, că nu te mai astîmperi și n'ai răbdare deloc... Ei, acuma ce te faci? Trebue să fii delicat cu Tanța că ea e foarte sensibilă și inimoasă!

Dincolo îl aștepta altă scenă cu Marioara pe care însă o îmbună mai repede.

Seara, încheindu-și bilanțul zilei, fu totuș mulțumit. O întîmplare neprevăzută i-a adus o soluție. Tanța s'a supărat, aventura s'a încheiat. A doua zi Tanța n'a mai venit. Nici a treia. S'a isprăvit.

Era Sîmbătă, pe la începutul lui Februarie. Titu Herdelea avea de scris un articol

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

important pentru *Drapelul*. Directivele i le-a dat însuşi Deliceanu şi deci ţinea enorm să se prezinte cu ceva excepţional, să se convingă şi directorul că are într'însul un colaborator meritos. Deaceea fu vesel cînd d-na Alexandrescu îl anunţă că se duce cu Jean la părinţii lui unde vor sta tîrziu şi deci să aibă grije de casă, iar dacă ese, să încuie bine şi să ascundă cheia la locul ei.

Se desbrăcă. Işi puse un halat vechiu şi nişte papuci ieftini, îşi pregăti cîteva ţigări şi se aşternu pe muncă. În odăiţă făcuse călduţ. In soba de tuciu duduia focul. Acoperi mai multe file cu o lesniciune de parcă i-ar fi dictat cineva. Gîndurile i se înşirau ca mărgelele pe aţă. Fumul de tutun îi învăluia capul ca un nouraş de vată, iar pe duşumele mucurile aruncate la întîmplare punctau pauzele inspiraţiei lui ziaristice. Pe la cinci, cînd începea să se întunece, nu-i mai lipsea decît o încheere de efect. Ca să-şi scormonească avîntul reciti tot articolul, mormăind şi cu glas cîte-o frază ce i se părea mai sonoră şi mai rotundă.

— Bravo! îşi zise la urmă. Perfect! Dacă nici asta nu face senzaţie, atunci...

Sfîrşitul de efect însă tot nu-i venea. Căutîndu-l în rezervoriul minţii, se ridică, luă lampa de pe noptieră şi o duse pe masă să aprindă lumina. Scoase abajurul, apoi sticla, cu multă băgare de seamă, mereu îngîndurat. Uitîndu-se după cutia de chibrituri, i se păru că aude un ciocănit sfios în uşă. Pînă să se întoarcă, uşa se deschisese.

— Tanţa! făcu dînsul atît de mirat că-i fu în aceeaşi clipă ruşine de tonul întrebării.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Tanţa rămăsese lîngă uşă, cu ochii mari asupra lui, parc'ar fi nimerit într'o casă străină.

— Iartă-mă, Tănţico! reluă Titu desmeticit. Uite cum mă găseşti!... Lucram, voiam să fac lumină şi...

Pentrucă pornise spre ea, îl opri cu un gest instinctiv şi, după cîteva secunde, şopti:

— Aşteptai pe cineva?

Cînd tînărul vru să răspundă, altă întrebare îl iscodi cu un surîs tulburat:

— Nici pe mine?

El tăgădui din cap.

— Şi vezi, eu totuş am venit! murmură ea cu o privire stranie.

Infăşurată în haina de iarnă, cu blana de vulpe în jurul gîtului, cu o căciuliţă de catifea înfundată pe cap, fata parcă răspîndea o lumină vaporoasă în odaia ce se lupta cu amurgul.

— Ai adus bucurie în camera asta mohorîtă...

Titu Herdelea amestecase o tremurare romanţioasă în cuvinte, ceva teatral şi prefăcut, deşi inima îi era într'adevăr sinceră. Tanţa auzi numai glasul inimii şi se apropiă cu braţele întinse, recunoscătoare:

— N'am să te deranjez... Mă mulţumesc numai să te privesc cum scrii, să fiu aici cu tine...

— In orice caz...

Glasul lui Titu se schimbase. Apropierea ei îl tulbura. Nici nu putu sfîrşi. Ii cuprinse amîndouă mîinile şi le strînse la inimă. Apoi, fără trecere, îi scoase haina în timp ce ea însăşi îşi lepăda căciuliţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intunerecul se infiltra nesimţit în casă. Lucrurile luau înfăţişări mai rotunde, îşi pierdeau contururile, se confundau. Numai fereastra ce dădea în curte păstra o culoare albărie şi în cadrul ei se îmbulzeau şi se întreceau fulgii strălucitori de zăpadă ca un roiu de fluturi albi în căutarea unui adăpost împotriva frigului şi întunerecului.

— Unde să stăm? întrebă Titu, cuprinzîndu-i mijlocul. Vezi, aici, la mine nici n'avem unde să stăm împreună, alături...

Tanţa purta pe faţă un surîs curat de fericire. Ei toate i se păreau acuma fermecătoare. Se aşează simplu pe marginea patului, uitîndu-se cum Titu punea două lemne în sobă, cum întorcea cheea în broască... Deabia cînd el îi luă capul în mîini şi o sărută pe buze mai apăsat ca altădată, avu o tresărire şi murmură cu o imputare şovăitoare:

— De ce-ai încuiat uşa?

Intrebarea însă rămase suspendată în aerul îmbîcsit de tutun. Titu alunecase în genunchi, la picioarele ei, şi-şi ascunse obrajii în poala ei, încolăcindu-i şi mîngăindu-i şoldurile cu braţele. Ea se simţea mîhnită că i-a lăsat întrebarea fără răspuns şi începu să-şi plimbe, nervos, degetele prin părul lui. Ochii ei priveau în neştire jocul funigeilor în fereastră, prin creeri îi trecea necontenit uşa încuiată şi gîndul că trebue să plece numai decît. In aceeaşi vreme totuş buzele ei şopteau strîns:

— Titule drag, te rog, mult, fii cuminte... foarte cuminte... Imi promiţi?... Promite-mi!

El se sculă brusc, ca şi cînd s'ar fi trezit din vis şi zise aspru:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Iți jur!... Jur!

Se așeză lîngă ea, pe dunga patului. Jurămîntul li se părea acuma amîndurora exagerat. Cuvîntul parcă destrămase din vraja ce se țesea în jurul lor. Tanța, ca o scuză și un îndemn, se crezu obligată să dea lămuriri. Nu se gîndise să vie pe-aici nici azi. De ce să mai vie dacă el n'o iubește mult, nespus de mult. Cînd a văzut însă că Lenuța cu Jenică au picat la ei și au să stea cine știe cît de tîrziu, a înțeles că trebue să fi rămas singur și atunci și-a zis că el nu-și dă seama cît îl iubește ea și de-aceea nu-i prețuește suficient iubirea... Ce să mai asculte aceleași clevetiri ale cucoanelor bătrîne cînd ar avea atîtea de vorbit cu el? Și fiindcă demult trebuia să întoarcă vizita unei prietene, a eșit repede și...

Nu se uita deloc la Titu care ascultase, fără a înțelege vorbele, și se lipise tot mai strîns de ea, auzindu-i bătăile inimii din ce în ce mai clar, simțindu-i uneori tresăririle trupului. Apoi deodată Tanța se întrerupse, năpădită parcă de o frică mare, și se ridică murmurînd:

— Acuma însă trebue să plec... Lasă-mă, te rog, Titule drag! Unde mi-ai pus haina?

Titu Herdelea se spăimîntă. Il durea numai închipuirea că va rămînea iarăș singur, cu articolul neterminat, în căutarea frazei de efect. Acuma tot ce nu era Tanța i se părea fără importanță. Nimica'n lume nu poate înlocui încîntarea ce a vrăjit-o prezența ei în odăița năclăită de fumul țigărilor. In clipa aceasta tot rostul și toată înțelepciunea lumii se aflau pentru dînsul în verdele cald al ochi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lor ei, în glasul blînd şi şoptit care picura cuvinte misterioase, în corpul fierbinte cu tresăriri speriate. Desperat că ar putea-o pierde, îi aţinu calea, o îmbrăţişă şi, scufundîndu-şi privirea în ochii ei, îngînă răguşit:

— Nu se poate să pleci... aşa...

Ii fu ruşine de ce a spus, dar ea, parc'ar fi fost un ecou al inimii ei, răspunse cu un surîs mirat care repeta întocmai vorbele lui. Mîinile lui se încurcară în bluza ei subţire şi albă, prinsă în faţă cu cîteva copci. Cu acelaş surîs mirat, Tanţa îi ajută să descheie bluza, şoptind totuş instinctiv o imputare:

— Lasă bluza, Titule... Nu, nu, te rog... vreau să plec...

Titu spunea şi el ceva, cu glas uscat, fără să-şi dea seama ce. Cuvintele lor se împreunau într'un susur de bucurie ascunsă.

Pe urmă Tanţa rămase dreaptă, cu picioarele strînse, numai în cămaşa scurtă, din sus de genunchi, lipită de corpul gol ca o apărare inutilă. Braţele ei se încrucişau pe piept să ascundă sînii care, cu sfîrcurile lor mici, păreau singurul sprijin al cămăşii gata să alunece.

— Mi-e frig... — suspină Tanţa aproape imaterial.

Tînărul o luă în braţe ca pe un copil somnoros, o aşeză în pat şi o înveli. Acolo ea rămase cu faţa 'n sus, cu ochii în ochii lui Titu care îi potrivea mereu învelitoarea. Apoi deodată se pomeni cu el alături. Mîinile lui reci îi netezeau sînii împietriţi, coborau pe pîntecele fierbinte. Atunci ea începu iarăş să bolborosească în neştire „nu, nu, nu", răsucindu-se însă spre el şi încolăcindu-i gîtul cu a-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mîndouă braţele. Mai simţi un genunchiu străin desfăcîndu-i picioarele...

Intr'un tîrziu se desmetici. Titu şedea pe marginea patului, îi săruta lacrimile de pe obraji. Ii auzi glasul:

— Iţi pare rău, Tanţa?... Nu vreau să-ţi pară rău!

Ea deschise ochii care parcă luceau în întunerecul ce umpluse odaia. Işi legănă capul pe pernă, zicînd cu o dulceaţă nouă în voce:

— Nu...

Iar după un răstimp ea întrebă:

— Acuma mă mai iubeşti?

Titu răspunse cu un val de sărutări. Il opri cu o nouă întrebare:

— Acuma crezi că te iubesc?

— Nu m'am îndoit niciodată — făcu tînărul Herdelea. Numai tu te-ai îndoit de iubirea mea.

— Să nu mă mai îndoiesc? murmură Tanţa.

— Nu! zise Titu crîmpoţindu-i buzele.

Cînd rămase singur, Titu Herdelea lăsă perdeaua şi aprinse lampa. Lumina gălbuie, neputincioasă îl readuse la realitate. In cameră mai plutea parfumul corpului ei, ameţitor şi misterios, precum pluteau cuvintele, gemetele şi svîrcolirile ei... Işi dădu seama acuma că dragostea aceasta a luat o întorsătură plină de răspunderi. Şi tocmai cînd el a început să-şi croiască deabia un rost în lume! O iubeşte pe Tanţa, negreşit, dar are el dreptul să-i zdrobească viaţa legînd-o de destinul lui atît de puţin asigurat din toate punctele de vedere? Cum va fi el în stare să întreţie o soţie cînd întreţinerea lui în viitor e numai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

semne de întrebare?... Își găsi îndată scuze: că el a rezistat, că Tanța însăși a venit, că nu orice iubire, cît de mare, trebue să ajungă la ofițerul stării civile, că și alte cazuri... Își curmă însă gîndurile de scuză, scîrbit de ele și-și zise cu dojană:

— Eși un ticălos, Titule! Să-ți fie rușine!

4.

Grigore Iuga nu mai putea sta la țară. Singurătatea îl îngrozea tot atît ca și stăruințele tatălui său să nu-și distrugă căsnicia pentru neînțelegeri firești și trecătoare. Îi era rușine și silă să-i mărturisească adevărul. Se credea umilit în bărbăția lui că în cinci ani n'a fost în stare să inspire soției sale măcar respectul elementar să nu-l înșele chiar în propria-i casă. Totuș nu se simțea sigur nici de inima lui. Se surprindea căutînd scuze Nadinei, parcă iubirea lui încă n'ar fi murit și ar aștepta numai un pretext ispititor pentru a uita și a continua. Se disprețuia și se temea de slăbiciunea lui. Cel puțin în vacarmul Bucureștilor nu va fi singur.

Și-a reluat camera în care a stat cînd era student la mătușă-sa Mariuca. A găsit-o aranjată cu o grije meticuloasă. Văzînd că-i place, mătușă-sa îi zise încîntată:

— Îți place, Grigoriță?... Eu am aranjat-o. Vreau să te simți la mine ca acasă și să nu-ți lipsească nimica, să nu regreți că...

Tăcu. Știa că Grigore știe cît n'a iubit ea pe Nadina și nu voia să-i pomenească tocmai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

acuma despre ea. Grigore, ca niciodată, răspunse:

— In privinţa regretelor, fii liniştită, dragă tanti!

Tînărul Iuga ceru o întîlnire lui Gogu Ionescu. Se întîlniră a doua zi la un club. Gogu era consternat. Nu pricepea nimic. A rămas îngrozit cînd i-a spus Nadina. Cum e posibil? El îi credea în cea mai dulce armonie. Nu-şi permite să se amestece şi nici să dea sfaturi în asemenea chestie gingaşă, dar... Lui i-e drag Grigoriţă ca un frate şi-i va fi totdeauna, indiferent de legăturile de familie. Firește, Nadina e o femee cam dificilă. Oricît obişnueşte dînsul să fie de rezervat faţă de afacerile intime chiar ale rudelor, ei i-a spus de mai multe ori, ca unei surori, că exagerează cochetăria şi abuzează de toleranţa amabilă a bărbatului ei... Insfîrşit se însărcină să se intereseze, din partea lui Grigore, la Nadina dacă a început demersurile divorţului şi în ce stadiu se găsesc, înţelegînd perfect că Grigore, din moment ce a plecat din casă, n'ar mai vrea să aibă tratative directe cu ea pentru o mie şi unu de motive. Ziua următoare se revăzură în acelaş loc şi Gogu Ionescu îi relată amănunţit că Nadina, îndată ce s'a întors dela ţară, deci cu vre-o zece zile în urmă, a chemat pe avocatul Olimp Stavrat şi l-a rugat să introducă neîntîrziat cererea de despărţire. E probabil că în clipa aceasta hîrtiile se află la tribunal. Grigore îi mulţumi, transmiţînd mulţumiri şi Nadinei cu asigurarea că va accelera lucrurile cu toate stăruinţele posibile, fiind în interesul amîndurora să termine cît mai cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rînd toate formalităţile şi să-şi recapete libertatea.

Grigore se duse la Baloleanu. El încă nu ştia nimic. Se miră. Regreta. Melania deasemenea. Il opriră la dejun. Trebue să rămîe. Acuma nu mai are pretext... Grigore se înarmase cu o chiurasă împotriva tuturor consolărilor. Inainte de-a trece în sufragerie din cancelaria lui somptuoasă, Baloleanu îşi luă o mutră oficială:

— Va să zică e serios şi irevocabil, Grigoriţă?

— Bine, dragă Alexandre, dacă tu crezi că cu pot glumi cu astfel de...

— Atunci am să mă ocup şi eu niţel de afacerea asta şi te asigur că vei fi divorţat în minimul de timp admisibil! zise avocatul cu o siguranţă gravă, adăogînd însă, după cîteva clipe, iarăş jovial: Fiindcă la palatul de justiţie sînt totdeauna la putere graţie modestului meu talent!

— Sper însă că intervenţia ta nu va fi tot atît de promptă cum a fost pentru prietenul meu ardelean, ţi-aduci aminte? glumi Grigore Iuga.

Baloleanu se uită perplex o fracţiune de secundă, apoi explodă cu o indignare amicală:

— Se poate, Grigoriţă, să-mi pomeneşti numai acuma de tînărul cela, am şi uitat cum îi zicea?... N'a fost vorba să vie pela mine, să... Bine, puiule, de ce nu vine băiatul?

— Acu lasă-l pe el, că l-am băgat la *Drapelul* încît....

— Aha, l'aţi şi acaparat pentru partid! rîse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Baloleanu. Şi tot voi ne faceţi pe noi sectari!

Tînărul Iuga merse cu Baloleanu la tribunal de cîteva ori, ca să fie sigur. Iar după ce văzu împlinite primele formalităţi se socoti suficient de liniştit ca să se poată înfăţişa la Predeleanu. Se auzea pe el însuşi declarînd emfatic: „Sînt îndrăgostit" şi amintirea propriului său glas îl ruşina... Numai cu Predeleanu, în patru ochi, a discutat despre ea, fără să-l fi întrebat. Victor părea nedumerit, dar nu i-a cerut nici o explicaţie... La masă şi nici mai pe urmă Tecla n'a pomenit deloc de Nadina, dealtfel ca şi d-ra Postelnicu, pe care totuş a surprins-o de cîteva ori privindu-l cu o curiozitate abia stăpînită. Vorbiră numai despre lucruri agreabile, nici măcar politică. In deosebi desbătură pe larg numeroasele baluri, spectacole, recepţii şi petreceri de tot felul care agitau Bucureştii şi-i dădeau o culoare svăpăiată. Predeleanu chiar observă mai mult ca să tachineze pe cumnată-sa:

— Sezonul parc'ar fi comandat special pentru Olguţa, dans şi dans pretutindeni...

— Cu petrecerile lumea îşi mai uită necazurile şi primejdiile — zise Tecla.

— Da, dar nu ştiu dacă aţi băgat de seamă că toate dansurile au început să iea o alură erotică şi sensuală încît uneori ţi-e ruşine să priveşti pe dansatori — adăogă Victor cu un ton mai serios.

— De ce nu spui mai bine, moralistule, că ţie în general nu-ţi place dansul şi deaceea îi găseşti toate defectele! replică Olga cu vioiciune, apărîndu-şi pasiunea.

Grigore nu se amestecă în controversă de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

teamă să nu ajungă la Nadina. Discuţia alunecă asupra marei serbări ce o pregătea societatea filantropică „Obolul", pentru 10 Februarie, la Teatrul Naţional. Era evenimentul monden cel mai important. Intreaga familie regală avea să fie de faţă şi toată lumea cea mai bună. Locurile, deşi cu preţuri fabuloase, se reţinuseră. Se întrevedea chiar necesitatea să se repete spectacolul spre a se putea satisface baremi cererile cele mai simandicoase. In program figura un fel de revistă scrisă de trei domni foarte spirituali, deşi din societatea înaltă, şi jucată numai de doamne şi domnişoare din aceeaşi societate. Olga avea un rol, firește de dans, şi se găsea în frigurile creaţiei.

Cînd află d-na Mariuca Constantinescu că însfîrşit divorţul a pornit, lăsă laoparte discreţia şi se apucă să-i povestească nepotului cîte a ştiut despre Nadina şi nu i le-a spus pînă acuma ca să nu-l întristeze sau să-şi închipuie că vrea să-i strice casa. Ea l-a prevenit de cum a auzit că vrea să se însoare cu Nadina, firește delicat, fiindcă în cazuri d'astea orice povaţă negativă e rău-venită. De fată s'a cunoscut ce femee are să fie. Nu zice nimeni, unei fete îi şade bine vioiciunea, cochetăria, flirtul — totuş cu oarecare măsură. Nadina speria lumea cum se cade pe unde umbla cu nebuniile ei, cu ceata de admiratori după ea. Măcar după ce s'a măritat să se fi potolit. Profitînd de iubirea oarbă a bărbatului, nu s'a sfiit să-şi iea un amant din primul an de căsnicie, dacă nu din prima lună. Alţii au urmat în serie. Numai ea a aflat precis despre cinci, ultimul Raul Brumaru cu care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'a plimbat astă-vară şi prin străinătate, nu se ştie pe ai cui bani, căci unii spun că Brumaru trăeşte din expediente de club, iar alţii că ar fi bogat şi Nadina îl toacă îngrozitor.

Grigore încercă să-i zăgăzuiască destăinuirile. De vreme ce s'a hotărît să se despartă, i-e indiferent ce face şi cu atît mai mult ce a făcut Nadina. El, pentru respectul sentimentelor lui, nu vrea să-şi amintească decît lucrurile de care n'are nevoe să roşească. O fi o prostie acest fel de a privi viaţa, dar el... Inzadar, tanti Mariuca nu se potoli pînă ce nu-i zugrăvi şi pe ceilalţi patru domnişori care s'au bucurat de graţiile Nadinei. Ş'apoi în fiece zi revenea cu cîte-un amănunt, cu cîte-o ştire nouă primită caldă dela vre-o prietenă binevoitoare, încît Grigore începu să se ferească a da ochii cu ea şi-l bătea gîndul să se mute mai bine la un hotel ca să-şi redobîndească liniştea sufletească.

Din norocire pela sfîrşitul lui Ianuarie sosi şi tatăl său la Bucureşti. Mariuca încercă să-i servească ultimele noutăţi despre Nadina. Miron Iuga o ascultă puţin cu ochii mari şi pe urmă o opri sever:

— Isprăveşte cu clevetirile, Mariuco! Nu e demn de văduva unui general romîn să colporteze toate prostiile care fatal circulă pe socoteala unei femei frumoase... Dar eşti şi tu ca biata nevastă-mea, fie-iertată, nu degeaba aţi fost surori. Voi vă închipuiţi că toate femeile trebue să ţie coada cratiţei ori să împletească ciorapi de iarnă pentru soţii lor. Ei, s'au mai schimbat vremurile, Mariuco!

— Bine, dar Grigoriţă e în divorţ cu ea, Miroane! obiectă d-na Constantinescu deconcer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tată; îi era frică de Iuga, pe care-l cunoştea foarte ciufut, cum nu i-a fost niciodată de generalul care fusese un om ca o bonboană şi nu eşea din cuvîntul ei.

— Tu te uiţi la Grigoriţă care-i copil? se miră bătrînul, fără să îngădue fiului său să-l întrerupă. Dar cine ţi-a spus ţie că o cerere de divorţ înseamnă divorţul? Pînă ce nu s'a transcris definitiv o despărţire e o simplă neînţelegere între soţi, dragă Mariuco!

Miron Iuga lăsase baltă la Amara pregătirea învoelilor pentru munca pămînturilor, o chestie mai grea acum fiindcă îi ajunsese la ureche că ţăranii umblă să schimbe ce-a fost în trecut. Moşia Babaroaga însă nu-i mai dădea odihnă şi se înverşuna s'o achiziţioneze cu orice sacrificiii. Proiectul de divorţ al lui Grigore i se părea obstacolul cel mai grav pe care trebue neapărat şi în primul rînd să-l înlăture.

Inainte de-a vedea pe Nadina se hotărî totuş să treacă pela Dumescu, la Banca Romană, să schimbe numai două vorbe prealabile, discuţia în fond rămînînd s'o facă după ce va cunoaşte preţul şi condiţiile de plată. Grigore îl însoţi pînă în faţa băncii, avînd şi el o întrevedere cu Baloleanu. Pe drum bătrînul se uita mereu la afişele şi pancartele fără număr care toate chemau lumea la diferite distracţii şi petreceri.

— Aici oamenii ştiu că trăesc bine! murmură Miron dispreţuitor. Incotro te întorci numai îndemnuri la veselie şi desfriu! Ce le pasă! Noi muncim ca să poată ei să benchetuiască!

Constantin Dumescu se lumină la faţă vă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

zînd pe Miron. Il îmbrăţişă cu o efuziune care părea aproape neverosimilă pentru firea lui tăcută şi înfăţişarea-i închisă. Işi potrivi pe nas ochelarii de aur, semn de mare emoţie la el, iar ochii de obicei reci îi rîdeau. După cîteva minute de întrebări şi răspunsuri afectoase, Miron Iuga zise:

— Tu ai de lucru aici, dragă Costică, şi eu n'am venit să te încurc. Intr'o zi d'astea ne-om întîlni şi vom vorbi mai pe îndelete de-ale noastre. Acuma nu vreau să-ţi răpesc decît două-trei secunde. Uite deci ce e, Costică!

Ii spuse. Dumescu ascultă cu multă atenţie, Iuga observă cum i se întunecă mereu faţa. Şi la sfîrşit directorul băncii vorbi:

— Ei bine, iubite Miroane, sîntem prea vechi prieteni ca să mă codesc a-ţi da imediat un răspuns categoric...

Răspunsul categorie era: nu. I l-a îndulcit pe urmă cu explicaţii. Nu e acuma momentul pentru a cumpăra pămînt. Miron are destul. Harnic şi sănătos să fie să-l muncească. Refuzul e numai în interesul lui. Dacă nu l-ar iubi, l-ar împrumuta cu orice sumă, fiindcă banca se poate despăgubi oricînd scoţîndu-i în vînzare domeniul. El, Dumescu preferă să-l mîhnească azi, decît să-l lase pe drumuri mai tîrziu. Işi împlineşte o datorie de adevărat prieten.

— Apoi mă mir, Miroane, de planurile tale! Tu trăeşti pe subt pămînt? Tu nu vezi şi n'auzi nimic? Nu simţi cum se precipită lucrurile, cum pîrăe ceva?... Mîine-poimîine ne putem pomeni cu o expropriere generală a marei proprietăţi — ce te-ai face tu cu nişte

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sarcini atît de împovărătoare? Ideea se propagă din ce în ce mai insistent. N'o judec. Constat. Paralel progresează agitația țăranilor... Nu, nu, nu trata chestiile astea cu dispreț. N'o fi la tine, poate, dar agitația e o realitate. Poate chiar ea a făcut ca ideea exproprierii să se înfiripeze — nu știu. Și iarăș nu afirm că pericolul e iminent. Nu știu. Dar există. Și în asemenea clipe nu te mai poți gîndi serios să cumperi moșii. Pămîntul a devenit o valoare îndoelnică pînă ce se vor lămuri situațiile. Așa că... Nu te uita la viața de praznic permanent din București. Asta e un semn de boală. Epidemia balurilor și a dansurilor și a chefurilor prevestește totdeauna un rău sau îl subliniază. Fațada prea strălucitoare ascunde veșnic ceva putred. O casă solidă nu paradează și nu caută să-ți iea ochii cu fațada. Eu nu fac nici o politică și nici măcar nu mă interesează certurile lor. Dar aici, la bancă se simte mai precis pulsul vieții. Și pulsul vieții noastre bate prea neregulat. Organismul are friguri, Miroane! Trebue să fim prudenți pînă vom găsi leacul!

Miron Iuga nu era convins deloc, dar cu atît mai ofuscat. Se sforța să nu-și arate nemulțumirea. Se despărțiră promițîndu-și că vor mai vorbi, că deocamdată a fost o luare de contact, că... Și Miron avea siguranța că Dumescu nu va rezista pînă la capăt.

— Bietul Costică! își zise în cele din urmă bătrînul. Băiat bun, păcat că-i strîmt la minte cum a fost de cînd îl știu și-l iubesc!

Îi trecu supărarea mai repede decît credea. De fapt nici n'ar fi trebuit să se încurce cu Dumescu înainte de-a se descurca cu Na-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dina, căci acolo e hopul cel mare. Banii îi va găsi dînsul în toată Romînia, numai să aibă ce să facă cu ei.

Nadina, vestită dinainte, îl aştepta. Era o nimfă. Il primi cu drăgălăşia-i obişnuită parcă nimic nu s'ar fi întîmplat de cînd s'au despărţit în Amara, cu o lună în urmă.

— Te-aşi opri la masă, papa, dar nu ştiu dacă...? îi zise îndată după ce-l introduse în salonaşul ei favorit, cu un surîs nevinovat şi întrebător.

— O, rămîn cu plăcere, cu mare plăcere, Nadina! făcu Miron galant şi satisfăcut.

Abordară chiar înainte de masă amîndouă chestiile care-l interesau pe Iuga. In privinţa divorţului, îi propuse o împăcare, adăogînd negreşit că propunerea nu e autorizată de Grigoriţă, dar garantînd că-l va îndupleca în cazul cînd ea ar reveni. Nadina refuză zîmbind, dar ferm. Iniţiativa n'a pornit dela ea, ci dela Grigore. Ea ar fi continuat deşi în multe privinţi a avut nemulţumiri. Acuma neînţelegerile lor au devenit publice. Toată lumea ştie că sînt în divorţ. O revenire i-ar face şi ridicoli. Pe urmă azi mai poate fiecare să-şi croiască o viaţă nouă. Mîine poate ar fi mai greu... Miron stărui s'o convingă. Nadina îl întrerupse:

— Mă măgulește insistenţa ta, papà drag... E o dovadă de iubire care mă induioşează. Dar, te rog, uite... (împreună mîinile ca la rugăciune), te rog, dă-mi dovada supremă de iubire şi... să vorbim de altceva!

— Despre ceeace aş fi vrut să mai vorbesc, nici n'aş mai putea pomeni dacă hotărîrea ta e într'adevăr definitivă şi irevocabilă!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

murmură bătrînul abătut. Numai după o pauză continuă: Cu noră-mea puteam discuta despre Babaroaga, cu fosta nevastă a fiului meu mi-ar fi imposibil.

Nadia rîse cu dinţii fildeşii:

— Vai, cît te înşeli, dragă papă!

Tocmai dimpotrivă. Numai cu fosta sa noră va putea discuta cu adevărat despre moşie. Nu era hotărîtă să vîndă şi nici n'ar fi vîndut dacă rămînea cu Grigore. Acuma însă, imediat ce va putea dispune singură, va lichida Babaroaga. I-ar fi şi penibil să mai aibă afaceri chiar şi numai în vecinătatea proprietăţilor lui Grigore. Ar fi fost bucuroasă să scape mai repede, dar pînă nu va fi divorţată nu poate face nimic, pentrucă i-ar trebui consimţămîntul soţului. Intr'o lună, cel mult două, formalităţile despărţirii speră să fie terminate. Atunci se va repezi la ţară, are conacul dela Lespezi al lui Gogu, unde poate sta, şi nu va pleca de-acolo pînă nu va fi încheiat vînzarea...

— Ehe, negustorească nu glumă! zise bătrînul Iuga. Vom avea de furcă cu tine!

Zîmbea, glumea şi nu era deloc mulţumit. Toate încercările lui n'au izbutit să-i smulgă măcar o promisiune precisă. Şireată şi abilă, Nadina îi aluneca mereu printre degete ca argintul viu. Parcă mai mult obţinuse cînd i-a pomenit întîia oară, la Amara. Atunci fusese vorba să fie preferat. Degeaba, divorţul i-a îngreuiat lupta. Tocmai deaceea nici el n'are să renunţe. Nu i-e frică de piedici. Pentru orice eventualitate mai sondă vre-o două bănci unde avea prieteni. N'a fost respins net, („să vedem, să ne consultăm, să mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

discutăm"), dar considerentele lui Dumescu i-au fost repetate aproape cu aceleaşi cuvinte, parcă ar fi fost înţeleşi cu toţii. Reluă conversaţiile cu Dumescu, neoficial, la mese în doi. A obţinut o promisiune vagă. Costică îl iubea atît de mult că nu se putea menţine pînă la urmă în atitudinea brutală de refuz. Sperau amîndoi că vor sfîrşi prin a se convinge: Dumescu pe Iuga să renunţe la cumpărare, Iuga pe Dumescu să-i înlesnească cumpărarea.

Grigore ştia pentruce se sbate tatăl său. Din înfăţişarea lui şi din unele cuvinte ce-i scăpau, înţelegea că nu e prea încîntat de rezultate. Anunţase de cînd a sosit că vrea să vază şi pe Predeleni. După vre-o săptămînă, se duseră împreună.

Şi bătrînului îi plăcea familia Predeleanu. Oameni de treabă, zicea despre ei totdeauna, gîndindu-se în primul rînd la tatăl lui Victor cu care se cunoscuse. Spre exasperarea d-şoarei Postelnicu, pentru care tot interesul lumii se concentra în jurul serbării „Obolului", peste cîteva zile, s'a vorbit toată vremea numai despre agricultură, firește, ca să fie pe placul lui Miron. Impresionat totuş de „considerentele" lui Dumescu, oricît nu era convins de seriozitatea lor, Iuga căuta pretutindeni un sprijin împotriva lor şi se mohora că nu-l găsea. Şi Predeleanu spuse că există oarecare efervescenţă între ţărani, nu în proporţiile cum se colportează la Bucureşti, negreşit, dar există. La el, la Delga, după informaţiile de încredere ale administratorului, ţăranii reclamă noui învoeli, firește mai favorabile lor. Proprietari şi aren-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dași de prin Moldova cu care a vorbit, oameni ponderați, cunoscători ai țărănimii, i-au zugrăvit situația de-acolo mult mai îngrijorătoare. Asta ar denota că fenomenul e general, că aceleași cauze au produs aceleași efecte pe tot cuprinsul țării. Explicațiile nu lipsesc, se etalează chiar cu un lux de motivare unde nu te aștepți, fără a fi concludente. Ce e valabil pentru o regiune nu ar urma să fie necesar valabil pentru celelalte regiuni. și totuși este.

— Fiindcă nu vrem să recunoaștem realitatea, Victore — interveni deodată Grigore cu pasiune, după ce se stăpînise îndelung pentru a nu se contrazice cu tatăl său. Țăranul lucrează pretutindeni în pagubă, grație sistemului de învoieli ce i s'a impus. După fiecare an datoria a sporit, pînă ce azi a ajuns insuportabilă. La noi, majoritatea oamenilor sînt atît de îndatorați că, muncind tot anul viitor, nu numai că n'ar lua absolut nimic pe munca lor, dar nici nu și-ar putea plăti trecutul întreg și ar mai rămînea împovărați și pentru viitor. Față de asemenea perspective, de ce să ne mirăm că țăranii se agită? E normal și natural!

Miron Iuga surîse puțin ironic de explicațiile fiului său, apoi, ca și cînd nici n'ar fi meritat să le iea în seamă, zise către Predeleanu:

— Țăranii nu stau pe roze tocmai pentrucă și proprietarii stau prost și pentrucă toată agricultura romînească merge anapoda! Au fost ani grei, cînd moșiile n'au produs nimic sau aproape, și țăranii totuș nu s'au agitat, ci și-au văzut de necazuri, au răbdat și au su-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ferit ca şi noi! Acuma, slavă Domnului, am avut un an oarecum normal. Cine a fost cumpănit, a agonisit şi are cît îi trebue, cine a lenevit şi a fost beţiv, n'are. Aşa e ordinea lucrurilor de cînd lumea şi pămîntul. Pot să admit eu la Amara o nemulţumire serioasă unde ţăranii umblă forfota să cumpere moşia Nadinei, să facă concurenţă altora?... Buba e alta, dragii mei, orice mi-aţi spune. Buba e slăbiciunea guvernului care tolerează demagogia tuturor neisprăviţilor erijaţi în apărătorii ţărănimii. Iea să-i apuce niţel de guler guvernul pe toţi domnişorii cuprinşi de dragoste subită şi suspectă pentru bieţii ţărani şi să umple temniţele cu dînşii, să vezi cum va dispare imediat toată agitaţia ţăranilor!

— Evident că opoziţia profită de neputinţa guvernului pe care-l preocupă micile şi eternele disensiuni personale — aprobă Victor. Nu mai puţin vinovată e însă opoziţia cînd recurge la astfel de agitaţii neleale!

— Nu neleale, domnule! strigă Miron, aprinzîndu-se. Zi criminale! Ce e mai criminal decît să aţîţi poftele unei mulţimi lacome? Şi ei asta fac! Promit averea noastră ţăranilor ca să stîrnească duşmănie între noi şi ţărani. Ce le pasă lor dacă astfel se dă foc ţării? Pentru ei nu există interesul ţării, ci numai interesul partidului lor. Sînt stăpînii oraşelor care ne exploatează cum vor. Nu le ajunge. Pe noi nu ne-au putut subjuga nici prin băncile şi creditele lor, nici prin industria lor. Numaï noi le mai rezistăm. Şi pentrucă n'au izbutit să ne doboare altfel, iată-i apărătorii ţăranilor împotriva noastră, ei care n'au trecut bariera oraşelor lor de frică să nu-şi mîn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jească ghetele. Vor să împartă pămînturile noastre ţăranilor, dar nu se gîndesc să împartă cu nimeni beneficiile fabricilor şi băncilor lor. In fond vor să decapiteze pe ţărani omorîndu-ne pe noi, căci turma ţărănească fără păstori va fi pe urmă complect la cheremul lor... Te revoltă şi te indignează mai ales cînd vezi că noi, cei condamnaţi la moarte, stăm şi ne ţinem de cancanurile şefiei, de intrigile remanierii şi de toate fleacurile!...

Pentru a tempera puţin atmosfera ce o crease izbucnirea bătrînului, Grigore făcu zîmbind:

— Nici nu mi-aş fi închipuit, tată, că te poate pasiona atît de mult politica!

— Crima nu e politică, Grigoriţă! răspunse Miron potolit, dîndu-şi şi el seama că a exagerat o discuţie de masă. Crima e crimă. Ce fac ei nu e politică, e crimă.

— Sînt lipsiţi de orice scrupule, adevărat — observă şi Predeleanu tocmai ca să netezească asperităţile. O revoluţie în ţara romînească numai ei ar fi capabili să facă, dacă ar fi în interesul partidului lor...

Cu concursul d-nei Predeleanu veni rîndul unor subiecte mai blajine şi, spre fericirea d-rei Olga, ajunseră şi la marele eveniment al serbării „Obolului". După un răstimp bătrînul şi aci găsi prilej de obiecţie:

— Nu zic de „Obolul" care poate serveşte într'adevăr scopuri bune. Dar în general se abuzează de lux şi de veselie în Bucureşti. Iţi face impresia unei destrăbălării uriaşe. Cum se potriveşte asta cu temerile de agitaţii dela ţară, nu ştiu. Puţină decenţă n'ar strica. Fireşte, tot guvernul ar trebui să puie frîu. Lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea poate fi inconștientă, guvernul nu. Țăranii care ar vedea cheful monstru permanent de-aici ce-ar zice? Ei n'au de mămăligă și boerii nu-și încap în piele de petreceri!

Își luă seama, rîse prietenos și șterse efectul de dojană. Pînă la urmă fu așa de drăguț că Olga, care se speriase întîi de gravitatea lui rece, îndrăzni să-l poftească la serbare, s'o vază cum dansează. Miron zise surîzător:

— Imi pare rău, frumoasă domnișoară, că n'am să te pot admira. Pe mine mă așteaptă la țară alt spectacol, mai puțin vesel, care nu suferă amînări. Dar las pe Grigoriță să te aplaude și din partea mea!

Grigore n'a lipsit, firește, dela marea serbare cum n'a lipsit nimeni din cei ce alcătuiau înalta societate. Era sala cea mai elegantă ce-a pomenit vreodată Teatrul Național. Pînă și la galerie, la locurile numerotate, stăteau posesori de nume respectabile. Unele doamne din comitetul societății, alergînd de ici-colo aferate, șopteau fericite prietenilor în treacăt:

— Seara asta va fi înscrisă cu litere de aur în analele Romîniei!

Inainte de-a se ridica cortina Grigore, întorcînd capul întîmplător, văzu în fotoliul din spatele său pe Titu Herdelea.

— Ei, bată-te! Ce cauți aici între ciocoi? îi zise cu bucurie. Ne vedem în antract!

Titu era oficial, pentru cronica teatrală. Se gătise cu hainele cele negre și totuș se cam rușină la început cu ele într'atîtea fracuri. Își recăpătă încrederea văzînd și pe ceilalți colegi de cronică dramatică la fel, ba unii în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sacouri de purtare, ca o demonstrație că ei sînt aici la datorie, nu la petrecere.

Sensația serii a fost Nadina în „dansul apașilor", ultima noutate parisiană. Partenerul ei era Raul Brumaru. Au dansat cu atîta brio că au fost obligați să biseze după insistențele tumultoase ale selectei asistențe. Tînărul Herdelea nu s'a entuziasmat peste măsură. Era frumoasă „doamna Nadina", cum îi zicea el acuma, și juca grațios, dar i-ar fi stat parcă mai bine un dans mai puțin prăpăstios și mai demn de ea. A observat de curiozitate pe Grigore în timpul cît Nadina se învîrtise pe scenă cu Raul. Grigore privea, ca orice spectator străin, fără să clipească... Lui Titu i-a plăcut mai mult o domnișoară drăgălașă într'un fel de suită de dansuri romînești. Nu știa cine-o fi, căci nu se îndurase să cumpere program, vînzătoarele fiind cucoane mari care pretindeau cine știe ce sume în folosul societății lor.

In antract se întîlni cu Grigore Iuga și se retraseră într'un colț al vestibulului să fumeze o țigară. Titu era încîntat și căuta să-l convingă pe Grigore, parcă l-ar fi bănuit de altă părere, că iată, lumea bună a aranjat un spectacol foarte drăguț și în romînește, ceiace dovedește cîtă dreptate au avut studenții cînd au protestat să nu se mai sbenguiască în limbi străine. Și ca să-și sublinieze mai mult ideea vru să releveze în special pe domnișoara care a jucat romînește și cărcia regretă că nu-i știe numele s'o laude la *Drapelul* în darea lui de seamă.

— Se poate să nu recunoști pe d-șoara Olga

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Postelnicu, onorate domn? zise Grigore cu un reproș glumeț. Pe cumnata lui Predeleanu?

Victor Predeleanu se apropia de ei în clipa aceea. Grigore îl denunță:

— Uite-l! N'a recunoscut pe Olga... Nu știa cine e domnișoara care i-a plăcut mai mult din tot spectacolul și pe care vrea s'o laude la gazetă.

— Olguța are să fie fericită, domnule Herdelea!... Nu face nimic că n'ai recunoscut-o. Asta înseamnă doar că trebue să mai poftești pela noi ca să nu ne uiți! făcu Victor strîngîndu-le mîna.

Discută pe interpreți amănunțit, sărind însă cu toții pe Nadina și pe Brumaru. Pe cînd criticau și lăudau de zor, năvăli la dînșii Gogu Ionescu, asudat de entuziasm, strălucitor și răgușit, întrebînd frenetic, cum întreba pe toată lumea:

— Ei, ce ziceți de Nadina cu Raul?... Au fost formidabili!... Au un talent fenomenal!... Dar succesul? S'a cutremurat sala și policandrul începuse să balanseze în tavan de clocotul aplauzelor...

Observînd încurcătura pe fețele celor trei își dădu brusc seama c'a făcut o gafă. Vru s'o dreagă cu orice preț. Și, după o mică pauză, continuă cu același glas vijelios:

— Dar de sezonul ăsta extraordinar ce ziceți?... Copleșitor, nu? N'am pomenit de cînd sînt atîtea dansuri și petreceri ca în iarna asta... Și eu care trebue să merg pretutindeni fiindcă Nadina...

Se întrerupse. Iar a pomenit pe Nadina. Altă gafă. Are ghinion. Își pierdu însu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fleţirea. Adăogă ştergîndu-şi fruntea, cu un suspin:

— Pe mine mă oboseşte, ce să spun... Parc'a înebunit toată lumea!

5.

Ion Pravilă nu se putea amesteca făţiş între oamenii care umblau pentru Babaroaga. Ii era frică de boerul Miron că va prinde de veste şi nu numai că-l scoate din primărie dar cine ştie ce rău îi mai face de să nu mai aibă traiu în sat. Bun suflet boerul, nici vorbă, dacă nu-i ieşi din porunci. Pravilă a tras destule foloase fiind supus şi credincios. Totuş nu-l răbda inima să stea molcom. I-ar prinde şi lui bine o halcă de pămînt. Prilejul de acuma nu se întîlneşte de multe ori. Cînd află că boerul bătrîn s'a dus la Bucureşti, desigur pentru moşia cucoanei, a chemat pe Luca Talabă şi s'au înţeles să plece şi oamenii să mai stăruiască la cucoana, iar dacă n'or face nici o ispravă cu dînsa, să se plîngă celor mai mari, că doar şi prin alte părţi au fost înlesniţi ţăranii să cumpere moşii şi să le împartă între ei, ba chiar odată, pe cînd era Luca primar, a venit şi un ordin dela minister ca oamenii să fie povăţuiţi a se întovărăşi pentru cumpărări de moşii făgăduindu-li-se tot sprijinul autorităţilor. Bine ar fi să poată merge cît mai mulţi ca să vază boerii că întreg norodul cere pămînt, deşi cheltuiala e mare şi oamenii greu o să-şi rupă din sărăcie. Primarul, cu toată sgîrcenia-i cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noscută, se oferi să plătească el cheltuiala unuia mai sărac şi anume lui Petrică al Smarandei care le va fi de mult ajutor în Bucureşti unde a stat trei ani în armată.

Îndată ce se întoarse Miron Iuga la Amara, oamenii porniră la Burdea şi se suiră în tren. Erau şapte. Sosiră în Bucureşti dimineaţa şi nimeriră tocmai bine spre amiazi în Strada Argintari. O domnişoară cu şorţ alb îi întîmpină în capul scării şi le spuse că cucoana deabia acuma se scoală, c'a avut petrecere mare azi-noapte, şi să aştepte afară, adică pe stradă, pînă-i va chema. Aşteptară pe trotoar, liniştiţi. Ce altă treabă au şi de ce-au venit?... Într'un tîrziu altă domnişoară îi strigă înlăuntru, supraveghindu-i să se şteargă bine pe picioare. Cucoana era veselă, le-a vorbit frumos, i-a lăsat şi pe ei să vorbească, dar pînă la urmă i-a făcut să înţeleagă că ea va vinde cui dă mai mult şi numără toţi banii. Petre, mai îndrăzneţ, îi spuse:

— De, coniţă, noi am cheltuit şi-am venit atîta cale c'am socotit că d-voastră, inimă bună, o să vă fie milă de noi şi-o să ne vindeţi mai lesne, că...

Nadina întoarse ochii spre el cu mirare. Recunoscu pe vizitiul de odinioară. Îl privi lung, să-l domine. Petre îi înfruntă privirea, simplu, ca şi cînd ar fi zis că el nu se sperie de o muiere, fie şi boieroaică. Apoi Nadina răspunse puţin dispreţuitor:

— Crezi că pentru ochii voştri am să-mi risipesc averea? Nu, băete, şi nu, oameni buni! Eu vînd moşia ca să iau bani în schimb, nu ca să fac pomană altora. Pomană poate să facă statul dacă vrea...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

In colțul străzii țăranii se opriră și se sfătuiră pînă ce îi pătrunse frigul la os. Porniră prin viforniță ce se înverșuna spre Gura Moșilor unde Petre avea un cunoscut bun, dela Costești, care ținea un han și care-i va găzdui mai ieftin. Imbucară din merindele de-acasă și iar se sfătuiră pînă tîrziu noaptea în odaia de lîngă bucătărie ce le-o dăduse hangiul. Și a doua zi, cum se lumină, se cărăbăniră la Ministerul Domeniilor. Trebuiră să aștepte în curte. „Numai după unsprezece e voe să intre publicul", le-a strigat, printre gratiile ușii, un glas cu barbă neagră. Mai veniră și alți oameni, de prin alte părți, tot cu necazuri, înfrigurați și înfricoșați ca și dînșii. Cînd s'a deschis poarta, s'au îmbulzit înlăuntru. Portarul, scund, urîcios și cu barba pînă'n brîu, i-a oprit:

— Incet, hăi, c'aici nu e teatru!... Ce poftiți și pe cine căutați?

Incepură respectos să-i povestească durerea lor. Satisfăcut, portarul se înmuiă și nu-i ascultă pînă la capăt:

— Domnul ministru încă n'a venit... Poate să vie mai tîrziu... Mai stați pe-aici să vă încălziți nițel...

Stătură. Peste vre-un ceas portarul îi vesti că domnul ministru nu mai vine azi. Mîine. Se întoarseră la han și se mai sfătuiră.

Ziua următoare avură noroc. Portarul îi trimise sus: a venit domnul ministru. Rătăciră pe coridoare, ajunseră într'o cancelarie cu lume multă și căldură mare. Un domn tînăr, pudrat și zîmbitor îi primi foarte prietenos:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ei, fraţilor, ce-i cu voi? Ce vă aduce peaici tocmai de unde?... Din Argeş... Da...

Lupu Chiriţoiu începu povestea de departe, cu înfloriturі. Domnul nu-şi pierdu deloc răbdarea, dar cînd bănui despre ce e vorba, îl întrerupse:

— A, moşie de vînzare... Am înţeles. Staţi niţel.

Apăsă pe un buton, scrise două rînduri pe un bilet şi-l dădu unui aprod ce intrase, continuînd:

— Uite, fraţilor! Domnul ministru are de lucru mult şi nu poate sta de vorbă cu voi... Dar vă trimit la un domn care are putere dela domnul ministru să rezolve chestiile astea, aşa că dumnealui o să vă facă dreptate. Aşa, fraţilor!... Aprod, să-i duci la domnul director general...

Se ţinură gaia după aprod pe diferite coridoare, pînă se pomeniră în faţa unui domn bătrîn, chel şi ursuz care-i lăsă să-şi spuie toată povestea din fir în păr. Pe urmă îi întrebă dojenitor:

— Vreţi să cumpăraţi moşia cucoanei ori vreţi s'o luaţi cu japca?

— Ba noi... — încercă să protesteze Luca Talabă.

— Să taci acuma! se răsti directorul. Aţi vorbit destul. V'am ascultat... Ministerul n'are dreptul şi calitatea să intervie în transacţiile dintre vînzătorul unei proprietăţi agricole şi amatorii de a cumpăra, afară de anume cazuri prevăzute de lege, iar aici nu e cazul. V'aţi învăţat să umblaţi cu jalbe nedrepte în loc să vă învoiţi cu boerii voştri şi să fiţi oameni de omenie. Ba acuma v'a mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

intrat în cap să cerceți și pământurile boerilor pe prețuri de batjocură ori chiar de pomană. Ați ajuns să nu vă mai cunoașteți lungul nasului... Potoliți-vă, măi oameni, ascultați pe boeri și munciți! Fiți harnici și nu vă luați după îndemnurile rele! Voi sînteți talpa țării, voi...

Luca Talabă, care din toate vorbele ce le auzea înțelegea numai că se duce Babaroaga și că toate alergăturile și cheltuelile lor au fost zadarnice, nu se mai stăpîni și izbucni deodată dîrz:

— Apoi, domnule, de ce să ne iea alții pămîntul...

Nu avu răgaz să isprăvească. Directorul general sări în picioare, cu fața și chelia parcă i-ar fi turnat o călimară cu cerneală roșie în creștetul capului, răcnind:

— Taci din gură, obraznicule! Să taci că imediat te trimit la poliție să-ți înmoaie oasele, nemernicule!... Eu îmi sfarm pieptul și-mi pierd vremea să-i învăț și să-i luminez, iar el necuviincios!... (Se reculese și continuă mai calm). Ați apucat pe căi rele, nenorociților! Nu vă mai mulțumiți cu ce v'a dat Dumnezeu și vă lăcomiți la averea altora! Veniți-vă'n fire! Duceți-vă acasă și vedeți de munca voastră cinstită care-i bogăția țării noastre iubite! Și dacă aveți poftă să cumpărați cu adevărat proprietatea cucoanei, rugați-o pe dumneaei și pe ceilalți boeri! Vorba dulce mult aduce, ați înțeles?

Țăranii se uitau la gura lui cu dinții de aur. Eșiră urmăriți de glasul hîrîitor al directorului. Rătăciră pe coridoare pînă se pomeniră iar la ușa cabinetului ministerial. Luca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

spusese, cînd au scăpat din biuroul chelului, să nu se mulţumească şi să mai încerce a pătrunde pînă la ministru. Nici n'apucară bine să-şi găsească loc şi iată că un aprod, spăimîntat de respect, se năpusti la dînşii:

— Laoparte! Daţi-vă laoparte că pleacă dom'ministru!

Uşa cabinetului ministerial se deschise. Un boer îmblănit şi înşoşonat, cu o căciulă de lutru peste urechi, cu faţa galbenă, greoiu şi plictisit, apăru însoţit de domnul tînăr de adineaori. Văzînd pe ţărani, ministrul, ca să arate lumii de pe coridor că nu e mîndru şi se interesează de soarta plugarilor care este în seama departamentului său, se opri o clipă şi întrebă obosit:

— Ce-i cu voi, băeţi? Ce vînt vă aduce peaici?

Domnul tînăr îi şopti două cuvinte. Ministrul continuă, trecînd înainte mulţumit:

— A, da... Da! Va să zică aţi fost?... Bine. Atunci dumnealui v'a spus ce trebuia. Să-l ascultaţi că vă cunoaşte toate păsurile şi ştie să vi le lecuiască...

Coborî încetinel pe treptele de marmoră. Ţăranii rămaseră cu căciulile în mînă. Lumea se risipi parc'ar fi apus soarele.

— Apoi hai să plecăm că pe-aci am isprăvit! făcu Petre.

— Hai, hai! bîigui Luca Talabă, înfundîndu-şi căciula pe cap.

Merseră de-a dreptul la gară. Sperau să nemerească un tren ori, de nu, să petreacă noaptea pe-acolo că-şi sleiseră banii şi nu mai aveau decît pentru bilete. Avură noroc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cînd porni trenul, își făcură cruce toți deodată.

In vagon era cald. Călători multișori și mai ales țărani, care de prin Ialomița, care de prin Muscel, care din Teleorman ori mai de departe. La căldură limbile se desmorțiră. Cei șapte dela Amara însă, strînși într'un colț, mocneau și numai arar își aruncau cîte-o vorbă. Doar Lupu Chiriţoiu se plîngea că au cheltuit atîția bani degeaba. Luca recunoscu și înghiți în sec. Incetul cu încetul, desmeticindu-se parcă, începură să-și despice pățaniile și să le cîntărească, fiecare socotind că are cîte-o lămurire de adăogat sau cel puțin o oftare că dacă n'ar fi fost cum a fost, poate că toate ar fi ieșit altfel. In tînguirile lor se amestecară apoi și alți oameni, unii numai din curiozitate, alții pentrucă au mai auzit asemenea lucruri ori au pătimit și ei.

— Eu le-am spus dumnealor dela începutul începutului că boerii nu poftesc a vinde moșiile la oameni și n'au vrut deloc să mă asculte pînă ce m'am luat și eu după capul lor! zise într'un rînd bătrînul Lupu vrînd să arate tuturor din vagon că nu degeaba are pletele cărunte.

— D'apoi eu v'am auzit cum vă plîngeți, oameni buni, și tare m'am mirat că n'ați știut treaba asta, că doar toată lumea o știe! făcu atunci un bărbat frumos și chipeș, îmbrăcat curat și cu niște ochi albaștri plini de blîndețe cuceritoare. Și pela noi s'au tot străduit oamenii să cumpere pămînturi dela boeri și n'a fost chip niciodată, că totdeauna au sărit alți boeri ca nu cumva moșiile să ajungă pe mîna oamenilor, să nu mai aibă dînșii cu cine

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să le muncească. Uite-acuma poate să fie un an, așa am umblat și noi și-am alergat și ne-am sbătut și tot ca d-voastră am eșit.

— Da matale de prin ce parte ești? întrebă Luca Talabă.

De pelîngă Focșani, dacă cumva ați auzit d-voastră — răspunse omul. Departe. Tocmai în partea cealaltă...

— Am auzit! se lăudă Marin Stan. Eu am și fost prin părțile celea cînd eram în armată cu manevrele... Da oare și pe-acolo tot așa greu o duc oamenii?

— Greu! oftă străinul clătinînd din cap. Parcă și mai greu ca pe-aici, de-ți vine să-ți iai lumea'n cap. Crezi că eu de bine bat drumurile cu traista de icoane în spinare? Aoleu! N'a umblat cu treburi d'astea neam de neamul nostru. Dar dacă muncim toți, cu nevastă și copii, din primăvară pînă'n iarnă și nu ne iese nici să ne ținem zilele, iacă, fac și asta pînă ne-o ajuta Dumnezeu să căpătăm și noi pămînt! Că pela noi oamenii trag nădejdea că în curînd Vodă are să înceapă să împartă moșiile, cum se și aude mereu de mulți ani...

— De auzit se aude mereu, ce-i drept — observă dintr'un colț unul mărunțel, cu fața roșie asudată.

— Așa vorbesc oamenii și pela noi — zise Lupu Chirițoiu uitîndu-se la cel din colț — dar eu nu cred să-l lase boerii pe Vodă, că nici boerii nu-s proști ș'apoi în mîna lor e toată puterea!

— Că tocmai asta am vrut să vă spui și eu! adăogă omul cu icoanele. Nici Vodă nu poate face de capul lui dacă nu-l ajută nimeni și dacă boerii se împotrivesc. Se-aude pe la noi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că la muscali a început împăratul lor să împartă pământurile boereşti. Dar muscalii s'au sculat mai an, cu mic cu mare, şi-au pus mîna pe topoare şi-au făcut o vilvătaie de-a mers vestea în toată lumea. Au pierit ei mulţi, nici vorbă, că nici boerii lor nu s'au dat bătuţi şi-au scos călărimea şi tunurile să-i potolească. Iar ţarului lor, cînd a văzut atîta sînge şi omor, i s'a făcut milă de toţi şi le-a dat poruncă mare: staţi, măi boeri şi măi oameni, să fac eu dreptate şi să pun pace 'ntre voi! Şi toţi l-au ascultat şi s'au mulcomit şi s'au întors pela casele lor. Şi atunci ţarul a început să taie din moşiile boerilor şi să le dea oamenilor ca să aibă şi ei...

Se făcuse o tăcere grea în vagonul în care luminile galbene, aprinse singure, se legănau mereu şi aruncau umbre ciudate cînd încoace, cînd încolo. Pe urmă cîţiva ţărani oftară. Petre Petre, care nu deschisese gura toată vremea, mormăi cu o flacără în ochi:

— Apoi pînă n'om pune mîna pe topoare nici noi n'om...

Se opri brusc, parcă vorbele i-ar fi scăpat din suflet fără voia lui. Oamenii îl auziseră, dar nimeni nu întoarse capul spre el. Numai Lupu Chiriţoiu bîlbăi cu glas moale:

— Ia taci, măi Petrică, ia mai taci!

Se făcu iar tăcere. Roţile de oţel bocăneau surd ca ecoul unui dangăt de clopot depărtat. In întunericul ferestrelor se răsuceau mereu fîşii de fum cu mii de scîntei sclipitoare. In aerul asudat din vagon, printre luminile tavanului şi umbrele mişcătoare, rămăsese ca un ecou speriat glasul bătrînului:

— Ia taci, măi Petrică, ia mai taci!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CAPITOLUL VI

VESTITORII

1.

Platamonu rămase înmărmurit cînd văzu pe Chirilă Păun, logofătul și omul lui de credință, atît de amărît.

— Da ce-i, Chirilă, ce pacoste a dat peste tine?

Chirilă Păun îl săgetă cu o privire urîtă răspunzînd :

— Apoi lasă, cucoane, că d-ta știi mai bine că e feciorul d-tale și...

— Ce ți-a făcut feciorul meu, Chirilă, vai de mine? făcu arendașul cu o bănuială.

— Ce-a făcut să-i plătească Dumnezeu dacă nu se poate să-i plătească oamenii! zise țăranul abătut. Rău m'a batjocorit și mare rușine mi-a făcut și n'aș fi crezut una ca asta pentru nimica'n lume că doar v'am slujit cu credință!

Arendașul se zăpăci. I-a fost mereu frică,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de cînd a venit Chirilă cu fiică-sa la curte, să nu se lege Aristide și de ea. I-a și spus și, iată, totuș s'a întîmplat. Nici nu știa cum să-l împace. Ii veni în gînd să încerce a lua lucrurile mai puțin dramatic și, bătîndu-l pe umăr zise prietenos:

— Lasă, măi Chirilă, și fii om cu socoteală, că astea-s ale tinereții, s'au mai întîmplat și n'a pierit lumea. Vom chibzui noi și-om vedea ce...

— Ba, nu, cucoane! se feri logofătul, mai jicnit. Că d-voastră nu vă pasă și puteți vorbi fără durere, dar noi cu fata ce ne facem? S'o măritäm cu burta la gură ori cu plodul în brațe, de rîsul oamenilor?

— Chirilă, Chirilă, iea seama! întrerupse Platamonu nehotărît, mai mult ca să spuie ceva.

— Acu nu-i nimica, cucoane! urmă țăranul. Dumnezeu e sus și vede și judecă... Numai să știi și să-ți cauți alt om, că eu de azi înainte nu vă mai slujesc. Mi-au spus oamenii că aici e iadul, dar n'am ascultat. Dumnezeu să vă răsplătească și de răfuit ne-om răfui altădată!

Pe Platamonu îl spăimîntă amărăciunea și îndrăzneala cu care l-a înfruntat Chirilă cel atît de supus pînă azi.

Alergă la fiul său care, după ce stătuse o lună în București fără să se fi prezentat la vre-un examen, se găsea iarăș acasă.

— Ce-mi făcuși, dragul tatii! strigă parcă mai impresionat în fața băiatului vinovat decît fusese în fața țăranului. Nu te astîmpărași nici cu fata lui Chirilă și-acuma...

— Ia fugi, tăticule, cu tragedia! zise Aris-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tide cu superioritate. Gherghina e fată nostimă. Doar nu era să umblu după slutele satelor!

— Bine, dar... — vru să obiecteze Platamonu cu aceeaşi teamă în glas, totuşi mai liniştit în suflet de siguranţa tînărului.

— Ştiu, ştiu! îl opri băiatul. Mi-a spus Gherghina mai de mult şi mi-a plîns. Am învăţat-o destul ce să facă, i-am oferit şi bani, că nu era o sumă mare, şi n'a vrut... Cine-i de vină că acuma va afla toată lumea şi va rămînea de ruşine? Dacă mă asculta, nici mama ei n'ar fi ştiut nimica şi toate erau bine... Fireşte, cu toate astea, nu zic, va trebui să vezi d-ta mai tîrziu, să cheltueşti eventual ceva ca să-i împaci, şi pe Chirilă, şi pe fată. Găseşti d-ta forma, că eşti deştept şi ştii să-i iai pe ţărani!

— Desigur! făcu arendaşul venindu-şi în fire. Nu trebue să exagerăm lucrurile. Dacă n'ajungea aci, ar fi fost mai bine... Insfîrşit!

Chirilă Păun fierbea de durere. Cînd i-a povestit nevastă-sa păţania fetei, le-a bătut pe amîndouă. Pe urmă i-a părut rău. Se găsea mai vinovat pe el însuşi că, din lăcomie prea mare de cîştig, a intrat în slujba grecului, deşi le cunoştea năravurile.

Simţea totuş nevoia să se răcorească într'un fel, mai ales după ce s'a întors în Amara. Mîine, poimîine va afla tot satul. Cum să iasă între oameni cu ruşinea asta în obraz? Se duse la preotul Nicodim, îi povesti, se plînse şi-i ceru povaţă. Preotul era şi el necăjit. Dupăce îi slăbise vederea, acuma începea să-l cam lase şi urechile. Cînd înţelese despre ce

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

e vorba, se miră, se închină și strigă pe fiică-sa:

— I-auzi, Niculino, ce-a păţit bietul Chirilă cu feciorul grecului!

Niculina se revoltă, blestemă pe greci, chemă pe soţul ei:

— N'ai auzit, Filipe, ce poznă i-a făcut lui Chirilă băiatul grecului, studentul?...

Filip ascultă liniștit, clătină din cap în semn de indignare și întrebă greoiu, tacticos :

— Ei, ș'acuma ce-ai de gînd să faci, Chirilă?

— Apoi tocmai d'asta venii la Sfinţia Sa, să mă învețe, că eu nici nu mai ştiu pe ce lume sînt! zise ţăranul cu ochii în pămînt.

— De! făcu Filip și, după o tăcere lungă, repetă tot așa de grav: De!

Chirilă Păun plecă fără învăţătură, dar totuș ușurat ca și cînd, împărţindu-și cu alţii durerea și auzind cuvinte de ocară împotriva grecului, i s'ar mai fi îndulcit sufletul. Pe seară merse la învăţătorul Dragoș. Acolo se cunoștea păţania Gherghinei cum de altfel se cunoștea acuma în tot cuprinsul satului ajungînd pînă și la urechea bătrînului Miron Iuga care, foarte urît impresionat, a spus de faţă cu Isbășescu și logofătul Bumbu:

— Iacă, de porcării d'astea se ţin dumnealor și pe urmă ne mirăm că ţăranii murmură și se frămîntă!

In familia Dragoș fuse, tocmai în vederea venirii probabile a lui Chirilă, o discuţie aprinsă. Știrea a auzit-o Nicolae, fratele învăţătorului, dela Petre a Smarandei cu care s'a întîlnit întîmplător pe uliţă. Flăcăul s'a făcut Dunăre de mînie. Demult tot spunea că

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ori ieа pe Gherghina, ori nici nu se mai însoară niciodată, fiindcă altă fată ca ea n'are să găsească.

— Vezi ce cuminte ai fost că nu te-ai pripit? îi zise acuma cumnată-sa Florica.

— Ba dacă te-ai fi grăbit și ai fi luat-o de cînd ai îndrăgit-o, biata fată n'ar mai fi ajuns de batjocura cațaonului! făcu învățătorul compătimitor.

Nicolae bufni, sudui și în cele din urmă rugă pe frate-său să ajute cumva pe Chirilă că nu se poate să rămîie așa asemenea fărădelege. Florica sări indignată:

— Ionel, să mă asculți pe mine și să nu te bagi, că de cîteori m'ai ascultat bine ne-a mers și cînd nu m'ai ascultat numai necazuri am avut. Oamenii să-și caute de nevoile lor fiecare, că doar nu l-ai sfătuit tu pe Chirilă să slujească pe Platamonu, ci s'a dus dînsul de bună-voe. Singur s'a încurcat, singur să se descurce...

Chirilă Păun pică tocmai cînd Florica aprindea lampa, abia puțin după ce se ostoise discuția și se luară cu vorba despre alte treburi. După ce îl ascultară toți cu mare atenție, Florica mereu înfricoșată pentru bărbatul ei, zise aproape sec:

— Proastă treabă, nea Chirilă! Să fi fost mai cu luare aminte că știai ce poamă e feciorul arendașului!

— Mai proastă nici nu se poate, văd! recunoscu țăranul uitîndu-se trist în ochii ei. Dacă ar ști omul dinainte ce-l paște, s'ar feri, dar așa...

— Te lăcomișî să slujești pe grecotei ș'acu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plăteşte Gherghina! mormăi Nicolae cu imputare.

— Acu lasă-mă şi nu mă mai năpăstui şi tu, măi băete, că destul m'a bătut Dumnezeu! făcu Chirilă amărît. Că eu dacă am ştiut că Gherghina e în dragoste cu tine, n'am mai păzit-o prea tare, că mă bizuiam şi pe tine, de!

— Apoi eu tot nu mă las pînă nu l'oi cotonogi pe grecotei, n'ai grije matale! scrîşni flăcăul eşind brusc din casă parcă n'ar mai fi putut asculta.

Chirilă Păun stătu pînă ce se aşezară la cină. Şi plecă mai împăcat. Orice cuvînt de mîngăere era acuma pentru dînsul un balsam pe o rană proaspătă.

De-aci încolo cu cine se întîlnea îi spunea păţania Gherghinei. Primarul îl îndemnă să fie răbdător că poate s'or îndrepta cumva lucrurile. Luca Talabă, după ce îl compătimi puţin, începu a-l descoase despre arendaş: oare ce preţ a oferit el pentru Babaroaga şi cît cere cucoana?

Numai Trifon Guju, cînd l-a oprit într'o zi Chirilă şi i-a povestit, i-a răspuns ursuz:

— De, nea Chirilă, matale baremi ai hambarul doldora, dar eu că dinainte de Bobotează mă lupt cu o casă de copii şi fără o oca de porumb?

— Aşa-i, Trifoane, adevărat! zise Chirilă. Fiecare cu dureri...

— Cînd ţi-e burta plină parcă şi durerea-i mai blajină! mormăi Guju.

Pînă şi lui Pantelimon Văduva, scăpat pentru două zile în concediu dela regiment, găsi prilejul să-i istorisească întîmplarea. Pante-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

limon era soldat și uniforma îi ședea bine și se purta ca o fată să nu fie cumva pedepsit și să nu-i mai dea voie dela companie. Il muncea mereu frica să nu-l uite Domnica și să se mărite pînă isprăvește el armata.

Petre a Smarandei tot tărăgănase și el însurătoarea. Se ținea după Marioara Irinii, care slujea la curtea Iuga, o iubea demult, și totuș nu îndrăznea să se hotărască din pricina sărăciei. Acuma, după întîmplarea Gherghinei, se sfătui iarăș mai îndelung cu maicăsa care se arătă foarte bucuroasă de gîndurile feciorului. Ea l-a îndemnat destul și, de-ar fi ascultat-o, azi ar fi așezat gata. Smaranda începu a doua zi tocmeala cu mama Marioarei și apoi cu mătușă-sa Profira.

Fiindcă se afla în toiul tocmelii cînd l-a întîlnit Chirilă Păun și i-a spus și lui ce-a pătimit dela arendaș, Petre i-a răspuns scrîșnind:

— De, nea Chirilă, eu nu l-aș fi iertat măcar de m'ar fi și omorît pe urmă!

— Bine zici, Petrică, bine! încuviință Chirilă umil.

2.

Titu Herdelea se pomeni într'o bună zi cu preotul Belciug din Pripas. Era îmbrăcat bine, cu palton nou, antereu nou, barba tunsă frumos, însfîrșit curat și gătit ca un peținor, cum nu-l văzuse niciodată pe-acasă.

— Mi-am luat congrua pe șase luni și am venit că tot mi-era frică să nu mă stringă Dumnezeu și să nu mai apuc să văd și eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

țara noastră! zise Belciug cu surîsul lui sfios și cu o mare bucurie în toată înfățișarea. Azidimineață am sosit și dela hotel am venit drept aici, ca să nu mă rătăcesc pînă m'oi obișnui!

Tatăl lui Titu, ca să-și înalțe odrasla, dăduse preotului ideea să-l caute la *Drapelul* unde-l va găsi neapărat și mai repede ca acasă. Tînărul Herdelea prezentă pe Belciug secretarului de redacție și apoi eșiră împreună să dea o raită prin centru și mai ales să poată vorbi în tihnă. Preotul trebui să-i povestească toate întîmplările mari și mici de prin Amaradia și în special despre nunta Ghighiței despre care i-a scris mamă-sa ceva dar nu atît de amănunțit cum ar fi dorit el.

Apoi Titu deveni călăuza lui Belciug în București. Il duse întîi la statuia lui Mihai Viteazul unde preotul se închină cu mare evlavie, luînd chiar, după îndemnul tînărului, o frunză veștedă dintr'o coroană agățată pe grilaj cine știe de cînd, s'o păstreze ca amintire prețioasă, și s'o arate și celor de pe-acasă. Vizitară cîteva biserici, muzeele, intrară în magazinele mari. La Cameră și la Senat n'a avut norocul să asiste decît la ședințe obișnuite și plicticoase, fără vre-un discurs important, dar lui i-a plăcut și așa, cum îi plăcea tot ce vedea și auzea parcă nici nu s'ar fi putut să nu-i placă ceva cînd a făcut atîta drum și cheltuială. Baremi la Teatrul Național, după ce a fost de două ori cu Titu, se ducea mai în fiecare seară, atît de drag îi era.

Peste vre-o săptămînă nu mai avu nevoe de tovărășia tînărului Herdelea și nici nu voia să-i răpească tot timpul. Și-a descoperit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cîteva cunoştinţi vechi, între care un funcţionar dela poştă şi un farmacist, foşti colegi de şcoală dela Amaradia. Fireşte, a cunoscut şi pe soţii Gavrilaş şi chiar a mîncat la ei de vre-o trei ori, încîntat de calităţile culinare ale rotunjoarei d-ne Gavrilaş şi fericind pe Titu că a nimerit-o aşa de bine cu masa.

Titu însuşi, oricît îi era de simpatic să umble cu preotul din satul lui, se simţi uşurat cînd îl mai putu lăsa singur. Afară că îl costase şi oarecare parale, fiind obligat să ia masa cu dînsul în oraş uneori şi să-şi plătească partea, căci lui Belciug nici nu-i trecea prin minte să-l cinstească, ba ar fi primit bucuros să fie el cinstit, — îşi cam neglijase şi gazeta, încît Roşu i-a făcut observaţie că a început şi el să fie ca ceilalţi.

Numai cîteva zile după sosirea preotului i se ivi o încurcătură atît de urîtă că-i era frică să nu iasă dintr'însa vre-o boroboaţă gravă, s'o afle şi Belciug şi să umple Amaradia. Tanţa venea la el tot mai des şi fireşte cînd nu era acasă d-na Alexandrescu. Degeaba îi spunea dînsul să fie mai prudentă; ea răspundea că nu-i mai pasă de nimeni şi de nimic, de vreme ce îl iubeşte. Titu se socotea vinovat faţă de ea şi nu îndrăznea să fie energic şi să-i explice că au să observe chiriaşii din curte ori d-na Lenuţa şi se vor face amîndoi de ruşine. Teama lui s'a dovedit curînd prea îndreptăţită. Începuse a bănui ceva şi Marioara Rădulescu, eleva lui, şi chiar umbla să-l surprindă. Din fericire, într'o zi, ducîndu-se la masă, ca de obiceiu, nu mai întîlni pe Marioara. D-na Gavrilaş l-a lămurit indignată că a dat-o afară pentrucă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

a prins-o pe stradă stînd de vorbă și sărutîndu-se cu un domn mai în vîrstă, „aproape ca Gavrilaș". Se plîngea că fata asta, pe care a răsfățat-o și a corcolit-o ca pe copilul ei, a fost o stricată. A observat ca că-i joacă ochii după băeți, dar a gîndit că așa-i firea lucrurilor, că doar n'are să se facă nici ea călugăriță. Dar să se înhăiteze cu oameni bătrîni pe stradă, înseamnă că are desmățul în sînge.

— Nu știu cum s'o fi purtat cu d-ta, domnule Titu — sfîrși d-na Gavrilaș melancolic. Dar să nu te superi că am alungat-o. De stricate de-astea e plină lumea!

Peste cîteva zile Titu, despărțindu-se spre seară de Belciug, alerga să ajungă mai repede acasă să primească pe Tanța care-l anunțase de eri că vine fiindcă Jean cu d-na Alexandrescu iar merg la ei la pocher prelungit. Petrecură vre-o două ore pasionate, apoi Titu aprinse o lumînare ca Tanța să se poată îmbrăca, să nu întîrzie prea mult. Tanței îi era lene să se urnească din căldura patului. Se întindea, gîngurea, se giugiulea ca o pisică blondă răsfățată. Tînărul Herdelea, văzînd-o așa, n'ar fi lăsat-o să plece, dar își stăpînea ardoarea numai de grija ei, să nu aibă neplăceri pe-acasă. Tanța, nepăsătoare de ce va fi la urmă, parcă tot căuta să-l ațîțe și-i zicea și rîdea:

— Vreau să știu cît mă iubești, Titișor!

— De ce mă stîrnești și nu mă lași să fiu cuminte? murmură Titu. Știi doar că eu numai pentru tine și în interesul tău mă silesc să fiu cuminte, altfel nu te-aș lăsa să pleci pînă mîine dimineață!

— Ei, atunci nici nu mai plec pînă mîine!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdpr1901-1932

făcu Tanța lăsîndu-se pe spate și trăgînd plapoma să se învelească. Stinge luminarea și...

Titu se repezi s'o îmbrățișeze. Tanța se împotrivea:

— Nu, nu!... Lasă-mă!... Am glumit!... Titule...

— Acuma s'a isprăvit! se înflăcăra tînărul. Nu mai pleci pînă...

In clipa aceea un ciocănit discret în ușă îi amuți pe amîndoi și-i încremeni pe jumătate îmbrățișați. După o tăcere de cîteva secunde, în vreme ce Tanța se ascundea sub plapomă pînă'n bărbie cu ochii plini de spaimă, Titu Herdelea se apropiă de ușă în vîrful picioarelor, făcîndu-i semn cu degetul să nu se miște, și întrebă răgușit:

— Cine-i?

— Eu, eu... Nu te deranja deloc!... Numai o secundă... Imi dai voe? răspunse din antreu o voce.

De emoție Titu nici nu o recunoscu. Tanța însă, scuturînd desperată din cap, șopti către tînărul care o privea uluit:

— Jenică...

Mai zăpăcit, cînd înțelese cine era, Herdelea întrebă iar:

— D-ta ești, domnule Jean?... Ce este, ce s'a întîmplat?

— Nimic, nimic... Dar deschide un moment, dacă nu te superi! continuă Jenică de-afară stăruitor.

Titu Herdelea se uita îngrozit și întrebător la Tanța care, cu o hotărîre subită, se vîrî complect subt plapomă, mai șoptind înainte de-a dispărea:

— Ascunde-mi hainele!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ii strînse în grabă hainele aruncate pe scaune, cămăşuţa căzută jos lîngă pat, şi le dosi lîngă dulap, mormăind între timp ca să justifice întîrzierea:

— Da, da... Imediat deschid, numai să... puţin... Eram în pat şi...

Apoi întoarse cheia şi Jenică intră surîzător:

— Scuză-mă că dădui aşa buzna peste d-ta, dar... Erai singur?

— Desigur. Cu cine să fiu? făcu tînărul Herdelea nehotărît.

— Nu de alta, dar mi s'a părut că aud glasuri şi d'aia am bătut că venisem să-mi iau ceva din odaia Lenuţei şi...

Jean vorbea şi se uita prin odaie intrigat şi neconvins. Venise fără ştirea d-nei Alexandrescu pe care o lăsase la părinţii lui, antrenată la o partidă interesantă de cărţi. Pretextase că-l doare uitel capul şi iese numai pînă'n stradă să ica puţin aer ca să nu se mai îndoape cu piramidoane... Fusese prezentat de vre-o lună fiicei subdirectorului său dela minister, o fată drăguţă şi cu zestre, singură la părinţi. Domnişoara părea să-l simpatizeze iar el, la a treia întrevedere, i-a făcut aluzii că ar avea intenţii serioase. Era o partidă strălucită dublată de o protecţie eficace în cariera lui funcţionărească, subdirectorul fiind un stîlp important al ministerului. Asigurîndu-şi adeziunea fetei, se consultă în mare taină, ca să nu prindă de veste Tanţa şi să scape vre-un cuvînt către Lenuţa, cu părinţii lui care fură încîntaţi. De frică să nu aibă vre-un scandal cu doamna Alexandrescu, se hotărîse să-şi care acasă pe furiş toate lucru-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rile ce le avea la ea, încetul cu încetul, iar într'o anume zi, în locul lui, să se prezinte la Lenuţa bătrînul Ionescu şi să-i explice cum stau lucrurile, convingînd-o să-l lase în pace... Şi acuma se repezise să-şi mai iea cîte ceva. A intrat în odaia cealaltă, dar n'a găsit chibriturile şi pe-ale lui le lăsase Lenuţei să puie cutia pe gologanii de joc că îi poartă noroc. Plictisit, era să plece cu mîna goală. Bîjbăind prin antreu spre eşire, a auzit glasuri în camera chiriaşului. O clipă a ezitat: cum să deranjeze pe om cînd poate să fie cu o damă? Pe urmă s'a gîndit că de ce să fi făcut un drum degeaba numai fiindcă-i lipseşte un chibrit. Şi totuş Titu era singur! Vorbind mereu îşi rotea ochii prin odae pînă ce descoperi pe masă, chiar lîngă lumînarea aprinsă, o pălărioară de fetru ce părea o pată de umbră. Se întrerupse şi, trăgînd cu ochiul spre pălărie, făcu şiret:

— Craiule, craiule!

Prins cu uşa, Titu Herdelea se înfuriă:

— Ei, nu, te rog... Nu ţi se pare că exagerezi?... Am sărit, ţi-am deschis, destul. Spune-mi ce doreşti şi...

Jean nu-şi mai putea stăpîni curiozitatea: unde să fi dispărut dama? Răspunse cercetînd cu privirile toate colţurile:

— Un chibrit!

Titu se aşezase pe marginea patului. Zise ursuz, arătîndu-i pe noptieră cutia:

— Poftim! Şi...

— Mersi, monşer, şi nu fii supărat că... Iacă mă duc!

Se apropiă de noptieră. Intinzînd mîna după chibrituri, i se păru că plapoma e mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bombată într'un loc. Luă cutia zicînd foarte vesel:

— Va să zică acolo...? Ei bate-vă dragostea! Ştii că nici nu mi-ar fi trecut prin minte să... Dar nu, nu vă deranjez, iacă! Nu te mai uita aşa de urît la mine că sînt băiat discret şi vă las să continuaţi...

Indreptîndu-se spre uşă adăogă cu o voce galantă:

— Scuză-mă, dudue, pentru deranj!

Rîse şi deschise. Din prag mai întrebă pe Titu clipind:

— Numai atîta spune-mi, craiule, e nostimă?

Incordarea nervoasă făcea pe tînărul Herdelea să şovăiască între mînie şi răbdare. In aceeaş secundă îşi zicea că ar trebui să iea de guler pe Jean şi să-l svîrle afară, şi că rău a făcut de i-a deschis şi l-a lăsat înlăuntru. Vrînd să scape de el mai repede, întoarse capul cu dispreţ şi nu-i mai răspunse. Jean reveni spre dînsul:

— De ce te superi aşa monşer, ce Dumnezeu, că doar nu ţi-am mîncat-o pe...

Ajuns lîngă pat, curiozitatea îl birui. Cu un gest fulgerător ridică colţul plapomei, desvălind pe jumătate pe Tanţa şi sfîrşind fraza gingaş:

— ...pe duduiţa asta frumoasă!

Cînd recunoscu pe Tanţa, surîsul curios de pe faţă i se transformă într'o strîmbătură. După o clipă însă, venindu-şi în fire, continuă dojenitor:

— A, va să zică d-ta erai duduiţa nostimă, domnişoară? Ei, bravo, ce să-ţi spun, frumos îţi şade! Să-ţi fie ruşine obrazului!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901 1932

Titu Herdelea sărise în picioare, dar nu știa ce să facă. Se crezu obligat să intervie, deși își dădea seama că intervenția lui are un romantism ieftin nepotrivit cu împrejurările:

— Domnule, te rog să...

— E sora mea și aș avea dreptul s'o iau de urechi! făcu Jean cu o gravitate pe care Titu o socotea tot atît de deplasată.

Atunci Tanța zise foarte calmă:

— Ascultă, Jenică, știi bine că eu nu-ți permit să-mi faci mie morală! Nici acuma și niciodată! Să fim înțeleși! Așa că ar fi mai bine să-ți vezi de... Lenuța ta și să ne lași pe noi în pace!

Calmul și energia ei deconcertară pe Jenică. Își pierdu cumpătul. Bîlbîi ceva, puse chibriturile pe noptieră și însfîrșit, cu un ton fals de superioritate și poruncă:

— Lasă că vom mai vorbi noi împreună... Acuma însă aide, imediat să te îmbraci și să o ștergi acasă! Imediat! Nu mă mișc de-aici pînă ce nu pleci!

Tanța răspunse cu dispreț:

— Voi pleca atunci cînd voi crede eu fiindcă, știi prea bine, ordinele tale nu mă impresionează deloc, absolut deloc!

— Așa?... Mă și înfrunți? izbucni Jean, găsind astfel un pretext de a se retrage cu demnitate. Bine! Rămîi și continuă orgia! Ai să dai tu socoteală, n'ai grije!

Titu Herdelea, aiurit, închise ușa după el. Tanța observă cu un surîs silit:

— A ținut deschisă ușa idiotul și s'a răcit odaia!

Totuș se îmbrăcă repede. Titu ar fi vrut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-i spuie cuvinte de îmbărbătare sau măcar de dragoste şi-i era teamă să nu pară ridicol. Tanţa însă era atît de liniştită parcă nu s'ar fi întîmplat nimic. Pe tînărul Herdelea îl mira liniştea şi siguranţa ei. El era convins că Jean va provoca scandal. Nu bănuia şi nici Tanţa nu-i spusese că siguranţa ei are un temeiu: maică-sa i-a comunicat planul lui Jenică de-a părăsi pe Lenuţa, Jenică va afla că îi cunoaşte secretul şi prin urmare nu va cuteza să vorbească despre ea de frică să nu vorbească şi ea despre el.

— Mă iubeşti, Titişor? întrebă Tanţa, lipindu-se de el, la despărţire.

— Mult, dragostea mea cea mai frumoasă! zise Titu cu glas tremurat.

Două zile tînărul Herdelea stătu pe spini, aşteptînd din moment în moment o prăbuşire. Pe Jean nu-l întîlni, dela Tanţa nu mai avu nici o veste, iar d-na Alexandrescu îşi continuă ciripirile amoroase ca totdeauna.

Tocmai se gîndea că se vor fi aranjat lucrurile cînd, a treia zi după amiazi, d-na Alexandrescu îl strigă. O găsi singură şi mîhnită:

— Vezi, domnu Titu, ce-mi făcuşi?... Mi-a spus Jenică numai mie, că nu vrea să întristeze pe părinţii lui, săracii. Se poate, domnu Titu? Să abuzezi de un îngeraş nevinovat?... Nu m'am aşteptat, îţi jur, la una ca asta! Eu credeam că ardelenii sînt oameni aşezaţi, cuminţi şi cînd colo... Te-am introdus în casa oamenilor cu gînduri frumoase, nu să ne batem joc de biata fată neştiutoare. Acum ce vrei să faci? Că de s'ar întîmpla să afle bătrînul, cît e dînsul de sensibil la onoarea fa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

miliei lui, ar fi în stare să tragă şi cu revolverul!

Tînărul Herdelea înţelegea ce răspuns aşteaptă gazda lui, dar nu-l putea da. Declară că el iubeşte pe Tanţa, că iubirea lor nu e ceva trecător şi pe urmă se pierdu în bolboroseli despre nesiguranţa situaţiei lui, despre speranţele viitorului cînd se va putea pecetlui dragostea... Observă totuş că d-na Alexandrescu nu insistă cum se temuse dînsul. Pe ea o interesa Jenică în primul rînd. Şi Jenică îi interzisese să mai primească pe Tanţa cît va avea chiriaş pe Titu. De dragul lui Jenică d-na Alexandrescu rugă pe Titu să-şi caute altă locuinţă, mai ales că tot era sfîrşitul lunii. Dealtfel şi fără întîmplarea aceasta nu l'ar mai fi ţinut căci e posibil să aibă nevoie Mimi de cameră. Nu voia să-i spuie, nici chiar lui Jenică nu-i spuse, că pe Mimi a surprins-o zilele trecute soţul ei eşind din apartamentul unui admirator mai vechiu al ei şi acum se află tocmai în discuţiile despărţirii, Vasile fiind hotărît să n'o ierte şi s'o izgonească din casă dacă nu pleacă ea de bunăvoe.

In două zile Titu îşi găsi o odaie mai bună, cu acelaşi preţ, în Strada Imprimeriei, aproape de redacţie şi mai în centru. Soţii Gavrilaş, care aveau neînţelegeri cu nişte chiriaşi, şi erau hotărîţi de vre-o lună să se mute, tărăgănind numai din cauza tînărului Herdelea, descoperiră în aceeaşi stradă o locuinţă potrivită. Cînd îl duse să-i vază noul domiciliu, preotul Belciug îi zise:

— Bine c'ai scăpat de-acolo, unde ai fost, dragă poete! Că mie nu mi-a plăcut deloc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

doamna ceea bătrînă şi pictată ca o teatralistă, care tot cînta şi trăgea cu ochiul şi se sucea şi se răsucea de parcă sbiera după amor... De muieri d'astea să te fereşti că trebue să fie tare periculoase!

3.

— Ce ne facem, coane Miroane, cu oamenii că nu mai vor să primească învoelile vechi, ba mă şi ameninţă! se tînguí Cosma Buruiană frîngîndu-şi mîinile. N'aş mai fi vrut să vă supăr cu necazuri d'astea, dar e primejdie, coane Miroane, cu oamenii. Ori au nebunit, ori cine ştie ce i-a cuprins că nu i-am mai pomenit aşa de îndîrjiţi niciodată!

Miron Iuga îl iertase însfîrşit pentru boroboaţa cu porumbul de astă-toamnă. Îi era milă de el, dar nu se putu opri să nu-i zică:

— Iea seama să nu ţi se năzare ca atunci cu furtul!

Cosma se închină umilit:

— Lăsaţi-mă, coane Miroane, c'am pătimit destul din pricina aia! Dela Crăciun nu e noapte să nu fi fost dijmăluit şi n'am mai cutezat nici să vă spun şi-am răbdat. Dar ce-i acuma e grav de tot!

Arendaşul îi spuse apoi că ţăranii între dînşii vorbesc că şi de vor face învoieli cu boierii, la muncă nu vor ieşi pînă ce nu li se va împărţi moşia Babaroaga care nu-i face trebuinţă cucoanei şi umblă s'o vîndă la alţi boieri, că ei nu vor mai sta fără pămînt, că ei asudă şi sîngerează muncindu-l şi deci al lor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebue să fie, că așa vrea și regele și chiar mulți boieri, numai cei de la cîrmă se împotrivesc și-i țin cu sufletul la gură. Lui i le-au povestit toate astea slujitorii mai de încredere, încît trebue să fie adevărate.

— Rezultatele demagogiei uite-le, dacă într'adevăr e cum spui! zise bătrînul. Dar mă mir că eu n'am auzit încă despre treburile astea?

— Apoi d-voastră nu îndrăznesc ei să vă spuie, coane Miroane! făcu Cosma. Că li-e frică și rușine!

Iuga nu se grăbise cu învoielile pentrucă tot proiecta să facă unele modificări pe care le socotea favorabile și pentru dînsul, și pentru țărani. Dealtfel cu parte din săteni încheiase din toamnă încît continuitatea muncilor o avea asigurată... Chemă pe logofătul Bumbu care mărturisi că și lui i-au cam vorbit oamenii despre schimbări, că chiar unii din cei ce s'au tocmit astă-toamnă zic că nu vor eși la muncă dacă nu se îndreaptă învoiala. Cînd însă Miron Iuga îl privi întrebător, logofătul înfricoșat adăogă că țăranii așa vorbesc în toți anii în preajma primăverii și se frămîntă și pe urmă, neavînd ce face, se învoiesc și ies la muncă.

— Stai, măi Leonte, omule, că tu prea iei lucrurile ușurel! zise arendașul îngrijorat. Au vorbit ei, oamenii, și altădată, dar ce-i acuma n'a mai fost niciodată. Că doar și eu cunosc pe țărani și cu ei trăesc și am trăit.

— Vreme mai este destulă — făcu Bumbu mai șovăitor — că pămîntul încă nici nu s'a spălat bine de rugina zăpezii.

Bătrînul Iuga nu voia să se arate impresio-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nat, deşi cele auzite nu-i plăceau deloc. Fireşte că arendaşul, fricos şi plîngăreţ cum i-e firea, mai umflă realitatea. In orice caz prevederea nu strică. Porunci logofătului să înceapă de mîine chiar încheierea învoielilor şi într'o săptămînă să isprăvească cu toţi. Renunţă la modificările meditate. Dacă oamenii sînt învrăjbiţi le-ar putea socoti împovărătoare pentru dînşii.

A treia zi Leonte Bumbu înştiinţă pe boier că nici un om n'a iscălit încă şi că toţi vor să-l roage pe dumnealui să-i uşureze fiindcă nu mai pot răzbi cu învoielile vechi.

In aceeaşi zi după-amiazi se prezintă învăţătorul Dragoş. Mai fusese de două ori după Crăciun, în chestii de şcoală. Miron l-a primit cu toată bunăvoinţa, ca o urmare a surprizei bune ce i-a făcut cu colinzile şi imputîndu-şi că l-a apreciat prea sever înainte din pricina unor impresii poate superficiale cînd în fond învăţătorul e bărbat copt şi potolit. Deşi acuma era plictisit de ce-i spusese logofătul şi n'avea chef de conversaţii, venirea învăţătorului, după o clipă de chibzuire, i se păru folositoare, zicîndu-şi că prin el va putea influenţa spiritele sătenilor întru restabilirea liniştei şi a ordinei tradiţionale. Il pofti să şeadă, îi oferi o dulceaţă, îl întrebă despre mersul şcolii... Ion Dragoş era puţin palid. O emoţie grea i se citea pe faţă şi-i tremura în degete.

— Te-am luat cu vorba şi nu te-am întrebat ce vînt te aduce? zise însfîrşit Miron prietenos. Spune d-ta întîi, că pe urmă am să-ţi spun şi eu altele!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Învățătorul îngălbeni mai tare. Mîinile, așezate pe genunchi, își jucau nervos degetele. După primele cuvinte ce rosti, observă că Iuga se întunecă. Asta însă, în loc să-l intimideze, îl întărîta și-l îndemna să continue mai calm și cu mai multă siguranță.

— In definitiv d-ta ce dorești? îl întrerupse apoi deodată bătrînul.

Intreruperea nu-l tulbură deloc. Continuă a-i expune că el, personal, nu dorește nimic, că și-a permis să vie și să-i tălmăcească durerile sătenilor numai fiindcă sufletele sînt prea agitate din cauza foamei și a mizeriei. Țăranii văd încă în Miron Iuga pe părintele lor de la care nădăjduesc o îndulcire a soartei ce-i apasă. Invoielile actuale sînt însă atît de grele că nu se mai pot suporta. Pe urma lor majoritatea oamenilor au flămînzit îngrozitor toată iarna. Cu un sacrificiu relativ neînsemnat s'ar putea îmbunătăți viața tuturor...

— D-ta în numele cui vorbești? întrebă iarăși Iuga.

— In numele sătenilor, domnule Iuga! zise Dragoș simplu.

— Te-au însărcinat ei pe d-ta să-mi comunici dolcanțele lor?

— Nu, nu m'a însărcinat nimeni, domnule Iuga, dar eu m'am crezut obligat fiindcă mi s'au plîns și...

— Atunci pune punct! făcu bătrînul sever. N'am nevoe de mijlocirea d-tale pentru a afla ce doresc oamenii mei! Mijlocitorii de teapa d-tale sînt pacostea sătenilor. In loc să fiți luminătorii poporului, îi otrăviți sufletul și încurajați toate nemulțumirile ca din exploatarea lor să vă creați merite și populari-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tate... Degeaba, prima impresie nu mă înşeală pe mine niciodată. Bine te-am văzut eu şi te-am judecat de cînd am făcut greşeala de te-am adus în sat ca să-mi tulburi viaţa bieţilor oameni!

— Vă rog să credeţi, domnule Iuga, că eu... — zise învăţătorul cu un involuntar zîmbet de supunere.

Pe Mirom îl sîcîia eternul „domnule Iuga" care i se părea sfidător. Îi reteză vorba mai energic:

— Destul! Eu nu discut cu samsarii nepoftiţi!

— Conştiinţa mi-a dictat să-mi fac datoria şi mi-am făcut-o! murmură Dragoş puţin abătut. D-voastră veţi decide cum credeţi de cuviinţă... Spuneaţi însă că vreţi să-mi comunicaţi şi d-voastră ceva?

— Nu, nu! protestă Iuga. Cu d-ta eu nu mai am ce vorbi. Alţii ar trebui să vorbească cu d-ta!

Întoarse spatele. Învăţătorul se retrase fără sgomot.

Cînd venise încoace avusese bătăi de inimă dureroase şi emoţia îi uscase cerul gurii şi gîtlejul. Îşi aranjase în creeri cele ce voia să spuie bătrînului boer Miron. Toate erau limpezi, străvezii şi convingătoare. Imposibil să nu fie înţeles şi aprobat. Se înfăţişa o situaţie excepţională cu primejdii excepţionale şi iminente. El le simţea şi le vedea şi le auzea. A le păstra pentru dînsul şi a le ascunde ar fi fost nelcal faţă de omul care, printr'un gest, ar putea să înlăture miazmele ce tulbură văzduhul, să restabilească încrederea şi răbdarea pînă la o soluţie mai trainică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pleca acuma dezamăgit de sine însuşi, nu de Miron Iuga. Işi blestema neputinţa de a-i fi lămurit ceeace în sufletul său era atît de limpede. Transformate în fraze, lucrurile care-i sîngerau lui inima, apăreau reci, mărunte şi fără nici o importanţă încît nu încape mirare că Iuga le-a primit fără înţelegere.

Ajunse în uliţă cu surîsul supus uitat pe faţă. Călca cu băgare de seamă, sprijininduse în umbrelă ca într'un băţ, ferind noroiul şi băltoacele, ţinînd marginea. Din ograda babei Ioana îl strigă deodată glasul lui Anton nebunul:

— Domnule Nică! Stai, nu fugi!

Anton se cuibărise, de cum a dat iarna, la baba Ioana care-l ocăra şi-l răbda. Invăţătorul îşi continuă calea. Din urmă însă Anton se apropia, desculţ, înflăcărat:

— De ce fugi, domnule Nică? C'ai fost la boierul cel bătrîn? Să nu-ţi fie ruşine şi nici rău să nu-ţi pară că s'a apropiat ziua judecăţii şi a socotelilor, iar cine a stat cu mîinile'n sîn are să răspundă! Cînd vor sosi călăreţii pe armăsari albi cu vestea cea mare, atunci d-ta ai să te ridici să strigi că...

In clipa aceasta glasul babei Ioana se auzi chemător:

— Păsărelele mamii, păsărele, păsări...

Nebunul încetă brusc şi se întoarse parcă ar fi fost chemarea lui, bolborosind supus:

— Stai că viu, maică Ioană!

Ion Dragoş îi auzi paşii desculţi, leopăind în ţină şi depărtîndu-se, şi glasul babei:

— Păsărelele mamii...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

4.

Cîteva zile după ce se mutase, într'o dimineaţă intrînd în redacţie, Titu Herdelea găsi pe Roşu mai ursuz ca de obiceiu.

— Ei, văzuşi dreptatea mea, puiule? zise cu o strîmbătură batjocoritoare. Acuma ce mai spui, ai?

Tînărul Herdelea nu pricepea despre care dreptate vorbeşte secretarul, căci el în toate şi întotdeauna îşi descoperea dreptatea lui. Răspunse cu un surîs vag de aprobare. Roşu insistă:

— Sper că ai citit în ziarele de dimineaţă? Dar ce e în ziare e floare la ureche. Ministerul de interne dă drumul numai telegramelor inofensive. Realitatea, ehe, băete, realitatea e...

Incheiă cu un gest care voia să exprime maximul de îngrijorare patriotică. Cum însă Herdelea continua să tacă nedumerit, secretarul continuă misterios:

— Dansul macabru a început! Şi boierii noştri îşi pierd capul! Să-l vedem acuma pe gentilul nostru Deliceanu cum o întoarce că eu i-am atras de mult atenţia...

Tocmai după un sfert de ceas de ocoluri ghici şi Titu că Roşu vorbeşte despre nişte tulburări ţărăneşti izbucnite undeva prin Moldova. Mici notiţe şi telegrame apăruseră de cîteva zile în toate jurnalele, fără să li se dea importanţa ce le-o atribuia secretarul *Drapelului*. Se vorbeau mai multe prin oraş, dar cu oarecare satisfacţie şi nu cu temeri. Tînărul Herdelea căută să liniştească pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indrr1901-1932

Roşu cu motivarea ce o auzea pretutindeni, anume că e vorba doar de mici corecţiuni aplicate ovreilor care exploatează prea neomenos pe bieţii ţărani de prin satele moldoveneşti.

— Nu-i nici o pagubă dacă se vor pierde cîţiva perciuni! zise Titu rîzînd. Numai aşa o să mai scape satele de ei că prea s'au înmulţit!

Secretarul sări ars:

— Bravo, puiule! Aci am vrut să te aduc! Asta e mentalitatea care duce ţara de ripă, huliganismul ăsta care vede în ovrei cauza tuturor relelor!... Eu aş admite totuş chiar barbaria contra ovreilor dacă mi-ai garanta că prin ea se evită răul cel mare care e pe drum! Poţi d-ta să garantezi unde se opreşte operaţia asupra perciunilor? Eşti sigur că mîine sau poimîine ţăranii nu vor continua operaţia prin bărbile boierilor şi arendaşilor creştini?

Titu Herdelea îşi aduse aminte că Roşu e ovreu şi-i păru rău că a făcut o glumă ieftină în faţa lui, atingîndu-i susceptibilitatea firească de rasă. Ca să-şi repare greşala, se grăbi să aprobe tot ce spunea Roşu, subliniind cu cîte-un „desigur" sau „evident". Şi secretarul se străduia să-i demonstreze că toate revoluţiile aşa încep, cu cîte-o tulburare neluată în seamă sau considerată fără importanţă. E avertismentul. Dacă se iau măsuri potrivite imediat, dezordinea se poate localiza şi potoli fără consecinţe grave. Altminteri focul se întinde pînă ce cuprinde o provincie, o ţară, un continent.

— Acum însă ce se întîmplă, amice? Lu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mea nu vede în cele ce se petrec în Moldova decît o agitaţie contra ovreilor. Şi, cum spuneai şi tu adineaori, ce pagubă dacă o să mănînce bătaie nişte jidani? Lasă-i să mănînce. E o supapă de siguranţă. Bătînd pe jidani, ţăranii se vor răcori şi vor uita pe ceilalţi boieri şi arendaşi care nu-s jidani dar îi exploatează la fel dacă nu şi mai rău. Să nu-ţi închipui că astea-s vorbe de clacă, puiule! Urmăreşte toată presa! Pretutindeni, mai în surdină, mai pe faţă, sînt justificate, aprobate, blagoslovite chiar, sălbătăciile ţăranilor răzvrătiţi, cu scuza subînţeleasă „jos jidanii". Se spune că e o cauză sfîntă la mijloc şi, desigur, aşa este, căci cauza ţăranilor e sfîntă şi dreaptă. Cu toate astea, în loc să i se caute soluţii cinstite care să aline cît de cît mizeria ţărănească, toţi toarnă untdelemn pe focul încins. Opoziţia, bine, să zicem, e opoziţie şi vrea să profite chiar de o catastrofă ca să puie mîna pe putere... Cel puţin guvernul de-ar fi cuminte! Aş! Face mai rău decît opoziţia fiindcă nu face nimic. Şi-a pierdut capul sau încă nu-şi dă seama de situaţie. Destul că pîrjolul se întinde şi nimeni nu ieа o măsură de apărare a ordinei. Ş'atunci iacă de ce-ţi spun eu că e grav şi că a început rostogolirea spre prăpastie!

Roşu îşi scotea mereu ochelarii de după urechi, îi ştergea atent, îi punea la loc şi continua mai pasionat vrînd cu orice preţ să convingă pe tînărul Herdelea parcă de convingerea lui ar fi atîrnat liniştirea tuturor primejdiilor. Titu era convins în sine-şi că elocinţa secretarului s'a deslănţuit mai cu seamă din pricina nedelicateţei lui involun-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tare şi se credea obligat să asculte cu resemnare deşi în buzunar îl ardea o scrisorică găsită adineaori la portar, rămasă necitită, cu slovele Tanţei. Spre norocul lui sosi Antimiu, un reporter gras, asudat, într'o blană soioasă, cu căciula de lutru fals pe ceafă şi cu o gravitate pe faţă ca şi cînd ar fi fost deţinătorul secretelor supreme de stat. Fără să învrednicească pe Herdelea măcar cu o privire, se prăvăli pe un scaun la biroul secretarului oftînd:

— Nene Roşule, se încurcă urît de tot chestia cu tulburările... După masă e convocat consiliul de miniştri pentru a hotărî chemarea rezerviştilor!

Secretarul făcu triumfător către Titu:

— Ce-ţi spuneam eu, onorabile?... Ai auzit?... Rezerviştii!

Reporterul se pregătea să scrie informaţia. Roşu îl opri cu amărăciune:

— Anunţă numai consiliul de miniştri. Restul nu poate merge la *Drapelul*. Asta-i soarta noastră ticăloasă. Cînd ai o ştire senzaţională trebue să-ţi mişti unghiile şi să te uiţi cu jind cum o publică *Adevărul*...

Peste cîteva minute, din cabinetul directorial, apăru însuşi Deliceanu, ras, subţire, delicat. Fără surîsul lui obişnuit părea mai bătrîn.

— Scrie tu, Roşule, că eşti mai iute! zise directorul. Am să-ţi dictez o informaţie care e de fapt un comunicat... Gata?... Va să zică: „Faţă de ştirile alarmante ce se publică de cîteva zile într'o anumită presă, ni se comunică din sursă autorizată că în ţară domneşte cea mai perfectă linişte şi opinia publi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

că n'are nici-un motiv serios de îngrijorare. Micile incidente strict locale se datoresc unor agitații de rea credință. Guvernul de altfel este ferm decis a menține ordinea împotriva oricui întrebuințînd toate mijloacele legale". Așa!... Ia citește acuma!

Roșu citi. Directorul aprobă:

— Da!... O pui în capul informațiilor politice pe două coloane cu doisprezece aldine!...

Dădu să plece. Secretarul întrebă:

— Dar despre chemarea rezerviștilor dăm ceva?... Mi-a adus acuma...

— Nu, nu! întrerupse Deliceanu. Lasă numai comunicatul! Dealtminteri chestia cu rezerviștii încă nu e sigură. E de văzut dacă în consiliul de miniștri se va decide asta sau poate altceva...

Titu Herdelea profitase și se retrăsese la o masă mai depărtată să-și citească scrisoarea. Tanța deabia acuma aflase că s'a mutat. Jenică n'a spus nimic părinților, dar o spionează și a amenințat-o cu scandal dacă se mai duce la d-na Alexandrescu. Are să-i povestească multe, i-e dor și vrea să-l întîlnească. Să-i lase, tot la portar, într'un plic, noua adresă și apoi ea va veni negreșit... Titu ascunse scrisoarea, își însemnă adresa pe un petec de hîrtie, fără nume. Îi era și lui dor de ea, de glasul ei blînd și de ochii ei cu priviri învăluitoare. Inzadar s'a bucurat, cînd s'a mutat dela d-na Alexandrescu, că a scăpat. Tanța îi rămăsese în suflet de unde n'o putea smulge oricît i se părea că e necesar să se despartă de ea. Lipsa ei îl durea și-l inspira. In fiecare seară dorul și-l plîngea în strofe fierbinți. Nu mai cizela și nici nu le

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

scria cu gîndul să le publice, ci doar ca să-şi mîngîie inima.

Roşu după ce plecă Deliceanu şi reporterul îşi reluă explicaţiile, acuma înmuiate în sarcasm din cauza comunicatului care tăgăduia o realitate îngrozitoare. Tînărul Herdelea se făcea că-l ascultă, dar vorbele îi intrau pe-o ureche şi-i eşeau pe cealaltă ca nişte sunete fără sens. Il preocupa numai Tanţa. Se gîndea să adaoge la adresă şi o oră prin care să-i indice că o aşteaptă. Dacă ea nu va putea veni la ora aceea? In loc de oră, adăogă „te iubesc".

Cînd eşi dela redacţie, răsuflă: însfîrşit s'a isprăvit cu tulburările! I se părea că tulburările sînt numai o altă formă a eternului subiect de discuţii care este aici chestia ţărănească E obiceiul ţării să se vorbească mereu despre lucrurile cele mai grave fără să se facă nimic. Vorbind oamenii au iluzia că şi-au împlinit datoria. Importantă e vorba, nu fapta. Mai ales cînd vorba poate propovădui toate grozăviile.

La masă Gavrilaş îl întreţinu tot despre tulburări. El a auzit pe la poliţie lucruri urîte: că un orăşel oarecare ar fi fost devastat de ţăranii răsculaţi şi că se vorbeşte despre mobilizarea armatei.. După amiazi se întîlni cu preotul Belciug, foarte îngrijorat:

— Mi se pare că am nemerit rău cu venirea în ţară. Se aud întîmplări întristătoare, nu ştiu cît sînt de adevărate. La hotel îmi spune portarul c'au sosit jidovi de prin Moldova care povestesc grozăvii mari...

— Pe-aici aşa-s oamenii, domnule părinte! zise Titu cu o siguranţă în care începea totuş

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să se amestece neliniștea. Le place să facă din țînțar armăsar. O fi ceva, nu zic, dar nici așa cum se vorbește...

— Mă gîndesc dacă n'ar fi cuminte să mă duc eu frumușel acasă, să nu mă apuce peaici vre-o revoluție sau chiar un războiu, doamne ferește, să se închidă granițele și să se oprească trenurile!

— Ia fugi, nu mai vorbi copilării! făcu tînărul Herdelea cu o strîngere de inimă. Ce crezi d-ta, că asta-i țară de haram, domnule părinte? Fii liniștit și nu mai asculta toate prăpăstiile!

A doua zi se pomeni la *Drapelul* cu Grigore Iuga. Nu se întîlniseră de vre-o două săptămîni. Venea să se intereseze care este adevărul în vălmășagul de știri ce circulau și se băteau cap în cap. La club se colportau lucrurile colorate după partide. Chiar oamenii despre care se știa că sînt în relații intime cu miniștrii sau nu știau nimic precis, sau ascundeau înadins adevărul. Nu mai fusese la Amara dela Crăciun, și din pricina divorțului și din alte pricini. Dacă ar fi vre-o primejdie, s'ar socoti obligat să rămîie la țară, lîngă tatăl său.

— Cred că ziarele cunosc adevărul deși scriu minciuni — zise Grigore cu un surîs silit. Predeleanu îmi spune să-mi văd de treburi, că nu poate permite guvernul să se întindă dezordinile în toată țara. Alții însă zic că guvernul e neputincios și nu mai poate stăpîni mulțimea întărîtată...

Titu Herdelea nu-i putea da nici o lămurire inedită sau măcar cu pretenție de autenticitate, nici nu voia să-i spuie simple basme au-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://transilvania.ro/mdrr1901-1932

zite prin oraș. Îi făcu însă cunoștință cu Roșu care fu încîntat și, după ce lăudă pe Titu, zise aproape solemn:

— Adevărul, domnul meu, e mai negru decît bănuește lumea! Mișcarea se întinde mereu, zi cu zi, ceas cu ceas, și nu se știe dacă se mai poate lua vre-o măsură care s'o poată stăvili. Iacă, aci am ajuns! Din fericire încă nu s'a vărsat sînge, încă nu s'au pierdut vieți omenești, dar nimeni nu știe ce poate aduce ziua de mîine.

Îi zugrăvi amănunțit ce-a fost în cutare sat sau oraș, ce s'a prădat și ce s'a distrus, iar după toate declară ca un orator la tribuna Camerei:

— Se mișcă țara, domnul meu! Toată țara!

Grigore Iuga, impresionat de tonul profetic al secretarului, se hotărî să plece chiar mîine la Amara, invitînd și pe Herdelea să-l însoțească, cu promisiunea că nu vor sta decît două trei zile, iar de-ar trebui să rămîie mai mult, pe el îl va trimite în orice caz la București. Titu ar fi fost încîntat să meargă mai ales în vremea aceasta, și se uită întrebător la Roșu care spuse protector:

— Poți să te duci, puiule! Sigur! Se poate să te refuz pe tine? Te pomenești că-mi aduci un reportaj interesant și pentru *Drapelul*. Ar fi senzațional. Adică, pardon... E vorba de Argeș... Pe-acolo deocamdată pare să fie liniște. Totuși nu strică prudența nicăiri la țară în zilele astea tulburi. Așa că iea seama, puiule, să nu puie mîna pe tine țăranii!

— Ei, parcă eu sînt moșier! rîse Titu.

— Nu rîde, amice! făcu secretarul. Crezi că bieții ovrei care pătimesc acuma sînt boieri?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

5.

— Eu îmi fac datoria să te avertizez, draga mea, că nu e prudent să pleci acuma la ţară! zise Gogu Ionescu cu o seriozitate neobişnuită. Fireşte, dacă nu mă asculţi, eu nu te pot opri şi în orice caz conacul dela Lespezi îţi stă la dispoziţie oricînd. Cred însă că ai să mai reflectezi şi...

— Am reflectat! îl întrerupse Nadina ironic. Şi n'am putut descoperi nici un motiv care să mă reţie. Din contră toate mă îndeamnă să nu amîn lichidarea şi lichidarea nu se poate face fără mine decît riscînd să fiu înşelată ceeace nu pot permite tocmai fiindcă sînt femee şi toţi speră să mă înşele. De altfel nu merg singură. Iau şi pe avocatul meu!

— Aşteaptă cel puţin să se mai clarifice situaţia!

— Nu plec mîine, Gogule! glumi Nadina Incă n'am fixat ziua. Aş vrea să se mai usuce niţel pămîntul şi să se îndrepte şoseaua... Ş'apoi de unde atîta frică pe tine cînd prin părţile astea e linişte deplină?

— Dă-o în colo de moşie acuma! făcu Gogu. O ai arendată, lasă pe arendaş să se descurce cu ţăranii.

— Tu crezi serios că ţăranii se războiesc cu femeile? Aidade!

— Bine, nu insist fiindcă insistenţa mea te face să te încăpăţinezi mai rău! zise Gogu. Am vorbit şi cu tata. Şi dumnealui crede că e o nebunie ce vrei să faci... Nu-ţi mai spun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de Jenny care știi cît te iubește. Nu-i așa, iubirea mea?

Eugenia avea ochii plini de lacrimi. Vru să spuie ceva. Cînd deschise gura o podidi plînsul. Gogu se speriă:

— Iubirea mea, sufletul meu, ce-i asta?... Se poate?

— Numai tu ești de vină, Gogule, că alarmezi lumea fără nici un motiv! protestă Nadina. Să mă ierți, Jenny dragă, te rog! Dacă știam că voi face atîta tulburare nici nu vă mai spuneam că plec...

Erau invitații ei la masă. De cînd Nadina se afla în divorț, mîncau aproape permanent împreună, sau ei la ea, sau ea la ei.

— Dă-mi voie să-ți spun, dragă Nadina, că e o nebunie, pur și simplu nebunie! strigă în celé din urmă Gogu Ionescu, exasperat de îndărătnicia ei.

— Tocmai fiindcă e nebunie mă ispitește! zise Nadina cu o lucire mai vie în ochi.

Intr'adevăr Nadina se înverșuna mai ales pentrucă toată lumea o sfătuia să renunțe. Avocatul Olimp Stavrat, care-i susținea divorțul, un bătrîior cochet, cu o bărbuță îngrijită, a fost cel dintîi. Ii făcea puțină curte, uneori mai indiscret. Suspina în fața ei și ridica ochii spre cer, în semn de supremă pasiune. Cînd a auzit însă că trebue să meargă cu ea la țară, s'a crezut obligat să-i atragă atenția asupra primejdiilor. O privire ironică a Nadinei a fost suficientă să-i schimbe părerea:

— Firește, n'am vorbit pentru mine ci pentru d-voastră, coniță! Din parte-mi sînt gata oricînd să vă însoțesc și pînă la marginea pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mîntului! (Oftă și continuă). Poate că însfîrșit veți observa că și în pieptul unui avocat bate o inimă...

Raul Brumaru refuză brutal:

— Ce-ți trece prin gînd, Nadina? Acuma? La țară?... Vrei să-ți bați joc de mine? Nu, nu! Eu stau binișor la București!

Pînă și șoferul Rudolf găsise de cuviință să obiecteze că excursiunea aceasta e cam periculoasă.

Apărîndu-i astfel ca o aventură, plecarea la țară o pasiona. Desigur n'avea motive serioase să se grăbească și ar mai fi putut aștepta. Divorțul se pronunțase, adevărat, dar pînă la transcriere mai erau vre-o două săptămîni. Nici nu se gîndea să încheie definitiv vînzarea pînă ce nu o va putea face pe numele ei. Dar își zicea că trebue să hotărască cui vinde, să fixeze tot, încît în ziua cînd se va transcrie divorțul, să poată iscăli actul și să sfîrșească orice contact cu țara.

— De ce vrei tu, Gogule, ca ultima mea călătorie la țară să fie banală? zise Nadina. Am oroare de banalitate!

6.

Simbătă dimineața, pe cînd explica pentru clasa a patra domnia fanarioților, învățătorul Dragoș se pomeni în școală cu un jandarm care-i spuse încet că domnul plutonier îl poftește urgent pînă la post avînd a-i face o comunicare. Invățătorul, parcă l-ar fi așteptat, răspunse liniștit:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine, vin imediat...

Şi fiindcă jandarmul rămase pe loc, adăogă:

— Sau vrei să mergem împreună?... Şi mai bine!...

Se uită împrejur. Nu-şi amintea unde şi-a pus pălăria. Era pe masă. O văzu însfîrşit, dar întîi îşi luă paltonul. Iar întrebă pe jandarm:

— Să dau drumul copiilor ori...?

Şi cum jandarmul strînse din umeri neştiutor, continuă:

— Adică, fireşte, de ce?... Bumbu Ştefan, ieşi la catedră! Să ţii linişte şi să-mi scrii pe tablă pe cei ce nu ascultă şi fac gălăgie, ai înţeles?... Să fiţi liniştiţi şi cuminţi copii, că mă întorc numai decît!

Se uită la jandarm parcă ar fi vrut să vază pe figura lui ceva. Faţa jandarmului nu spunea nimic. Eşind în uliţă îi zise mai nehotărît:

— Trebue să ne abatem un minut şi pela casa mea, să nu crează nevastă-mea cine ştie ce!

D-na Dragoş se îngrozi văzîndu-l cu jandarmul după el. Incepu să plîngă cu hohote, apoi să afurisească. Soacră-sa îi ţinea hangul.

— Staţi, nu mă jeliţi că încă n'am murit! făcu Dragoş enervat de lacrimile lor. Staţi că nici nu ştiu de ce mă cheamă!

— Ia îmbracă-te, socrule, şi du-te cu dînsul, nu şedea aşa ca bolovanul! strigă Florica.

Bătrînul se iuţi parcă glasul l-ar fi desmetecit dintr'o toropeală. Invăţătorul ar fi vrut să spuie ceva, doar pentru asta a venit cu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jandarmul. Dîndu-şi seama că nu poate întîrzia, bîigui pierdut:

— Dacă s'ar întîmpla să nu mă întorc, atunci... Adică lasă că i-oi spune tatii, dac'o fi aşa, că tot vine şi dumnealui... Ei, haidem să mergem!

Se gîndi că ar trebui să-şi sărute nevasta, cel puţin pe ea, dar îşi opri dorinţa ca nu cumva să tragă a rău sau să o sperie mai mult. Eşind făcu mai slab:

— Rămîneţi sănătoşi.

In faţa postului de jandarmi era căruţa cu doi căluţi a lui Lupu Chiriţoiu. Invăţătorul întrebă cu o tresărire:

— Incotro, moş Lupule?

— Nu ştiu, dom' Nică! răspunse bătrînul. Mi-au poruncit dumnealor să viu cu căruţa şi cu merinde pentru cai şi a trebuit să viu!

Plutonierul Boiangiu îl aştepta în curte şi-l primi cu o mutră de uşurare, parcă i-ar fi fost teamă că n'are să sosească. Işi dădură mîna ca totdeauna şi intrară în cancelarie.

— Ce s'a întîmplat, domnule şef, de m'ai luat chiar din clasă? zise Dragoş cu mirarea celui ce nu bănueşte nimic, deşi în sine-şi era sigur că trebue să fie efectul supărării lui Miron Iuga de-acum trei zile.

Boiangiu făcu un gest vag care voia să arate că el n'are nici o vină. Pe urmă îi spuse că a primit ordin telegrafic să-l trimită foarte urgent la Piteşti şi să-l prezinte d-lui prefect personal.

— Şi pentru care motiv, domnule plutonier? zise învăţătorul aproape solemn.

— Eu am un ordin, domnule Dragoş, şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

trebue să-l execut! răspunse Boiangiu. Așa că îmi pare rău, dar...

— Vai de mine, nu-ți fac nici un reproș! protestă Dragoș. Credeam numai că poate cunoști motivele, cu toate că în fond ar fi același lucru... Atunci cînd zici să plecăm?

— Cît mai repede! Așa-mi sună ordinul! spuse plutonierul. Dacă însă vrei să-ți aducă ceva de-acasă, mai putem zăbovi vre-o oră, dar mai mult nu, căci pînă la Pitești e cale lungă și căluții lui moș Lupu...

— Foarte bine! întrerupse învățătorul căutînd să păstreze o ținută demnă mai cu seamă simțind că începea să se clatine. Auzișsi, tată, porunca?... Acu du-te degrabă și dă întîi drumul copiilor acasă, că i-am lăsat singuri în școală, și apoi spune-i Floricăi să-mi aducă ce crede dînsa pentru drum, dar iute, să nu pierdem vremea și să-l încurcăm pe dumnealui!

Plutonierul oferi un scaun învățătorului. Vorbiră despre lucruri indiferente. Un moment apăru și d-na Boiangiu să întrebe pe Dragoș ce mai face Florica. Pe urmă, peste vre-o jumătate de ceas, năvăli Nicolae, fratele învățătorului, care nu fusese acasă și aflase dela oameni. Era speriat și furios. Strigă că are să se ducă la boierul Miron, să-i cadă în genunchi... Boiangiu se supără: să nu-i facă lui neplăceri, altfel întoarce foaia... Sosi Florica cu merinde și cu schimburi.

— Atunci, domnule Dragoș, sîntem gata? zise plutonierul. Va să zică putem pleca?...

Deschise ușa dela camera jandarmilor, ordonînd:

— Bogza!... Aide!... Gata!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Un jandarm înarmat se ivi în uşă, bătînd din călcîie.

In ogradă şi în uliţă erau strînşi vre-o treizeci de ţărani. Vestea că învăţătorul a fost arestat s'a răspîndit în sat ca focul. Boiangiu se încruntă. Ii era frică să nu se întîmple vre-o complicaţie. Ii luă totuş cu blîndeţe:

— Da voi altă treabă n'aveţi, măi oameni?... Faceţi loc!... Veniţi să căscaţi gura parcă ar fi panoramă!

Marin Stan se apropiă confidenţial, socotindu-se mai prieten cu şeful:

— Don' plutonier, fii bun, zău... E păcat de don'Nică, zău aşa! D-ta dacă vrei, poţi!

— Marine, vezi-ţi de treabă, că mă superi! mîrîi Boiangiu.

Fiindcă se mai găsiră şi alţii să stăruie, plutonierul zori pe Dragoş care-şi lua rămas bun dela Florica:

— Aidem, domnule învăţător, aidem!... Şi te rog foarte mult să ai toată grija pe drum, să nu se întîmple ceva, căci jandarmul are ordin să tragă!

— Fii liniştit! zîmbi Dragoş, adăogînd către ţăranii care înconjurau căruţa: Să ne vedem cu bine, oameni buni!

— Dumnezeu să-ţi ajute! răspunse mulţimea.

Căruţa porni. Dragoş nu mai întoarse capul. Lîngă el arma jandarmului se clătina ca un avertisment. Florica, cu obrajii uzi, porni pe mijlocul uliţei, după căruţa ce se micşora mereu. Boiangiu răsuflă uşurat c'a scăpat de-o grije mare. Acuma explică mai blajin oamenilor adunaţi:

— Credeţi că eu fac de capul meu?...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dacă vine porunca de sus, trebue s'o împlinesc că sînt soldat și soldatul nu crîcnește!

— Apoi asta așa-i! aprobară cîțiva țărani.

Mulțimea totuș rămase în șosea, vorbind, sfătuind, întrebînd. Deodată Nicolae Dragoș izbucni amărît:

— Stați, stați și sporovăiți ca babele în loc să mergeți la boerul Miron, să vă rugați să nu-l năpăstuiască pe bietul Nică... Și nu vreți să știți că numai din pricina voastră s'a stricat cu boerul și...

Țăranii ascultau, unii aprobau mai mulți tăceau. Cineva zise „putem să ne ducem că n'are să ne omoare", altul mormăi gros „parcă boerul are să se uite în gura voastră", iar unul strigă sfătos „da de ce nu te duci tu, Nicule, și îndemni numai pe alții?"

— Zic eu că nu merg? se înfurie flăcăul. Crezi că mi-e frică de boier ca voua?

Alți țărani soseau mai alarmați. Începură să se amestece și femei și copii printre bărbații care umpleau ulița dela postul de jandarmi pînă la baba Ioana. Tot vorbind și tocmindu-se, mulțimea ajunse pe nesimțite în fața conacului Iuga. Pe cînd Luca Talabă spunea într'un grup că în alte părți oamenii nu se lasă așa călcați în picioare, Trifon Guju răbufni cu glasu-i pătrunzător:

— Aidem, măi oameni, că-i mai mare rușinea să ne tot ciorovăim ca babele!

Intrară în ograda argaților. Un stol de porumbei se ridică în văzduh, iar galițele se risipiră speriate. Curtea se umplu. Leonte Bumbu, logofătul, eși mirat dintr'o odaie, în capul gol:

— Da ce-i, de-ați venit tot satul?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Răspunseră mai multe glasuri deodată. Logofătul se scărpină în ceafă: are să se supere boierul că...

— Las' să se mai supere şi dumnealui că noi ne-am supărat destul! strigă din grămadă un glas necăjit.

Intîmplarea aduse în clipa aceea pe Miron Iuga. Deşteptarea primăverii parcă-l întinerise.

— Ce-i, Bumbule, cu oamenii ăştia, ce poftesc?

Marin Stan începu rugămintea, alţii o continuară pînă ce Iuga se dumeri:

— A, va să zică l-au arestat?... Foarte bine au făcut!... Acuma cred că o să vă vie şi vouă mintea cea bună a romînului!

Cîţiva strigară obraznic să-l ierte. Miron se înfurie:

— La mine nu se prind treburile astea! Mă mir că încă nu mă cunoaşteţi, că doar împreună trăim! Eu v'am socotit oameni de omenie, dar mă tem că am greşit. Acuma veniţi grămadă, iar la învoieli vă codiţi!

— Nu mai putem, cucoane, cu învoelile vechi! ţipă Toader Strîmbu. Imi pier copilaşii de foame măcar că am muncit de...

— Nu mai puteţi? făcu Miron Iuga. Foarte bine! Staţi acasă şi leneviţi şi văitaţi-vă!... Cine-i harnic şi cumpănit poate să trăiască din muncă cinstită...

— D'apoi că nimeni nu şade, cucoane, că muncim toţi destul, dar şi d-voastră trebue să ne mai ajutaţi! zise Serafim Mogoş domol şi hotărît.

— Eu la tocmeală nu stau cu nimeni şi nici nu vă rog! spuse bătrînul Miron aspru. Pă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mînt să fie că braţe de muncă se găsesc cu miile! Dacă voi nu vreţi să munciţi, vom aduce oameni din Transilvania!

— Ba străini să nu vie, cucoane, că pămînturile astea noi le-am muncit totdeauna, nu străinii! strigă Trifon Guju.

— Tu crezi că am să te întreb pe tine, prăpăditule? se revoltă Miron Iuga. Asta vă mai lipsea, obrăznicia!... Aideţi, am terminat cu voi! Să-mi curăţaţi locul numai decît!

— Apoi aşa nu-i bine, cucoane! făcu Luca Talabă dîrz. Nu-i bine deloc.

Miron Iuga nu se clinti pînă ce se goli curtea. Apoi porunci scîrbit:

— Bumbule, închide porţile!

7.

A doua zi, Duminecă, pe cînd eşea lumea dela biserică, se răspîndi vestea că adineaori ar fi trecut prin sat doi călăreţi pe cai albi cu porunci dela Vodă. In faţa cîrciumii, pe bătătura unde se ţinea hora, pîlcuri de oameni să opriră să afle noutăţi. Mulţi născeau amănunte alandala. Ignat Cercel, ca un cîine de pripas, trecea dela un grup la altul, cu aceiaşi întrebare:

— Oare n'o fi poruncit despre pămînturi, măi oameni?

Primarul Ion Pravilă, după ce ascultă în dreapta şi 'n stînga, strigă în batjocură:

— Măi, nu cumva or fi cai verzi pe pereţi călăreţii voştri?

Nu rîse nimeni. Un bătrîn îl probozi:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Degeaba batjocorești, don' primar, că astea nu-s de batjocorit! Că nici nedreptatea nu poate stăpîni mereu și trebue să vie vremea dreptății!

— Apoi dreptatea nu vine călare, moșule! făcu Pravilă cu alt glas.

— Vine cum poate și bine că sosește! bîigui bătrînul.

Leonte Orbișor povestea că Anghelina lui Nistor Mucenicul s'ar fi întîlnit cu călărețiî. Așa i-a spus lui cineva, nu știe cine. Lupu Chiriţoiu socotea că trebue să fie ceva adevărat fiindcă și el a auzit multe la Pitești eri, cînd l-a dus pe don' Nică.

Peste un răstimp Vasile Zidaru aduse pe Anghelina să mărturisească dînsa ce-a fost și cum. Femeea se codea și se rușina să vorbească în fața atîtor oameni care o înconjurau cu ochii lacomi:

— Aoleu, păcatele mele, mi-am lăsat copiii singuri și...

Primarul vru să-o ia ca la instrucție. Anghelina se speriă și se apără că trebue să-i mai fi văzut și alți oameni, că doar călărețiî nu se fereau și nici n'aveau de ce...

— Spune, muiere, din fir în păr că nu te mănîncă nimeni! o îndemnă Ignat cu blîndețe. Vrem să știm și noi poruncile și să nu greșim!

Insfîrșit Anghelina își luă inima'n dinți:

— Plecasem cu băiețelul de mînă pînă la soacră-mea, să-mi mai împrumute niţel porumb... Cînd treceam pela biserică tocmai trăgeau clopotele de sfînta evanghelie și mă închinam și-mi era rușine că de-atîtea griji și necazuri nici la sfînta slujbă nu mai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.transilvania.ro/mdrr1901-1932

pot război. N'apucai bine să mă închin că şi văzui venind pe uliţă doi călăreţi pe cai albi de m'am mirat. Veneau din sus, dinspre Lespezi. Mă dădui la marginea uliţii, dar numai ce mă pomenii că unul mă strigă şi zice: „Unde te duci, muiere?" zic: „Numai colea la soacră-mea..." Şi cellalt zice: „Văd că eşti necăjită rău, dar n'ai grije că noi aducem veste mare, că pe noi ne-a trimis Vodă să dăm de ştire oamenilor că toate moşiile sînt ale lor deaci înainte şi să se apuce de îndată să le împartă după dreptate, iar pe boieri şi pe arendaşi să-i alunge şi să le ardă conacele şi curţile şi toate acareturile ca nu cumva să se mai întoarcă înapoi! Ai înţeles, femee?... Şi să nu întîrzie deloc oamenii că aşa e porunca lui Vodă şi cine nu ascultă porunca amarnic are să ispăşească!" Uite aşa mi-a spus călăreţul şi eu zic: „Am înţeles, dar..." „Apoi atunci bine! Rămîi sănătoasă!" „Dumnezeu să v'ajute şi d-voastră!" Dînşii au pornit devale şi eu m'am întors şi m'am uitat după ei o bucată de timp ş'apoi mi-am văzut de drum şi i-am spus socrului ce mi-au spus călăreţii şi s'a mirat şi dumnealui...

Oamenii tăcură pînă ce Ignat Cercel zise clătinînd din cap:

— Mare minune şi asta!

Mai aflară dela Anghelina că cei doi călăreţi erau îmbrăcaţi în alb şi că au trecut ori spre Ruginoasa ori spre Vaideci. Pe urmă primarul o trimise acasă să-şi vază de copii.

Intr'un tîrziu veni şi Anton Nacu, care avusese nişte treburi la Ruginoasa şi povesti că şi el s'a întîlnit pe drum cu călăreţii albi şi i-au spus tot aşa că oamenii să-şi împartă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără zăbavă pămînturile boierilor şi cine se împotriveşte să nu fie cruţat cum n'au fost nici oamenii cruţaţi de dînşii.

Cu toate că se desprimăvărase, era vreme mohorîtă, cu cerul de plumb. Oamenii sgribuleau dar nu se risipeau. Pela amiazi Matei Dulmanu sosi cu alţi cîţiva din Lespezi, aducînd ştirea că şi pela ei au trecut călăreţii. Irimie Popa, pîndarul arendaşului Cosma, se întorcea din Vaideei şi spunea că şi acolo se minunează lumea ce să fie cu călăreţii care au poruncit ca oamenii să bage plugurile îndată în moşia boierului...

— Ce să fie, măi Irimie? îl desluşi Leonte Orbişor. Ne-a mai venit şi nouă rîndul!

— Nu v'aduceţi aminte de cînd vă spun mereu că Vodă vrea să împartă oamenilor pămînturile? făcu Ignat Cercel cu mîndrie. N'aţi vrut să mă credeţi. Acu se adevereşte deabinelea!

Primarul amuţise, trecu la cîrciumă să se încălzească cu un păhărel, iar peste cîteva minute o şterse acasă, nevrînd să fie de faţă cînd oamenii vorbesc prea multe prostii. Petre Petre, înflăcărat, amintea lui Luca Talabă cît au alergat prin Bucureşti pentru moşia cucoanei şi încheiă:

— Bine că nu ne-am încurcat!

— Ei, stai, băiete, că nu s'a isprăvit! Dacă s'ar împărţi moşiile cum merge gura oamenilor, ehei, bine ar fi!

Atunci glasul lui Trifon Guju, sgrunţuros şi ursuz, se înălţă peste şovăirile ţăranilor:

— Da noi ce facem, măi creştini? Şezătoare ori...?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/indr1901-1932

— Aşa-i, aşa-i, ce facem? răspunseră alte glasuri deştelenite. Că de vorbe şi de sfaturi ne-am săturat!

— Apoi da! făcu Melinte Heruvimu tăios ca o limbă de cuţit. Să se mai hrănească şi boerii cu vorbe goale că noi ne-am săturat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932